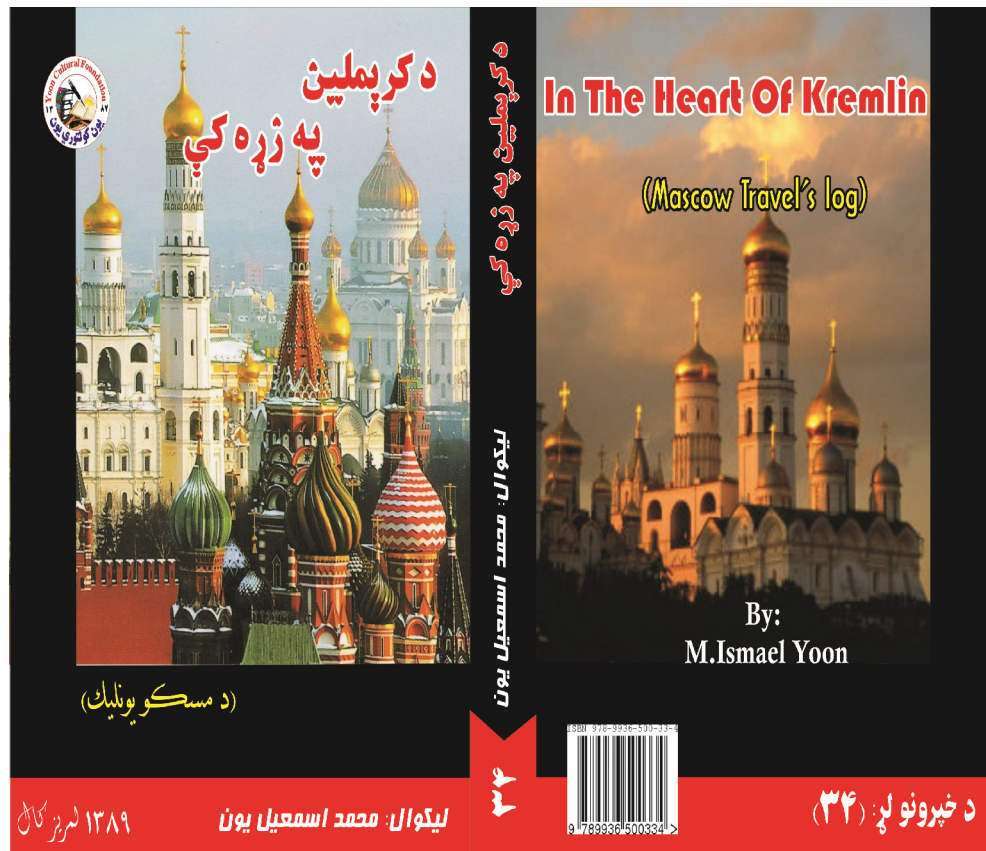

Ketabton.com

د کرېملين په زړه کې

(د مسکو يونليک)

ليکوال

محمد اسمعيل يون

کتاب پېژندنه

د کتاب نوم:	د کرېملین په زړه کې
لیکوال:	محمد اسمعیل یون
خپرنډوی:	یون کلتوري یون
چاپشمر:	۱۰۰۰ ټوکه
چاپکال:	۱۳۸۹ ل - ۲۰۱۰ م کال
د لیکوال	
پرله پسې نومره:	(۳۴)
د خپرنډوی	
پرله پسې نومره:	(۳۴)
کمپوزاډیزاین:	ضیا الرحمن ضیا

نيوليک

مخ	سرليک	گڼه
۱	دا يونليک او يو څو خبرې	۱
۴	د يون زيار او نوښت	۲
۹	د يون بل يون	۳
۱۳	شاليد	۴
۲۱	پيلامه	۵
۲۵	د سفر تياري	۶
۲۷	له کوره تر هوايي ډگره	۷
۲۹	له کابله د مسکو پر لوري	۸
۴۵	د مسکو هوايي ډگر	۹
۴۷	د مېلمستون پر لوري	۱۰
۵۳	د مېلمستون لومړۍ تداره	۱۱
۵۷	د لومړۍ ورځې لومړۍ ماښامۍ	۱۲
۶۱	لومړۍ ماښام لومړنۍ ناسته	۱۳
۷۲	په مېلمستون کې لومړۍ شپه	۱۴
۸۰	د کنفرانس يا جرگې لومړۍ ورځ	۱۵
۸۲	د فضايي څېړنو مرکز	۱۶
۹۳	د راډيو پر لوري	۱۷
۱۰۲	د مسکو څو يادگاري ځايونه	۱۸
۱۰۹	يوه ماښامنۍ په افغاني سفارت کې	۱۹
۱۱۳	له نيوزويک اوونيزې سره ناسته	۲۰
۱۲۱	د روسيې د مشرانو جرگې له هڅيت سره کتنه	۲۱

۱۳۴	له انټرفاکس سره په خبري کنفرانس کې گډون	۲۲
۱۴۱	یوه غرمۍ په کباب فیستوال هوټل کې	۲۳
۱۴۳	د مخدره موادو د کنټرول اداره کې غونډه	۲۴
۱۵۲	عمومي غونډه	۲۵
۱۸۷	یوه غرمه د مسکو په پرېډېنټ هوټل کې	۲۶
۱۹۰	گروپي کار	۲۷
۲۰۵	یوه ماښامۍ په قفقاز هوټل کې	۲۸
۲۰۹	له سوداګرو سره غونډه	۲۹
۲۲۳	د پرېکړه لیک لومړی متن	۳۰
۲۲۴	د کرېملین پر لوري	۳۱
۲۴۴	یوه غرمۍ په میش پېش هوټل کې	۳۲
۲۴۶	د روسیې پوځي موزیم	۳۳
۲۵۵	یوه ماښامۍ له افغان سوداګرو سره	۳۴
۲۶۵	د پرېکړه لیک وروستی متن	۳۵
۲۷۵	په مسکو کې یوه پخوانۍ کلیسا	۳۶
۲۸۲	د روسیې له یو انټرنېټي ټلوېزیوني چینل سره مرکه	۳۷
۲۸۵	د مسکو ښار یوه شپه	۳۸
۲۸۸	د مسکو نړیوالو اړیکو انستیتیوت	۳۹
۲۹۰	د روسیې اطلاعاتو او کلتور وزارت له مرستیال...	۴۰
۲۹۳	په مسکو کې وروستی غرمۍ	۴۱
۲۹۵	په بهرنیو چارو وزارت کې کتنه	۴۲
۳۰۸	د کابل پر لوري د تګ تیاری	۴۳
۳۱۲	د لیکوال لنډه پېژندنه	۴۴

دا یونلیک او یو خو خبرې

سفر د ژوند یوه برخه ده، خو داسې برخه چې ډېر کړلېچونه او لوړې ژورې لري. اوسني سفرونه د پخوانو هغو په شان ډېر سخت نه دي؛ تخنیکي امکاناتو د زمانې مزي رالڼد کړي، خو کله چې د یونلیکني مساله رامنځته کېږي او بیا د پېښو یا سترگو لیدلي حال دقیق ثبت، نو په دې کې بیا د پخوانیو او اوسنیو سفرونو ډېر توپیر نه لیدل کېږي.

دا یونلیک چې اوس یې تاسې لولئ، زما د یوه رسمي سفر مسلسل یادښتونه دي؛ داسې یادښتونه چې د سفر د پېښو پر انعکاس سربېره یو څه پټ پیغامونه هم لېږدوي. زه په دې سفر کې دومره پر لیکنو بوخت وم، چې سر مې له کاغذ او قلم مې له لیکه نه دی پورته کړی. واقعیت دادي چې زه په دې سفر کې د سفر په خوند نه یم پوه شوی، خو زما له ډېرو هڅو سره سره بیا هم د دې یونلیک کره کول پوره کال وخت وغوښت. د یوه کال پرله پسې کار په نتیجه کې دې یونلیک دغه بڼه، چې اوس یې تاسې گورئ، غوره کړه. د هغو ټولنو، چې یو څوک ورته په لومړي او دویم ځل سفر کوي، پېژندنه او د هغو د ځایونو او اشخاصو د نومونو دقیق ثبت څه اسانه خبره نه ده، په تېره بیا له یو لړ پیغامونو سره د دوو بېلابېلو ټولنو پرتله، ورته والی او یا بېلوالی. ددې یونلیک لومړی ابتدایي متن ما د سفر په بهیر کې لیکلی و، خو ډېرې زیاتې نیمگړتیاوې یې لرلې. کله چې کابل ته راغلم د یوې نیمې میاشتې په بهیر کې مې بیا له سره ولیکه، تر هغه وروسته خواږه ملگري ضیاء الرحمن ضیاء کمپوز کړ، څلور پنځه ځله ما له سره

ایډېټ کړې، خو بیا یې هم لاسمون ته اړتیا لرله، یوځل مې ښاغلي (عبدالقیوم زاهد مشواڼي) ته، چې زه یې پر پښتو ایډېټ پوره ډاډه یم، د کتنې لپاره ورکړې، هغه هم وکوت، د هغه تر سمون وروسته مې مسکو کې ښاغلي (ډاکټر شېرحسن حسن) او ښاغلي (محمد طاهر کاني) ته د بیا سمون لپاره ولېږه او ددې ترڅنګ مې ورته ددې کتاب اړتیاوې او نیمګړتیاوې له اصلي متن سره یوځای، په یوه ځانګړي جدول کې ورلېږلې. ښاغلي (محمد طاهر کاني) او ښاغلي ډاکټر شېرحسن حسن ددې اړتیاوو او نیمګړتیاوو یوه برخه د ښاغلي کروینوف د دفتر د مرستیال ښاغلي (الینور باترېشن)، د هغه همکار ښاغلي (ډاکټر بشر) په مرسته پوره کړې وه، خپل خپل کره معلومات او نظریات یې هم ورسره یوځای کړي وو، وړاندیزونه هم ورسره مله وو، د نومونو او ځایونو دقیق ثبت هم ورسره و. ترڅو میاشتني کاري ځنډ وروسته مې دا اړتیاوې او نیمګړتیاوې پوره کړې.

د کتاب اړوندو تصویرونو کې مې بدلون راوست، دوه ځله مې بیا ایډېټ کړې. د لاسمون لپاره مې ښاغلي (سید عبدالله ولیزي) او ښاغلي (وفا الرحمن وفا) ته هم ورکړې، هغو دواړو هم ایډېټ کړې. تر هغه وروسته مې یو ځل بیا په دقت سره وکوت او د وروستي چک لپاره مې یو ځل بیا ښاغلي ډاکټر صیب شېرحسن او ښاغلي طاهر کاني ته هم د سریزو او هم د وروستۍ کتنې لپاره ولېږه، هغوی د دویم ځل لپاره بیا چک کړې، وروستۍ نیمګړتیاوې یې پوره، خپلې سریزې او د لاسمون په هیله یې خپل وړاندیزونه هم ورسره راولېږل. ما هغه بیا په پام کې ونیول؛ یوځل بیا مې له سره ایډېټ کړې، تر

هغه وروسته مې ښاغلي وفا الرحمن وفا ته يو ځل بيا د کتنې لپاره ورکړ، د ښاغلي وفا تر کتنې وروسته مې يو ځل بيا وکوت، د وروستي ځل لپاره مې بيا ښاغلي عطا الله حيران ته ورکړ، د هغه تر کتنې وروسته مې يو ځل بيا په خپله وکوت او نور نو د چاپ پر لوري لاړ. لکه څنگه چې مې يادونه وکړه؛ دې يونليک په خپله د سفر ډېر زيات پړاوونه وهلي، خو بيا هم په زغرده ويلاى شم چې لا به هم ډېرې نيمگړتياوې ولري. انساني عقل بشپړ نه دى، که سړى هر څومره تلاش وکړي، بيا به هم خپلې نيمگړتياوې پوره له منځه يو نه سي، خو خير انسان تر خپله وسه پورې مسوليت لري. دا چې په دې يونليک کې څه دي؟ اړتيا يې څه وه؟ او د څه لپاره ليکل شوى؟ دې پوښتنو ته به خپله دا يونليک ځواب وايي، خو تر کومه ځايه چې زما مسوليت دى، ما خپل پوره وس کړى او ځان مې پوره ستړى کړى دى. هيله لرم چې درانه لوستونکي ترې گټه پورته کړي او راتلونکې کې د تاريخ د يوې برخې يوه برخه وگرځي.

قدرمنو دوستانو (ډاکټر شېرحسن حسن، محمد طاهر کاني، ډاکټر بشر، الينور باترېشن، ضياء الرحمن ضياء، عبدالقيوم زاهد مشواڼى، وفا الرحمن وفا، سيد عبدالله وليزي، عطا الله حيران، او نورو څخه چې ددې اثر په بشپړولو، سمون او کره کولو کې يې خپله ونډه اخيستې، له ټولو څخه مننه کوم او کور ودانۍ ورته وایم.

يو ځل بيا دې د ټولو کور ودان وي

په مينه

ستاسو ټولو يون

د يون زيار او نوښت

ستاسې لاس ته تراوسه پورې د ښاغلي محمد اسمعيل يون درې عنوانه بېلابېل يونليکونه در رسېدلي دي، (د کريملېن په زړه کې) يې څلورم يونليک دی چې تاسې يې لولئ. دا د مسکو يونليک دی چې ښاغلي يون په ډېر دقت او مهارت ليکلی دی.

د چين په ايوو (viwu) ښار کې وم، چې يون صيب په برېښنا ليک کې دغه کتاب راواستاوه او راته ليکلي يې وو، چې هم يې ولولم، که د روسي نومونو په تلفظ کې کومه خبره وړاندې وروسته يا لاندې باندې شوې وي، اصلاح يې کړم او هم ورباندې خپلې خبرې وليکم. زما دغه سفر تر دوو مياشتو زيات پسې اوږد شو، او کور ته تر را رسېدو پورې مې راسپارل شوی کار ځکه ترسره نه شو کړای، چې زما سفرې کمپيوټر د PDF د لوستلو پروگرام نه درلود، هغه فايل چې يون صيب دغه کتاب ورباندې راستولی و، اوس دادی کور ته را رسېدلی يم او کتاب مې په مزه مزه بې له وقفې ترپايه ولوست.

په کندهار کې زموږ د يو فرهنگي ملگري چې کومه ليکنه يا کوم کار په طبيعت برابر وي، نوبيا وايي: «ياره، چې رښتيا سي خورا خوند مو پر واخيست»، زما له خوا يې هم همداسې وبولی، ځکه د مسکو يونليک د ډېر اړخيزو ښېگڼو په درلودلو خوندور دی.

په تاريخي لحاظ د مسكو يونليك د روسيې او افغانستان د
 دپلوماتيكو اړيكو په نوي كلن تاريخ كې د يوې داسې جرگې يا
 مشتركې غونډې مستند ثبت دی، چې نه سوچه سرداري او
 سرکاري وه او نه د اتترناسيوناليسټي ملگرتوب په فضا كې د يو
 تيار شوي پروتوكول لاسليك كول وو، بلكې په رښتيني ډول، هم د
 افغانستان او هم د روسيې له خوا د خلكو د بېلابېلو قشرونو
 استازو او د نظر خاوندانو گډون په كې كړی و.

فقط خو كاله وړاندې ددې خبرې تصور خورا گران كار و، چې
 (عبدالكریم خلیلي) دې له (سلیمان لایق) سره يوځای په يوه
 هئيت كې مسكو ته د يوې نادولتي موسسې له خوا راوبلل شي،
 چې د روسيې او افغانستان د مناسباتو د پرون، نن او سبا په باب
 خپله فكري شتمني د نورو پر مخ پرانيزي او د نورو افكارو ته په
 پوره اوسپنه غوړ ونيسي. زه به لانور هغه ټول دولتي او نادولتي
 گډونوال نه يادوم، چې د يونليك په گڼ شمېر مخونو كې يې د
 نومونو او نظرونو يادونه شوې ده. دغه كسان د مختلفو فكري
 خطونو پيروان دي، خود هېواد د گټو پر وړاندې د مسؤليت
 احساس او د زمانې ضرورت دې ته مجبور كړي، چې د هېوادونو
 تر منځ په دغسې جرگو كې د نورو پر وړاندې د خبرو د مېز يوې
 خواته كېني.

يون صيب په دغه يونليك كې ددغې تاريخي جرگې ټول جريان
 په ډېر وضاحت او مستند ډول د تاريخ كتابتون ته وسپاره او له
 وركېدو يې وژغوره، كه نه نو دغه مهمه پېښه به هم د نورو ډېرو

مهمو او نامهمو هغو په شان د لنډې مودې په ترڅ کې د کشفاتو صندوق ته ورجارو شوې وه.

زه د مسکو يونليک ژورناليسټيک اړخ ځکه ستايم، چې که جرگې ته له راغلي هئيت سره هر څومره تکړه ژورناليسټ يا د ژورناليسټانو يوه ډله د خپلو کامرو او د احوال د ثبت له سامانونو سره مسکو ته راغلي وای، نو په دومره جزياتو به يې د جرگې ټول جريان نه و ثبت کړی او که يې هر څومره په خپل کار کې اخلاصمندي هم کړې وای، نو به يې د ټلويزيون، راډيو يا اخبار لپاره يوازې د څو دقيقو راپور ترتيب کړی و او د رسمي مکلفيت له شامته به يې حتماً د راپورتاژ پيل او پای يوازې د بڼاغلي کريم خليلي په تصوير او ارشاداتو رنگين کړی و.

د يون د يونليک کمال په دې کې دی، چې د يوې اوونۍ د هرې ورځې، هر ساعت، هر جرو بحث، هر ملاقات، هرې مطبوعاتي مرکې، چکر، ټوکو ټکالو، خوب کولو، ډوډۍ خوړلو، هر دم او قدم مکمل او مفصل راپورتاژ يې دادی د کتاب په بڼه هم د ورځنيو مطبوعاتو او هم د تاريخ حافظې ته وسپاره.

زه چې تر اوسه څومره ملکونو ته تللی يم، هر چېرې مې کوبښن کړی، چې يو ځل د هغه ځای يو غټ کتاب پلورنځي ته سر وربښکاره کړم، هدف مې حتماً د کوم کتاب اخيستل نه وي، زه غواړم وپوهېږم، چې له کتاب سره ددغه يا هغه ځای د خلکو چلند او علاقه يا نه علاقه څنگه ده؟ هلته په کتاب اخيستو کې د نورو څيزونو په شان ګڼه ګوڼه ليدل کېږي که نه؟ اخيستونکي واړه دي

که زار په او له څه ډول کتابونو سره علاقه لري؟ له تورو او سپینو یا رنگه اخبارونو، مجلو، کوچنیو کتابونو او که د غټو شهکارونو له درنو بندلونو سره؟

تقریباً په ټولو هېوادونو او ښارونو کې له خپلو ځانګړتیاو سره یوه خبره عامه ده، چې هر ځای توریستي کمپنۍ او موسسات د ارزښتمندو هېوادونو او ښارونو په باره کې کوچني رنگه معلوماتي کتابګوتي په خورا لوړ تیراژ چاپوي او په ډېر ارزان قیمت یې بازار ته وړاندې کوي، خو ما تر اوسه نه د افغانستان په باب کوم کتاب لیدلی او نه مې په افغانستان کې په پښتو یا دري ژبو د نورو هېوادونو او ښارونو په باره کې کوم معلوماتي کتاب تر سترګو شوی دی.

ما اورېدلي چې یون په خپلو نورو یونلیکونو کې هم د لیدلو سیمو، ښارونو او خلکو په باره کې ګټور معلومات ځای کړي دي او دادی اوس وینم، هغه معلومات چې یون صیب د مسکو او دهغه د شاوخوا محیط په باره کې افغان لوستونکو ته وړاندې کړي، راته ښکاري، چې هغه په خپلو یونلیکونو کې د نورو هېوادونو په باره کې هم دغې لنډې معلوماتي لړۍ ته شعوري لاس اچولی او باور مې دادی، چې پښتني ماحول به د یون د دغه خدمت ډېره قدرداني وکړي.

په پښتني چاپېریال کې خو د یکه زار غږ ډېرو کړی، شعر په کې پوره عام شوی، خوندور چې له بې خوندو سره ګډ شي، نو په شعر کې موږ ښه پوره یو، نثر کې هم د کیسې، لنډې کیسې، ناول او

داستان په بڼه پاموړ کار شوی، ژباړې ماړې هم شته او سیاسي
خاطري ماړې هم بڼې ډېرې دي، خو یونلیک ډېره عامه خبره نه
۵۵.

یونلیک د لوستونکي لپاره، هم د یو نالیدلي خیالي ماحول
هنري کیسه ده او هم په یوه زمانه کې د ځایونو او ولسونو د ژوند
رښتینی انځور.

د مسکو یونلیک ددې تر څنګ، چې مسکو ته د یو راغلي
هئیت د یوې اوونۍ د کار او ناستې پاستې یو مفصل او مستند
رپوټ دی، د یون د قلم په هنري ځواک داسې جالب لیکل شوی او
اوډل شوی، چې که پیل یې کړې، د شپون صیب خبره "بچک مې
نه دی چې تر پایه ځان ځنې خلاص کړي."
زه ښاغلي یون ته ددغه کامیاب نوښتګر زیار مبارکي وایم او
دده د لاریاتو بریالیتوبونو او نوښتونو په هیله یم.

په مینه او اخلاص
ډاکتر شېر حسن حسن
د ۲۰۱۰م کال د جولای ۲۲مه

د يون بل يون

څه د پاسه شل کاله ، يانې د (۱۳۶۸) او يا به د (۱۳۶۹) لېږديز لمريز کال دوبي و، چې زه د دوبي په رخصتيو کې له اوکراين څخه خپل گران هېواد افغانستان ته تللی وم. هغه مهال ما د پخواني شوروي اتحاد د اوکراين جمهوريت د لووف ښار په پوهنتون کې لوړې زده کړې کولې. د رخصتيو په يوه مياشت کې به مې د خپلې کورنۍ د غړو په ليدنه کتنه زړه ښاد او سترگې څه ناڅه مړې شوې. سربېره پر دې، ما به ډېره هڅه کوله چې د يوې مياشتې رخصتۍ په بهير کې ټول دوستان، ياران او خواږه ملگري ووينم او هممهال يې د حال پوښتنه وکړم. په تېره بيا به د رحمان بابا لېسې له ځينو هغو ټولگيوالو سره، چې په (۱۳۶۰ - ۱۳۶۳) کلونو کې مو څلور کاله په يوه ټولگي او ليليه کې تېر کړي وو، ليدنو کتنو يو ځانگړی خوند درلود. ددغو ليدنو کتنو په بهير کې د تېرو، په زړه پورې خاطرو ياد زموږ ليدنو کتنو ته يوه ځانگړې رنگينې ورکوله. داسې هم پېښ شوي چې د کومې ليدنې کتنې په ترڅ کې مې له يوه نوي دوست او ملگري سره پېژندگلوي کړې او تر څو ليدنو کتنو وروسته بيا د اوږدې مودې لپاره سره بېل شوي يو.

هو، زما په ياد دي، د هماغه (۱۳۶۸) او يا به (۱۳۶۹) لمريز کال دوبي و چې د پلازمېنې کابل په درېيمو مکروريانو کې مې د امير محمد جلالزي (چې هغه مهال د تنگرهار طب پوهنځي زده کړيال او اوسمهال ډاکتر دی) په کور کې له محمد اسمعيل يون

سره وپېژندل. امير محمد جلالزي، چې ما له پخوا نه پېژاند او تر ما څخه زما د مشر ورور ټولگيوال و، بيا په رحمان بابا لېسه کې څو دورې تر ما مخکې و، موږ يو بل ته وروپېژندلو او ويي ويل چې يون صيب ليکوال او شاعر دی. زه يې هم داسې وروپېژندلم چې کاني هم کله کله شعر ليکي او له سندرو ويلو سره هم مينه لري. زموږ د پېژندگلوۍ د مجلس په ترڅ کې امير محمد جلالزي وويل، چې اوسمهال د خوشال فرهنگي ټولنې په نامه يوه ټولنه جوړېږي، د دغې ټولنې د جوړېدو لپاره د خلکو مالي مرستې ته ضرورت دی، نوکه ته هم کومه مرسته په توان کې لرې کولای شې چې يون صيب ته يې ورکړي. ما هغه مهال لس زره افغانۍ په جيب کې درلودې چې اوس مې هم په ياد دي، ټول سره سره سلگونونه وو. له دغو پيسو نه مې شپږ که اوه زره افغانۍ يون صيب ته له خوشال فرهنگي ټولنې سره د مرستې په موخه ورکړې. دا زما او يون صيب لومړنۍ پېژندگلوي او لومړنۍ ليدنه کتنه وه. بيا مې لکه چې يو ځل بيا هم سره وليدل، خوله (۱۳۶۹) يا (۱۳۷۰ ل) کال راهيسې بيا د (۲۰۰۹ ز) کال د مې مياشتې تر (۱۳) نېټې پورې، چې دوی د يوه افغان پلاوي په ترکيب کې روسيې ته راغلل، نه وو ليدلي.

يون صيب راته له هماغه لومړي سره يو تکړه او پلټند سړی ښکاره شو او لکه څنگه چې يې په اړه ما فکر کړی و، د وخت په تېرېدو سره راته دا ټول ثابت شول. ده د څو لسيزو په اوږدو کې د خپلو هلو ځلو، پرله پسې پوهنيز او ادبي کار له برکته په دغه ډگر

کې ښه لویه تجربه خپله کړه او زموږ د هېواد په یو له ډېرو تکړه او پرکاره لیکوالو او شاعرانو بدل شو.

سربېره پر دې، یون صیب د سیاست لېوال هم دی او په دغه ډگر کې یې هم ګامونه اغېزمن ښکاري. دی لکه زموږ د هېواد داسې شاعران او لیکوال لکه خدای بښلی اجمل خټک، کبیر ستوری، اسحاق تنګیال او ځینې نور، د قلم او سیاست پر دواړو لارو موازي مخ پر وړاندې روان دی.

ما د یون صیب له اثارو نه یوازې دده «په اوروڼو کې سندرې» شعري ټولګه، چې ده زموږ د هېواد تکړه ژورنالیست او لیکوال داود جنبش ته په خپل لیک ډالۍ کړې وه او ماته په تصادفي ډول په مسکو کې د یوه افغان په کور کې لاس ته راغله، لوستې ده. دده بله لیکنه چې ما ولوسته هغه همدا یونلیک دی، چې روسیې ته د سفر په ترڅ کې یې لیکلی دی.

د یونلیک لیکنې دود زموږ په هېواد کې دومره پراختیا نه ده موندلې او که ووايو چې همدا اوسنی تاریخي پېر یې په لاره کې لومړني ګامونه دي، نو تېروتنه به مو نه وي کړې. زما په اند یونلیک لیکنه په خپله تومنه کې یو ډول خپلواک لیکنی ځېل (ژانر) دی، چې پر خاطرو او یادښتونو سربېره، کله کله هنري داستاني اړخونه او د تاریخ لیکنې ځینې عناصر هم په خپل ځان کې رانغاړي. له بلې خوا یې که دغو بېلابېلو اړخونو ته فکر وکړو، داسې ښکاري لکه د بېلابېلو ځېلونو یو رنگین ترکیب چې وي. زما په اند په یونلیک کې د بل هر اړخ په پرتله تاریخي اړخ ډېر برجسته او جوت وي. پر دې

بنسټ کېدی شي وویل شي چې یونلیک د خپرنیزو کارونو په ترڅ کې، په تېره بیا تاریخ لیکنې لپاره د یوې سرچینې او اخځ په توګه چوپړ کولای شي.

ما د یون صیب یونلیک ولوست، په زړه پورې و. مسکو ته د افغان جګپوړي پلاوي سفر او په دغه ښار کې یې پاتې کېدنې یوه اوونۍ دوام وکړ. یون صیب د دغه پلاوي یو غړی و. لکه څنګه چې زه له پلاوي سره د ژباړن په توګه ملګری وم، نو ما په پرله پسې توګه لیدل چې یون صیب په څومره لېوالتیا سره پر لیکنه بوخت و او یوه شېبه یې هم بې لیکنې نه تېروله. زموږ عزتمن، زیارکښ لیکوال او شاعر محمد اسمعیل یون په خپله ژبه او هېوادني فرهنگ مین او خپل فرهنگ ته د خدمت د لارې یو نه ستړی کېدونکی لاروی دی. زموږ ګڼ شمېر هېوادوال دوی ته ډېرې هیلې لري او ددې غوښتونکي دي چې د خپل ګران هېواد افغانستان ملي ګټو ته د درناوي اصل په پام کې نیولو سره به په هېڅ ډول حالاتو کې له خپل غوره کړي، ملي او هېوادني دریځ او تګلوري څخه وا نه وړي. زه دوی ته پولاډي هوډ، اوږد او ښېرازه ژوند غواړم، د ګڼ شمېر پوهنیزو او هنري پنځونو په لاره کې یې د بريالي یون په هیله یم.

په پښتنه او فرهنگي مینه

محمد طاهر کانی

روسیه - وولګینسکي

۲۰۱۰ ز کال د مې ۲۴

شاليد

زه او زما همزولي د جنگ نسل يو. د جنگ نسل په دې مانا؛ له هغې ورځې چې موږ بني او کين لاس پېژندلی، نو په افغانستان کې جگړه پيل شوې ده. د بنسټونځي په شپږم ټولگي کې وم، چې د (۱۳۵۷ل) کال پېښه رامنځته شوه، څه موده لا تېره نه وه، چې د هېواد په گوټ گوټ کې جگړه پيل شوه، جگړې ورو ورو زور واخيست، د (۱۳۵۸ل) کال د ثور پر (۲۱) مه نېټه جگړې د پلار له خوږې مينې محروم کړم. دې حادثې مې پر روح او روان دومره درانه گوزارونه وکړل، چې ترننه يې هم سوز او درد احساسوم، ټيک دېرش کاله تېر شول، خو د پلار د مرگ نېټه مې، لکه د همدې پرون ترڅه خاطر، همداسې تر اوسه پر ذهن خوره ده. همدې ترڅې حادثې او د غم بار په حقيقت کې شعر ته وهڅولم، شعر مې داسې يو مجبوريت او داسې يو ملگری و، چې همېشه به راسره مل و، هر کله چې به مې يو څو کرښې تورې کړې، نو د زړه بار به مې اوچت شو. شعر مې په پيل کې د غم ملگری و، خو وروسته وروسته مې ورسره شعور هم يوځای شو، د زمانې څرخ همداسې تاوېده، په هر گرد او کې يې په سلگونو څه چې په زرگونو سرونه رېبل، د کليوالي ژوند ساحه راباندې راتنگه شوه، بنسټونځي د جهالت په لمبو کې لولپه شول، کال دوه په کلي کې پاتې شوم، بې بنسټونځي او بې لوسته، کليوالي چاپېريال دومره تنگ و، چې د راډيو اورېدل په

کې هم شين کفرو، د مجاهدينو، حکومت او د هغه د ملاتړو شوروي پوځونو ترمنځ جگړه ورځ پر ورځ گرمېده، له مسکو راډيو سره مې ډېره مينه وه، د شپې به مې په پټه تر برستن لاندې اورېده، برستن به مې ښه پرې تاوه کړه، ان چې په کوټې کې د کورنۍ نورو غړو هم نه شوه اورېدلای، خو په اوږي کې چې خلک په لغمان کې اکثره پر بامونو ويده کېږي، د مسکو، کابل او نورو راډيويگانو اورېدل راته ډېر مشکل کار و، ځکه چې که مجاهدينو د دې راډيويگانو په اورېدلو څوک گير کړي وای، نو سخته «جهادي سزا» يې ورکوله. خو دې سره سره په هر ترتيب د مسکو او کابل راډيو ادبي پروگرامونه مې په اسانۍ نه قضا کول. دې کار ورو ورو له شعر او ادبياتو سره زما پيوند ښه پسې ټينگ کړ، ځينې قطعې او څلوريزې به مې ليکلې، زما د زړه باد به پرې کېناسته، خو اوس چې ورته گورم خورا خامې راته ښکاري. هغه وخت موږ د سياست پر پېچلتياوو ډېر نه پوهېدو، خو د راډيويگانو له لارې د نړۍ له اکثرو او په تېره بيا د خپل هېواد له پېښو سره اشنا شوي وو، کله چې به ځينو مجاهدينو او د هغو له قومندانانو سره په مجلس کې د ناستې پاستې زمينه برابره شوه نو له دې ناستو او يا هم په کابل کې د نورو ازادو خلکو له خبرو به مو ډېر څه زده کول. د (مسکو) او (واشنگټن) نومونه مې همغه وخت په ذهن کې ناست وو، سره له دې چې دا يو مې هم نه وليدلی، خو په ذهن کې مې د هر يو په باب ځانگړی تصور و، مسکو موږ ته ځکه ډېر مشهور و، چې هره ورځ به څو څو ځله په نېک او بد نامه يادېده. زما په ذهن کې د يو داسې

لوی ښار په ښه توګډلی و، چې لوی لوی سړکونه او جګ جګ
تعمیرونه به لري او په سړکونو کې به یې هم زیات موټر تګ راتګ
کوي.

د کلي ساحه راباندې نوره هم راتنګه شوه، پر (۱۳۶۰ل) کال کابل
ته راغلو، کال وروسته لومړی د کابل د (ده خدایداد) په لېسې، بیا
د کابل د کور جوړولو فابریکې په (ده یحیی لېسې) کې شامل
شوم، څه باندې یو کال مې په همدې ښوونځیو کې زده کړه وکړه،
بیا پر (۱۳۶۲ل) کال په کابل کې د خوشال خان لېسې په اتم ټولګي
کې شامل شوم. کله چې دې لېسې ته راغلم، نو له ادبیاتو سره مې
شوق نور هم زیات شو، دا نو بیا هغه مهال و، چې په ټول
افغانستان کې د شورویانو - کابل حکومت او مجاهدینو ترمنځ
سخته جګړه روانه وه. خوشال خان لېسې ته چې اکثره په کې

د یورانډ کړنې ته د ورځېرمه ولایتونو او هم د کوزې پښتونخوا پښتنو زده کوونکو زده کړه کوله او هم د دولت له خوا ورته نسبتاً ښه پاملرنه کېدله، اکثره وخت د دې چانس و، چې زده کوونکي یې شوروي اتحاد ته د لوړو زده کړو لپاره لارې شي، په خوشال خان لېسه کې د زده کړې پر مهال په سلگونو هغه زده کوونکي چې یا زموږ همدوره وو او یا هم ټولگیوال، شوروي اتحاد ته لاړل. ماته هم د دې زمینه برابره وه، خوله ادبیاتو سره زما مینې دې ته هڅولم چې همدلته پاتې شم. پر (۱۳۲۴ل) کال زه په خوشال خان لېسه کې د نوي تاسیس شوي ادبي انجمن مسؤل شوم، دې کار نوله ادبیاتو سره زما مینه لاسې زیاته کړه، همدا مهال مې په ځینو چاپي رسنیو کې یو نیم شعر او لیکنه هم خپرېدل، دا نو بیا زما په ادبي ژوندانه کې نه هېرېدونکې خوږې خاطري دي. د دوو درېو کلونو په بهیر کې په خوشال خان لېسه کې یو ځوان ادبي غورځنګ په ټوکېدو شو؛ داسې یو ادبي غورځنګ چې نه یې تر دې دمخه او نه یې هم بیا راوړوسته چا په دې لېسه کې ساری ولید. پر (۱۳۲۶ل) کال له دې لېسې څخه دویم نومره فارغ او پر (۱۳۲۷ل) کال د ژبو او ادبیاتو پوهنځي د پښتو څانګې محصل شوم. د تحصیل پر لومړي کال راته یو ځل بیا یو بل چانس برابر شو؛ (په مسکو کې د پاتریس لومبیا نړیوال پوهنتون کې زده کړې). په پښتو څانګه کې مې د زده کړې یوه میاشت تېره شوې وه، په ټولګي کې ناست وم، دروازه ټک ټک شوه، ویې ویل: ((محمد اسمعیل څوک دی؟)) ما وویل: ((زه یم))، ویل یې: ((راځه! د پوهنتون ریاست ته یې غوښتنې یې)) لږ

وارخطا شوم، دا وخت مې په اخبارونو کې ځينې شعرونه چاپېدل، ځينو يې سياسي رنگ هم لاره او همداسې ځينې ليکنې. ما فکر وکړ حتماً په دې باب څه ستونزه ده، د پوهنتون د محصلينو معاونيت دفتر ته وردننه شوم. معاون صيب راته وويل: ((محمد اسمعيل ته يې؟)) ما ويل: ((هو!) پر مېز يې زما د لېسې درې کلنې نومرې ايښې وې. ماته يې وويل: ((خارج ته ځې؟ بورس دی.)) ما وويل: ((کوم ځای ته؟)) ده وويل: ((مسکو ته!)) ما وويل: ((زه به مشوره وکړم)) ده وويل: ((وزارت او د گوند مرکزي کمېټې ستا درې کلنې نومرې کتلي، نو هغوی ته انتخاب کړی يې، نو که دې خوبه وي اوس لږ شه د گوند مرکزي کمېټې ته، هغوی درته يوه فورمه درکوي.)) معاون زياته کړه: ((دلته هر وخت خلک انتقادونه کوي، چې حکومت خارج ته بېسواده خلک لېږي او اکثره په واسطو ځي، نو دا دی ته او څو نور ځوانان يې د لوړو نومرو پر اساس انتخاب کړي ياست.)) پر همغه ورځ د دې پوهنتون بورسونو ته له دوو تنو نورو نوماندانو سره د گوند مرکزي کمېټې (د خلکو ديموکراتيک گوند مرکزي کمېټې فرهنگي برخې) ته لاړو. هغوی يوه فورمه راکړه او ويې ويل: ((موږ غواړو د لياقت پر اساس خلک ولېږو، نو ځکه موږ تاسې څو تنه انتخاب کړي ياست. (پاتريس لوممباپوهنتون) په مسکو کې ډېر معتبر نړيوال پوهنتون دی، چې اکثره بهرنيان په کې زده کړې کوي.)) ما وويل: ((زه لږ وخت او مشورې ته ضرورت لرم)) هغوی وويل: ((دا فورمه ډکه کړه، که دې

زړه وشو، لاړ به شې او که نه بيا به موږ ته بېرته احوال راکړې، چې موږ بل څوک ولېږو، هسې نه چې بورس و سپړل شي.))
ما دا فورمه ډکه کړه، صحي معاینات مې بشپړ کړل، ځان سره مې ډېر چورت وواهه، ما وویل چې زما اساسي هدف ټول افغان ولس په تېره بیا پښتو او پښتنو ته خدمت کول دي، که زه د پنځو کلونو لپاره لاړ شم، روسي ژبه او ادبیات هلته ولولم، نو بیا به پښتو ته څه وکړم؟ زه خود خپلې ژبې متخصص کېدلای نه شم، نو ښه به دا وي چې د لیسانس ډپلوم په خپله ژبه کې واخلم، چې

اساس مې پوخ شي، بیا که د ماسټرۍ لپاره بل هېواد ته لاړ هم شم اساس به مې پوخ وي. پر ځان هم څه ناڅه بې باوره وم، ما ویل هسې نه چې هلته لاړ شم او بېخي پردی شم؛ اوس چې مې له کابل څخه لغمان

ته زړه نه کېږي، بيا به له مسکوه څنگه د کابل راتگ ته زړه بڼه کړم، بڼه چورت مې وواهه، ما ويل راځه تيرې درنه پرځای بڼه ده، اينده ژوند مې هم يو څه په فکر کې تېر کړ، پنځه کاله وروسته به راځې، بيا به دلته له يو چا سره ژوند شريکوي دا هم يوه ستونزمنه مسئله ده. رښتيا رښتيا دي، دې خبرې هم بڼه ټکنی کړم، ما ويل راځه په دې څلورو کلونو کې به تحصيل هم وکړې او د خپل ژوند په باب به فکر هم وکړې. زه له سره دې مسئلې ته متوجه وم، چې نالوستې هغې سره ژوند نه شريکوم، نو ځکه خو دا ټول عوامل د دې سبب شول چې د مسکو پر بورس غټه تيرې کېږدم. د خلکو ديموکراتيک گوند مرکزي کمېټې ته مې احوال ورکړ، چې زه نه شم تللای او بېرته مې خپلو درسونو ته په نورمال ډول دوام ورکړ او پر (۱۳۷۰ل) کال له پښتو څانگې څخه په لومړۍ نومره فارغ شوم او پر همدې کال بېرته د کدر غړی شوم.

د (۱۳۷۱ل) کال په پيل کې په کابل کې نظام بدل شو، دې سره جنگونه يو ځل بيا گرم شول، په کابل ښار کې کوڅه په کوڅه جنگ پيل شو، گڼ شمېر افغانان بيا کډوالۍ ته اړ شول، زما يو شمېر ملگري په تېره بيا فرهنگي ملگري دېته اړ شول، چې خپل هېواد پرېږدي. يوزيات شمېر افغانان دا مهال لومړی پاکستان بيا له هغه ځايه مسکو او له روسيې څخه بيا نورو لويديزو هېوادونو ته تلل، همدا لاره په اصطلاح يو پل و.

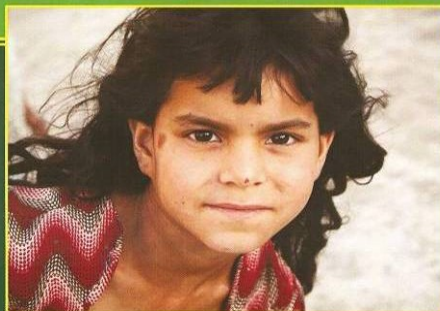
دا مهال هم ماته زمينه برابره وه، خو بيا مې هم مسکو ته د تگ اراده ځکه ونه کړه، چې لوی هدف مې په کې نه درلود. د طالبانو په

واکمنۍ کې هم مسکو ته د تحصیل کړو افغانانو بهیر روان و، خو موږ په پېښور او کابل کې فرهنګي کار ته ترجیح ورکړه، په لنډمهاله او منځمهاله اداره کې په ګڼو سیاسي او ټولنیزو چارو کې مصروف شوم، خو په افغانستان کې پر (۱۳۸۳ ل) کال د جمهوري ریاست تر ټاکنو وروسته، خو ځله بیا بهر ته د تللو چانس برابر شو، خو بیا مې هم مسکو ته د تګ نصیب نه و. د دې ټولو چانسونو د کنسلېډو اساسي علت همدا و، چې هلته په تګ کې راته څه لوی هدف نه ښکارېده، خو تر ډېر ځنډ وروسته د داسې یو سفر زمینه برابره شوه، چې هم هدفمند و او هم ما ورته مناسب وخت درلود، دا نو همدا سفر دی چې همدا یونلیک یې په ترڅ کې راوتوکېده.

پیلامه

د (۲۰۰۸م) کال په مني (اکتوبر) کې د روسیې فدراتيف جمهوریت څخه یو هیئت راغلی و، چې په هغه کې د روسیې فدراتيف جمهوریت د وګړو پوهنې، مهاجرتونو او نفوس شمېرنې انستیتیوت رئیس (یوري واسیلویچ کروپنوف) او ورسره یې یو افغان ملګری ښاغلی (ډاکټر محمد بشر بشردوست) شامل وو. دلته یې له یو زیات شمېر روښنفکرو افغانانو سره کتلي وو، د دې هیئت یوه موخه دا وه، چې د افغانستان له واقعیتونو څخه له نږدې خبر شي. دې هیئت روسیې ته تر بېرته ستنېدو وروسته په

ПУТЬ К МИРУ И СОГЛАСИЮ В АФГАНИСТАНЕ
ОПРЕДЕЛЯЕТСЯ ПОЗИЦИЕЙ, КОТОРУЮ ЗАЙМЁТ РОССИЯ

په افغانستان کې د سولې او پخلاينې لاره
راه بسوی صلح و تفاهم در افغانستان

افغانستان کې د سولې او پخلاينې لاره، په نامه یوه وړو کې رساله

ولیکله، دا رساله د (۲۰۰۸م) کال په ډسمبر کې په روسي ژبه بشپړه شوه او یوه میاشت وروسته بڼاغلې ډاکتر شېرحسن حسن په پښتو وژباړله او چاپ یې کړه. لیکوال په دې کتابگوټي کې د افغانستان له یو لړ واقعیتونو څخه پرده پورته کړې ده. د (۲۰۰۹م) کال د مارچ میاشتې په پیل کې بڼاغلې ډاکتر بشر یو ځل بیا له مسکوه افغانستان ته سفر وکړ. په دې سفر کې یې یو ځل بیا له مطرحو روښنفکرانو، سیاستپوهانو او سیاستوالو افغانانو سره وکتل، ما سره یې هم په دې سفر کې ولیدل او د راتلونکو میاشتو په بهیر کې یې په مسکو کې د افغانستان او روسیې د اړیکو په باب د جوړېدونکي کنفرانس په اړه معلومات راکړل، هیله یې راڅخه وکړه چې په دې کنفرانس یا جرگه کې گډون وکړم. نه یوازې خپله گډون وکړم، بلکې ځینې نور شعوري او ملتپال افغانان هم ورته معرفي کړم. بشر صیب زیاته کړه: ((په روسیې کې اوس یو شمېر داسې روسي پوهان پیدا شوي چې هغوی غواړي د روسیې حکومت په دې قانع کړي، د افغانستان واقعیتونه، لکه څنګه چې دي همغسې درک کړي؛ د افغانستان له اکثریت سره تربګني پرېږدي او افغانستان د یو څو محدودو ډلو او ډلګیو له لید لوري مطالعه نه کړي.)) بشر صیب څرګنده کړه: ((موږ باید له دې ډول پوهانو سره مرسته او همکاري وکړو، چې په روسیې کې د افغانستان پر وړاندې حاکمه روحیه بدله کړي. دا ډول پوهان چې په روسیه کې نوي راتوکېدلي، طبعاً خپل خپل مخالفین هم لري او پخواني محافظه کاران یې سخت مخالفت کوي، ځکه د هغوی ګټه

دې کې ده، چې په افغانستان کې له خپلو همغو پخوانيو ډلو تپلو سره اړيکي وساتي.)) ما ورته وويل: ((د هغوی دې ډول تېروتنو خو دواړه ملکونه تباه کړل، نو که بيا هم دوی دې لړۍ ته دوام ورکوي، نتيجه يې د همغې تباهۍ دوام دی.)) بشر صيب وويل: ((زموږ هدف هم، همدا دی چې دې لړۍ ته د پای ټکی کېږدو.))

ما، بشر صيب سره ومنله چې که تر هغه وخته کومه حادثه پېښه نه شوه، نو انشاء الله چې په دې کنفرانس يا جرگې کې به گډون وکړم. خو موده وروسته مې هغوی ته د برېښنالیک له لارې د خپل پاسپورټ کاپي ولېږله، له دفتر سره مې هم مشوره وکړه، هغوی هم د گډون خوښه راکړه.

د (۲۰۰۹م) کال د مې مياشتې پنځمه نېټه وه چې له مسکوه د بشر صيب برېښنالیک راغی، په هغه کې يې ليکلي وو: ((د روسيې سفارت ته به لاړ شې، خپل پاسپورټ به ورکړې، ستاسو وېزه مو درلېږلې ده.)) پر سبا مې پاسپورټ له خپلو څلورو عکسونو سره د خپل دفتر ملگري (وفاء الرحمن وفا) ته ورکړ، هغه د روسيې سفارت ته يوړ او هلته يې د روسيې سفارت يو کارکوونکي ښاغلي (الکسي) ته چې د همدې سفر د انتظام لپاره موظف شوی و، ورکړ، هغه ورته يوه فورمه ورکړه چې دا هم ډکه کړم او هم يو نيم سل ډالره (د وېزې قيمت) ورسره مل کړم. وفا الرحمن وفا سره مې فورمه ډکه کړه، د (۱۵۰) ډالرو په باب مې ورته وويل: ((موږ رسمي دعوت يو دا پيسې څنگه اخلي؟ هغه راته وويل چې دوی ماته وويل چې دا د دوی اصول دي؛ هر شخص چې

روسيې ته ځي دوی پرې دا اصول تطبیقوي)). ما وویل چې داسې ده نو دا پیسې هم ورته یوسه. پر سبا یې وفا پاسپورت بېرته راکړ، د روسيې فدراتیف جمهوریت وېزه په کې نصب وه.

دا وخت له ځوان لیکوال ښاغلي عبدالغفور لېوال سره هم په تماس کې شوم چې هغه هم د دې سفر ملگری و، هغه ته مې وویل چې نور څوک دي؟ هغه وویل: ((پر زیات کسان دي، د پارلمان گڼ شمېر غړي، سلیمان لایق صیب، اسد دانش او ځینې نور کسان هم په کې شامل دي، ښه لویه ډله ده.)) ما وویل: ((څه هر څومره چې ډېر وي ساعت به مو تېروي)). د مې میاشتې دا وخت نو هغه شپې ورځې دي، چې ما د خپل شلکلن فرهنګي کار د انسجام پروژه بشپړتیا ته نږدې کړې ده. پر دې پروژې ما له څو کلونو راهیسې په متواتر ډول کار کړی دی، اکثره کتابونه یې چاپ ته تللي او یوازې یو څو عنوانه کتابونه یې پاتې دي. د مسکو سفر ته مې په دې حالت کې ځکه زړه ښه کړ چې یو څو لنډ و، بل یې اهمیت زیات و، بل مې کارونه داسې منظم کړل چې یو څه کارونه به زه ځان سره واخلم او څه کارونه چې زما دوو نورو ملګرو: (وفا الرحمن وفا او ضیاء الرحمن ضیاء) منظمول او بیا ما کره کول، هغه به هغوی ته وسپارم، نو په دې خاطر مې دې یو اوونیز سفر ته زړه ښه کړ.

د سفر تیاری

د مې لسمه نېټه د یکشنبې ورځ وه، د ملي امنیت شورا دفتر د فرهنګي چارو په ریاست کې مې ټکېټ او پاسپورټ یو ځل بیا له سره چک کړل، د اریانا افغان الوتکې ټکېټ مې درې ورځې دمخه اخیستی و. اریانا افغان هوایي شرکت په اوونۍ کې یو ځل مسکو ته الوتنه درلودله، په دفتر کې نو دا ورځ دومره کارونه وو، چې د چا خبره تر غوږونو په کې ډوب وم. یو کتاب مې چې درې سوه مخه و، دا مې باید پر همدې ورځ ایډېټ کړی وای. زموږ د پلان له مخې دا کتاب باید زما تر وروستي ایډېټ وروسته چاپخونې ته تللای وای. سهار اووه نیمې بجې دفتر ته لاړم، تېلفون مې گڼل کړ، د ماښام ټیک شپږ بجې له دفتره راووتم، د یوې اوونۍ د سفر په ترڅ کې مې دلته د دفتر ملګرو: (وفا الرحمن وفا او (ضیاء الرحمن ضیاء) ته کاري پلان ورکړ، چې زما په نشتوالي کې هغه کارونه تعقیب کړي، کتاب مې هم خلاص کړ. مېرمن ته مې له دفتره تېلفون وکړ چې سبا ته د سفر لپاره راته ټول لوازم برابر کړي. هغه زما د سفر پر ضرورتونو ښه پوهېږي. ماښام مې یو دوه ملګرو سره هم وکتل، د شپې اته بجې کور ته ورغلم، ښه د مزې سترې وم. مېرمن مې ډوډۍ تیاره کړه، کشر زوی مې (ودان) راته وویل: «دا ځل زه هم درسره ځم...» ودان اوس د ښوونځي د صفري ټولګي زده کوونکی دی، خو د کمپیوټر او ټلويزیون له لارې د نړۍ له ډېرو ملکونو سره

اشنا شوی دی. ودان راته وویل: ((ته او ممي جان مې (موريې) هر وخت وایی چې بل ځل موبیایو، بل ځل موبیایو، بیا مونه بیایی))
 ما وویل: ((بچو کله چې دې بنوونځی رخصت شو، بیا دې بیایم.))
 ده راته وویل: ((خیر نو چې نه مې بیایی، زه نن شپه تاسره څملم...))
 ما وویل: ((بېخي سمه ده.)) د ماشوم دې عاطفي غوښتنې او هیلې مې زړه کې یوه لمبه تېره کړه، زړه مې و چې پر سفر یوه غټه تېره کېږم. ودان مې خپل چپرکت ته راوست، ماشوم پر معصوم خوب ویده شو. د شپې مې پر هغه بیک بیا گوتې ووهلې چې دمخه مې لا مېرمنې منظم کړې و، دوه جوړې دریشي، یوه جوړه جامې، د غاښونو کریم او بورس او د سفر نور ضرورتونه یې په کې ټول منظم ایښي وو. د یادښت لپاره مې یوه کتابچه او نور کاغذونه هم ورسره کېښودل، زړه مې و چې د مسکو د سفر یادښتونه هم سره ولیکم او همدارنگه وگورم چې روسیه او د هغې اوسني مفکرین له نوري نړۍ سره دامهال څه توپیر لري او فکر یې پر کوم لوري دی. تر یوه وخته د ودان د ماشومانه خوب خرهاري ته چورت یوړم، ورو ورو پر ما هم خوب راغی او د خوب غېږې ته مې پناه یوړه.

له کوره تر هوایي ډگره

د مې (۱۱) مه د کب (۲۲) مه نېټه د دوشنبې ورځ وه، سهار چې له خوبه پاڅېدم، نو د خپل سفر لپاره ټول لوازم مې سره منظم کړل، بېک، پاسپورت، ټکېټ د سفر لگښت او نور ټول مې له سره چک کړل، کمره راسره نه وه، خپل اخیښي (د ودان او سمسور ماما) (ډاکټر مروان) ته مې ټلېفون وکړ، هغه وویل: ((کمره راسره په کور کې ده، ما به درته تیاره ایښي وي، هر څوک چې رالېږي، زه به یې ورکړم.)) سهار شپږ نیمې بجې په زړو مکروریانو کې د مروان دوی کور ته لاړم، له هغوی مې خدای پاماني او کمره واخیسته، چې تر هوایي ډگره رسېدلې نو اوه بجې شوې وې. ښاغلي لېوال ته مې لا دمخه ټلېفون کړی و، هغه وویل: ((زه هوایي ډگر ته نږدې یم.)) غوښتل مې له (VIP) لارې لاړشم؛ زه چې کله بهر ته ځم، نو اکثره له (VIP) لارې ځم، دولتي موټر مې تر هماغه ځایه د ورتګ اجازه لري. خو دا ځل هلته موظفو پولیسو راته وویل چې نن د (VIP) لاره بشپړه بنده ده، هغوی وویل: ((نن رئیس صیب (جمهور رئیس حامد کرزی) له یوه بهرني سفره راستنېدونکی دی.)) ما چې وکتل رښتیا هم د (VIP) وره مخې ته هېڅوک هم نه ښکارېدل، نو ځکه مې ځان غلی کړ. هلته د ترمینل خولې ته ډېر کسان په لیکه کې ولاړ وو، ساعت اوه بجې او لس دقیقې دي، لېوال صیب ته مې بیا زنگ وواژه، هغه وویل: ((موږ خود الوتکې پر لوري روان یو.)) پر

دې وخت مې د هوايي ډگر قومندان (جنرال اصف جبار خېل) ته
 زنگ وواهه، سکرتر يې وويل: ((هغه په جلسه کې دی.)) دوه درې
 دقيقې وروسته مې بيا ورته زنگ وواهه! سکرتر ته مې ځان معرفي
 کړ، ما ورته وويل: ((يو مسوول پوليس ته دنده ورکړه چې ما سره
 مرسته وکړي او کارونه راته ژر خلاص کړي، الوتکه راڅخه ځي.))
 دا وخت اوه بجې او پنځه لس دقيقې دي. سکرتر يې وويل: ((زه په
 مخابره کې پر چا غږ کوم، ستاسو څنگ ته به درشي.)) پر دې وخت
 يو کس راغی، ويل يې: ((مسکو والادې عاجل راشي)) زه په لين
 کې ونه درېدم، هغه کس پر نورو هم غږ وکړ: ((مسکو والادې له
 لينه ووځي)) دا مهال يو عسکر وويل: ((د دوی بکسونه نه دي
 تلاشي شوي.)) يو ډگرمن مخابره په لاس د لين مخې ته ولاړ و. پر ما
 يې سترگې ولگېدې، راته يې وويل: ((راځه راپسې)) زما بيک يې
 ډېر ژر د چک له ماشينه تېر کړ، همداسې مسلسل مې په څو
 دقيقو کې کارونه خلاص شول، علت دا و چې اکثرو پوليسو او
 مسوولينو پېژندلم. تر اوو شل دقيقې تېرې وې چې لېوال صيب
 زنگ وواهه: ((چېرې يې؟)) ما وويل: ((له ترمينله ووتم، اوس دا دی
 په موټر کې کېنم.)) کله چې په موټر کې کېناستم، گورم چې جنرال
 صيب اصف جبار خېل مې ترڅنگ تېرېږي، پر ما يې سترگې
 ولگېدې، ويل يې: ((راکښته شه!)) ورکښته شوم، ژر يې بل وړوکی
 موټر راوغوښت، چټک يې تر الوتکې ورسولم، يو دوه دقيقې
 اوه نيمو ته پاتې دي چې الوتکې ته پورته شوم.

له کابل د مسکو پر لوري

کله چې الوتکې ته پورته شوم، نو گورم چې اکثره بلدي خلک دي، د مشرانو جرگې يو شمېر غړي، د ولسي جرگې ځينې غړي، ازاد ليکوال او کارپوهان ټول په دې ډله کې شامل دي. د مشرانو جرگې په غړو کې ښاغلی برهان الله شينواری، عبدالخالق حسيني، محمد عالم ايزديار او نور شامل وو. د ولسي جرگې په غړو کې ښاغلی نادر خان کټوازی، ببرک شينواری، محمد هاشم وطنوال، خدای نظر سرمچار او ځينې نور وو. په ازادو ليکوالو او کارپوهانو کې ښاغلی سليمان لائق، احمد سيدي، اسد دانش، عبدالغفور لېوال او ځينې نور دوستان وو. دا يو لوی افغاني هټيت و، په تېرو لس پنځه لسو کلونو کې دا د کميت او کيفيت له پلوه ډېر لوی هټيت و چې د ملي شورا، حکومت او مدني ټولنې استازي په کې شامل وو.

د هټيت د غړو ډلبندي په دې ډول شوې وه:

حکومت:

- ۱- محمد اسمعيل يون، د ملي امنيت شورا دفتر د فرهنگي چارو رئيس.
- ۲- بريالۍ صابر بريا، په بهرنيو چارو وزارت کې د پارلماني چارو مسوول.

- ۳- عبدالغفور لېوال، د افغانستان د علومو اکاډمۍ د سیمه ییزو مطالعاتو د مرکز رئیس.
- ۴- نسیم گل توتاخیل، د کابل پوهنتون د ساینس پوهنځي استاد او د سولې ملي جرگې ویاند.
- مشرانو جرگه:
- ۵- ډاکتر برهان الله شینواری، د مشرانو جرگې غړی.
- ۶- عبدالخالق حسینی، د مشرانو جرگې منشي.
- ۷- محمد عالم ایزديار، د مشرانو جرگې د بهرنیو اړیکو د کمېسیون مشر.
- ۸- قمر خوستی، د مشرانو جرگې غړی.
- ولسي جرگه:
- ۹- محمد هاشم وطنوال، د ولسي جرگې غړی.
- ۱۰- نادر خان کتوازی، د ولسي جرگې غړی.
- ۱۱- سید اسحق گیلاني، د ولسي جرگې غړی.
- ۱۲- بیرک شینواری، د ولسي جرگې غړی.
- ۱۳- شکریه بارکزی، د ولسي جرگې غړی.
- ۱۴- خدای نظر سرمچار، د ولسي جرگې غړی.
- ۱۵- شاه سلطان عاکفي، د ولسي جرگې د بشري منابعو عمومي رئیس.
- ملگري ملتونه (یونا ما):
- ۱۶- محمد زمان امین، د سیاسي چارو کارکوونکی.

۱۷- احمد سيدي، د سياسي چارو کارکوونکی.

ازاد:

۱۸- عبدالعلي سراج

۱۹- سردار عبدالله رفيق

۲۰- سليمان لايق

۲۱- فضل كريم فضل، د شمشاد تلويزيون رئيس

۲۲- اسد ساپی، د دانش خپرنډويه ټولنې مسئول.

د خپلې څوکۍ په لټه کې شوم، وړاندې هلته اسد دانش او

يون، ډاکټر شېرحسن او نبي شينواری

لېوال صيب ناست وو، خپل گپ او شپ يې لادمخه چالان کړی و، د
دهلېز د دې بل اړخ څوکۍ کې يې ډاکټر صيب شېرحسن حسن او
بناغلی نبي شينواری ناست وو، د دهلېز څنگ څوکۍ يې تشه وه،
ماته يې وويل همدلته کېنه، ما ويل همدلته کېنم، که د بل چا هم
وي، خپل ټکېټ به ورسره بدل کړم، ډاکټر صيب وويل: ((نه همدا

ستا ده)) پر څو کی چې کېناستم، نو تر لږې دمې وروسته مې یو ځل له ټولو پېژاندو دوستانو سره ستړي مشي وکړل، تر څو الوتکې الوتنه کوله، ما هر یو اندیوال یو ځل وکوت، اکثر وویل: ((کاشکې زموږ ترڅنګ کېنې، تر هغه ځایه به ښه ګپ ولگوو)) ما وویل: ((ما د خپل ګپ ملګري پیدا کړي دی)) ډاکتر صیب شېرحسن حسن ته ځکه خوشاله وم، چې له ده څخه به ډېر معلومات راټول کړم. ډاکتر صیب شېرحسن حسن زما د کلونو او سختو شپو او ورځو د ملګري تکره شاعر (ممتاز ارمان) ورور دی. بل ورور یې د فکر او نظر خاوند ډاکتر جمشېد (سمون) هم زما د کلونو ملګری دی. خپله ډاکتر صیب شېرحسن حسن سره هم له کلونو پېژنم، هر کله چې دلته په کابل او یا نورو سیمو کې پر فرهنګیانو کومه تنګسه راغلې، نو موږ په مسکو کې پر ډاکتر صیب شېرحسن حسن غږ کړی، هغه خپله او د نورو مسکو مېشتو افغان فرهنګیانو او سوداګرو مالي مرسته رالېږلي او دلته پرې موږ عاجلې فرهنګي ستونزې غوڅې کړې دي. ډاکتر صیب شېرحسن حسن نه یوازې فرهنګپال دی، بلکې خپله هم ښه پوخ فرهنګپال او د قوي قلم خاوند دی. ډاکتر صیب حسن او دده ملګرو نه یوازې په روسیې کې افغاني فرهنګ ژوندی ساتلی، بلکې دلته په هېواد کې دننه د ګڼو کتابونو د چاپ د امکاناتو د برابرولو او نورو فرهنګي هڅو له لارې یې هېواد ته نه هېرېدونکي خدمتونه کړي دي، ان د بېوزلو مهاجرو او کورنیو کډوالو لاسنیوي ته یې هم ځان رسولاى دی. ډاکتر صیب حسن او دده نور ملګري

هغه کسان دي، چې په هند وچين کې يې گټي خو پر خپلو بېوزلو هېوادوالو يې لگوي. هغه له نږدې شلو کلونو راهيسې په روسيه کې اوسي، د روسيې او افغانستان له روابطو ښه خبر دی او پر دې يې هم ډېر ښه سرخلاص دی، چې دا روابط څنگه ښه کېدی شي او څنگه هغه عناصر چې غواړي د اکثريت پښتنو پر وړاندې د روسيې له ځواکه ناوړه گټه پورته کړي، کنټرول شي. نو داسې يو ژوندی او اول لاس اخځ چې ما غوندې يو سړي ته په لاس ورشي، نور نه له خدايه څه غواړي. زه سره له دې چې له ډاکټر صيب شېر حسن سره څو ځله ناست يم، خبرې اترې مو کړي، خو دا بحثونه تر يوه ساعت زيات نه وو، خو چې اوس پوره پنځه ساعته مزل و، د دواړو لپاره يو ښه فرصت و چې د يو بل له نظرياتو لږ ښه خبر شو.

دوه دقيقې تر اتو تېرې وې چې الوتکه الوتنې ته تياره شوه. پيلوټ خپلې معمولې لارښوونې وکړې او ستياوړه ستاڼو هغه تمثيل کړې او بيا يې دا هم وويل چې په (باکو) کې يو ستياپ (تمېدنه) لرو. د ډاکټر صيب شېر حسن تر څنگ ښاغلی نبي شينواری هم ناست و، شينواری صيب د خلکو ديموکراتيک گوند د واکمنۍ په لومړي پړاو کې د کندهار د قبايلو چارو رئيس و، د روسانو تر يرغل وروسته سم لاسي بندي شو، پوره لس کاله زندان يې وکاله، د تنظيمواکۍ پر مهال مسکو ته لاړ او له همغه مهاله راهيسې په مسکو کې اوسي، يو څه موده دمخه هېواد ته راغلی و او اوس بېرته مسکو ته روان و. د شينواري صيب تر څنگ او هغه ته مخامخ په الوتکه کې د بېرني حالت لپاره دروازې وې، چې که څه پېښه

رامنځته شي، له دې دروازو بايد گټه پورته شي، پر دې وخت
اسد دانش وويل: ((تيار د بېړنيو دروازو ترڅنگ ناست يو كه څه
پېښه شوه نو لنډه به ترې گټه واخلو)).

دانش په خندا خندا كې وويل: ((پخې سټې ټولې همدلته دي، كه څه
پېښه وشوه، رسنيو ته به د يوې مياشتنې لپاره مواد پيدا شي.)) ما
خپل قلم او كتابچه راواخيستل او ځان مې ليكلو ته تيار كړ.
الوتكې به نيم ساعت مزل كړى وي. په پيل كې لاندې د افغانستان
دښتې او غرونه ښكارېدل، غرونه له واورو ډك وو او دښتې شنې
ښكارېدې، داسې څرگندېدل چې سړنې كال ښه اباد كال دى. تر
نيم ساعت مزله وروسته الوتكه دومره جگه شوه چې لاندې د
ځمكې متن نه ښكارېده، الوتكې د ورېځو له پاسه حركت كاوه، په
اصطلاح نيم اسمان ته ختلې وه. دا وخت يې ماته د خپل

ماشومتوب هغه خاطرې رايا دې کړې چې له ملايانو څخه مې اورېدلې وې، هغوی به ويل: ((د خداى (ج) له قدرت څخه يوه نښه دا ده چې اسمان يې بې سترو ودرولى دى.)) ځينو يې يو وخت الوتکه هم نه منله ويل يې داسې يوشى دى چې په هوا کې روان دى، کله يې چې بيا الوتکه په خپلو سترگو وليدله نو بيا يې وويل: ((پرنگيه له قدرتو دې جارېږم چې پنځوس منه اوسپنه دې هوا کې روانه کړې ده.)) له ورېځو څخه يې هم خپل خپل تعبيرو، د هغو له پاسه حرکت او تگ يې ناممکن ګاڼه او سپورمى. ته ختل يې بېخي شين کفر. يوه ورځ زموږ د کلي يو ملا په خپل تبليغ کې اسمان ته د ختلو پر نورو دلايلو سربېره يوه پښتو لنډۍ هم د يوه دليل په توګه راوړه، ملاصيب وفرمايل: وروڼو مسلمانانو!

اسمان ته لار د ختو نه شته

ليلا - مجنون په عاشقۍ ختلي دینه

د ملا دا منطق او د پښتو دا لنډۍ له ماشومتوبه بيا تر دې دمه زما په ذهن کې همغسې ژوندي دي. له ننه اوه کاله دمخه زه اروپا ته د يوه رسمي سفر په ترڅ کې روان وم. هلته هم الوتکه د سپينو ورېځو له پاسه روانه وه، ورېځې، لکه د مالوچو پاغوندي ترې لاندې تاوېدلې راوتاوېدلې، هلته بيا ماته د ملاصيب همغه لنډۍ او همغه منطق رايا د شول او دغه لاندې ازاد نظم ګوتی مې په الوتکه کې وليکه:

اسمان ته لار د ختو نه شته

زه چې کوچنی وم

نوزموږ د کلي
يوه سور ږيري ملا
به د اختر او د جمعي پر ورځو
د خپل ناصح کلام او وعظ په ژبه
همېشه دا فرمايل:
«اسمان ته لار د ختو نه شته
ليلا - مجنون په عاشقي ختلي دينه»
خو اوس چې يوويشت کاله وروسته
زه روان د اروپا په سفر
او الوتکه کې يو ناست موږ په سوونو کسان
تر موږه لاندې دي
د سپينو ورېځو غرونه غرونه
د ځمکې څرک نه لگي
او موږ تر نيم اسمانه لاندې الوتنه کوو
نوماته بيا د خپل ملا کلام رايا د شي
چې يې موږ ته کړی
زه هم تېروتي ولس هم تېروتي
خو اوس پر خپلې ماضي
او د ماشومتوب پر شېبو
يوه عجيبه شان خندا راځي
دا خولاخير
چې موږ به نور څومره تېروستي يو د کلي ملا...

په دې هوايي سفر کې مې هم کله کله قلم ته گوتې وروړلې او هم مې شينوارې صيب سره خپلې خبرې غځولې. شينوارې صيب وويل: ((زه دا څلوېښت ورځې په کلي کې اوسېدم (نازيانو ولسوالۍ کې) خو کله چې خبر شوم په مسکو کې داسې يو مهم علمي کنفرانس دی او تاسو غوندې دوستان په کې گډون کوي، ټکېټ هم تيار راسره و، نو ځکه مې عاجله پرېکړه وکړه.)) شينوارې صيب زياته کړه: ((يون صيب! زه درته ډېر احترام لرم، په غياب کې مې ډېر پېژندلې، ما ويل کله به وي چې له نږدې درسره وگورم، زړه کې چې اخلاص وي، خداى (ج) هر کار برابر وي، دا دی د همدې اخلاص په برکت زه او ته پر يوه څوکۍ څنگ په څنگ سره ناست يو.)) شينوارې صيب وويل: ((تکلف درته نه کوم، يو شعر مې هم په غياب کې درته ليکلی، په مسکو کې راسره دی، هلته به يې درته درکړم.)) ما شينوارې صيب ته وويل: ((اوس زموږ او ستاسو لپاره ډېره مهمه خبره دا ده چې د بېلابېلو پخوانيو گوندونو او ايډيالوژيو ترمنځ پخلاينه او ذهني پيوستون رامنځته کړو، گوندونو ملت سره پاشلی و، اوس داسې وخت دی چې ټول بايد بېرته سره راټول شو، افغانستان لوی هېواد دی، ټول په کې ځايېږي، د ځينو شمېرنو له مخې که موږ يوازې د افغانستان کرنيز سکتور پراخ او عصري کړو، نو (۹۵) مليونو وگړو ته په کې د ژوند شرايط برابرولای شو.)) شينوارې صيب زما د خبرو په تائيد او تعقيب نږدې شل دقيقې مفصل بحث وکړ او ويې ويل: ((موږ بايد

په سياسي چارو کې له خپل نږدې گاونډي هېواد (پاکستان) څخه، چې له ژونده يې شپېته کاله نه تېرېږي، پند واخلو، وگورئ کله چې د پاکستان ملي گټې مطرح شي ملا يې په ملايي تائيدوي، سياستوال يې په سياست او نور يې په نورو لارو چارو؛ په ملي گټو کې ټول سره يو دي، خو کله چې يې تنظيمي گټې مطرح وي، بيا هر يو خپلې تنظيمي گټې پالي او په پارلمان کې هم يو بل ته بد وړد وايي. هلته چې يو ملا له يورونېنفکر سره جوړېدی شي، نو دلته ولې دا کار نه شي کېدی؟) شينواري صيب زياته کړه: ((موږ ټولو هر يو اوس پخه تجربه ترلاسه کړې ده، بايد له دې هرې تجربې څخه د ولس د پيوستون او يووالي لپاره کار واخلو.))

ساعت لس نيمې بجې وې، چې د الوتکې پيلوټ غږ وکړ: ((اوس موږ له (باکو) څخه (۱۵۰) ميله لرې يو. د باکو اسمان شين دی، هوا مثبت (۱۴) درجې ده. څلوېښت دقيقې وروسته د باکو د (حيدرعلي يوف) نړيوال هوايي ډگر کې کښته کېږو، يو ساعت به هلته پاتې کېږو، تر يو ساعت وروسته به د مسکو پر لوري حرکت کوو.))

دا پورته ټکي چې تاسو ولوستل دا په الوتکه کې پر همدې لس نيمو بجو ليکل شوي دي.

الوتکه يوولس بجې د باکو د نړيوال هوايي ډگر پر سرتاوه راتاوه شوه، لاندې د کسپين بحيره بنکارېده، چې د ايران، روسيې او اذربايجان ترمنځ پرته ده. باکو د کسپين بحيرې پر غاړه پروت دی. د تېلو غټې زېرمې په همدې بحيره کې دي. روسيه او ايران له

اذربايجان سره پر همدې زېرمو ستونزې لري. د دې بحيرې د اوبو پر وېش هم شخړې لري. کله چې الوتکه د هوايي ډگر پر سر تاوېدله، نو له يو سخت فشار سره مخ شوه، ان تر دې حده وگړزېدله، لکه يو زوړ چکله موټر چې په خام سړک کې گړزېږي، ټولو خپلې مخنۍ خوکۍ ټينگې ونيوې، هر يو پر ځان کليمې تېرې کړې، پر ټولو يو سخت ډار تېر شو، د خطر درجه رښتيا هم ډېره لوړه شوه.

خو دقيقې وروسته الوتکه په ډېر شدت سره پر هوايي ډگر راکښته شوه او دې سره يو سخت غورش پيل شو. يو دوه دقيقې وروسته حالات ارام شول او الوتکې ورو ورو د ترمينل ودانۍ ته ځان نږدې کړ. پر دې وخت د الوتکې پيلوټ يو ځل بيا اعلان وکړ: ((دودوخي درجه مثبت لس ده، زموږ د توقف وخت يو ساعت دی، لطفاً په الوتکه کې پر خپلو ځايونو کېنئ، بهر ته د تللو اجازه نه شته.)) يوولس بجې او لس دقيقې وې چې الوتکه د (حيدرعلي يوف) نړيوال هوايي ډگر د ترمينل مخې ته ودرېده او مسافرينو ته د لږ ارام تنفس زمينه برابره شوه.

د باکو نړيوال هوايي ډگر نسبتاً لوی او ښکلی دی؛ دومره ښکلی نه، لکه د نورو پرمختللو اروپايي هېوادونو د هوايي ډگرونو په شان، خو بيا هم د منځنۍ اسيا د نورو هېوادونو په کچه نسبتاً ښه هوايي ډگر دی، د ترمينلونو ودانۍ يې هم په پخوانۍ بڼه دي. خو دقيقې وروسته د تېلو مخصوص گاډی د الوتکې سينې ته راوړسېد.

لس کم دولس بجې الوتکه بېرته الوتنې ته چمتو شوه، د یوه ساعت په وټن کې مې په الوتکه کې په لنډ لنډ ډول له ښاغلي سلیمان لایق، ببرک شینواري، ډاکټر برهان الله شینواري، احمد سیدی، نادر خان کټوازي، انجنیر فضل کریم عبدالرحیمزي، محمد هاشم وطنوال او ځینو نورو دوستانو سره وکتل، لنډې لنډې خبرې مو ورسره وکړې، اکثر وویل چې ښه دی، ته هم راسره یې چې هلته ښه مجلس وکړو.

کله چې الوتنه پیل شوه، نو تر لږ ځنډ وروسته د خوب پر بنسټ د خوب نړۍ ته یوړم. زما یو عادت دا دی، چې کله سترې شم، که په موټر کې یم که په دفتر کې، په الوتکه او یا هم په کوم بل ځای کې، نو د خوب څپه راباندې راځي، چې ځینې ورته (شکر خوب) وايي، دا داسې نیمه خوب دی، چې نه په کې ویده یم او نه وینم، خو کله چې له همدې نیمه خوبه راوینم شم، نو دمه مې راسته شي، په اصطلاح ریچارج او تازه شم، بیا دومره انرژي او ځواک راکې پیدا شي، چې تر بلې سترېا پورې پرې کار کولای شم، نو ځکه خو ډېر اوږده سفرونه هم زما لپاره ډېر زړه تنگوونکي نه دي. یوه سترگه خوب مې وکړ، له خوبه چې راوینم شوم، نو په الوتکه کې ډوډۍ هم تیاره وه. شل کم دولس بجې یې ډوډۍ راوړه، ډوډۍ مو وخوړه. (د اریانا افغان هوایي شرکت) په خدمتونو کې اوس د پخوا په اندول یو څه ښه والی راغلی دی، خو بیا هم ډېر وټن پاتې دی چې د نړۍ د معتبرو هوایي شرکتونو له خدمتونو سره سیالي وکړای شي. تر ډوډۍ وروسته مې له ښاغلي ډاکټر صیب شېر حسن حسن څخه

پوښتنه وکړه چې د روسیې او افغانستان د وخت ترمنځ څومره توپیر دی؟ هغه وویل: ((په روسیې کې دوی په بېلابېلو موسمونو کې وخت په خپله بدلوي، نو ځکه دا توپیرونه د موسم له مخې فرق کوي، خو دا اوس چې موږ مسکو ته ځو دا توپیر ډېر زیات نه دی یانې (نیم ساعت) دی.))

ډاکټر صیب حسن څخه مې بیا پوښتنه وکړه چې اوس د روسیې اقتصادي حالت څنګه دی؟ هغه وویل: ((کله چې پر دوه زرم کال (پوتین) واک ته ورسېد، نو پر دې وخت د روسیې د پیسو زېرمه (څلور ملیارده ډالره) او روسیه له نړیوال بانک څخه (دولس ملیارده ډالره) پور وړې وه. پوتین د څلورو کلونو په بهیر کې د روسیې ذخیره یې بودیجه (یو سلو شپېته ملیاردو ډالرو) ته ورسوله او نړیوال بانک ته یې هم بېرته د پور د ورکړې وړاندیز وکړ. د دې ترڅنګ یې په ټولنه کې عامه نظم ټینګ کړ او مافیایي ګروپونه یې وځپل.)) ډاکټر صیب شېرحسن زیاته کړه: [پوتین په المان کې د روسیې له استخباراتو سره کار کړی و او د روسیې ملي ګټو ته ډېر وفادار دی. واک ته تر رسېدو وروسته یې د شوروي او روسیې پخواني واکمن لکه ګرباچوف، پریماکوف، بوریس یلتسن او نور راوغوښتل، له هغوی څخه یې وپوښتل چې دخپل نظام د نیمګړتیاوو، همدارنګه د هغوی د حل لارو چارو د خپلو کړنو او د دې ترڅنګ له لوېدیځ سره د مناسباتو په اړه چې دوی څه کړي، ددې ټولو په باب یې له دوی څخه هیله وکړه چې دا ټول ورته ووايي؛ له هغو ټولو څخه یې د پخو مشاورینو په توګه کار

واخيست. په انتخاباتو کې يې لومړی شعار دا و چې: ((زه خپله ديکتاتور نه یم، خو د قانون ديکتاتوري غواړم)). [ډاکټر صيب شېرحسن حسن ته مې وويل: ((په افغانستان کې هم اکثره سياسي کتونکي په دې نظر دي چې کرزي صيب بايد قانون تطبيق کړی وای، ځينې کسان وايي چې د قانون ديکتاتوري يانې د قانون حکومت اصلاً ديموکراسي ده او هره انارشي د ولسواکۍ مانا نه لري.))

الوتکې خپل مزل لنداوه او موږ خپلو خبرو ته دوام ورکاوه، کله چې الوتکه د روسيې خاورې ته ورسېده، نو د افغانستان پر وخت د ورځې يوه نيمه بجه وه، الوتکه د ورېځو د سپينو پاغونو له پاسه گرځېده، په ډېر تکليف لاندې ځمکه بنکارېده، خو کوم ځايونه چې بنکارېدل په ډېرې سختۍ ليدل کېدل، اکثره شنه بخن برېښېدل. شينواري صيب راته وويل: ((روسيه ټوله شنه او ځنگل ده، په تېره بيا اروپايي برخه يې، له (مسکو) څخه چې تر (سايبيريا) پورې څوک مزل کوي، دا واټن دومره اوږد دی، چې د الوتکې نږدې (۹) ساعته مزل دی، دا ټوله لاره چې تاسې گورئ ان د چين تر پولې دا ټوله په نېسترو، ناجو، نمځو او نورو ونو پوښل شوې ده. دا ځنگلونه دومره پراخه او لوی دي چې سپرې فکر کوي ټوله نړۍ ځنگلونو نيولې ده. دا ځنگلونه چې هر څومره ووهل شي خلاصی نه لري، خو دوی دا ځنگلونه په ډېر مسلکي او سيستماتيک ډول وهي او نورو ونو ته په کې زيان نه رسېږي. روسيه له جاپان، فنلنډ او ځينو نورو اروپايي هېوادونو سره د لرگيو تجارت لري، خو د

روسیې خاوره داسې زرخېزه ده چې کله ونې ووهي، نو په دوو کلونو کې بېرته همغه ځمکه شین ځنگل وي، ونې په منظم ډول وهل کېږي، په کرینګ یې پورته کوي او په موټر کې یې باروي او پرځای یې نوي نیالګي کېږي.)) شینواري زیاته کړه: ((روسیه اوس هم د نړۍ تر ټولو لوی هېواد دی، (۱۷۷۵۲۰۰) کیلو متره مربع مساحت، ډېره حاصلخېزه ځمکه او (۱۴۴) ملیونه نفوس لري.))

شینواري صیب وویل: ((د روسیې د جمهور رئیس (بوریس یلتسن) د واکمنۍ پر مهال په روسیه کې د لرګیو د تجارت یوه مافیا وه، په ملیونو ټنه لرګي یې له روسیې څخه قاچاق کړل، خو کله چې پوتین واک ته ورسېد، دا مافیا یې ټوله تس نس کړه.))

ما (یون) او شینواري صیب خپلو خبرو ته دوام ورکاوه، دا مهال دوه بجې او پنځه لس دقیقې وې، د الوتکې کپتان اعلان وکړ:

((کمر بندونه و تړئ چې مسکو هوايي ډگر ته ورنږدې شوي يو.)) کله چې الوتکه د ورېځو له سره تېرېدلې، نو پرله پسې يې ټکانونه خوړل، تر ورېځو لاندې د مسکو ښار راڅرگند شو، عیناً لکه د اروپا د نورو ښارو په شان شين او شين بخن. دلته لا تراوسه سم پسرلی نه دی رارسېدلی، وخت لا پاتې چې ټول مسکو شين شي، خو بيا هم د نړۍ تر ځينو نورو ښارونو يو څه زيات شين ښکارېده، منځ منځ کې وړې وړې جزيرې او سيندونه هم ښکارېدل، الوتکې طبعاً د کښته کېدو پر مهال مسافرين وېرول. دا مهال د ژوند او مرگ تر منځ واټن ډېر کم وي. څومره چې الوتکه کښته کېدلې، شينوالی زياتېده، لاندې اکثره سړې بخنې ونې ښکارېدې، د افغانستان پر وخت دوه نيمې او د مسکو پر وخت دوه بجې وې، چې الوتکه د مسکو پر هوايي ډگر را کوزه شوه. (B) نمبر تر مينل ته له (VIP) لارې داخل شو.

د مسکو هوايي ډگر

د مسکو هوايي ډگر د نړۍ له لويو هوايي ډگرونو څخه دی، کله چې موږ د مسکو په دغه نړيوال هوايي ډگر کې کښته شو، نو د رسمي هئيت په توگه زموږ هرکلی وشو. پر د خولي وېزې او چک نیم ساعت وخت ولگېد، تر هغه وروسته (VIP) هال ته چې په اصطلاح معتبر مېلمانه په کې کېږي، لاړو. مسکو مېشتو افغانانو؛ بشر صيب، بهاند صيب، کاني صيب او نورو گڼو افغانانو زموږ هرکلی وکړ. ترنیم ساعت زيات وخت هلته

پاتې شو، دا وخت زموږ لپاره مناسب فرصت و، چې د یو بل د حال او احوال پوښتنه وکړو، انډیوالانو سره مو گپ شپ ولگاوه. همدلته

د کنفرانس یا جرگې د موظفې عکاسې (مارینا) له خوا زموږ
عکسونه واخیستل شول. په ترمینل کې د گڼو افغانانو له خوا تود
هرکلي د هغوی د هغې مینې څرگندونه کوله چې دوی یې په

مسافری، کې له خپل هېواد او خپلو هېوادوالو سره لري. په ترمینل
کې مو ښه چای هم وڅښه او ښه دمه مو هم وکړه. کله چې د ټولو
بیگونه او سامانونه راوړل شول، نو له ترمینله راووتو.

د مېلمستون پر لوري

کله چې له ترمينله راووتو، نو د ټولو لپاره يې يو لوی (۳۰۳) موټر چې خورا لوړ و، نيولی و. موټر خورا جگ و، داسې لکه دوه پوړيز، خو دا يو پوړيز و. د هغه هوټل يا مېلمستون پر لوري رهي شو، چې د افغاني مېلمنو لپاره يې په پام کې نيولی و.

زموږ د ټولو انډيوالانو بېکونه د موټر په سينه کې ځای پر ځای شول، موټر دومره لوی او جگ و چې زموږ ټول انډيوالان په کې نه يوازې دا چې ځای شول، ځينې څوکۍ لاپه کې تشې هم پاتې شوې. په موټر کې دا سفر هم زموږ لپاره غنيمت و، ما ويل څه د مسکو سيل به هم کوو او ملگرو سره به گپ هم لگوو. زموږ د موټر تر

سینې لاندې چې نور موټر تېرېدل، نو موږ ته داسې ښکارېدل چې موږ گنې په دویم پوړ کې ورته ناست یو. د لومړي ځل لپاره مې مسکو ښار کوت، ډېر لوی او ډېر اباد، د موټرو گڼه گڼه هم په کې خورا زیاته ښکارېده، سرکونه یې هم لوی او پراخ وو، خو د سرکونو شاوخوا ودانیو او شینلیو ته مو چې کتل، نو هغسې صفایي او پاکي یې نه درلودله، لکه ځینې نور لوی اروپایي ښارونه یې چې لري، ځای ځای په کې د چټلو اوبو ویالې او لیکې ښکارېدې چې عمومي سړک ته ورڅېرمه لس پنځه لس متره لرې واټن یې چټل کړی و، ځای ځای په کې د ځمکې پرمخ د گازو او اوبو پخوانۍ او اوسنۍ تللیکې هم ښکارېدې. دې حالت د دې څرگندونه کوله، چې د پخواني شوروي د زوړ سیستم نښې نښانې لاتراوسه هم پر ځای پاتې دي.

ما به کله کله د سړک شاوخوا سیمه او کله کله لږ لږ لري سیمې کتلې، د نویو او زړو ودانیو توپیر په کې له ورايه څرگندېده، داسې

ښکارېده چې د کمونیزم تر فکري سانسور وروسته مسکو په نږدې تېرو دوو لسیزو کې څرګند بدلون کړی دی، خو د دې ترڅنګ به چې کله موټر لږ ورو شو او یا به ودرېد، قلم به مې کتابچې ته وروړه، د موټروان ترڅنګ یو تن افغان ژباړن هم ولاړ و، چې په پښتو او دري ژبه یې موږ ته د مسکو ښار په اړه معلومات راکول. ده په خپلو تشریحاتو کې وویل: ((مسکو ښار (۱۰۸) کیلو متره حلقه یې سرک لري، مسکو درې داخلي (ښاري) او دوه خارجي (ولایتي) حلقوي سرکونه لري، دا سرک چې اوس موږ او تاسې پرې روان یو، د (مرګونې لار) یا د (مرګ) سرک په نامه یادېده، دا ځکه چې پر دې سرک ډېره ګڼه ګوښه وه او ډېر ټکرونه په کې پېښېدل، موږ په دې سرک (۳۵) کیلو متره همداسې وړاندې ځو، له مسکوه بهر وځو او خپل تفرېخي یا مېلمستون ته ځو.)) کله چې دې ځوان د مسکو په اړه دا معلومات ورکول، نو ځینې وخت به په کې ټکنی ټکنی شو، همدې کار یې په معلوماتو کې لږ څه بېخوندي رامنځته کړه. په موټر کې موږ سره یو بل مسکو مېشتی افغان هم ناست و، ډېر چالاکه ښکارېده، زموږ له نورو ملګرو سره پر خبرو بوخت و، د مسکو په هکله د ده معلومات تر ټولویات وو. خبرې یې هم ډېرې زیاتې کولې، ورو ورو یې د هغه معلوماتي ځوان او ژباړن ځای ونيو چې تر ده دمخه لګیا و، وروسته بیا ماته پته ولګېده چې دی د لغمان دی او عبدالله نومېږي. د تفرېخي پر لوري مو حرکت ته دوام ورکاوه، د معلوماتو منابع مو په همدې موټر کې زیاتېدلې، په موټر کې راته څرګنده شوه چې له مسکو ښار څخه یو طبیعي

سیند تېر شوی، خو له دې سینده یې ځینې مصنوعي کانالونه هم
تېر کړي او دې کار د ښار ښکلا ډېره زیاته کړې ده.

اوس مسکو (۱۰۳۸۲۷۵۴) نفوس لري، چې (۴۹۵۱۸۱۹) نارینه او (۵۴۳۰۹۳۵) ښځینه وګړي دي. درې نړیوال هوايي ډګرونه لري: (شېرېمیتوا، دومدېدوو، ونوکوو). هغه چې موږ ورته راورسېدو شېرېمیتوا (Sheremetevo) نومېږي او له ښاره شل کیلو متره واټن لري. پر کوم عمومي واټ چې موږ روان یو، خورا لوی سړک دی، پنځه لیکې یې په یوې او پنځه یې په بله خوا کې دي، د موټر سرعت په کې ازاد دی، زموږ مخې ته د ترافیکي پولیسو موټر روان دی، چې موږ ته لاره صافه کړي. موږ له مسکو ښار څخه نږدې (۲۰) کیلو متره لرې د مېلمستون پر لوري روان یو، مسکو اوس ټول (۹۰۰) کیلو متره مربع مساحت لري. د دنیا له

قيمتي ښارونو څخه دی، نن په کې د هوا درجه مثبت شل درجې ساتي گراد ده. کله چې تر مسکوه بهر شې، نو مخې ته دې لومړۍ د (میتشا) (Metisha) ښارگوټۍ راځي، تر هغه وروسته کاراليوف (Karaleov) ښارگوټۍ راځي. (کارلیوف) لومړنۍ سړۍ و چې هوایي بېړۍ یې جوړه کړه او (یوري گاګاګرين) په کې هواته پورته شو.

په لاره کې مو ډېر زاړه کورونه ولیدل، چې له لرگیو څخه جوړ وو، دا د روسانو کلیوالي کورونه دي چې دوی اکثره د رخصیتو په ورځو کې ورته راځي، خو دا کورونه د هغو کورونو په شان لوکس او ښکلي نه دي چې په جرمني، ډنمارک، سویډن، فرانسې او نورو اروپایي هېوادونو کې له لرگیو څخه جوړېږي. په مسکو کې له هوایي ډګر پرته چې لوحې په کې په روسي او لاتدې په انګلیسي ژبه

د لېفکوا مېلمستون یوه څنډه

وې، د لارې په اوږدو کې مو یوه لوحه هم له روسي پرته په بله ژبه

ونه لیدله، دلته هغه دود هم بېخي نه و، چې یوه لوحه دې لومړی د هغه هېواد په خپله ژبه وي او لاندې دې ترې انگلیسي لیکل شوې وي؛ دلته ټولې لوحې یوازې په روسي ژبه وې، له دې څخه دا څرگندېږي، چې روسان له پیله د هویت او ملي مسلې حساسیت ته ډېر متوجه وو او متوجه دي. تر نږدې یوه ساعت گړندي مزله وروسته د یوه گڼ ځنگله په سینه کې پر ورغلي سړک د لېفکوا (Lefkova) مېلمستون ته ورسېدو. دا مېلمستون له مسکو ښار نه (۲۲) کیلو متره شمال خوا ته د (پوشکینو) په ښارگوټي کې واقع دی. دا مېلمستون د مسکو په ولایتي حکومت پورې اړه لري.

د مېلمستون لومړۍ ننداره

کله چې مېلمستون ته ورسېدو، نو لومړی مو خپل بيکونه له موټره راکښته کړل، هر چا خپل بيک راخپل کړ. خو دقيقې د مېلمستون په داخلي پارکېنگ کې ودرېدو، چې مسوول اشخاص راشي او هر چاته خپله خونه په گوته کړي، دا مېلمستون يا استراحتځی په يوه لوی ځنگله کې واقع و، له ښار او بازاره ډېر لرې و، ارام ځای و، د روسيې ډېر معتبر خلک او زيات بهرني مېلمانه

افغاني هئيت په لېفکوا مېلمستون کې

همدلته راځي، خو په لومړۍ ننداره کې زموږ د هئيت پر غړو ښه ونه لگېده، ځينو ويل: ((موږ دلته څه کوو چې د ځنگله منځ ته يې راوستو، موږ ته به يې يو داسې هوټل نيولای و چې د ښار په منځ

کې وای، گڼه ګوڼه په کې وای، که موسیقي په کې وای نو لابه ښه وای، دا نوڅه استراحتځی دی، نه په کې ترنگ شته نه په کې ترونګ، نه په کې ساز شته نه په کې سرود، هسې یې پرې د استراحتځی نوم ایښی دی.)) یوه لاپه کې دا هم وویل: ((ملایان وایي په دې دنیا کې تفریح نه شته، انسان باید همداسې سرگردانه وي، کله چې دنیا کې تفریح نه وي، نو استراحتځی بیا له کومه شو؟ چا ویل چې دنیا ځای د ارامګاه دی...؟)) لس دقیقې دلته سره ولاړ وو، ګپ شپ مو سره لګاوه، ما د پکتیکا وکیل نادرخان کټوازي صیب ته وویل: ((روسانو به داسې فکر کړی وي چې تر کلونو تاوتریخوالي وروسته دا مسکو ته د افغانستان د ډبر لوړ

د لېفکوا مېلمستون یوه بله څنډه

رتبه هئیت سفر دی، دا یو ډبر دروند او سنگین هئیت دی، له ښارونو او غالمغاله به ډبر ستړي شوي وي، نو ځکه یې له ښاره

نږدې شل کیلو متره لرې راوستو، خو دوی خبر نه دي چې موږ
خومره غمخېلي یو او خومره د ښار ښکلاوو او بلاوو ته ترې یو.))
نادر خان کټوازي وویل: ((دوی خو به یو ځل موږ نه پوښتنه کړې

وای چې تاسې چېرته خوشاله یاست: په غره کې؟ په ځنگله کې، که
په ښار کې...؟))

خو شېبې وروسته سره ووبشل شو. زه (یون) او حاجي صیب
فضل کریم عبدالرحیمزی په (دولسم) بلاک کې شو، زه په (څلورم)
او هغه په (دویم) اتاق کې مېشته شو. کله چې اتاق ته داخل شو، ښه
لوکس او لوی اتاق و، یو نغري خولوی چپرکت په کې ایښی و،
مخې ته یې الماری وه چې ټلويزيون هم په کې ایښی و، تشناب یې
هم ښه پاک او لوکس و، د راحت لپاره ښه اتاق و، په اتاق کې
یخچال هم و، خو څه په کې نه وو؛ تش و، پر مېز یو غټ بوتل اوبه
ایښې وې، په ټول اتاق کې ټلېفون نه و، دا اتاق سره له دې چې د

افغانستان د هوټلونو په انډول لوکس و، خو د امریکا، جرمني، عربي متحده اماراتو او ځینو نورو پرمختللو هېوادونو په تناسب لوکس نه و. البته د چاپیریال له مخې یې موقعیت ښه و. زموږ لیکوال ملگری طاهر کانی او یوبل تن روسی ژباړن ښاغلی (الکساندر) ما سره تر خونې لارل. د روسي ډېره ښه پښتو زده وه، طاهر کانی او الکساندر دواړو په دې کنفرانس کې د ژباړونکو دنده هم لرله. دوی زما خونه وکتله او بیا بېرته د خپلو خونو د تثبیت لپاره لارل.

ژباړونکو ته یې هم د کنفرانس د نورو برخوالو په شان ځانگړې خونې په پام کې نیولې وې. خو شپې وروسته مې ټلويزيون چالان کړ، ټول اوه لس اتلس چینلونه یې نیول، اکثره یې په روسي ژبه وو. په یو نیم چینل کې یې د نورو هېوادونو فلمونه هم لیدل کېدل، چې هغه هم په روسي ژبه دوبله شوي وو. د افغانستان پر وخت د مازیگر شپږ بجې وې چې د خوب یوه خپه راباندې راغله.

د لومړۍ ورځې لومړۍ ماښامې

د ماښام شل کم اوه بجې وې چې درې تنه افغان ملگري: قومندان گل محمد، طاهر کانی او عبدالله راغلل، ما په تشناب کې پرمخ اوبه تېرې کړې، د خوب مرغۍ مې والوتې، د دې کنفرانس یا جرگې په اړه مو بحث پیل کړ، دې ملگرو وویل: ((په دې کنفرانس کې باید هغه څه وویل شي چې موثر وي)) د کنفرانس د عمومي اهدافو په باب مو یوه چاشنی بحث وکړ، څه نا څه عمومي تصور مو ترلاسه کړ، قومندان صیب گل محمد وویل: ((دا

کنفرانس اصلاً د افغانستان او روسیې د روابطو د (۹۰)یمې کالیزې په مناسبت جوړ شوی او په تېرو لسيزو کې د دواړو

هېوادونو روابطو ته په کې کتنه کېږي، نو که په دې اړه رغوونکي وړاندیزونه وي، ښه به وي)). ښاغلي عبدالله وړاندیز وکړ: ((څرنگه چې تر ډېرو کلونو وروسته په روسیه کې یو ځل بیا د افغانستان په اړه لېوالتیا پیدا شوې، نو ځکه خو په کار ده چې په دې کنفرانس کې ډېرې برېښې نیوکې ونه شي)). خو د خبرو په ترڅ کې بیا یو نظر دا هم پیدا شو چې: ((واقعیتونه واقعیتونه دي باید وویل شي پر چا ښه لگي که بد)). مجموعي نظر همدا شو چې په خبرو کې باید احتیاط وشي او رغونیزه برخه یې درنه وي. ما دوی ته وویل: ((زه پوه شوم، کله چې عمومي غونډه پیل شوه، هلته به د غونډې نبض مطالعه کړو، له هماغه حالت او ضرورت سره متناسب حالت به غوره کړو)). کاني صیب وویل: ((ځینو لیکوالو او برخوالو ته مخکې تر مخکې ویل شوي وو، چې مقالې راولېږي، تاسې ته یې نه وو ویلي که څنگه؟ ځکه همدا اوس موږ د یو شمېر لیکنو پر ژباړه مصروف یو)). ما وویل: ((اول خوزه مخکې تر مخکې پر لیکنه خبر نه یم، بل که خبر هم وای، تیاره لیکنه مې ځکه نه رالېږله چې کېدی شي د ځینو نورو برخوالو له لیکنو سره ورته والی ولري، کله چې یو څوک په یوه کنفرانس او یا سیمینار کې کومه لیکنه ولولي او بیا د بل چا نوبت وي، هغه هم خپله لیکنه ولولي او بیا دا دواړه سره نږدې وي، نو خلکو ته دومره خوند نه ورکوي)). ما وویل: ((زه به وگورم چې پر هغه ورځ نور څه وایي؟ کېدی شي ځینو مسایلو باندې هملته رڼا واچول شي)). کاني صیب وویل: ((دا لیکنې باید مخکې تر مخکې وژباړل شي، هلته هرې

لیکنې ته وخت په پام کې نیول کېږي، راساً ژباړه، هغه هم په داسې یوه غونډه کې اسانه خبره نه ده.)) ما وویل: ((چې داسې ده نو تر عمومي غونډې دمخه به زه یوه لیکنه برابره کړم، تاسو به یې وژباړئ، خو د کنفرانس په عمومي اجنډا کې یې له همدا اوسه ځای پر ځای کړه.)) خبره مو پر همدې ځای سره غوټه کړه او د خوړنځي پر لوري وخوځېدو، خوړنځی نږدې سل متره تر دې څو استوګنځیو لرې و، د خوړنځي دویم پوړ ته پورته شو.

د ډوډۍ لپاره تیاری نیول شوی و، پر مېزونو لږ تر کاري، د پسه غوښه، کبان، چای، د سیلو دوه ډوله ډوډۍ ایښي وو، د یوه اوږده مېز پر شاوخوا ټول راټول شو، د مېز سرته چې مو وکتل، نو د روسیې او نورو اروپایي هېوادونو ترمنځ راته په کې څرګند توپیر ښکاره شو، موږ ته ښه پته ولګېده، چې روسیه لا اوس هم د کمونیستي مهال د فقر تر سیوري لاندې ژوند تېروي او بډایه روسیه لاتراوسه د خپلې بډاینې اصلي حد ته نه ده رسېدلې. ډوډۍ

مو وخورپه خو پر چا هم ښه ونه لگېده، موږ وويل: ((كه ټولې ورځې همداسې وي، نو وچ لرگي به راڅخه جوړ شي.)) دلته ستونزه دا وه چې په دې نږدې سيمه كې نه بازار و او نه هم چېرته كوم رستوران، نو په همدې خوړنځي كې چې څه پيدا كېدل،

مجبور وو همدا به مو خوړل. تر ډوډۍ وروسته ښاغلي عبدالله ټولو ته يو اعلان واوروه، هغه وويل: ((پوهېږم چې تاسو باندي دا ډوډۍ ښه ونه لگېده، دا ځكه چې دا روسي اشپزانو پخه كړې ده، د كنفرانس منتظمينو موږ ته ويلي چې ستاسو لپاره سر له سبا څخه افغاني اشپزان راوړل، څه شي چې تاسې غواړئ، ستاسو په طبع شيان به درته پخوي.)) دې اعلان سره نو بېرته د ټولو په تندي كې راحت څرگند شو، دې وخت كې لايق صيب او ځينو نورو پخوانيو «ملگرو» سره يوه نيمه ټوكه هم چا وكړه، مانا دا چې په ډيموكراسۍ كې د روسانو دا حال دی، په كمونيستۍ كې به څنگه و؟ په همدې ټوكو ټوكو كې له خوړنځي څخه را بهر شو.

لومړۍ ماښام لومړنۍ ناسته

کله چې د ماښام ډوډۍ څخه خلاص شو، نو اعلان وشو، چې د کنفرانس په اړه یوه تعارفي غونډه ده، په دې غونډه کې به د دواړو غاړو نظرونه تبادله کېږي او د کنفرانس په اړه به ضروري او لومړني معلومات وړاندې کېږي. د همدې مهلمستون په یوه ودانۍ کې یوه تالار ته وبلل شو، چې نږدې سل کسان په کې ځایېدل، تالار د نورو معمولي تالارونو په څېر مخنۍ برخه کې یو سټیج درلود، نن ماښام په کې یوازې یو اوږد مېز او یو څو څوکی ایښي وو، چې

زموږ کوربه ښاغلی (کروپنوف) د هغه افغان ژباړن شاه محمود نېک د توضیحاتو پرمهال
محمود نېک، او یو تن بل همکار یې هم ترڅنګ ناست وو.

په پیل کې د روسیې د نفوس پوهنې، مهاجرتونو او سیمه ییزې پرمختیا د انستیتیوت رئیس، د کنفرانس بلونکي او کوربه ښاغلي یوري واسیلویچ کروپنوف، مهلمنو ته ښه راغلاست ووايه، ویې ویل: ((خوشاله یم، زموږ پلرني هېواد ته راغلي یاست.)) تر ښه

راغلاست وروسته يې وويل: [غواړم تاسو ته خپل پروگرام وړاندې کړم؛ د مې (۱۴) مه زموږ د کنفرانس يا جرگې اساسي ورځ ده، د مسکو ښار په مرکز کې د يوه گرد مېز تر شا راټولېږو، ټاکل شوې ده پر همدې ورځ د افغانستان د جمهور رئيس مرستيال ښاغلي کریم خليلي په مشرۍ د افغانستان يو لوړ رتبه هئيت او همدارنگه د روسيې د حکومت په استازۍ يو هئيت په غونډه کې گډون وکړي، هدف مو دا دی چې د دواړو هېوادونو ترمنځ مستقيماً خبرې پيل شي، هيله ده روسيې او افغانستان ته له يوبل سره د همکارۍ مستقيمه زمينه برابره شي. تاسو ته پته ده چې زموږ پر روابطو سخت شرايط تېر شوي دي، په روسيه کې ځينې خلک فکر کوي چې څه پر سر مو درد دی چې بېرته د افغانستان ساحې ته ورداخل شو، زما په نظر دا سم فکر نه دی، د دې لپاره چې خلک معتقد کړو، بايد يوبل سره رابطه ولرو او د دوستۍ لاسونه سره ورکړو.

زما نوم يوري کروپنوف دی، د سيمه ييزې پرمختيا، دېموگرافي او مهاجرتونو د چارو څېړونکي یم. زه مخکې افغانستان ته تللی وم، افغانستان ته زما د سفر رپوټ په انگليسي، روسي، پښتو او دري ژبو چاپ شوی دی. موږ اوس دا کنفرانس جوړوو، هيله ده چې بريالی کنفرانس وي. د مې (۱۴) مه زموږ د کنفرانس مهمه ورځ ده، سبا اسانه ورځ ده، تاسې ستړي شوي ياست، موږ غواړو تاسې د روسيې له ځينو برخو سره اشنا شئ، د روسيې د فضايي څېړنو مرکز وگورئ، لومړی انسان چې

فضا ته يې الوتنه وکړه، هغه روسی و، دا څېړنه او الوتنه په هغه
 ځای کې ترسره شوه چې سبا به يې تاسې وگورئ، وروسته به د
 افغانستان لوی سفارت ته لاړ شئ، هلته تاسو ته يو دعوت برابر
 شوی دی. د افغانستان سفير موږ ته وويل: ((داسې لوړ رتبه هئيت
 نه شي کېدی يوازې خپل مصروفيتونه ولري، موږ غواړو دوی
 خپل سفارت ته دعوت کړو.)) نو په دې خاطر سبا ما بنام سفارت ته
 دعوت ياست، خو د ورځې په اوږدو کې موږ غواړو تاسو له مسکو
 سره اشنا شئ، تر مېلمستيا وروسته هم موږ غواړو تاسې د مسکو

ځينې سيمې وگورئ، مسکو زما ډېر خوښېږي، هيله ده ستاسې
 هم خوښ شي! هم د ورځې له خوا مسکو وگورئ او هم په شپه کې.
 کروپنوف زياته کړه: ((بل سبا د روسيې پارلمان ته ځو، په روسيه
 کې هم پارلمان دوه برخې لري؛ مشرانو جرگه او ولسي جرگه، موږ
 ته مشرانو او ولسي جرگې دواړو بلنه راکړې، خو موږ گورو چې
 کومه يوه موږ ته په زړه پورې ده. تر غرمې وروسته د روسيې د

مخدړه موادو د کنټرول ادارې ته څو او هلته په غونډه کې گډون کوو.)) کروپنوف وویل: ((د پروگرام جوړونې په پیل کې موږ فکر کاوه، چې د مخدړه موادو د کنټرول ادارې سره د ملاقات اړتیا نه شته، خو وروسته ځینو مسکو میشتو افغانانو او همدارنگه ځینو مېلمنو افغانانو موږ ته په ډاگه کړه چې د مخدړه موادو مسئله یوازې د افغانانو مسئله نه ده، بلکې دا د دواړو هېوادونو مشترکه مسئله ده. وروسته موږ له (ویکتر ایوانوف) سره چې د مخدړه موادو د کنټرول د ادارې رئیس دی، دا مسئله شریکه کړه، هغه نه یوازې موافقه وکړه، بلکې ښه پروگرام یې جوړ کړ.

موږ به نه یوازې له هغه سره ملاقات کوو، بلکې د مخدړه توکو د کنټرول ادارې له غړو سره به غونډه هم کوو. دا یوه کاري جلسه ده ټول په دې نظر وو، چې موږ باید یو بل ته مخامخ خپل نظریات وړاندې کړو او کولای شو یو بل ته گټور نظرونه ورکړو. که د چهارشنبې ماښام موږ هر څومره ستړي هم شو، پنجشنبه خپله غونډه کوو. زموږ غونډه کې مشکل دا دی چې د غونډې د برخوالو شمېر زیات دی او هر څوک غواړي په دې غونډه کې گډون وکړي. ما په کابل کې داسې فکر نه کاوه چې د افغانستان او روسیې د دوستۍ مسئله دومره مهمه ده، خو دې مسئلې سره اوس دلته زیات مینه وال شته او فکر کوي چې اوس نوې زمانه ده او د نویو مناسباتو وخت دی، تېرې ناخوالې باید هېرې کړو او وړاندې وگورو. زموږ غونډه پر (۱۱) بجو پیلېږي، دوه ساعته دوام کوي. تر غرمې وروسته په سپکشنونو (خانگو) کې کار پیلېږي. اقتصادي،

کلتوري او امنیتي مسایل د دې غونډې عمومي او غټ بحثونه دي، زما مقصد دادی، چې تاسې یو عمومي مقصد ولرئ، پر دې باندې فکر وکړئ چې په کومو سپکشنونو کې برخه واخلي، ډېر د افسوس ځای دی چې (جمهور ریس) هویل کې ځای کم دی. هلته یوازې (۱۵۰) کسانو ته ځای شته، له دې امله موږ زیاتو مینوالو ته وایو چې ځای نه شته، دا د لوړې کچې یوه غونډه ده، د دواړو هئیتونو لوړ پوړي چارواکي په کې ونډه لري. موږ او تاسې به اساسي مسایل خپرو، دلته یو لوی گردی مېز دی، د هئیت غړي به د دې مېز تر شا کېني.

د افغانستان استازي، د روسیې استازي او همدارنګه په روسیه کې د اوسېدونکو افغانانو یوه ډله به هم وي. د جوړښت کار په موږ او تاسې پورې اړه لري، خو فکر کوم په مسکو کې اکثریت افغانان د لوړو زده کړو خاوندان دي، دوی په روسیه کې ژوند کوي، خو له افغانستان سره هم اړیکي لري، نو ځکه باید په دې غونډه کې ګډون ولري. دا د دې غونډې د جوړوونکو یو نظر دی، خو کېدی شي ځینې نور له دې نظر سره موافقه ونه لري، خو زه حاضر یم له هغو سره دا مسئله وڅېرم، موږ به دویمه غونډه په افغانستان کې جوړه کړو او ټولو سره به خپلې خبرې جاري وساتو. زه په دې نظریم چې زموږ او ستاسې د غونډې په پای کې یوه اعلامیه خپره کړو خو دا د روسیې نظر نه دی، کېدی شي دلته پرې بحث وکړو، فکر کوم زموږ غونډه باید یوه نتیجه ولري. سبا ما بنام باید موږ یوه اعلامیه جوړه کړو، د یوې مسودې بڼه به ولري، موږ او تاسې کولای شو په

گډه همکارۍ دا اعلامیه جوړه او خپل نظرونه په کې داخل کړو. د اعلامیې او غونډې اساسي هدف دادی، چې موږ او تاسې باید یو له بل سره په اقتصادي او کلتوري برخو کې همکاري وکړو. زما وظیفه دا ده، د سترو روسي کمپنیو توجه راجلب کړم، چې هغوی د اقتصادي همکارۍ له لارې افغانستان سره اشنا شي او ورته وښیم، چې په کومه برخه کې همکاري کولای شي.

د مې (۱۵) د جمعې ورځ هم مهمه ورځ ده، خو زموږ او ستاسې کار به دوام لري، د سهار له خوا به د تشبثاتو په اړه غونډه وي، په دې غونډه کې به د روسیې او افغانستان متشبثین له مشخصو پروژو سره اشنا شي او په دې اړه به بحث وکړي. د جمعې ورځ په دویمه برخه کې به د روسیې مسلمانانو له یو شمېر استازو او روحانیونو سره ملاقات وکړئ، په روسیه کې د شنبې او یکشنبې ورځ رخصتي ده، نو ځکه موږ ځینې کارونه جمعې ته را انتقال کړل، موږ هیله لرو چې موږ سم درک کړئ! د شنبې او یکشنبې ورځې ازادې ورځې دي، کارونه دومره نه شته، د شنبې ورځ کرېملین مانی ته ځو، یوه مستحکمه کلا او د روسیې تاریخي مانی ده، موږ به داسې ځایونو ته لاړ شو، چې هلته هر چاته د تللو اجازه نه شته، په خواشینۍ سره چې د روسیې مفتي د اوونۍ په اوږدو کې ترکیبې ته تللی، شنبې ته بېرته راځي، بیا به ورسره ملاقات وکړئ! دا د روسیې لوی مفتي (مفتي اعظم) دی.

(حضرت راویل عین الدین) د روسیې د مسلمانانو د ټولنې رئیس دی، تاسو کولای شئ د روسیې د مسلمانانو په اړه له هغه څخه

وپوښتی. په روسیه کې اکثریت خلک د ارتودوکس مذهب پلویان دي، خو یو پر شپږمه برخه مسلمانان هم دلته ژوند کوي، په روسیه کې له نېکه مرغه د مسلمانانو او ارتودوکسانو ترمنځ کم مشکلات شته، دوی کلونه کلونه سره ګډ ژوند کوي. کولای شئ د روسیې له مسلمانانو پوښتنه وکړئ، چې هغوی دلته څنګه ژوند کوي؟ روسیې ته ستاسو د هیئت راتګ یوه ستره پېښه ده، په تېره

بیا مسلمانانو ته! ځکه نو په روسیې کې د افغانانو ټولنې استازو موږ ته مراجعه وکړه او تاسې ته یې د مېلمستیا بلنه درکړه، نو هیله ده شنبه یا یکشنبې د هغوی بلنه ومنئ! څرګنده خبره ده چې مسکو ته د افغاني هیئت په راتګ کې ښاغلي (ایلنورباتیرشین) او ښاغلي (بشر) زیاته همکاري وکړه، موږ له دوی څخه مننه کوو. دا دوه مېلمستیاوې زما په نظر ډېرې مهمې دي. د یکشنبې ورځ ډېره ازاده ورځ ده. کېدی شي ځینې دوستان کارونه ولري، خو موږ غواړو (سرګې پساد) ښار ته چې (اویا کیلو متره) له دې ځایه لرې دی، تاسې ته دولتي دعوت درکړو. شپږ اووه کاله مخکې روسیه

په سخت حالت کې وه، حتی د پاتې کېدو تصور یې هم مشکل و. «سرگې پساد» ته ټول معنویت نقل شو، دا یو معنوي شخص و، موږ پر دې باور لرو چې دا تاسې ته په زړه پورې دی. د مې اتلسمه وروستۍ کاري ورځ ده، دوشنبه ازاده ورځ ده، کولای شئ خپل ځان او دوستانو ته تحفې او سوغاتونه واخلئ، موږ همدارنگه وړاندیز کوو، چې افغاني هیئت زموږ د لوړو زده کړو هغه زده کوونکي چې پښتو او دري زده کوي، له هغوی سره هم ملاقات وکړي، پښتو زده کوونکي کم دي، خو موږ هیله لرو چې ډېر زده کوونکي پښتو زده کړي، پښتو د افغانستان دولتي او ملي ژبه ده. زموږ پر غاړه یو ستر مسولیت پروت دی، موږ په دې نظریو چې مستقیماً یو بل سره روابط ټینګ کړو. په روسیه کې یو زیات شمېر خلک د مسایلو ژورتیا ته سم نه متوجه کېږي، خو اوس چې په روسیه کې کوم تمایل شته، اکثریت له افغانستان سره د دوستۍ لېوالتیا لري. په پای کې غواړم ووايم چې مشکلات شته، خو باید ژر ستړي نه شو، موږ باید له خپلې خوا ووايو مشکل باید په ښه وجه اصلاح او حل کړو. ما مخکې هم وویل، چې زیات خلک غواړي په دې غونډه کې اشتراک وکړي او دا د دې ښکارندويي کوي، چې خلک همکارۍ ته تړي دي. ډېر وخت کېږي چې داسې غونډه نه ده جوړه شوې، ما تاسې ته ځینې غټې مسایل وړاندې کړل، که بیا هم تاسې ته څه ابهامات پاتې وي، تاسو کولای شئ خپل نظریات وړاندې کړئ!»

+++

کله چې ښاغلي يوري واسيلويچ کروپنوف خپلې خبرې پای ته ورسولې، نو افغانانو ته د خبرو نوبت ورسېد، چې خپل نظريات په دې باب وړاندې کړي. افغانانو کې معمول دی چې د پيل خبرو کې څه ناڅه بېرته کوي، تر ټولو دمخه ښاغلي احمد سيدي نوبت واخيست، هغه لومړی ځان معرفي کړ: ((احمد سيدي يم د ملگرو ملتو دفتر په سياسي چارو کې کار کوم.)) بيا يې وويل: ((تاسو چې کوم جدول وړاندې کړ، ډېر ښه و، خو د دې ترڅنگ درې وړاندیزونه لرم: موږ ته بايد له اپوزېشن (د روسيې حکومت له اپوزېشن)، دويم رسنيو او درېيم د پوهنتون له ځوانانو سره ملاقات برابر شي.))

د ښاغلي سيدي د دې څرگندونو په باب کروپنوف څرگنده کړه: ((زموږ د دې غونډې پر وړاندې مخالفين هم شته، په روسيه کې د اپوزېشن گوندونه شته، خوقوي نه دي. زه د (واحدې روسيې) واکمن گوند غړی نه يم، زه خپله د اپوزېشن غړی يم، ځکه چې دوه کاله مخکې يې زما گوند رسمي غړی و. له رسنيو سره پروگرام شته، همدا نن دوو تنو: ښاغلي علي سراج او ښاغلي عبدالغفور لېوال د اپوزېشن له راډيو سره مرکه لرله، محصلانو سره هم ملاقات شته، په تېره بيا د پښتو او دري ژبو له زده کوونکو سره ملاقات. د هغوی لپاره هم دا يو ښه وخت دی، چې د افغانستان له شخصيتونو سره اشنا شي.))

ورپسې په ولسي جرگه کې د ننګرهار د خلکو استازي ښاغلي ببرک شينواري ته نوبت ورسېد، هغه وويل: ((اعلاميه يوه ډېره

جدي كلمه ده، كه د دې پرځای پرېكړه لیک راشي، ښه به وي،
ځكه موږ دلته د حكومت استازيتوب نه شو كولای، چې اعلاميه
خپره كړو.))

ښاغلي كروپنوف يې په ځواب كې وويل: ((متن به ترتيب كړو،
خپل نظر به وركړو، البته موږ او تاسې به په گډه دا نظرونه
ورسو.))

ورپسې په ولسي جرگه كې د نيمروز د خلكو استازي ښاغلي
خدای نظر سرمچار وخت واخيست، هغه وويل: ((د افغانستان له
لوري په دې غونډه كې د جمهور رئيس مرستيال گډون كوي، هغه
د دولت استازيتوب كوي، خبره داده، پر څه شي چې موږ تراوسه
بحث نه دی كړی، نو څنگه به مخكې تر مخكې نتيجه واخلو،
مقصد مې دا دی، چې تر بحثونو وروسته بايد يوشی جوړ شي او
موافقه پرې وكړو.))

ښاغلي كروپنوف د ښاغلي سرمچار د نظر په باب وويل: ((زه
تاسې سره موافق یم، كله چې ما وويل سبا د دې يوه مسوده
جوړوو، زما هدف دا و چې تاسې يو ټوليز تصور ولری، د دې
غونډې نوم (جرگه) ږدو، موږ نه غواړو څه شی پر چا ومنو.))
دې پسې په كابل كې د ملگرو ملتو دفتر د سياسي چارو
كاركونكي ښاغلي محمد زمان امين ته وار ورسېد، هغه وويل:
((كله چې پر ټولو مسایلو بحث وشي تر هغه وروسته به بيا پرېكړه
لیك جوړ كړو.))

د بڼاغلې محمدزمان امین د نظر په اړه کروپنوف په څرگند ډول څه ونه ویل، ځکه چې دا نظر وړاندې هم څرگند شوی و، دې پسې ما (یون) ته نوبت ورسېد، ما خپل نظر داسې څرگند کړ: ((له دواړو خواوو دې یو ګډ سکرتریت جوړ شي او ګډ سکرتریت دې د پرېکړه لیک پر متن کار وکړي.))

کروپنوف یې په ځواب کې وویل: ((د روسیې له خوا خوماته معلومات شته چې څوک دا کار کولای شي، هیله ده د افغانستان له خوا هم څوک رامنبري کړي!))

دې پسې بڼاغلې سلیمان لایق نوبت واخیست او خپلې خبرې یې داسې پیل کړې: ((د افغانستان د علومو اکاډمۍ غړی یم، مخکې هم دلته یو کنفرانس جوړ شوی و، دا کنفرانس تر هغه پراخ دی، هر کنفرانس ځانته خپل اهداف لري، موږ تشویش لرو چې موږ به په تخنیکي مسایلو دومره فوکس وکړو، چې د دې کنفرانس لوی

هدفونه به تر سيوري لاندې راولي.

زه د کومې پارټۍ استازی نه یم، موږ فکر کوو، چې روسیه اوس د افغانستان په چارو کې موثر فعالیت نه کوي، موږ غواړو دوی تشویق کړو، چې له خپل شان سره سم د افغانستان په چارو کې مرسته وکړي. افغانستان اوس ټولې بشري نړۍ ته یو پرابلم دی، لوی هېوادونه مسوولیت لري، چې له دې مشکل سره مسوولانه چلند وکړي، سره له دې چې جهان یو قطبي شوی، خو بیا هم روسیه تر امریکا وروسته دویم مقام لري. روسیه او افغانستان دواړه په دې پرابلم کې ډوب شوي دي. تخنیکي مسایلو باندې دې ډېرې خبرې ونه شي، مطبوعاتو ته باید ډېر رول ورکړای شي چې دا موضوعات پراخ کړي.)

د ښاغلي سلیمان لایق د خبرو په اړه کروینوف وویل:

((اجازه راکړئ چې زه خپل اعتراض څرگند کړم، ما نه غوښتل چې د چا خبرې رد کړم، روسیه د شلمې پېړۍ په بهیر کې له لوی

بحران سره مخامخ شوه، دوه ملیونه خلک یې د لوږې او داخلي مشکلاتو او اووه ویشتم ملیونه خلک یې په نړیوال جنگ کې ووژل شول، روسیه پر دې پوهېږي چې جگړه او ناتار څه مشکلات لري، نو هوښیار روسان دغه ټول نظریات اوس په خپل ځان کې لټوي.

زموږ غونډه ځکه ډېره مهمه ده، چې په دې غونډه کې پوه افغانان گډون کوي، هیله لرو چې له روسیې څخه هم پوه کسان گډون وکړي، زما شخصي دریځ دادی، چې افغانستان باید ځان قرباني ونه گڼي، باید یو پیاوړی قوي مرکزي دولت جوړ شي، موږ او تاسې باید په گډه یو بل سره همکاري وکړو، نور څوک له بهر څخه ممانعت نه شي پېښولای.))

دې پسې د کابل پوهنتون استاد ښاغلي نسیم گل توتاخېل نوبت واخیست، هغه وویل: ((زه دا د ډېر قدر وړ بولم، چې افغانان او روسان یو بل سره د همکارۍ په باب خبرې کوي، زه وړاندیز کوم، که د اوسنیو کمېټو ترڅنګ (سیاسي کمېټه) هم په کې زیاته شي ښه به وي.))

کروپنوف: ((زه مخالفت نه لرم، خو په دقیقه توګه باید پوه شو چې څوک په دې کمېټه کې کار وکړي، زموږ او زموږ د رسنیو دریځ دا دی، چې اقتصادي او کلتوري مسایل باید زیات اهمیت ولري، زموږ سوداګر امنیتي مشکلات پلمه کوي، زما په نظر هغه خلک چې کار نه کوي له سیاست څخه د یوې پلمې په توګه کار اخلي.))

تر دې خبرو وروسته د افغانستان په ولسي جرگه کې د بشري

منابعو رئیس ښاغلي شاه سلطان عاکفي صیب خیل نظر په دې ډول څرگند کړ:

((دا کار پر وخت او ښه کار دی. دا راپور که تیار وي، ټولو ته دې ورکړای شي، چې ویې لولي او د پنجشنبې ورځې غونډې ته له پوره تیاري سره لاړ شي.))

کروینوف: ((پره مننه! تاسې ډېر ستړي شوي یاست، ښاغلي لایق په خبرو کې وویل چې پر ډېرو تخنیکي مسایلو توجه د کنفرانس محتوا ته زیان رسولای شي، د کنفرانس هدف تاسې ته وایم، موږ ډېرې هلې ځلې وکړې چې دې حالت ته ورسېدو، موږ کولای شول له دې ځواک څخه په نورو برخو کې کار واخلو، زه فکر کوم د افغانستان سوکالي د روسیې لپاره ضروري ده. زه له سیاست سره ځانګړې علاقه لرم، کتابونه مې لیکلي دي. په جهان کې دوه نقطې د روسیې خلک سره پيوندوي: یوه د لرې ختیځ سیمه

ده، ډېر خلک په کې ژوند کوي، ساحه يې ډېره زياته ده، دلته ټول مسایل په روسيې پورې تړلي دي. دويمه مرکزي اسيا هغه سيمه ده چې موږ نه شو کولای په يوازې ځان مسایل حل کړو. موږ بايد له ټولو گاونډيو سره کار وکړو چې افغانستان کې ثبات رامنځته شي. زه په افغانستان کې له غميزو ځورېږم، خو دا هم څرگنده ده چې زه د خپل هېواد د گټو په فکر کې يم. زما د جيوپوليتيک فورمول دادی چې: که افغانستان سره زموږ دوستي وه، نو په منځنۍ اسيا کې سوله ټينگېدې شي. له هرې لارې او هر علتته چې وي روسيه بايد د يوه واحد افغانستان ملاتړ وکړي، يو قوم بايد د بل پر ضد ونه کاروي، همدارنگه زه په دې نظر يم چې افغانستان ته بايد د يو خوار ځواکه ماشوم په توگه ونه کتل شي، درناوی يې وشي، افغانستان بايد د يوه اتل هېواد په توگه د تېر په شان څرگند شي.)) همدې خبرو سره غونډه پر سيمه ييز وخت (۹) بجې او د افغانستان پر وخت (۹) نيمې بجې پای ته ورسېده.

په مېلمستون کې لومړۍ شپه

کله چې د افغانستان پر مهال نهه نیمې بجې له غونډې رابهر شو بیا نو د لیکوالو خپلمنځي خبرې او تبصرې چې هغه هم د بنځو تر هغو اوږدو خبرو لنډې نه وي، پیل شوې. د بنځو د خدای پامانۍ خبرې تر هغه اصلي مجلسه هم اوږدې وي. د مېلمستون په انگرې کې ښه او پاکه هوا وه، ورو ورو پلي گرځېدلو او گپ شپ مو هم لگاوه او ټوکې ټکالې مو کولې. ټوکې ټکالې ځینې د چوکاټ په داخل کې وې او ځینې په چوکاټ موکاټ کې نه ځایېدې، گپ شپ، ټوکې ټکالې، چوکاټ موکاټ، چای مای، په دې کلمو کې دا دویمه برخه کومه مستقلة مانا نه لري، په اصطلاح ناخپلواک مورفیمونه دي، خو د لومړۍ کلمې مانا او اهنګ ته ګټه رسوي او د وینګ پر وخت د سړي خوله پرې ډکېږي.

په لغمان کې یو چا کوم چا ته ست کړی و چې راځه چای مای راسره وڅښه، هغه ورته ویلي وو: ((چای خو چای دی دا (مای) یې نو څه شی دی؟)) هغه بل ورته په ځواب کې ویلي وو چې: ((مای) یې (توره گوړه) ده)) یو وخت په پوهنتون کې یو محصل د ژبپوهنې له استاد څخه همدا پوښتنه وکړه دا دویمه کلمه چې د لومړۍ ترڅنګ راځي دا خو هېڅ مانا نه لري، نو د څه لپاره راځي؟ استاد ورته وویل: ((دا یوازې د اهنګ د بشپړاوي، کله کله هم د مانا د تعمیم او کله کله د خوړلنۍ په خاطر راځي او هغه کلمې چې پیل یې په

ميم شروع کېږي، هغه بيا دا حالت نه لري او که لري يې هم نو بيا په ميم نه پيلېږي، نورې اکثره دا ډول کلمې چې وروستۍ يې ورپسې غبرگېږي، دويمه کلمه يې ضرور په ميم پيلېږي، لکه کباب مباب، قلم ملم، سړی مړی، زرگر مرگر، پنېر منېر، خو هغه کلمه چې په ميم پيل شي بيا دا غبرگيز حالت نه لري، مېز، ملا، مېړی، ميرزا او داسې نور.)

دلته هم ځينې ټوکې (چوکاټي) وې او ځينې نورې (موکاټي). د مېلمستون په بېلابېلو ځايونو کې وگرځېدو، دا داسې يو استراحتځی و، چې نه ورته نږدې کوم دکان و او نه هم مارکېټ او بازار، داسې لکه د سياسي بنديانو لپاره چې وي او يا هم د هغو معتبرو خلکو لپاره چې د ښار له گڼې گونې سترې شوي وي او دلته د ارام لپاره راځي. زموږ د اکثره ملگرو خو دا هيله وه چې

مسکو د چکرځای دی، موږ ته به داسې یوه هوټل کې ځای ونیسي چې هم د ښار په منځ کې وي، هم په کې موسیقي وي او هم زموږ پښې ازادې وي، چې چېرته څو او چېرته نه څو. روسانو به فکر کړی وي، چې راځه دا درانه او معتبره خلک دي، نو تر ښاره لرې په یوه ارام ځای کې ورته ځای ونیسه. د نظر او غوښتنې د دغسې واټن په پای کې دغه ځای زموږ په برخه شو. البته په نننۍ غونډه کې چې د پروگرام پر کوم مهالوېش بحث وشو، د سیل او چکر لپاره هم په کې یو څه وخت شته، خو هغه هم ډېر تنگ دی نور نو سر په سر میتینگونه او غونډې دي.

تر یو څه ځنډ وروسته چې د مېلمستون اکثره برخې مو ګز و ګام کړې، نو له مسکو مېشتو افغان ملګرو څخه یو تن وویل: ((ساعت مو د مسکو په تایم کړی چې کارونه مو اسانه شي او تفاوت له منځه لاړ شي.)) په مسکو کې د یوې راډیو خبریاله هم سبا راتلله، له هغې سره مې وخت فکس کړی و (د ورځې درې نیمې بجې) دا پروگرام ژوندی پروگرام و. انډیوالانو وویل: ((هسې نه چې د افغانستان او مسکو په تایم کې درڅخه وخت غلط شي.)) پر محلي وخت د ساعت عیارول هم راته د پخوا په شان اسانه نه ښکارېده او دا مې هم د افغاني کلتور یوه برخه ګڼله. ډېر وختونه چې پاکستان په تېره بیا په کوزه پښتونخوا کې اوسېدم، نو هېڅکله مې ساعت د هغه ځای پر تایم برابر نه کړ، دې کار هلته ماته ډېر مشکلات را پیدا کړل، د وخت دې واټن راڅخه ځینې کارونه خراب کړل، کله چې به په لاره کې چا ویل ساعت څو بجې دی؟ نو بیا به مې هم خپل ساعت ته

کتل او هم به مې د وخت توپیر ترې ایسته، دوه درې دقیقې وخت به یې غوښته، پر دې وخت به هغه پوښتونکي حیران شو چې دی پر ساعت نه پوهېږي که څنگه؟ کله کله به مې چورلټ ځواب ورکړ چې ساعت مې خراب دی؟ زموږ یو بل ملگری و، لس کاله یې په ایران کې تېر کړل، خو هېڅکله یې ساعت د ایران پر تایم برابر نه کړ. موږ افغانان په تېره بیا پښتانه روښنفکران هر وخت له وخت او زمان سره په ډغره کې یو، داسې یوشي سره چې هېڅوخت یې د مقابلي توان نه وي، له همغه سره مقابله کوو، دا هم زموږ د سرزوری یوه نښه ده. یو شاعر وايي:

موږه لېونو د زمانې گربوان نیولی دی

خلک هوښیاران دي له وختونو سره ځي

خو اوس ما شخصاً د زمانې د مقابلي دا تجربه پرې ایښې ده، اوس چې زه کله په بهرني سفر ځم، نو خپل ساعت د همغه ځای پر تایم عیاروم او د خپل هېواد وخت هم په ذهن کې ساتم. کله چې مسکو ته لاړم، نو ساعت مې هم د مسکو پر تایم برابر کړ. د شپې تر دولسو بجو پورې په همدې مېلمستون کې وگرځېدلو، نو کله چې ښه سترې شوم، له نورو ملگرو مې اجازه واخیسته، خپلې خونې ته راغلم، خو تر ویده کېدو دمخه مې د مېز پر سر د لمانځه د وختونو او نورو پروگرامونو لپاره ترتیب شوی او ایښودل شوی مهالوېش وکوت، بیا مې د عمومي غونډې لپاره د خپلې وینا پر اساسي کړنښو کار وکړ، د شپې یوه بجه وه چې د خوب مرغیو مې پر سترگو خپل وزرونه وغوړول.

د کنفرانس یا جرگې لومړۍ ورځ

د مې (۱۲) مه نېټه د سې شنبې ورځ وه، په مسکو کې زموږ لومړۍ شپه تېره شوه او لومړۍ سهار پیل شو. سهار وخته له خوبه پاڅېدم، تشناب کې مې اوبه پرځان تېرې کړې، تشناب یې ښه لوكس و، خو اوبه یې چندان گرمې نه وې؛ د یخوالي له امله پر سړي بدې لگېدې، خو چاره نه وه، تر تشناب وروسته مې د مېز پر سر له ایښودل شوي ټاکلي مهالوېش سره سم چې د قبلې ښه هم په کې وه، جاینماز اوار او لمونځ ادا کړ، تر هغه وروسته مې په خونه

کې لږ څه سپورت وکړ، سپورت ښه سترې کړم، لږ وروسته مې په

چپرکت کې لږه دمه وکړه، خپل یادښتونه مې منظم کړل، دریشي مې وکړه او بیا د سهار چای په نیت له خونې بهر شوم.

پنځه لس کم نهه بجې چای تیار و، چای مو وڅښه، مناسب چای و، نهه بجې له طعام خورۍ څخه راووتو، بیا د مېلمستون په

بېلابېلو برخو کې وگرځېدو، ټولو انډیوالانو سره مو بیا گپ شپ ولگاوه، د ولسي جرگې غړي ښاغلی سید اسحق گیلاني هم نوی رارسېدلی و، هغه هم له افغاني هئیت سره ملگری شو، لس بجې د حاضری له مخې مو ترته پورته شو. (الکساندر) روسی چې پښتو یې ښه زده وه د ټولو نومونه اخیستل. لس بجې او پنځه لس دقیقې له مېلمستونه را بهر شو.

د فضايي څېړنو مرکز

د مې (۱۲) مه نېټه د سه شنبې ورځ وه. د نن ورځې په کاري پلان کې د روسيې د فضايي څېړنو د مرکز ليدنه شامله وه. دا مرکز د نړۍ تر ټولو لوی، پرمختللی او لومړنی فضايي مرکز دی. کله چې له مېلمستونه بهر شو، نو د ځنگله په منځ کې پر غځېدلي سړک برابر شو، هوا ډېره پاکه او صافه وه، باران شوی و، ونې او بوټي يې پاک وينځلي وو، مسکو زياتره په ونو کې پټ دی، ودانۍ يې اکثره

په ونو کې پټې دي، مسکو سره له دې چې ډېر بڼایسته دی، خو سړکونه يې هغومره منظم نه دي، لکه د اروپا او امریکا په شان، خو تر هندوستانه بنکلي او منظم دي، موږ په یو لوی (۳۰۲) ته ورته موټر کې سواره وو، توریستي موټر و، تر مخه او شاته مو د ترافیکي پولیسو ګاډي

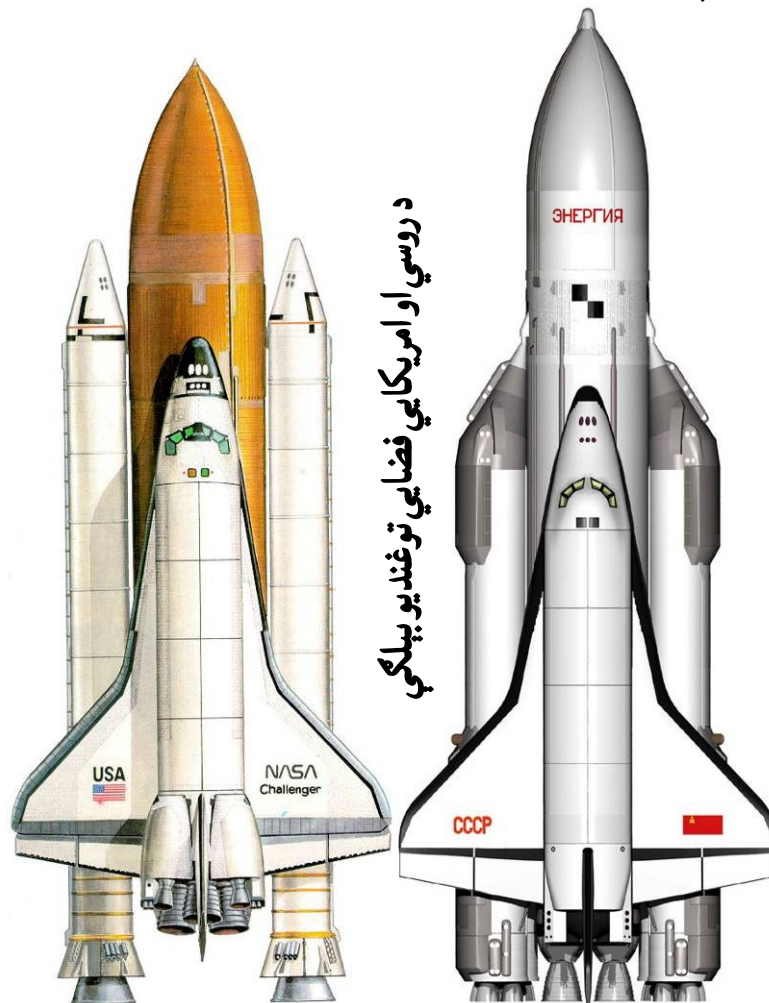
روان وو، چې موږ ته لاره صافه کړي. په مسکو کې هم د ترافیکو

گڼه گوڼه زياته وي. زموږ مخې او شاته ترافيکي پوليسو خپلې اشارې لگولې وې او د اړتيا پر وخت يې غريزي اشارې هم لگولې، پر سړک د بېلابېلو هېوادونو ساخت موټر ليدل کېدل، د هندوستان په شان نه وو چې يوازې په کې هندي ساخت موټر ښکاري.

شل کم لس بجې د فضايي څېړنو د مرکز پارکېنگ ته ورسېدو. دا د فضايي الوتنو د کنټرول او ثبت مرکز دی، د مرکز مخې ته د روسيې، جاپان، امريکا، اروپايي اتحاديې او ځينو نورو هېوادونو بيرغونه رپېدل. شل دقيقې تر يوولسو تېرې وې چې تر يوې سختې تلاشي او چک وروسته ودانۍ ته وردننه شو. دا ودانۍ پر (۱۹۶۱م) کال جوړه شوې وه، خو ډېره درنه، وزمينه او ښکلې ودانۍ وه، چې ښکلا يې سړی ځان ته راکاږه. لومړی په ريسپشن (هرکلي) کې موږ ته هر کلی وويل شو، بيا د دويم پوږ له لارې د مرکز هغه هال ته بوتلل شو، چې د سينما د تالار په شان جوړ شوی و، موږ يې په پاس پوږ کې کېنولو. (الکساندره انوسوا) د دې مرکز مرستيالې په پيل کې موږ ته هر کلی ووايه، دې وويل: ((زه غواړم د دې مرکز په باب تاسې ته معلومات درکړم. شوروي متخصصين له افغانانو سره د کار تجربه لري، عبدالاحد مومند زموږ په مرسته فضا ته تللی و، هيله ده دا همکاري نوره هم زياته شي، زه تاسې تالار ته دعوتوم، په فضا کې يوازینی نړيوال فضايي سټېشن له همدې ځايه کنټرولېږي.)) له دوو تالارونو څخه يوه ته لاړو. انوسوا وويل: ((مخکې تر دې چې د نړيوال مرکز په باب خبرې وکړم، غواړم د دې مرکز په باب وغږېږم، دا مرکز د (۱۹۶۰م) کال د اکتوبر پر

(۳) مه نېټه تاسیس شوی دی، دا په پیل کې یو وړوکی مرکز و، خو په دې (۴۹) کلونو کې پر یو لوی مرکز بدل شوی دی. اوس پر یوه وخت (۳۰) فضايي سټېشنونه کنټرولولای شي. په (۲۴) ساعتونو کې تر (یوزر) زیات کسان په کې کار کوي. زموږ مصنوعي سپوږمکۍ او توغندي مهم وظایف ترسره کوي، نړیوال فضايي سټېشنونه دا ډول سپوږمۍ کنټرولوي، زموږ د سوق او ادارې مرکز سوله ییز ماهیت لري، له نظامي موخو څخه لرې یو، په فضا کې د الوتنې سوق او اداره ډېر مشکلات لري، شپاړس (۱۲) بېلابېل هېوادونه زموږ په دې سټېشن کې ګډون لري، امریکا، جاپان، کاناډا او ځینې نور اروپايي هېوادونه، د نړیوال فضايي اژانس غړي دي. خو دا نړیوال سټېشن له دوو مرکزونو له همدې (کرومون) او د امریکا له فضايي سټېشن (ناسا) څخه اداره کېږي. موږ ویاړو چې د (۱۴۱) غړو هېوادونو دا مرکز د (M.K.S) په نامه یادېږي او دا اساسي مرکز دی، موږ کولای شو دا نور هم پراخ او مهم پرابلمونه حل کړو. مهم سیستم دادی چې د فضا نوردانو د ژوندي ساتلو لپاره کار کوي، دا روسي ساخت سیستم دی، مخکې د (میر) په نامه د روسیې یو سټېشن و، د همغه سټېشن له ټکنالوژۍ څخه ګټه اخیستل شوې ده. پر همغه وخت یو افغان کیهانگرځي فضا ته الوتنه کړې وه، له همغه وخته دا فعالیت پیل شو، په تېرو (۱۵) کلونو کې د (میر) نړیوال سټېشن دېرش (۳۰) زره عملیات اجرا کړي دي، زموږ اساسي وظیفه دا ده، چې په سټېشنونو کې د انسانانو د ژوندي ساتلو لپاره کار وکړو. په (میر)

ستېشن کې هم ورڅخه کار اخلو. بیا هم غواړم تکرار کړم، ویاړ
کوم چې د روسیې شخصیتونو په مرسته انسان کولای شي، په ډاډ

او امنیت سره په فضا کې کار وکړي، دغه ستېشن اوس د یوه
مطمئن لابراتوار حیثیت غوره کړی دی. د دې کیهاني ستېشن په

شتوالي، په کيميا، فزيک او بيولوژي کې پرمختگونه رامنځته شوي، په فضا کې وزن نه شته، په دې سټېشن کې د (۱۹) هېوادونو يو نړيوال گروپ کار کوي، قومندان يې يو روسی دی. له امريکا څخه (بودين) له جاپان څخه (دااوکتا باکس) دلته کار کوي. (۵۹) دقيقې وروسته له فضايي سټېشن سره تماس ټينگېدی شي، دا وخت غواړي، خو اوس موږ تاسو ته يو فلم بښيو.) خو دقيقې وروسته يې يو فلم وښود، رښتيني عکس و، د دې سټېشن وزن (۳۰۰) ټنه دی. (۱۸۰/۱۱۰) متره يې سور دی، له (بايکانور) کيهاني ډگر څخه د الوتنې لپاره تياری نيول کېږي، دوه توغندي توغول کېږي، په منځ کې کيهانگرځي هوا ته ځي، دا يوه عنعنه ده، چې کيهانگرځي تر الوتنې دمخه خپل يولاسليک کوي، (چارسيمون) يو تور بست دی، چې فضا ته ځي، هغه وويل: زه يو تورست نه يم، زه يو گډونوال يم، چارسيمون اصلاً يو هنگری دی، خو امريکا کې کار کوي، دوه ځله يې فضا ته الوتنه کړې ده، (اناتولي پيرينوف) د روسيې د فضايي څېړنو د مرکز رئيس دی. چارسيمون پر (۲۰۰۷م) کال حيران و چې په لومړۍ الوتنه کې د (کارليوف) د سوق او ادارې د مرکز له کمپيوټري وسايلو څخه څنگه گټه اخلي. زموږ اجناس ډېر ښه دي، ټوله دنيا يې اخلي، کمپيوټري ويروس يې نه خرابوي، د کمپيوټري شبکو مدافعوي سيستم يې په ښه ډول اجرات کوي، خو مخصوصې شبکې لرو، په يوه ثانيه کې په فضا کې (۴۰۰۰) کيلو متره اداره کوي، په فضا کې د بېرته گرځولو پروگرام ډېر سخت دی، دې ته خلک ډېر

خوشالېږي، دلته ډېر متخصصين او سياسي خلک گډون کوي،
تاسې بايد پوه شئ چې هر سټېشن او کیهانگرځی په یوه ثانيه کې
اته کیلو متره حرکت کوي. نن شپه د مسکو پر وخت یو روسی بې
پیلوټه توغندی فضا نوردانو ته غذا رسوي، د شپې پر (۱۱) بجو به
د (پروګرس) په نامه نړیوال سټېشن سره وصل شي.

دا توغندي په متواتر ډول په دوو درېو میاشتو کې یو ځل هغه

ستېشن ته غذا رسوي: اوبه، غذايي مواد او نور اضافي تجهيزات او د سون مواد چې نږدې يونيم ټن وزن لري، هلته انتقالوي، ستېشن بايد لږ څه پورته شي، ارتفاع يې معينه ده، کله چې راکښته کېږي، شعاع يې سړي ته زيان رسوي لږ تر لږه او ډېر تر ډېره ارتفاع يې (۳۲۸، ۳۴۵) کيلو متره ده. هغه څېړنې چې په فضا کې ترسره کېږي، ډېرې مهمې دي، زموږ د ځمکې اوسېدونکو ته ډېره ګټه لري. د فضاءنوردانو کار د (ګرينويچ) پر وخت پر (۷) بجو پيلېږي، د دې مرکز متخصصين (۲۴) ساعته کار کوي، په دې مرکز کې ژوند او فعاليت د يوه نظم تابع دی. (۴۵) دقيقې وروسته منظم تماس ټينګېږي. د سوق او ادارې متخصصين د دې امکان پيدا کوي، چې په خپلو خونو کې د کار لپاره تياري ونيسي، موږ کولای شو انلاين اداره وکړو، له فضا څخه ځمکې ته زېږنګنال کوډوو، په دوو ثانيو کې يې کوډ خلاصوو، دا کار دا څرګندوي چې دا د سوق او ادارې لپاره ډېر ښه وخت دی. پيلوټان په اسانۍ سره کولای شي د دې مرکز د متخصصينو له تجربو څخه ګټه واخلي. دا پروګرام ډېر په زړه پورې دی، کله چې له نوې ټکنالوژۍ څخه ګټه اخيستل کېږي، ځينې ازموينې ترسره کېږي چې د ځمکې په شرايطو کې ممکنې نه دي. کله خو ځينې فلزات په نورو ځايونو کې نور خصوصيات لري، همدارنګه موږ يو لړ مصنوعي سپوږمکۍ لرو چې په بېلابېلو ډولونو کارونه کوي، نه يوازې د روسيې، بلکې د نړۍ په کچه کار کوي، له ځمکې څخه په يوه ټاکلې اندازه لوړوالي کار کوي، د ژوند څارنه کوي،

ایکولوژیکه څارنه کوي، جیوفزیکه او نوره. یانې زموږ مصنوعي سپوږمکۍ له فضا څخه داسې سم ځواب راکولای شي چې د ځمکې پرمخ دا نباتات څه شی دي؟ غنم دي؟ څه دي؟ د (ریسروس) په نامه مصنوعي سپوږمکۍ کولای شي د خپلو گرمو شعاعو په واسطه د ځمکې پرمخ نفت و ګاز، د ځمکې نور مشکلات او خواص وڅېړي. ان کولای شو له فضا څخه وګورو چې په اوبو کې کبان چېرته حرکت کوي. د کب نیونکو لپاره دا ډېره مهمه ده. زده کوونکي او محصلین کولای شي له دې فضايي څېړنو څخه ښه ګټه پورته کړي. د ټېلیکمونیکشن امکانات او روابط ټینګوي، لنډه دا چې ډول ډول دندې ترسره کوي او ډول ډول اطلاعات زموږ په واک کې راکوي.))

مېرمن انوسوا ډېرې تېزې خبرې کولې، ژباړه یې په پیل کې پښتو وه، بیا دري شوه، ما له دري څخه اتومات پښتو ته ژباړله او دلته مې پښتو متن لیکه، سره له دې چې ډېر مهم شيان مې ولیکلای شول، خو بیا هم کېدی شي ځینې نومونه مې سم نه وي ثبت کړي او یا هم ځینې معلومات هم راڅخه پاتې شوي وي. د مېرمن انوسوا تر دې اوږده لکچر وروسته موږ افغانانو ته نوبت ورسېد، چې له دې څخه پوښتنې وکړو او هغه خپل ځوابونه راکړي. لومړۍ پوښتنه دا مطرح شوه چې انسانان په فضا کې ژوند کولای شي که نه؟

الکساندر انوسوا يې په ځواب کې وويل: ((اوس موږ يو پروگرام لرو؛ (مريخ ۵۰۰) نومېږي. دا پروگرام افتتاح شوی دی، خو دا پروگرام د [۲۰۳۳] د مريخ او ځمکې د سترې مقابلي په نامه دی، هغه وخت دا فاصله د ځمکې او مريخ ترمنځ (۵۰۰) ميليونه کيلو متره نږدې کېږي، (۵۰۰) شپې او ورځې مزل بايد له ځمکې تر مريخه وشي او بېرته راشي، دا چې ژوند به څنگه ممکن وي؟ موږ اوس (۵۰۰) ورځې ژوند مطالعه کوو، چې څنگه به په دې موده کې ژوند ممکن شي؟ په يوه کتاب کې دا مسايل ثبت شوي دي. (لولوکف) (۴۵۰) شپې او ورځې په فضا کې ژوند کړی دی. د ځمکې د اوسېدونکو لپاره سپوږمۍ، يو بل پروگرام دی چې روسيه په کې گډون کوي، دا هم په زړه پورې پروگرام دی، تردې وروسته معلومېږي چې انسان په کيهان کې له ضرر پرته ژوند کولای شي که نه؟ له کيهاني څېړنو څخه (۵۲) کاله تېرېږي، دا کم وخت دی، موږ فکر کوو د ځمکې خلک بايد په مشترک ډول همکاري وکړي، نړيواله همکاري په کار ده، دا همکاري کولای شي يوزيات شمېر مشکلات حل کړي.))

د افغانستان ملي شورا د دارالانشاء د بشري منابعو رئيس بناغلي عاکفي ويونېتل: ((د يوې الوتنې قيمت به څومره وي؟)) مېرمن انوسوا يې په ځواب کې وويل: ((نرخ يې ډېر قيمته دی، په نړۍ کې ترټولو لوړ قيمت يانې په يوه شپه کې درې (۳) ميليونه

ډالره دی. په لسو ورځو کې دېرش (۳۰) ملیونه ډالره دی. تاسې باید پوه شئ چې دا تمام شوی نرخ دی، روسیه په دې کې ګټه نه کوي. که موږ یو ګرام سره زر قیمت کړو، نو یوه الوتنه باید له سرو زرو سره وتلو، هره الوتنه دومره وزن او ارزښت پیدا کوي، موږ ویاړو چې امریکایان د تجارتي الوتنو لپاره زموږ توغندي غوره کوي. خبریالان چې کله وپوښتي هغوی څه وایي؟ تورستان وایي په نړۍ کې تر ټولو مهم توغندي همدا روسي سیوز (Sauoz) توغندي دي، خو موږ له تورستانو څخه کومه ګټه نه کوو، موږ له مصنوعي سپوږمکۍ څخه ګټه کوو. امریکا، چین، یوکرین، هندوستان او نورو سره همکاري لرو.))

تر دې پوښتنې او ځواب وروسته موږ ټول د پټه متوجه شو، چې کله له هوا څخه په ځمکه کې د کبانو حرکت څارل کېدی شي، نو ولې په افغانستان او یا نورو سیمو کې د اسامه بن لادن ځای ځایګی نه شي کشفېدلای؟ دا خبره د ځینو پېرښوونکو زمزمه شوه، خو په ولسي جرګه کې د پکتیکا د خلکو استازي ښاغلي سید اسحق کیلاني ژر همدا پوښتنه مطرح کړه، ویې ویل: ((تاسې ماهي په اوبو کې کتلای شئ، اسامه بن لادن نه شئ کتلای؟))

انوسوا تر یو څه ځنډ وروسته داسې ځواب ورکړ: ((په دریاب کې یو قسم مواد شته چې له فضا څخه یې خپر نه اسانه ده، د کب د

حرکت خپړنه هم اسانه ده، د اسامه خبره زموږ کار نه دی دا د
نظامیانو کار دی او زموږ دا مرکز یو علمي مرکز دی.))
په مشرانو جرگه کې د پنجشېر د خلکو استازي ښاغلي
محمد عالم ایزديار وویل: ((یو توغندی په څو تمامېري يانې د یوه
توغندي قیمت څو دی؟
ځواب: ((په دقیق ډول نه شم ویلای، ځکه انفلاسیون دی،
قیمتونه پورته کېږي او کښته کېږي خو د (سایوس) توغوندي
پنځوس (۵۰) ملیونه ډالره تمامېري. د توغوندي اعظمي ارتفاع
(۳۶۹) کیلو متره او اصغري یې (۳۴۵) کیلو متره ده.))
ددې خبرو په پای کې انوسوا د دې فضايي مرکز د وېبپاڼې
ادرس چې پر سکرین باندې هم ښکارېده موږ ته یاد کړ او ویې ویل
چې د زیاتو معلوماتو لپاره له دې وېبپاڼې څخه معلومات
اخیستلای شئ. د سایت پته په دې ډول وه: (www.mcc.rsa.ru).

د راډيو پر لوري

تر يو څه ځنډ وروسته د روسيې د فضايي څېړنو له دې مرکز څخه راووتو، پر سيمه ييز وخت د غرمې دولس نيمې بجې وې. د هئيت ټول برخوال په لوی موټر کې کيناستل، ما پسې همدا مهال له راډيو څخه د مرکې لپاره يو موټر راغلی و، له طاهر کاني صيب

سره يو ځای په همدې موټر کې کيناستم، دا مهال (امبل خان) ماته د تېلفون يو سيم کارت راوړ، چې کور او دوستانو سره اړيکي ټينګ کړم، لس کم يوه بجه مو د راډيو پر لوري حرکت وکړ، نږدې يو نيم ساعت نه زيات وخت مو په لاره کې تېر کړ، په لاره کې مې له کاني صيب څخه د پخواني شوروي او اوسنۍ روسيې د ژوند په باب پوښتنې وکړې، کاني صيب چې يو ښه پوخ، کره ليکوال او

تکره ژباړن دی، په پخواني شوروي کې یې لوړې زده کړې کړي او
 ډېر کلونه (شل کاله) کېږي چې د پخواني شوروي جمهوریتونو په
 تېره بیا په یوکرین او روسیه کې ژوند کوي او خپله هم د پاڅه
 سیاسي فکر خاوند دی. ده پخوانی شوروي او اوسنۍ روسیه له هر
 پلوه سره پرتله کړل، ویي ویل: ((کله چې پخوانی شوروي ړنگ شو،
 نو روسیه له یوه لوی بحران سره مخامخ شوه، پر ټوله روسیه یوه
 مافیا واکمنه شوه او دې حالت د روسیې د ژوندانه ټول رگونه
 ونیول، خو د ولادیمیر پوتین په مشرۍ د (واحدې روسیې گوند) خو
 کلنې واکمنۍ له دې مافیا سره سخته مبارزه وکړه، اوس روسیه
 تر کنترول لاندې یو هېواد دی، اقتصاد یې ورځ پر ورځ غوړېږي،
 خپل پورونه یې ټول خلاص کړل، له خپلو طبیعي منابعو څخه په
 اعظمي توګه ګټه اخلي ان پر لوېدیځې اروپا باندې هم کله کله د
 خپلو سرشاره طبیعي منابعو په واسطه سیاسي فشارونه راوړي، د
 پخواني شوروي نور غړي هېوادونه هم ورځ پر ورځ بېرته روسیې ته
 احتیاجېږي.)) ما کاني صیب ته وویل: [هر چیرته چې د فکر ازادي
 نه وي، وده او پرمختګ په اساني سره نه شي رامنځته کېدای، یو
 وخت مې له مرحوم استاد محمد صدیق روحي صیب څخه د
 کمونیزم د شاته پاتېوالي او د شوروي د ړنګېدو په باب وپوښتل،
 هغه وویل: ((په کمونیزم کې غټ مشکل د تجربې تکرار و.)) د هغه
 نظر دا و؛ یوه تجربه چې څو ځله تکرار شي، نوبت نه رامنځته
 کوي، بلکې همغه څه چې دي همغه بیا تر لاسه کېږي. روحي صیب
 خپل دا مفهوم په یوه مثال کې لاینه واضح کړ. هغه وویل: ((یو

روسي انجنير يونکلي چايير جوړاوه، هر کال به يې همدا تجربه تکراروله، معاش به يې هم ثابت و، که لږ څه به يې په ډيزاين کې تغيير راوړ، بيا به يې هم همغه معاش و، نو بيا پر دې، دې نوې تجربې او نوښت د ده په ژوند کې کوم خاص بدلون نه راوسته، نو ځکه خود انسان د فطرت له مخې چې له خپلې شخصي ګټې سره يې لري، دی دېته نه هڅېده چې لاندې تجربه وکړي، خو که په مقابل کې په جاپان کې يو انجنير يو کال يو ماډل موټر جوړاوه او بل کال يې په هغه کې بدلون راوسته، نو د فابريکې خاوند ته دې بدلون ګټه رسوله او په مقابل کې يې نه يوازې دې انجنير ته تنخوا زياتوله، بلکې څو موټر يې هم په تحفه کې ورکول، نو په دې ډول انجنير تشويقېده، چې بل کال ته تر دې ښه ماډل موټر جوړ کړي، نو ځکه هلته په تجربه کې نويوالی راته او دلته همغه تجربه بيا تکرارېدله، د تجربې همدغه تکرار د کمونيزم او شوروي د پرمختګ مخه ونيوله.))

کاني صيب وويل: ((رښتيا هم فکري سانسور د پرمختګ مخه نيسي)). هغه زياته کړه: ((روسيه کې اوس د فکر ازادي شته خو بيا هم لا ډېره ازادي نه ده رامنځته شوې، د اقتصاد په برخه کې ډېر پرمختګ شوی، روسيې د خپلو تېلو او ګازو بېې ډېرې لوړې کړي او له دې لارې ډېر عايدات ترلاسه کوي. همدا راز د منځنۍ اسيا هغه ګاز چې د روسيې له لارې نورو هېوادونو ته انتقالېږي، روسيه له هغو څخه هم ډېر ټکس اخلي، داسې هم ده چې دوی له منځنۍ اسيا څخه ګاز په ارزانه بيه اخلي او پر نورو يې په لوړه بيه

خرخوي)) کاني صيب اکثره هغو ودانيو او اباديو ته گوته نيوله چې د همدې تېرو څو کلونو په بهير کې جوړې شوي دي. کاني صيب وويل: ((سره له دې چې دلته ډېر شيان نوي جوړېږي، خو بيا هم مسکو د نړۍ له هغو ښارونو څخه دی چې ډېره قيمتي په کې ده.)) په لاره کې ډېره زياته گڼه گڼه وه، نږدې يو نيم ساعت مو په لاره کې تېر کړ، موږ سره دا ځل د ترافيکي پوليسو موټر هم مل نه و، يوازې يو امنيتي کس راسره و، چې مخکې سېټ کې ناست و، يو نيم ساعت وروسته د راډيو مرکز ته ورسېدو.

د مسکو انگازه: دا د هغې راډيو نوم دی چې موږ يې مرکې ته بللي وو. شل دقيقې له دوو څخه تېرې وې چې د (مسکو انگازه) راډيو مخې ته ورسېدو، مرکې ته لالې وخت پاتې دی، زما په لاسي کامره کې بېټري کمزورې وې، نوې بېټري مو هملته په يوه دوکان کې په (۱۲۲) روبله واخيستې، شاوخوا لږ څه پلي وگرځېدو، د (مسکو

انگاز، راډيوشاته د انځورگرۍ يوه تاريخي کوڅه ده، چې ډول ډول عکسونه او لاس کښلي انځورونه په کې خرڅېږي، دغه کوڅه د (ستاري ارباب) په نامه يادېږي او د مسکو ښار د منځنۍ برخې له ډېرو پخوانيو کوڅو څخه ده. هلته داسې انځورگر يا رسامان ولاړ وي، چې که څوک وغواړي انځور يې جوړ شي، نو په نږدې يوه ساعت کې يې ښکلی انځور په لاس جوړوي، ډېرې ښې او قيمتې

تابلوگانې هم هلته خرڅېږي، په دې کوڅه کې ترگرځېدو وروسته بېرته د راډيو سټېشن پر لوري وخوځېدو چې د (نووی ارباب) کوڅه کې يې موقعيت درلود. دا راډيو لکه په کابل کې د اف. ام (FM) راډيوگانو په شان وه، چې په مسکو کې زيات اورېدونکي لري، ژوندي پروگرامونه يې هم زيات دي، په موټرو کې ډېره ښه اورېدل کېږي، يو زيات شمېر اورېدونکي ورته راساً تېلفونونه کوي، دوی

ته نظرونه رالېږي او خپلې پوښتنې ترې کوي. پنځه لس کم درې بجې د راډيو دفتر ته پورته شو، د تالاشۍ له نورمالو قواعدو معاف شو، ځکه چې يوه مسئله ماموره موږ ته په لومړي منزل کې د تالاشۍ محل ته راکښته شوه، په لفت کې پورته شو، دفتر ته لاړو، په دفتر کې پر يوې اوږدې څوکۍ کېناستو، په دې اداره کې مې پر دېوالونو ټول هغه څرېدلې ستاينليکونه او مډالونه وليدل چې دې راډيو ته د بېلابېلو موسساتو، ارگانونو او اشخاصو له خوا ورکړل شوي وو. همدارنگه د روسيې او نړۍ د ځينو معتبرو شخصيتونو تصويرونه هم ځوړند وو، چې دې راډيو ته پر بېلابېلو وختونو د مرکو لپاره راغلي دي. لږه شېبه وروسته يې يو يو گيلاس چای راوړ، مسوولي مامورې وويل: ستاسو مرکه پر (۳) بجو پيلېږي، ما کاني صيب ته وويل: ((مرکه ژوندۍ ده؟)) هغه وويل: ((هو ژوندۍ ده.)) ما د راډيو ستوډيو ته ډېره سودا لرله، چې څنگه به وي، ځکه دا زما يو ارمان دی چې موږ هم يو راډيو ټلويزيون او بنسکلي ستوډيوگانې ولرو. ستوډيو ته ورننوتو، په ستوډيو کې مې ټول شيان له نظره تېر کړل، د افغانستان تر ستوډيوگانو بنسکلي وه، خو بيا هم هغه شان چې ما اټکل کاوه هغومره بنسکلي نه وه، ټول وسايل يې په چټکۍ نصب وو، موږ د يوه گړدي مېز تر شا کېناستو، يوې بنځينه ژورناليسټې او يوه نارينه خبريال له ما څخه پوښتنې پيل کړې، طاهر کاني د هغوی خبرې ماته او زما يې هغوی ته ژباړلې او راساً خپرېدلې، درې دقيقې دريو څخه تېرې وې چې مستقيمې مرکه پيل شوه. په پيل

کې په مسکو کې د جوړ شوي کنفرانس په اړه پوښتنه وشوه او ما د کنفرانس هدفونه او د افغاني هټيت ترکیب ورته تشریح کړل، ورپسې یې په افغانستان کې د پرمختګونو په اړه وپوښتل، دوی وویل دلته داسې فکر کېږي، چې افغانستان کې چندان پرمختګونه نه دي شوي؟ ما ورته د افغانستان پرمختیاوې او حالات پر درېو برخو ووېشل او بیا مې تشریح کړل: مثبت پرمختګونه، منفي پېښې او ځینې هغه کارونه چې باید ترسره شوي وای، خو ترسره نه شول. دوی پوښتنه وکړه، چې په افغانستان کې پر ښځو ډېر ظلمونه کېږي او هېڅ حقوق نه ورکول کېږي، ما ورته په ځواب کې وویل: ((د ښځو د حقوقو په برخه کې یو هغه مشکلات دي چې له پېړیو پېړیو راهیسې پاتې دي، په هغو کې د مذهب په نامه بندیزونه، ټولنیز او کلتوري دودونه هر یو پر خپل ځای خپل تاثیر لري، چې دا ستونزې بیا په څو کلونو کې نه شي اوارېدلای، د دې ډول ستونزو اوارولو ته ډېر وخت په کار دی، خو د افغانستان د اساسي قانون له مخې ښځې او نر د قانون پر وړاندې مساوي او برابر حقوق لري، له سیاسي پلوه د افغانستان اساسي قانون د ښځو حقوق دومره خوندي کړي، چې ان په ډېرو پرمختللو هېوادونو کې هم د ښځو د سیاسي ژوندانه په برخه کې دومره تضمین نه شته، همدا اوس د افغانستان په پارلمان کې په سلو کې (۲۷) ښځینه استازې دي، چې دا شمېر د روسیې او امریکا په شمول د نړۍ په یوه پرمختللي هېواد کې هم نه شته، همداسې نور پرمختګونه.)) دوی بیا په افغانستان کې د ازادې میډیا په باب

وېونستل او ويې ويل دلته داسې ويل کېږي، چې هلته د ميډيا په برخه کې ډېر پرمختګ نه دی شوی، ما ورته په ځواب کې وويل: ((هره هغه ټولنه چې له جنګ او اختناق څخه راووتې ټول مشکلات يې په يوځايي توګه نه حلېږي، طبعاً مشکلات شته، خو د رسنيو په برخه کې پر ډېر کم وخت په افغانستان کې دومره پرمختګ شوی، چې ساری يې د نړۍ په هېڅ هغه هېواد کې نه ليدل کېږي، چې تازه له جګړې څخه راوتلی وي، همدا اوس په افغانستان کې نږدې سل ازادې راډيوګانې فعاليت لري، تر لسو زيات ازاد ټلويزيونونه او تر نږدې يوزر عنوانو پورې بېلابېلې چاپي خپرونې فعاليت لري، دا د افغانستان په شان يوه هېواد لپاره ډېر لوی پرمختګونه دي، ان په ډېرو پرمختللو هېوادونو کې هم رسنيو پر دومره لږ وخت دومره زيات پرمختګ نه دی کړی.)) زموږ د مرکې په ترڅ کې يو شمېر اورېدونکو چې دا راډيو يې اورېدله، په ژوندۍ بڼه ټليفونونه هم وکړل او د همدې مسایلو په اړه يې پوښتنې وکړې، ما ورته ځوابونه ورکړل، زما لپاره بڼه ګرمه او د دوی لپاره يوه معلوماتي مرکه وه، دوی ته هم تازه معلوماتو او ارقامو خوند ورکړ. د بېلګې په توګه ما د پوهنې په برخه کې ورته داسې معلومات ورکړل او ورته ومې ويل چې تر (۵۰۰۰) پورې نوي ښوونځي جوړ شوي، د مهاجرينو په برخه کې مې وويل چې نږدې دوه نيم مليونه مهاجر بېرته خپل هېواد ته راستانه شوي، نږدې (۳۵۰۰) کيلو متره سړک په اساسي ډول جوړ شوی، د سياسي او ټولنيزو پرمختګونو په باب مې هم ورته رڼا واچوله، ځينې نيمګړتياوې مې هم بيان کړې، ومې ويل

چې سياسي عدالت تامين شوى نه دى، جنگسالاران واکمن دي، په ټول هېواد کې امنیت تامین شوى نه دى، اداري فساد او رشوت زیات شوى، د ملکي تلفاتو شمېر ورځ پر ورځ زیاتېږي، ځینې مشخص تنظیمونه او جگړه ماران تر هر چا زیات واک لري، سره له دې چې د جمهوري ریاست او ملي شورا لپاره انتخابات شوي، خو قدرت لاهم په واقعي مانا ولس ته نه دی انتقال شوى. دا ډول معلومات دوى ته په زړه پورې وو، نو ځکه د روسي او روسی-دواړو خبريالانو لپاره دا جالبه مرکه وه. مرکه چې پایته ورسېده، نو دوى ډېر خوشاله وو زیاته مننه یې وکړه، موږ ترې خدای پاماني واخیسته، یوې مامورې موږ د راډیو تر خروجي دروازي پورې بدرگه کړو او په دې توگه د (مسکو انگازه) راډیو له ودانۍ څخه رابهر شو.

د مسکو خو یادگاري ځایونه

کله چې له راډیو څخه راپهر شو، نو یو څه وخت مو درلود، چې د مسکو ځینې ځایونه وگورو، زموږ بل ملگری (امبل خان) تیار له خپل موټر سره موږ ته منتظر و، زه (یون)، طاهر کانی صیب او له موږ سره یو کس امنیتي ساتونکی درېواړه د امبل خان په گاډي کې کېناستو، امبل خان وویل: ((راځئ یو تاریخي ډگر به در باندې وگورو، په دې ډگر کې پر فاشیزم باندې د پخواني شوروي د بري یادگاري څلی جوړ شوی، دغه ډگر د (پارک پاپېدي) په نامه

یادېږي. پخوا دې ځای ډېر ارزښت درلود، خو د شوروي تر ړنګېدو وروسته هغه شان ارزښت نه لري او نه په کې هغه ګڼه ګوڼه وي، خو

بيا هم ډېر خلک دلته راځي، ډول ډول گلان هم شته لږ به پلي هم وگرځو.)) تر يو څو دقيقو مزله وروسته دې ډگر ته ورنږدې شو، په لاره کې مو د روسيې د بري هغه دروازه (تاق) وليد چې دوی يې د بري دروازه بولي. شکل او جوړښت يې کټ مټ په پغمان کې د ازادۍ څلي (تاق ظفر) ته ورته و. د تاق ظفر په څېر دا لويه دروازه د فرانسوي امپراتور ناپليون پر لښکر د بري يادگار دی. ناپليون پر (۱۸۱۲م) کال پر روسيې حمله وکړه او پر (۱۸۱۴م) کال يې ماتې وخوړه، د بري دروازه چې پر (۱۸۲۹م) کال يې بنسټ ايښودل شوی و، پر (۱۹۲۲م) کال دې ځای ته انتقال او په اوسنۍ بڼه ودانه شوه. دا څلی د يو داسې لوی واټن په منځ کې جوړ شوی چې د مسکو ښار له مهمو او لویو واټونو څخه گڼل کېږي او هر پلو ته يې موټر په څلورو پنځو لیکو کې روان وي، خوله دومره پراخو سړکونو سره سره بيا هم د موټرو گڼه گوڼه او ترافيکي ځنډ و ځنډ په کې له ورايه

محسوسېږي. تر څو دقيقو مزله وروسته هغه ډگر ته ورسېدو چې پر فاشيزم باندې د بري يادگاري څلی په کې جوړ شوی و، دا يو

لوی او ارت ډگرو، مخکې تر دې چې له موټر څخه کښته شو، امبل خان وویل: ((چتری به راواخلم خامخا باران ونه شي))، موږ وځنډل ومو ویل: ((نه بابا هوا دومره ترخه نه ده چې باران وشي)) امبل خان وویل: ((د مسکو پر هوا باندې باور نه شته))، خوماته هېڅ ممکنه نه ښکارېده، چې گنې باران دې وشي. په واک کې مو قدم وهل پیل کړل، هرې خواته سره او ژېړ گلان وو، سره گلان یې کټ مټ لکه په دښتو کې د غاټولو د گلانو په شان وو، امبل خان وویل: ((دا گلان ټول یوه اوونۍ عمر لري، یوه اوونۍ وروسته له منځه ځي))، د گلانو پر دې لنډ عمر ډېر خفه شوم، امبل خان وویل: ((دلته او د مسکو په نورو اکثرو واکونو کې چې دا گلان گوري، دا هره اوونۍ نوي ایښودل کېږي، خپل خاص موسم لري)) په کوم ځای کې چې موږ پلي شو دغه ځای د بري یادگاري ځلی او شاته یې پر فاشیزم د بري دیو لوی موزیم او یادگاري کمپلکس ودانۍ ده. دغه ټول کمپلکس په یوه پارک کې موقعیت لري، چې د (بري پارک) په نامه یادېږي او د دې ودانۍ شاته نور ډېر پراخ دی. دغه پارک او د بري پارک کمپلکس په «دیارلس نیم هکتاره» ځمکه کې پروت دی او د بېلابېلو ادیانو د پیروانو په درناوي په درېو خواوو کې یې یوه عیسوي کلیسا، یو مسجد او یوه یهودي سیناګوګیا جوړ شوي دي. پر فاشیزم د بري ځلی یو سل څلوېښت اعشاریه اته (۸، ۱۴۰) متره جگوالی لري او د جنگ د (۱۴۱۸) ورځو او شپو سمبولیکه څرگندونه کوي. پر (۱۹۵۸ م) کال د وخت واکمنو پرېکړه کړې وه، چې پر دې ځای به دغسې یو پارک جوړېږي، خو د

پارک اوسنی بڼه او دغه ودانۍ د (۱۹۹۵م) د مې پر نهمه نېټه، پر فاشیزم د بري د پنځوسمې کالیزې په ویاړ پرانیستل شوه. پخوا شورویان او اوس روسان هر کال د مې پر نهمه نېټه پر فاشیزم د بري پر جشن ډېر ویاړي او د هغه وخت د جنگ د گډونوالو ډېر قدر کوي، دوی وايي چې دا د دوی لپاره له اوښکو ډک جشن دی، ځکه شل ملیونه شورویان په کې وژل شوي او یا له لوږې مړه شوي دي. دوی په پام کې لري، چې پر راتلونکي (۲۰۱۰م) کال پر فاشیزم د

بري پینځه شپېتمه کلیزه په ډېر شاندار ډول ونمانځي. په دې لوی ډگر کې شاوخوا وگرځېدو، عکسونه مو واخیستل. نور گڼ خلک هم ټول پلي گرځېدل، یادگاري تصویرونه یې اخیستل، د نږدې دوه سوو مترو په واټن پر فاشیزم باندې د بري څلي پر لوري وخوځېدو، څلي ته لانه وو رسېدلي چې تورې وربځې راڅرگندې شوې، ورسره

سم څاڅکي څاڅکي باران پيل شو، ما فکر کاوه څه زموږ په وطن

کې خو وايي: ((توره وېرول کوي، سپينه اورول)) خو دلته خبره سرچپه شوه، له څاڅکي څاڅکي باران سره باران نور هم زور واخيست، موږ په ډېر تکليف د ځلي ترڅنگ يو څو قطعي عکسونه واخيستل، نور باران لاندې کړو، امبل خان چترۍ زما پر سر نيولې وه، ماته يې ويل: ((ته خو بلې غونډې ته هم ځې، بايد

لوند نه شې او که موږ لامده هم شو، پروا نه کوي، موږ ورسره بلد

پر فاشيزم باندې د بري يادگاري څلی

يو.)) کانی صیب، امبل خان او زموږ روسي امنيتي مسول خو باران دومره وځپل چې تنی يې هم ورته وچه پرې نه بنسوده، يو څو دقيقې مو څلي ته ورڅېرمه د يوه دېوال غاړې ته چې يو څه سړسوري يې

درلود، پناه وروږه، خو هلته هم ګڼه ګوڼه زیاته وه، د ودرېدو ځای نه و، لنډه دا چې باران ښه وشاربلو، که څه هم باران ولاړ نه و، خو زور یې یو څه کېناست، بېرته د ګاډي د پارکېنګ پر لوري

وڅوڅېدو، یخ هم ښه وششولو. دا ځای که څه هم ډېر په زړه پورې و، خو موږ د شرکنده باران په وجه خوند ترې وانه خیست، خوند خو لاڅه کړې، چې په راتګ هم پښېمانه وو، تر موټر مو ځانونه ورسول، ځانونه مو ټکوهل، په موټر کې چې کېناستو، نو امبل خان د موټر بخاری چالان کړه، ورو ورو یې له موږه د یخنۍ څپې لرې کړې، موټر کې ناستې او راحت ډېر خوند وکړ او د افغانستان د سفارت پر لوري رهي شو.

يوه ماښامنی په افغاني سفارت کې

تر نیم ساعت مزله وروسته سفارت ته ورسېدو، په لاره کې پرله پسې باران د مسکو فضا تیاره کړې وه، په مسکو کې د داسې ورښت په حالت کې پلې تگ راتگ اسانه نه وي، ونې او بوټي ټول وینځلي ښکارېدل، کله چې سفارت ته ورسېدو، نو موټر مو د سفارت مخې ته په یوه ځای کې پارک کړ، سفارت ته داخل شو، موږ او نورو مېلمنو ته د سفیر (زلمي عزیز)، کلتوري اتشې ډاکټر

لطيف بهاند، د پوځي اتشې مرستیال عبدالله اندر او د سفارت نورو کارکوونکو هر کلی ووايه. موږ باران ډېر خپلي وو، خو شېبې مو د ښاغلي اندر صیب په دفتر کې تېرې کړې، یو گیلان چای مو وڅښه، خو نور افغانان (د سفارت کارکوونکي) هم هلته ناست وو،

یو بل سره مو تر تعارف وروسته، د هېواد پر حالاتو لنډې خبرې وکړې. بیا لاندې تلخونې (تکاوی) کې د کلتوري اتشې (بهند صیب) دفتر ته کښته شوم، هلته ښاغلی اسدالله دانش، عبدالغفور لېوال، خپله بهاند صیب او یوه روسی مېرمن سره ناست وو، پر ډوډۍ خوراک مصروف وو، د ملایانو په خبره؛ لذیذ لذیذ طعامونه یې پر دسترخوان هموار وو. ماته یې ټینگ ست وکړ، ما ویل نه زه

به حال ته لاړ شم او له ټولو سره به یوځای ډوډۍ وخورم، له هغوی څخه د سفارت حال ته لاړم. په مسکو کې د افغانستان سفارت د افغانستان خپل ملکیت دی دا هم لکه د افغانستان د ځینو نورو سفارتونو د ودانیو په شان په افغانستان کې د بحران تر پیل دمخه حکومتونو د هڅو برکت دی. دا ودانۍ پر (۱۹۰۴ م) کال د هغه مهال د نومیالي مهندس (کیکوشف) له خوا جوړه شوې ده او پر

(۱۹۲۱م) کال د هغه مهال د شوروي حکومت له خوا د امير امان الله خان حکومت ته ډالۍ شوې ده، چې د مسکو ښار د منځنۍ برخې د (پوورسکایا) په کوڅه کې واقع ده. دا يوه لويه دوه پوړيزه ودانۍ ده چې د سفارت ټول اداري ضرورتونه په کې پوره کېږي. کله چې د سفارت په لاندیني پوړ کې هال ته لاړو، نو اکثره برخوال راغلي وو او نور هم د راتگ په حال کې وو. په هال کې د شلو تنو په شاوخوا کې اشخاصو ته څوکۍ او کوچونه ايښي وو، البته هال د نورو څوکیو د ځايونې ځای هم درلود. سفير او نورو کارکوونکو مېلمنو ته هر کلی وایه او هر يو سره به د لنډ وخت لپاره ودرېده،

حاجي فضل کریم، نادرخان کټوازی، محمد عالم ایزديار او سلیمان لایق

مېلمانه هم دوه دوه او درې درې تنه سره يوځای شوي وو او خپل خپل مجلسونه يې کول، په سفارت کې نه سفير او نه هم کوم بل چا څه وينا وکړه. يوه نارسمي ناسته وه، چې هدف يې يوازې افغاني

هټيت ته مېلمستيا وه. البته په دې مېلمستيا کې د کنفرانس يو شمېر روسي مامورين هم شامل وو. دې ځاي ته ورځېرمه په بله خونه کې ډوډۍ تياره شوې وه، ښه مکلفه افغاني ډوډۍ وه. په بهر کې خپله ډوډۍ داسې يو نعمت وي، چې هر افغان يې ارمان کوي. ډوډۍ مو په ډېره ارامۍ وخوړه، خو د خوراک ترڅنگ مو خبرې او

مجلسونه هم ترسره کړل. د ډوډۍ پر مهال ماته وويل شول، چې ستا په شمول څو تنه نور يو بل مطبوعاتي کنفرانس ته دعوت دي، څو شېبې نور هم په سفارت کې پاتې شو، نور ټول په خپل موټر کې لاړل او موږ څو تنه بيا د مطبوعاتي کنفرانس په نيت سفارت ته ورځېرمه د يوې بلې ودانۍ پر لوري وخوځېدو.

له نیوزویک اوونیزی سره ناسته

د تگ پر مهال زه (یون)، په ولسي جرگه کې د تنګرهار د خلکو استازی (ببرک شینواری)، د پکتیکا استازی (سید اسحق گیلاني)، ښاغلی احمد سیدي او د کابل پوهنتون استاد ښاغلی نسیم گل توتاخېل سره ملګري وو. تر یو څو دقیقو مزله وروسته هلته ورسېدو. د یوه هوټل لومړي پوړ ته پورته شو، ډېره تاریخي ودانۍ معلومه، د لرګي لویې دروازې او په هغو کې شوی نقش د هغې د تاریخي هویت څرګندونه کوله، د هوټل په نورو برخو کې هم زیات لرګي کارېدلي وو، چې له اوسنیو هوټلونو څخه د دې هوټل څرګند توپیر یې ښکاراوه. موږ یې یوې خونې ته دعوت کړو، هلته یو اوږد مېز ایښی و، پرده پرې غوړېدلې وه، څلور څوکۍ یې یوه خوا څلور بله خوا، دوه څوکۍ په سر او دوه یې په بر کې ایښودل شوې وې، پر مېز له معمول سره سم د هوټلوالۍ کلتور عملي شوی وو، د سمالونه، گیلاسونه او قابونه پرې ایښي وو، د څښاک او خوراک دواړو ترتیبات نیول شوي وو. په پیل کې خو موږ ته ویل شوي وو چې دلته یو مطبوعاتې کنفرانس دی، خو کله چې د مېز دې څرنگوالي ته متوجه شو، نو پته راته ولګېده چې دلته یې یوې ګډې مرکې ته رابللي یو. که موږ هر یو له دې حالت څخه خبر وای، نو کېدی شي چا ورته زړه نه وای ښه کړی، ځکه چې ټول ښه ستړي وو او هر یو غوښتل چې ژر خپل استراحتځي ته لاړ شي او آرام وکړي. کله چې د مېز تر شا کېناستو نو لومړی دوی ځان معرفي کړ:

(اليا) او (ايرد) د نيوزويک اوونيزې مسوولين يو. دوی وويل: ((نيوزويک دلته په روسيه کې هم خپرېږي، له امريکايي نيوزويک سره همکاري لرو، خو موږ مستقل يو، چا سره تعلق نه لرو، خپله کار کوو، خپله څو، خپله يې ليکو، د روسيې په اخبارونو کې دا يوه مهمه اوونيزه ده.)) تر دې وروسته موږ هر يو خپل ځان معرفي کړ. طاهر شينواری چې په مسکو کې د مېشتو افغانانو له جملې څخه دی، پر روسي ژبه ښه پوهېږي، هغه هم زموږ ملگری و او د ژباړې چارې يې سرته رسولې. زموږ د ډلې تر تعارف وروسته هغوی خپله لومړۍ پوښتنه پيل کړه:

پوښتنه: د روسيې او افغانستان د دې صفر روابطو په باب څه نظر لرئ، د سفر هدف مو څه دی؟

لومړی اغا صيب (سيد اسحق گيلاني) خبرې پيل کړې، د دې پوښتنې په ځواب کې يې وويل: ((روسيه زموږ لپاره ډېر اهميت لري، روسيې افغانستان سره پخوا ښه اړيکي درلودل، موږ هيله لرو، چې روسيه پخواني اړيکي بېرته ټينگ کړي، زه د افغانستان د خلکو په استازي د روسيې له خلکو غواړم له افغانستان سره په اقتصادي، تجارتي او نورو برخو کې خپلې دروازې بېرته خلاصې کړي، افغانستان په شپږ ويشت کاله جنگ کې ډېر خراب شوی، بيا جوړونې ته ضرورت لري.))

دويمه پوښتنه: له امريکايانو سره مو مناسبات څنگه دي، تاسې څه فکر کوئ، څه پېښېږي؟

دا پوښتنه له ټولو څخه وه، خو ښاغلي ببرک شينواري لږ چالاكي وکړه، ژر يې داپوښتنه ماته راجع کړه، ويې ويل: ((يون صيب د دولت په امنيت شورا کې دی، د دولت په نمايندگۍ به دی دې پوښتنې ته ځواب ورکړي.))

ما وويل: ((سمه ده، ځواب به يې ورکړم، خو په خپلې استازۍ، نه د دولت په استازۍ، ځکه چې دولت کې خو هر ډول خلک دي، زه د هغوی استازي نه شم کولای.

زما نظر خودادۍ چې د سپټمبر د يوولسمې نېټې تر پېښې وروسته امريکا ته د دې زمينه برابره شوې، چې افغانستان کې پوځي حضور ولري. د ملگرو ملتونو د امنيت شورا د پرېکړې له مخې چې روسيه هم په کې شامله وه، امريکايانو افغانستان ته لښکر کشي وکړه او بيا تر هغه وروسته د نړيوالو په مرسته د بن کنفرانس جوړ شو، لومړی موقت، بيا اتقالي او بيا منتخب حکومت رامنځته شو او د افغانستان حکومت دغه بېلابېلې بڼې خپلې کړې، دا چې يو هېواد بل هېواد ته لښکرې لېږي، طبعاً هغوی د خپلو گټو د خونديتوب لپاره دا کار کوي، خو افغانستان ته د امريکا راتگ د ملگرو ملتونو د پرېکړو له مسيره تېر شوی، د دواړو حکومتونو ترمنځ مناسبات ډېر ښه دي، خو د ملکي تلفاتو او د کورونو د تلاشی او ځينو نورو مسایلو پر سر اختلافات شته، دا چې هلته څه پېښېږي، ټول پرې خبر يو، خصوصاً په امنيتي برخه کې اندېښنې شته، د جگړې پراختيا د زيات تشویش وړ خبره ده.

زما خبرو پسې ښاغلي احمد سیدي خبرې پیل کړې، هغه وویل:

احمد سیدی

((د افغانستان مشکل یو منطقه

یې مشکل دی، باید د منطقي

هېوادونه لکه روسیه، د منځنۍ

اسیا هېوادونه، ایران، پاکستان،

چین او هندوستان د دې مشکل

لپاره په ګډه کار وکړي. د دې

ترڅنګ په دولت کې اداري

فساد، مخدره مواد، ناکامه دولتداري او نور ټول په دې کې شامل

دي چې حالات یې خراب کړي دي.))

پوښتنه: امریکایان له معتدلو طالبانو سره مذاکره غواړي؟

سیدي صیب ورته په ځواب کې وویل: ((فکر نه کوم چې دا

کارونه کومې نتیجې ته ورسېږي.))

پوښتنه: زلمی خلیلزاد په دوبي کې له طالبانو سره خبرې کوي؟

سیدي صیب: ((دا هسې اوازې دي، د شهرت لپاره اوازې

خپروي، حتی کرزی هم د زړه له کومې طالبانو سره روغه جوړه نه

کوي.))

بیرک شینواری

دې پسې بیرک شینواري د پوښتنې ځواب

وغځوه: ((د نن ورځې طالبان له پرونیو

طالبانو سره فرق لري. صوبه سرحد کې یې

ډېرې سیمې نیولې دي، قبایلي سیمې یې

نیولې دي، اوس په میلیونونو خلک په

قبایلي سیمو کې راپورته شوي، پخوا یوازې چیچن، عرب او نور وو، خو اوس خبره ډېر لوړ حد ته رسېدلې ده. کېدی شي د دوی له یو غټ ګروپ سره خبرې وشي، خو خاصو طالبانو سره خبرې ونه شي. مهمه خبره دا ده چې خبرې څنګه وشي؟ که د افغانستان په باب خبرې وشي، ښه به وي.))

دې پسې ما (يون) ته هم پر پورته موضوع د تبصرې بلنه راکړل شوه، ما وويل: ((د طالبانو تر چتر لاندې خو ډلې راتاله دي: یو ګروپ خپله القاعده دی چې هغوی چاسره خصوصاً له خپلو مخالفینو سره د خبرو او مفاهمې کومه سابقه نه لري، دویمه هغه ډله ده چې د طالبانو په نامه فعالیت کوي،

خو اکثره د پاکستان له استخباراتو سره اړیکې لري او افغانان هم نه دي، بله ډله هغه افغان طالبان دي چې د امریکایانو له خوا یې واک نسکور شو، افغاني طالبانو سره خبرې ممکنې دي، خو هغه وخت چې د افغانستان د حکومت په سیاسي او امنیتي سکتور کې پراخ اصلاحات راشي، پوځ په واقعي مانا ملي او بې طرفه شي، د مشخصو سیاسي ډلو له انحصاره ووځي او هېڅ افغان یې پردي ونه ګڼي، د دې ترڅنګ د طالبانو ځینو مخالفو ډلو ته چې په حکومت کې د بهرني فشار په وجه تر حده زیات امتیاز ورکړل شوی، دا نامشروع امتیاز یې د عدالت حد ته راتیټ شي تر هغه

وروسته که خبرې پیل شي او نړیواله ټولنه په تېره بیا امریکایان هم د دې خبرو یوه تضمیني برخه وي، کېدی شي خبرې یوې مطلوبې نتیجې ته ورسېږي.

ما چې خپلې خبرې خلاصې کړې نو توتاخېل صیب ته مې چې تر دې وخته یې هېڅ خبرې نه وې کړې او اوسپله یې هم ښه تنگه شوې وه، پام شو، ما وویل: ((موږ ټولو خو خبرې وکړې، اوس نو د

توتاخېل صیب نوبت دی څه یې چې زړه غواړي، هغه دې په زور او زېر سره ووايي)) بیا نو توتاخېل صیب خپلې خبرې داسې پیل کړې: ((افغانستان د تاریخ په اوږدو کې له ډېرو مشکلاتو سره مخامخ شوی دی. اول د تزارې روسیې او برتانوي

هند ترمنځ د لویې لوبې مشکل روان و، بیا د امریکا او شوروي اتحاد ترمنځ رقابت روان و، درېیم د بن کنفرانس نیمګړتیاوې دي، چې تاثیرات یې تراوسه منفي دي، اوس د انتخاباتو مشکلات دي، د خارجي قواوو شتوالی دی، طالبان بل اړخ دی، په تېرو اوو کلونو کې نړیواله ټولنه او افغان حکومت دواړه ناکام دي، زموږ وړاندیز دا دی، چې یوه رښتینې لویه جرګه دې جوړه شي او درې مهم سوالونه دې حل کړي:

دېرش کاله کېږي افغانستان د لويو قوتونو د جگړې ډگر دی، موږ غواړو له طالبانو او وسلوالو مخالفانو سره په رښتينې ډول خبرې وشي، نو ځکه موږ د بارک اوباما وروستی وړانديز تائيدوو، خود عسکرو د ډېرولو نظر نه تائيدوو. که چېرې اوس ټاکنې وشي، نو دا انتخابات به تحميلي شکل ولري، واقعي ټاکنې به نه وي. شل فيصده خلک په بنارونو او نور په اطراف کې اوسي، (۲۰- ۲۲)، ولایتونو کې امن نه شته، خلکو د انتخاباتو کار تونه نه دي اخیستي او که اخیستي یې هم وي مخالفین کولای شي په اسانۍ سره انتخابات اخلال کړي، تاسو نه شی کولای پر هر صندوق عسکر ودرؤ، اوسنۍ وضعه هغه حالت ته ورته ده، چې د پخواني شوروي اتحاد پر وخت وه، موږ د تېرو انتخاباتو تجربه لرو، دا ټاکنې به شفافې نه وي، اوس خارجي فکتور ټاکنو کې رول لري، که ټول ولس وغواړي یو څوک جمهور رئیس شي، خو چې امریکا او ناټو یې ونه غواړي، هغه جمهور رئیس کېدلای نه شي، حکومت له تنظیمونو جوړ دی، اداري فساد زیات شوی دی، ملګرو ملتونو ته هم فساد رسېدلی دی، د خارجي قواوو شتوالی حساس حالت کې دی، روسانو له انګرېزانو او امریکایانو له روسانو عبرت وانه خيست، حل لاره دا ده چې د لويې جرګې له لارې مشکل حل شي))

د توتا خېل صيب په خبرو پسې اغا صيب (سيد اسحاق گيلاني) وروستی خبرې وکړې، ویې ویل: ((موږ سولې ته ضرورت لرو، څوک چې په دې لاره کې مرسته وکړي، موږ یې هر کلی کوو، نور زموږ میندې د خپلو ماشومانو مړینه نه شي زغملای، دا که د

ځانمرگود بریدونو او یا د امریکا یانو د بمبارد مان له امله وي،

سید اسحاق گیلاني

زموږ لپاره غم دی، موږ
سولې ته تړي یو.)) اغا صیب
د ټولو په استازی د نیوزویک
اوونیزې له دې مسوولینو او
خبريالانو څخه مننه وکړه او
دې سره مرکه یا مرکې پایته
ورسېدې.

تر هغه وروسته د
مېلمستون پر لوري

وځوځېدو، تر یوه ساعت زیات مزله وروسته هلته ورسېدو، بڼه
ستړې وو، ما او کاني صیب خوشېبې زما د لیکنې پر کمپوز او
ژباړې تېرې کړې، خو کمپیوټر کې مشکلات وو، کار ونه شو،
کاني صیب د خپلې خونې پر لوري وځوځېد او پر ما هم د خوب
بناپېری خپل وزرونه وغوړول.

د روسیې د مشرانو جرگې له هیئت سره کتنه

د مې (۱۳) مه نېټه د چهارشنبې ورځ وه، سهار وختي له خوبه پاڅېدم، پر خپله لیکنه مې یو ځل بیا کار وکړ، تر هغه وروسته مې لیکنه کاني صیب ته د ژباړې لپاره ورکړه، اوه نیمې بجې چای ته لاړو، چای مو وڅښه، ملگرو سره مو گپ شپ ولگاوه، پر پروگرام مو ځان خبر کړ. اته نیمې بجې مو له مېلمستون څخه د خپل پروگرام لپاره ټاکلي ځای ته حرکت وکړ. لاره کې ونې بوتې ټول بیا باران وینځلي وو، ترافیکي پولیسو زموږ د سورلۍ موټر ته لاره خلاصوله، بڼایسته مزل مو وکړ، شاوخوا منظرې مې یوه یوه له نظره تېره کړه، د اکثر و افغانانو دا عادت وي، چې کله هم بهر ته لاړ شي، نو چې کومه بڼکلې منظره وگوري، زړه یې غواړي چې داسې ځایونه او منظرې یې په خپل وطن کې وي، د بنو افغانانو بڼه شیان پر خپل وطن لورېږي. کله کله به د خوب یوه نړۍ څپه هم راباندې راغله، خو زما عادت دی چې کله هم بهر ته لاړ شم، نو کتابچه او قلم مې تیار پر ماشه سواره کړي وي، پر همغه وخت اکثره یادښتونه اخلم او ځینې هم حافظې ته سپارم، لس بجې او پنځه لس دقیقې وې چې د روسیې د پارلمان مشرانو جرگې ودانۍ ته ورسېدو، ټول له موټر کښته شو او د مسوول مامور له خوا تر معمولي چک وروسته ودانۍ ته داخل شو، ډېره لویه او بڼکلې

ودانۍ وه، شل كم يوولس بجې وې چې مشرانو جرگې ته لاړو، هلته په يوه واړه هال كې چې نږدې پنځوس كسان په كې ځايېدل، كېناستو. هغه څوك چې تر موږ لږ څه دمخه ورغلي وو، هغوى د اوږده مېز تر شا پر تنظيم شويو څوكيو كېناستل، نور پاتې كسان شاته پر نورو څوكيو كېناستل، زه هم شاته پر يوې وروستۍ څوكۍ كېناستم، خپل قلم او كتابچه مې د ليك لپاره تيار كړل. كله چې ټول پر خپلو ځايونو كېناستو، نو په پيل كې د روسي هټيت له خوا افغاني هټيت ته هر كلې وويل شو. ويناوالو وويل: ((د روسيې فدراسيون له خوا تراوسه پورې داسې يو افغاني هټيت ته هر كلې نه و ويل شوى، فكر كوم زموږ كار به مثمر وي، غواړم د روسيې هټيت غړي دروپېژنم.

زه (تورشين الكساندر پورفير بويچ) د روسيې فدراسيون مشرانو جرگې لومړۍ معاون او له افغانستان سره د همکارۍ د کمېسيون غړی يم. زموږ دا بل ملگري (پاتيليف الېگ ايفگېنېويچ) د مشرانو جرگې غړی او د افغانستان د کمېسيون معاون دی، د دارالانشا غړي هم تشریف لري، دا بل ملگري مې د نړيوالو اړيکو د کمېسيون رئيس دی.

خرنگه چې اوس په شورا کې غونډه روانه ده، د شورا رئيس غونډې ته خپل رپوټ وړاندې کوي، نو ځکه يې په نننۍ غونډه کې گډون ونه کړای شو، زه غواړم پر دې خبره ټينگار وکړم، چې زموږ او افغانستان ترمنځ مناسبات ښه کېږي. زموږ مناسبات د ودې په حال کې دي، څرگنده خبره ده چې د فدراسيون شورا غواړي دا مناسبات نور هم پياوړي شي، پخوا موږ له افغانستان سره ښه روابط درلودل، لوړې ژورې په کې تېرې شوې دي، شوروي اتحاد لومړنی هېواد و، چې د افغانستان استقلال يې په رسميت وپېژنده، غواړو مناسبات مو صعودي حرکت وکړي. دوو ټکو ته غواړم اشاره وکړم:

په لومړي سر کې موږ په هېڅ وجه له دې سره موافق نه يو چې تروريزم له اسلام سره اړيکي لري، دا زموږ رسمي نظر دی، په روسيه کې زيات مسلمانان شته، روسيه هم له اسلامي هېوادونو څخه يو دی، ډېر زيات مسلمانان دلته اوسېږي، دا زموږ لپاره يو عنصر دی چې بايد همېشه يې په پام کې ونيسو، زموږ موقف دا دی چې تروريستان کوم نظر لري، دا د هغوی خپل نظر دی.

بل نظر مو دا دی، چې خلک فکر کوي افغانستان له مخدره موادو سره تماس لري، په ځينو برخو کې کېدی شي سم وي، خو په ځينو برخو کې نه، زموږ لپاره افغانستان داسې يو هېواد دی چې موږ ته له څو اړخونو اهميت لري: افغانستان په دولتمندی کې اوږده تجربه لري، د مخدره موادو ترڅنگ کېدی شي پر نورو برخو هم بحث وشي، که اروپا کې تقاضا نه وای، نو په افغانستان کې به کوکنار نه کرل کېدل. د پارلماني چارو په باب کېدی شي، بحث وکړو، تماسونه ورځ په ورځ زیاتېږي، سبا پترزبورګ ته یو بل مشترک هیئت هم راروان دی، په هغه کې بېلابېل هیئتونه شامل دي. اوس ستاسې له هیئت څخه هیله کوم، چې خپل نظرونه واوروي او هیله لرم چې په مشخصو وړاندیزونو مشخصو نتيجو ته ورسیږو.))

د افغاني هئيت په استازۍ په پيل کې ښاغلي سيد اسحق گيلاني ته نوبت ورسېد، هغه خپلې خبرې داسې پيل کړې:

((زه له تاسې نه تشکر کوم. د خپلو ملگرو په اجازه، د افغانستان د مشرانو جرگې معاون حامد گيلاني بايد راغلی وای، خو زه د هغه او خپلو ملگرو په نمایندگۍ خبرې کوم، زه د افغانستان په ولسي جرگه کې د بهرنيو اړيکو د کمېسيون غړی یم، زموږ دا اوسنی هئيت د ولسي جرگې او مشرانو جرگې له غړو او پوهانو څخه جوړ دی، زه ستاسو د خبرو په تائيد په لنډيز سره وایم: موږ د روسيې او افغانستان روابط پر درېو برخو وېشو: لومړۍ پړاو د افغانستان خپلواکي په رسميت پېژندل دي، دويم پړاو پر افغانستان د شوروي اتحاد حمله وه، دا هم زموږ لپاره يوه نه هېرېدونکې رابطه ده او بل پړاو اوسنی پړاو دی. افغانستان خپلو پخوانيو دوستانو ته په درنه سترگه گوري، د هغو د روابطو هر کلی کوو، موږ هيله لرو روسيه د افغانستان د بيا ودانۍ په برخه کې ښه برخه واخلي. موږ د تروريزم ښکار شوي یو، د تروريزم مرکزونه په افغانستان کې نه شته، هغوی نه دين لري نه قانون، له تروريزم څخه زموږ هره مور په ژړا ده، موږ سولې ته اړتيا لرو، تروريستان پایتخت نه لري، که افغانستان يوازې پرېښودل شي، نو دا به د تروريزم مرکز شي او ټول ګاونډيان به ورسره په تکليف شي، بل مشکل مخدره مواد دي، کرل کېږي په افغانستان کې خو ګټه يې نړيواله مافيا وړي، همدا مافيا ده چې دا مواد نورې نړۍ ته صادروي، د هيروينو د جوړولو درمل له اروپا څخه افغانستان ته راوړل کېږي، له دې

کسانو څخه څوک په دې ملکونو کې نه دي محاکمه شوي، خو تور همېشه پر افغانانو لگول کېږي، د دولتدارۍ په برخه کې یوه اندازه مشکل لرو، د انتخاباتو یوه دوره مو تېره کړې ده، اوس د ټاکنو په درشل کې یو، زه هیله لرم زموږ خلکو ته دا حق ورکړای شي چې خپل برخلیک په خپله وټاکي، د افغانستان خلک له لاسپوڅو نظامونو څخه ستړي شوي، انتخاب د خلکو حق دی، نړیوال باید

د افغانانو دې حق ته قایل شي او دا حق ورته حاصل شي.)) د گیلاني صیب خبرې همدلته پایته ورسېدلې، د غونډې چلوونکي وویل: ((گیلاني صیب نه مننه. اوس زه هیله کوم چې یو تن له سناتورانو څخه او یو تن له علمي شخصیتونو څخه هم خبرې وکړي)) او دې سره یې زیاته کړه: ((موږ ستاسو له تېز سره موافق یو، موږ بېخي تیار یو افغانستان سره مرسته وکړو چې ډیموکراتیک بنسټونه یې په پښو ودرېږي، لکه څنګه چې تاسې

وویل، د نړۍ هېڅ هېواد د افغانستان پر خلکو د خپل نظر د
تحمیل حق نه لري؛ کابل نه د واشنگټن او نه د مسکو لاسپوڅی
دی، دا خپله د یوه مستقل هېواد مرکز دی، افغانان خپله کولای
شي پرېکړه وکړي، لومړۍ تجربه بریالۍ وه او دا تجربه باید
وغځول شي. زه د افغانستان د انتخاباتو پر قانون نه پوهېږم خو په
مشترک المنافعو هېوادو کې د انتخاباتو متخصصین شته، که
چېرې ضرورت شي د انتخاباتو د شفافیت په باره کې به تاسې سره
مرسته وکړو. له تاسو نه ډېره مننه.)) پر دې وخت د روسیې لوري
دې لوړپوړي چارواکي وویل: ((زه اوس د بل افغان هیئت د هرکلي
لپاره هوایي ډگر ته ورځم، اوس خپل بل ملګري (پاتیلیف البګ
ایفګېنېویچ) ته وخت ورکوم، دی له افغانستان سره د روابطو د
کمېسیون معاون دی.)) تر دې وروسته همدې معاون خبرې پیل
کړې: ((بناغلی ګیلاني او د هیئت درنو غړو! په روسیه کې په ډېر
احترام سره د روسیې او افغانستان پخواني مناسبات یادېږي په
تېره بیا اقتصادي پروژې، په روسیه کې په ادبي برخه کې (سلیمان
لایق) او په پوځي برخه کې (احمد شاه مسعود) ته په ډېر قدرګوري،
په پنځوسمو کلونو کې چې په غزني، خوست او نورو سیمو کې د
لایق اشار د خلکو خومره خوښ دي، دلته هم د خلکو خوښېږي. د
پارلمان د یوه غړي په توګه موږ کوښښ وکړ داسې یو ګروپ جوړ
کړو چې د افغانستان له پارلمان سره خپل روابط ولري او روابط
پراخ کړي. موږ ته د افغانستان دولتمندي او په تېره بیا د لویو
جرګو جوړول ډېر په زړه پورې دي.

زه د هغه کمېسيون غړی يم چې د روسيې او تاجکستان د پارلمانونو ترمنځ جوړ شوی دی. دغه کمېسيون غواړي د دواړو پارلمانونو د انکشاف په برخه کې نور قوانين جوړ کړي، کېدی شي دا تاسو ته هم درکړو او تاسې ترې ممکنه گټه واخلي، تجربو داسې ښودلې ده چې د پارلمانونو ترمنځ د روابطو په نتیجه کې د ولسونو ترمنځ همکاري زیاتېږي او اقتصادي پرمختګ رامنځته کېږي. روسیه کولای شي د انرژۍ او اوبو د تنظیم او منابعو په برخه کې پانگه واچوي او له افغان ولس سره مرسته وکړي، مخکې یې هم په دې برخه کې کار کړی دی. زموږ او د منځنۍ اسیا د ځینو هېوادونو ترمنځ د ډله ییز امنیت یو تړون دی. غواړو په پارلماني برخه کې هم داسې یو تړون ولرو. له تاجکستان، قزاقستان او د منځنۍ اسیا له ځینو نورو هېوادونو سره د تروریزم پر ضد د همکاري تړون لرو. افغانستان او پاکستان کله په کې د ناظر په توګه ګډون کوي، غواړو د دې هېوادونو د پارلمانونو ترمنځ هم داسې یو تړون ولرو، چې دا هېوادونه یو بل سره همکاري وکړي. تر دې تړون وروسته موږ یو بل سره زیات پوځي تمرینات وکړل، د چین نظامي متخصصین هم حاضر دي چې موږ سره په دې برخه کې مرسته وکړي، په دې برخه کې یو بین المللي کمېسيون فعالیت کوي، هدف دا دی په پوځي برخه کې داسې یو نمونه یي قانون جوړ کړو چې یو بل سره د عاجلو خطرونو پر وخت مرسته وکړي. سره له دې چې اوس د تاجکستان پر پوله روسي قواوې نه شته، خو هلته امنیت ښه دی. وروستی وړاندیز دادی، که د دواړو

هېوادونو د مشرانو جرگې له خوا يو کمېسيون جوړ شي چې دواړه هېوادونه يو بل سره همکاري وکړي، گټور کار به وي. مخکې مې له خپل رئيس سره خبرې وکړې، تاسو سره يې د خپلې همکاري ډاډ راکړ، افغانستان موږ ته ستراتيژيک ارزښت لري او زموږ پخوانی ملگری دی، افغانستان په سيمه کې ډېر اهميت لري او موږ يې پر وړاندې بې تفاوته نه يو.))

بناغلي سيد اسحق گيلاني بيا ورڅخه مننه وکړه ويې ويل: «تاسو يادونه وکړه (يون)، (لېوال) او (توتاخېل) هم زموږ مهمې ادبي خبرې دي او زموږ د تاريخ د ځلانده خبرو په توگه يادېږي، د يو تن نوم مو واخيست د دوی يادونه به زه وکړم، اوس يو بل ټکی يادوم: د افغانستان ولسي جرگه هم د پارلماني هئيتونو په ترکيب کې بين الپارلماني هئيتونه لري، مشرانو جرگې هم دا کار کړی دی، افغانستان د ترکيې او پاکستان د پارلمانونو د بهرنيو اړيکو له کميسيونونو سره رابطې ټينگې کړي، هيله لرم له نورو هېوادونو سره هم دا روابط پراخ شي.))

د بناغلي گيلاني په خبرو پسې په مشرانو جرگه کې د پنجشېر د خلکو استازی بناغلي محمد عالم ايزديار ته نوبت ورسېد، هغه د خپلو خبرو په پيل کې وويل: ((زه د افغانستان د مشرانو جرگې منشي صيب ته بلنه ورکوم چې په پيل کې خپلې خبرې وکړي.)) د مشرانو جرگې منشي وويل: ((زه عبدالخالق حسيني يم، په مشرانو جرگه کې د لغمان د خلکو منتخب استازی او د دې جرگې منشي. (۹۲) کاله کېږي چې د افغانستان او روسيې ترمنځ د دوستۍ تړون

لاسلیک شوی دی. د تاریخ په اوږدو کې ډېرې لوړې ژورې لري،
 ډېر هڅې ته به تللي او راغلي وي خو دا هڅې ته ډېر اهمیت لري، په
 دې وختونو کې روابط ساړه شوي باید دا روابط بېرته گرم شي. زما
 ملګري به د تروریزم، مخدره موادو او پارلماني روابطو په باب نن
 خبرې وکړي. تروریزم یوه نړیواله پدیده ده چې روسیه باید د هغې
 په له منځه وړلو کې مرسته وکړي، تروریستان مسلمانان نه دي،
 هېڅ تر او ورسره نه لري، موږ ډېر علاقه مند وو چې د نړیوالې
 ټولنې په راتګ سره به په افغانستان کې تروریزم ختم شي، خو ختم
 نه شو لاس ته شو، موږ له نړیوالې ټولنې څخه په کلکه غوښتنه
 کوو، چې د دې پدیدې مخه ونیسي، د مخدره موادو په برخه کې
 هم د نورې همکارۍ غوښتونکي یو. د پخواني شوروي اتحاد د
 همکارۍ یوه بڼه بېلګه د ننګرهار لوی کانال او د دروېټې بند دی،
 چې د خلکو لپاره یې اوس هم یو سالم مصروفیت برابر کړی دی.

اوس دا کانال خراب شوی، زه هیله لرم د روسیې د مرستې په
 نتیجه کې دا کانال بېرته جوړ شي. دغه راز د لویولارو جوړول، د

کابل مرکزي سيلو، پوليتخنيک او نورو برخو کې هم همکارۍ ته اړتيا شته، د کورونو جوړولو فابريکه هم له منځه تللې، دا فابريکه هم بايد بيا ورغول شي، د روابطو جوړول او د پارلمانونو نږدې کول پر حکومتونو تاثير لري، زموږ د هئيتونو تگ راتگ به ملتونه نور هم نږدې کړي، د روسيې هېواد بايد اخلاقاً زموږ د هېواد په بيا جوړونه کې همکاري وکړي، د کميسيونونو يا په پارلمانونو کې د دوستۍ د کمېټو ايجادول يو ښه گام دی، د قوانينو په برخه کې زما وړاندیز دادی، چې د مشرانو جرگې د جوړښت په باب موږ ته يوه يوه کاپي معلومات راکړئ چې موږ ترې گټه پورته کړو.))

د حسيني صيب خبرې چې دې حد ته ورسېدې نو په مشرانو جرگه کې د پنجشېر د خلکو استازي بناغلي محمد عالم ايزديار خپلې خبرې پيل کړې، هغه وويل: ((زه خوښ یم چې دروسيې فدراتيف د مشرانو جرگې له هئيت سره راته د خبرو اترو زمينه مساعده شوه. مهمې مسلې حسيني صيب او اغا صيب (گيلاني صيب) يادې کړې، زه غواړم يو څو ټکو ته اشاره وکړم: لومړی له روسي لوري مننه کوم چې تروريزم يې له اسلام سره ونه تړه او مخدره مواد يې له افغانستان سره ونه تړل، دا چې ادبي شخصيت لايق صيب او «ملي اتل» احمد شاه مسعود يې د تروريزم قرباني شوی، ياد کړل، مننه کوم.

د تروريزم پر ضد بايد يوه منطقه يي هماهنگي رامنځته شي، د پارلمانونو ترمنځ د اړيکو د پراختيا غوښتونکي يو. موږ د روسيې

د پارلمان یو لېست ترلاسه کړ، موږ هم یو لېست درلېږلی، خو تراوسه یې درک نه شته، پارلماني روابط ښه دي.))

د ایزدیار صیب خبرې همدلته پای ته ورسېدې، موږ یو څو تنه باید یو بل ځای ته د مطبوعاتو کنفرانس لپاره تللي وای، د اغا صیب او حسيني په خبرو کې مې هڅه کوله چې کومه وقفه پیدا کړم او له غونډې اجازه واخلم، خو موقع برابره نه شوه، کله چې ایزدیار صیب خپلو خبرو ته ټکی کېښوده، نو په همدې ترڅ کې له خپلې څوکۍ پورته شوم، د غونډې له چلوونکي او برخوالو مې اجازه واخيسته، ما وویل: ((موږ څو تنه یو مطبوعاتو کنفرانس ته روان یو، هغه ته د اجازې ترڅنګ د یو دوه جملو اجازه هم غواړم او هغه دا چې مخکې د غونډې ښاغلي چلوونکي وویل: دا حقیقت موږ ته معلوم دی چې تروریزم له اسلام او مخدره مواد له افغانستان سره هېڅ رابطه نه لري. دا ښه خبره ده چې دوی دا حقیقت منلی خو یو بل حقیقت هم باید ومني چې طالبان له پښتنو سره هېڅ رابطه نه لري، نه طالبان پښتانه دي او نه پښتانه طالبان، ځکه چې طالبانو پښتنو ته دومره زیانونه اړولي چې شمېر یې نه کېږي، نو یو څوک چې د یو قوم د تباهي سبب کېږي، هغه قوم باید هغه سره په رابطه تورن او محکوم نه شي، هیله لرم چې روسي چارواکي دا حقیقت هم ومني!)) زما خبرې د روسيې فدراتیف د مشرانو جرګې د غړي او د دې غونډې پر چلوونکي ډېرې ښې ولګېدې، په شونډو کې

موسکي شو، ويې ويل: ((دا هم يو حقيقت دی، رښتيا هم پښتانه طالبان نه دي، د طالبانو له لاسه پښتانه ډېر کړېدلي دي، پښتانه د زغم او اوسېلې خلک دي.)) د دوی بحث دوام پيدا کړ، خوزه (يون)، نادرخان کټوازی محمد عالم ايزديار او ډاکټر برهان شينواری ترې په مطبوعاتي کنفرانس کې د گډون لپاره راووتو. کله چې له غونډې راووتو، نو ايزديار صيب راته په دهليز کې وويل: «بسيار سوال برجا و مهم راطرح کړدی، واقعاً همينطور

است پښتونها از دست طالبها بسيار رنج ديده.» خو کله چې موږ د شپې مېلمستون ته لاړو، نو اکثرو دوستانو بيا راته وويل: ((تاسو چې مطبوعاتي کنفرانس ته لاړئ، نو زموږ په غونډه کې پر دې موضوع ډېر زيات بحث وشو.))

له انټرفاکس سره په خبري کنفرانس کې گډون

کله چې د مشرانو جرگې له غونډې څخه راووتو، نو په یوه ځانګړي کړولاوله موټر کې د مطبوعاتو کنفرانس پر لوري وخوځېدو، لس پنځه لس دقیقې وروسته د کنفرانس ځای ته ورسېدو، دا په روسیې کې د یوه مشهور خبري اژانس (انټرفاکس) مرکزي دفتر و، درېیم پوړ کې یوه هال ته پورته شو، د روسیې او په روسیه کې د نورو بهرنیو رسنیو ګڼ شمېر خبریالان ورته راغلي وو. هال په تخنیکي وسایلو سمبال و، د شپېتو-اویاوو کسانو د ځایونې وړتیا یې لرله، د سټیج پر سر اوږد مېز ایښودل شوی و، موږ څلور تنه افغانان، د روسیې د وګړپوهنې د انستیتیوت مرستیال (سېرافیم مېلېنتېف) چې د دې خبري کنفرانس د جوړولو

چارې یې سمبال کړې وې او همدارنګه له موږ سره مل روسی-پښتو-دري ژباړن بناغلي الکساندر د مېز ترشا پر تنظیم شویو څوکیو کېناستو، د هر چا مخې ته د هغه نوم او عنوان لیکل شوی و. په پیل کې د دې مطبوعاتو

کنفرانس تنظیموونکي (سېرافیم مېلېنتېف) خبرې وکړې، هغه وویل: ((افغانستان د نړیوالو اعصابو مرکز دی چې په درد یې ټول جهان نارامه دی، ځینې هېوادونه افغانستان ته زړه کې پاک نه دي. د روسیې او افغانستان ترمنځ باید د یالوګ د دوو مستقلو هېوادونو ترمنځ د یالوګ وي. سبا ته په پرېښودنه (د جمهوري ریاست) هوټل کې یوه لویه جرګه افتتاح کېږي، د افغانستان له خوا به د جمهور رئیس مرستیال کریم خلیلي او ځینې وزیران ګډون کوي، په جرګه کې د مې د یوولسمې نېټې هیئت هم برخه اخلي، د روسیې د فدراسیون له خوا د صدارت مرستیال، د بهرنیو چارو

ډاکټر برهان الله شینواری

وزیر، د مشرانو او ولسي جرګو رئیسان برخه اخلي. اقتصادي، کلتوري او بشري اړیکې د دې جرګې موضوع ده. د اپوراتيفي او امنیتي مسایلو په باب به هم خبرې وي. دې او څو نورو لنډو خبرو پسې یې موږ ته نوبت راکړ چې د افغانستان او روسیې د

روابطو او همدارنګه د خپل سفر په باب لنډه رڼا واچوو: په پیل کې ډاکټر صیب برهان الله شینواري ته نوبت ورکړ شو چې خبرې وکړي، هغه وویل: ((لومړی خوزه له هغو کسانو څخه مننه کوم چې د دې موقع یې برابره کړه مسکو ته دومره لوی افغاني هیئت راشي، بې له شکه دا ډول هیئتونه د دوو ملتونو ترمنځ روابط ډېر

ښه کولای شي. د بېلابېلو دلایلو په وجه د روسیې او افغانستان ترمنځ فاصله زیاته شوې ده، موږ هیله لرو دا فاصله له منځه لاړه شي. موږ یو جگړه خپلې هېواد یو، روسیه یو لوی هېواد دی، موږ هیله لرو روسیه د افغانستان په بیارغونه کې هر اړخیزه ونډه واخلي.))

ایزدیار صیب هم د ځان تر معرفی وروسته وویل: ((افغانستان اوس په داسې یو حالت کې دی چې د روسیې په شمول د هر هېواد مرستې ته اړتیا لري. افغانستان ته اوس د نړیوالې ټولنې زیات پام را

اوښتی او د همدې توجه له امله افغانستان کې اوس یو لړ پرمختګونه رامنځته شوي، موږ هیله من یو د روسیې او افغانستان مناسبات پیاوړي شي، دا مناسبات د دواړو هېوادونو

په ګټه دي.))

ورپسې زما (یون) نوبت ورسېد: ما وویل: ((ځینې شیان د بشر ګډ ضرورت او ګډه پانګه وي. علم، کلتور او ادبیات د ټول بشر ګډه شتمني ده، ټولستوی، داستاډېسکي، شولوخوف،

لرمنتوف، ایتما تیف، گورکي، پوشکین، چخوف او نورو داسې پانگه بشر ته وړاندې کړې چې ټول ترې خوند او گټه اخیستلای شي، دوی د جغرافیایي، مذهبي او قومي پولوله حدودو وتلي دي، دغسې سوله هم د ټول بشریت ضرورت دی، کلونه کېږي چې زموږ هېواد په جگړه کې راگیر دی، د دې جگړې دروند زیان لومړی افغانانو بیا روسانو او بیا نورې نړۍ ته ورسېد. نو اوس که بیا هم زموږ په هېواد کې جگړه دوام ومومي، دې کې شک نه شته چې موږ به ډېر زیانمن شو، خود نړۍ نور هېوادونه او ولسونه هم له دې زیانه په امن کې پاتې کېدی نه شي، موږ فکر کوو چې ښه به وي تاریخي بدې پېښې د تاریخ قضاوت ته وسپارو او له هغو څخه د راتلونکي سوکالۍ لپاره د عبرت دیوې ښې وسیلې په توګه کار واخلو؛ د نویو او ښو روابطو په فکر کې شو.))

په ماپسې د ښاغلي نادرخان کټوازي نوبت و، هغه وویل: ((زه هم

نادرخان کټوازي

د خپلو ملګرو خبرې تائیدوم، موږ تر هر چا زیاته د جگړې مزه ځکلې ده، زموږ هېواد ټوک ټوک دی، موږ د هر چا مرستې ته اړتیا لرو، که موږ په تېرو خبرو پسې وګرځو، د دې پرځای چې دښمني زیاته کړو، نور څه نه شو ترلاسه کولای، نو ښه به دا وي چې یو بل درک

کړو، زموږ د هټیت د سفر هدف هم دادی چې دواړه هېوادونه او دواړه ملتونه سره نږدې کړو.))

تر دې لومړنیو خبرو وروسته د پوښتنو او ځوابونو وخت راوړسېد، تر ټولو دمخه یو ژورنالېست له ښاغلي کټوازي څخه داسې پوښتنه وکړه:

د کوم ولایت یې په قوم څوک یې؟
کټوازي صیب ورته وویل: ((زه د پکتیکا ولایت یم، په قوم سلیمانخېل او د افغانستان په ولسي جرگه کې د پکتیکا د خلکو استازی یم.))

ژورنالېست بیا وپوښتل: په پکتیکا ولایت کې مرکزي حکومت څو فیصده واکمن دی؟

کټوازي صیب وویل: ((د پکتیکا په ټولو ولسوالیو کې مرکزي حکومت شته، یوه ولسوالۍ هم د مخالفینو په لاس کې نه ده، خو دا په دې مانا نه ده چې هلته مخالفین نه شته، ځینې ساحې داسې دي چې هلته نه حکومتي عسکر همېشه وي او نه هم مخالفین، په پکتیکا کې اکثره کارونه په ولسي ونډه او جرگه ترسره کېږي، قومي مشران هلته ډېر مهم رول لري.))

ورپسې په روسیه کې یوې مېشتې افغان ژورنالېستې له ایزدیار صیب څخه پوښتنه وکړه: تاسې څو موده مخکې هم یو کنفرانس ته راغلي وئ، د هغه او دې کنفرانس ترمنځ توپیر څه دی؟ دا به څه موثریت ولري؟

ایزدیار صیب: ((کنفرانسونه او دا ډول غونډې طبعاً د دوو هېوادونو پر اړیکو مثبت تاثیر لري. اوس چې کوم افغاني هټیت راغلی، دا یو لوی هټیت دی، په دې کې د دولت، ملي شورا او

مدني ټولنې استازي شامل دي، زه فکر کوم موثریت به یې زیات وي.))

خبريالي بله پوښتنه وکړه: په کنفرانس کې به کوم توافقات یا پرېکړه لیک لاسلیک شي؟

ایزدیار صیب: ((پر بېلابېلو مسایلو بحث کېږي، کېدی شي په پای کې یو پرېکړه لیک صادر شي.))

یو بل ژورنالېست له شینواري صیب څخه پوښتنه وکړه: د کوکنارو کښت په سلو کې (۴۰) پورته شوی، څه باید وشي، روسیه په دې برخه کې څه کولای شي؟

ډاکټر صیب برهان الله شینواري ځواب ورکړ: ((په کومه سیمه کې چې امنیت خراب شوی، هلته کوکنار کرل کېږي، د افغانستان په (۲۴) ولایتونو کې کوکنار صفر شوي دي. روسیه او نور ګاونډي هېوادونه باید د مخدره توکو د انتقال د مخنیوي په برخه کې مرسته وکړي.))

یو ژورنالېست له ما (یون) څخه وپوښتل: روسیه باید په اقتصادي برخه کې له افغانستان سره څه وکړي؟

ځواب: ((د روسیې او پخواني شوروي اتحاد متخصصینو د پخواني شوروي اتحاد پرمهال په افغانستان کې (۱۴۲) لویې او متوسطې پروژې جوړې کړې وې چې په مجموعي ډول یې د افغانستان د دولتي اقتصاد په سلو کې (۲۰-۸۰) برخه جوړوله، دا پروژې اکثره د نویمو کلونو په بهیر کې یا په بشپړ ډول او یا په نیمه ډول له کاره وغورځېدلې، له روسي متخصصینو پرته دا پروژې نور څوک نه شي رغولای، نو که چېرې روسیه دا پروژې له سره ورغوي، د افغانستان اقتصاد ته به ډېره زیاته ګټه ورسوي.))

یو بل روسي ژورنالیست له کټوازي څخه بله پوښتنه وکړه: طالبانو سره مذاکره یا ډيالوگ په گټه دی، که په زیان؟ کټوازي صیب وویل: ((په افغانستان کې دا خبره موږ ټولو ته واضح ده چې په جنگ مسایل نه حلېږي، د پخواني شوروي اتحاد د قواوو په شتوالي کې جگړې نتیجه ورنه کړه، اوس هم جگړه نتیجه نه ورکوي، که طالبانو سره خبرې وشي، سولې ته لاره اواره شي، ښه به وي، د ولس مشران په دې ډول مذاکراتو کې ډېر موثر نقش لوبولای شي.))

همدې سره دا خبري کنفرانس په رسمي ډول پایته ورسېد، کله چې له سټېج څخه راکښته کېدو، نو یو روسي ژورنالېست چې په ایراني لهجه (ایراني فارسي) یې خبرې کولې او غالباً چې ایران کې یې ډېر وخت تېر کړی او فارسي ژبه یې هم هلته زده کړې وه، وویل: یوه بله پوښتنه لرم، کټوازي صیب ته یې اشاره وکړه: په افغانستان کې د بهرنیو ځواکونو شتوالی ایران ته خطر نه دی ایا ستاسو له خاورې به پر ایران حمله ونه شي، تاسې د دې برید د مخنیوي تضمین کولای شئ؟

ما (یون، ورته په ځواب کې وویل: ((یا د ایران له خوا افغانستان ته خطر نه شته! که ایران پر افغانستان حمله وکړي نو څوک به یې د مخنیوي تضمین وکړي؟))

ژورنالېست وویل: زه غواړم کټوازي ځواب راکړي. ما ورته وویل: ((زما او د هغه ځواب یو شان دی.)) کټوازي صیب هم په خندا ورته وویل: ((ښتیا وایي زما او دده نظر یو شان دی.)) همدې سره د خبري کنفرانس له هاله راووتو.

يوه غرمڼۍ په کباب فيستوال هوټل کې

په مطبوعاتي کنفرانس کې تر ګډون وروسته د مسکو ښار په زړه کې کباب فيستوال هوټل ته دعوت شو، دا د ازبکانو يو هوټل

و، چې هر ډول کبابونه يې پخول. ډوډۍ يې له افغاني غذا سره ډېره نږدې وه. د پوهنې وزارت مرستيال محمد صديق پتمن، د اطلاعاتو او کلتور وزارت مرستيال غلام نبي فراهي، د مخدره موادو پر وړاندې د مبارزې وزارت وزير جنرال خدايداد هزاره، هم په دې غرمڼۍ کې ګډون درلود، ډوډۍ يې ښه پاکه او زموږ افغانانو پر مزاج برابره وه، د ډوډۍ د پای په شېبو کې وو او ځينې لانيم ماږه شوي هم نه وو، چې د جمهور رئيس د مرستيال ښاغلي کریم خليلي

د غرمڼۍ پرمهال

له خوا احوال راغی؛ هغې غونډې ته باید ټول لار شو چې د روسیې
د مخدره موادو د کنټرول په اداره کې جوړېدونکې وه. ټول په موټر
کې کېناستو او د دې ادارې پر لوري مو حرکت وکړ.

د مخدره موادو د کنټرول اداره کې غونډه

لس کم درې بجې مو له کباب فیستوال هوټل څخه د روسیې د
مخدره موادو د کنټرول ادارې پر لوري حرکت وکړ، په لاره کې د
بنار له بېلابېلو واکمنو څخه تېر شو، له هر واکمن څخه چې

تېرېدلو، نو ښاغلي عبدالله خان راته د هغو ودانیو په باب لنډ
معلومات راکول چې په لاره کې مخې ته راتللې. کله چې کرېملین
مانۍ ته له ورځېرمه واک ته تېرېدلو، نو د کرېملین پر مانۍ او د کلا
پر لوی دېوال مو سترگې ولگېدې. ښاغلي عبدالله د کرېملین د کلا
د دېوال په باب وویل: ((د کرېملین مانۍ څښتنې له هګیو او ایرو
څخه جوړې شوې دي، دا دېوال ډېر اوږد عمر لري، جمهوري
ریاست هم په دې ودانۍ کې دی.)) تر ودانۍ چې تېر شو، هلته لږ
څه وړاندې یوه بله دنگه او لوکسه مانۍ ښکارېدلې، ښاغلي

عبداللہ وویل: دا د (کې جي بي) مانی ده، د دې سازمان مرکزي دفتر په همدې ودانۍ کې دی، له دې ودانۍ څخه یې تر کرېملین مانی پورې تر ځمکې لاندې یو سپرک کنسلی دی، چې یو موټر په کې حرکت کولای شي، د (کې جي بي) په ودانۍ کې داسې بېلابېلې لارې شته چې کشفول او پیدا کول یې اسانه کار نه دی.))

په همدې ترڅ کې عبداللہ وویل: ((بله ورځ که تاسې وخت درلود، باید د مسکو میترو وگورو، د مسکو میترو په نړۍ کې ډېر نوم لري، په هره دقیقه کې یو اورگاډی راځي، په هر گاډي کې اته واگونونه وي او په هر واگون کې دوه سوه کسان ځایېږي. دا میترو په ځینو ځایونو کې په ځمکه کې تر دوو سوو مترو لاندې غځېدلې ده.))

درې بجې او شل دقیقې وې چې د مخدره موادو ادارې د ودانۍ درېیم پوړ ته پورته شو، سملاسي بحث پیل شو، د افغاني هیئت په مشرتابه کې د جمهور رئیس مرستیال کریم خلیلي، د مخدره توکو پر ضد د مبارزې وزیر جنرال خدایداد هزاره، د پوهنې وزارت مرستیال محمد صدیق پتمن، د اطلاعاتو او کلتور وزارت مرستیال ښاغلی غلام نبي فراهي، سید انور رحمتي د ښاغلي کریم خلیلي د دفتر رئیس، ډاکتر حسن جان فضل د ښاغلي خلیلي مشاور، احمد بهرام د ښاغلي کریم خلیلي سکرتر او همدارنگه د ښاغلي خلیلي له دفتر څخه امیر حسین حسینی او د هغه عکاس محمد هادي احمدي او یو شمېر نورو مخورو افغانانو گډون درلود. د روسیې له خوا لومړی د مخدره موادو د ادارې مرستیال د

نن ورځې د غونډې اجنډا تشرېح کړه، ژباړه د روسي ژباړوونکو له خوا ترسره کېدله. ويې ويل: ((د نن ورځې خبرې پر دې ډول تقسيم بندي شوي دي: مخدره مواد او جيوپولتيک، د مخدره موادو مشکل زموږ ګډ مشکل دی بايد په ګډه يې خنثی کړو. دا اداره د مخدره موادو پروړاندې د دولتي چارو همغږی لپاره جوړه شوې ده. زموږ فعاليتونه د دې موادو پر وړاندې ورځ پر ورځ زياتېږي.

موږ د مخدره موادو توليداتو ته ځانګړې نښې ورکړې دي، دا سمبولونه چې موږ ټاکلي، ځايونه يې اکثره په افغانستان کې واقع دي، له دې معلوماتو څخه زموږ هدف دادی، چې ځينې دا معلومات امریکا ته هم ولېږو، له دې سيمو څخه ځينې يې د افغاني پوځونو د واک له ساحې څخه بهر دي.

بناغلی کریم خلیلی او بناغلی جنرال خدایدا صیب! غواړم په
 اینده کې د مشترک کار له مخې د مخدره موادو په اړه معلومات
 تاسو سره شریک کړم. موږ او افغانستان دواړه د دې پدیدې
 قربانیان یو، زموږ سوچ دادی چې د مخدره موادو تولیدونکي
 اکثره د امریکایانو د واک تر ساحې لاندې دي. عجیبه خبره داده
 چې د ناټو د قطعاتو له زیاتېدو سره مخدره مواد هم زیاتېږي. د
 روسیې د حکومت رئیس تېره یکشنبې جاپاني خپرونو سره په مرکه
 کې څرگنده کړه، چې د نړیوالو قوتونو شتوالی د مخدره موادو ضد
 مبارزه کې کم تاثیر لري. هم روسیې او هم افغانستان ته څرگنده ده

چې له اقتصادي پیاوړتیا پرته مخدره مواد نه شي کنټرولېدلای،
 موږ پوره امکانات لرو او د ګډې همکارۍ په واسطه کولای شو دا
 مواد له منځه یوسو. روسیه له افغانستان سره د همکارۍ تجربه
 لري. په تېرو کلونو کې (۱۴۲) پروژې په افغانستان کې ابادې شوې

دي، دا د روسيې او افغانستان د انجنيرانو له خوا جوړې شوې دي. د جلال اباد کانال، پلخمرې، سالنگ، پوليتخنيک، د مزار د سرې فابريکې او نورې پروژې يې ښه مثالونه دي. په روسيه کې (پنځوس زره) افغان متخصصين روزل شوي، چې د افغاني امکاناتو (۶۰) سلنه جوړوي. خو بيا هم دا کفايت نه کوي، د سوداگريزې تبادلي کچه ټيټه ده اوس مشترک کارونه کم دي. هيله ده دا هئيت د راتلونکو مناسباتو په برخه کې ښه رول ادا کړي.

دې خبرو پسې يې د افغانستان په استازۍ د جمهور رئيس مرستيال ښاغلي کریم خليلي ته نوبت ورکړ چې خپلې خبرې وکړي، کریم خليلي د خپلو خبرو په پيل کې وويل:

((وزير صيب، معين صاحبانو، وکیل صاحبانو او د روسيې لوري له قدرمن هئيت څخه ډېره مننه کوم چې زموږ گرم هرکلی يې وکړ. افغانستان او روسيه اوس د خپلو روابطو نوي (۹۰) کاله پوره کوي، لکه څنگه چې تاسې وفرمايل موږ ډېر اوږده روابط درلودل، طبيعي خبره ده چې لوړې ژورې موهم درلودې، خو خوښ يو چې يونوی فصل په کې پرانيزو، موږ د روسيې حمايتي او کمکي سياستونه تائيدوو او مننه ورڅخه کوو، اوږدې خبرې نه کوم د نن ورځې اجنډا (مخدره موادو) ته راځم:

موږ به د خپل هېواد ليد هم تاسو ته در ورسوو، دا پدیده هم د تروريزم په شان يوه پدیده ده چې له بهره د افغانستان پر خلکو تپل شوې ده. د مخدره موادو نړيواله مافيا او په خپله تروريزم د افغانستان د خلکو له فقر څخه ناوړه گټه پورته کوي، د افغانستان

د بزگرانو ترمنځ يې دا پدیده تر یوه حده دود کړې ده، دا پدیده د مخدره موادو د نړیوالې مافیا او نړیوال تروریزم له خوا ملاتړ شوې ده، ډېره ګټه ترې هم همدا نړیوال تروریزم او د مخدره موادو مافیا کوي، خو بدنامي او مشکلات يې زموږ خلکو ته پاتې کېږي. موږ همېشه ویلي چې له دې موادو څخه تر هېواده دباندې ګټه پورته کېږي، نو نړیواله همکاري په کار ده چې دا پدیده کنټرول شي. اوس بیا وایم چې نړیواله ټولنه او زموږ سیمه ییز دواړه دې راشي او زموږ له خلکو سره دې په دې برخه کې مرسته وکړي. څرنګه چې د تروریزم پر ضد یوه نړیواله جګړه پیل شوې، دغسې د دې پدیدې پر ضد هم داسې یوه نړیواله مبارزه په کار ده. د افغانستان د خلکو له فقر څخه ناوړه ګټه پورته کېږي، دلته کرل کېږي، خو ترافیک یې بل څوک کوي او نړیوالو مارکېټونو ته یې بل څوک رسوي. موږ له ټولې نړۍ، ګاونډیانو، په تېره د روسیې فدراتیف څخه چې په دې برخه کې ډېر نقش لري، هیله کوو له موږ سره همکاري وکړي. موږ له دوست هېواد روسیې څخه مننه کوو چې تراوسه یې موږ سره ښه روابط لرلي دي. افغانستان ته د (۵۰) پولیسو روزل یو ښه ګام و، موږ له نړیوالې ټولنې او سترو هېوادونو څخه د زیاتې مرستې هیله لرله خو تراوسه لا ورته انتظار یو. دولت د خپلو تګلارو له مخې چې تاسې پرې پوهېږئ، د مخدره موادو پر ضد مهم ګامونه پورته کړي دي.

موږ په (۲۲) ولایتونو کې د کوکنارو کښت په بشپړ ډول صفر کړی دی. د کوکنارو تولید د ټول هېواد په کچه په سلو کې (۲۰) -

۳۰) راتیتې شوی دی. هغه ساحې چې زموږ په واک کې دي هلته په بشپړ ډول له منځه وړل شوي دي، خو ځینې سیمې دي چې هلته امن نه شته، نو ځکه کوکنار په کې کرل کېږي. د تروریزم د تمویل یوه سرچینه مخدره مواد دي، دا یو څرگند حقیقت دی، چې دا د یو بل د بقا متضمن دي. موږ تاسې ته په صراحت سره وایو چې د دې پدیدې پر ضد زموږ مبارزه ډېره شدیدې ده. موږ هیله من یو دوست هېواد روسیه چې په دې برخه کې زیات امکانات لري، موږ سره مرسته وکړي چې دا پدیدې له منځه یوسو. یو ځل بیا ستاسو له هر کلي مننه.))

ورپسې د روسیې د امنیت شورا مرستیال خپلې خبرې پیل کړې، هغه وویل: ((تاسو ته یو ځل بیا هر کلی وایم، زه ډېر خوشاله یم چې د دواړو هېوادونو تاریخي روابطو ته اشاره وشوه، موږ به په آینده کې یو بل سره همکاري کوو، موږ مخکې هم غوښتل یو ښه ګاونډی ولرو، ځکه نو زموږ جمهور رئیس او ټول کونښن کوو چې افغانستان سره مرسته وکړو.

د مارچ پر (۲۷) مه نېټه د شانګهای سازمان له خوا یو کنفرانس جوړ شوی و، په دې کنفرانس کې د مخدره موادو پرضد یوه مشترکه اعلامیه خپره شوه، موږ دا خبرې تائیدوو چې تروریزم او مخدره مواد یو بل سره اړیکې لري، دواړه داسې بدمرغۍ راپیدا کوي چې په دې (۲۱) مه پېړۍ کې نړۍ ورسره لاس وگرېوان ده. څوک چې د مخدره موادو کاروبار کوي، کلني عایدات یې (۴۰۰) ملیونه ډالر دي. اوس دا یوه نړیواله پدیده ده چې سیاسي تاثیرات هم لري، د روسیې او افغانستان پر روابطو هم منفي تاثیر کوي. موږ فکر کوو چې د بهرنیو قطعاتو شتوالی او ځینې نور مسائل له همدې پدیدې سره ارتباط لري، د دې پدیدې پر وړاندې باید د افغانستان له ملي زېرمې څخه کار واخیستل شي. تاسو څرګنده کړه چې په دې برخه کې باید د نړیوالو او روسیې مرستې راجلب شي. موږ باید له څو لارو یو بل سره همکاري وکړو: د معلوماتو شریکول، د تجربو تبادله او داسې نور. زه د خپل دفتر په استازۍ تاسو سره لوز کوم چې موږ به خپلو مرستو ته دوام ورکوو.

د جمهور رئیس له لارښوونې سره سم به په راتلونکي کې د امنیت شورا جلسه دایره شي.» د روسیې د امنیت شورا د مرستیال تر خبرو وروسته د افغانستان مخدره موادو پر وړاندې د مبارزې وزارت وزیر ښاغلي جنرال خدايداد هزاره ته د خبرو بلنه ورکړل شوه، هغه خپلې خبرې داسې پیل کړې:

((د روسیې د مخدره موادو د کنټرول ادارې د رئیس هټیت او نورو ټولو برخوالو په اجازه!

زه ډېرې خبرې نه کوم، تر ما مخکې ډېرې عالمانه خبرې وشوې، زه غواړم څو خبرو ته اشاره وکړم: د کوکنارو کښت په سياسي ډول رامنځته شوی او له بهره راغلې یوه پدیده ده. د افغانستان دولت د دې پدیدې په له منځه وړلو کې خپله دنده ترسره کړې ده، اوس په (۲۲) ولایتونو کې صفر شوي دي. پر (۲۰۰۹ م) کال به په (۲۲) ولایتونو کې صفر شي، دا د افغانستان د خلکو خپله لاسته راوړنه ده، نړیوالې ټولنې په دې برخه کې لارمه مرسته نه ده کړې.

باید ووايم چې د گاونډيو هېوادونو او نړیوالې ټولنې له مرستې پرته د دې موادو کنټرول سخت دی. اوس له درېو لارو دا مواد نورې نړۍ ته انتقالېږي: د مرکزي اسيا، ايران او پاکستان له لارې. له تاجکستان، ازبکستان او ترکمنستان څخه روسيې ته او بيا له هغه ځايه ختیځې اروپا ته انتقالېږي. موږ هغه وخت کولای شو دا پدیده له منځه یوسو چې یو بل سره همکاري وکړو.

سره له دې چې جنرال صیب خدایداد هزاره په پیل کې وویل: ((زه زیاتې خبرې نه کوم))، خو ده او د روسيې د مخدره موادو د کمېټې یو استازي دومره اوږدې خبرې وکړې چې خلک یې د عوامو په اصطلاح تر پوزې راوستل، ما باندې خو څو ځله د خوب څپه راغله، نورو برخوالو ته مې چې کتل، ځینې نور هم د خوب په تال زنگېدل، زه یو دوه ځله د تشناب په پلمه دهلبز ته ووتم چې خوب مې والوزي او یادښت لیکلو ته لږ وس پیدا کړم، خو دهلبز کې هم چندان ځای نه و، بېرته چې به راغلم، بیا به هم تکراري خبرې وې، نو ځکه خو مې هېڅ یادښت نه کړې. تر دې وروسته د افغانستان د

مشرانو جرگې غړي ښاغلي محمد عالم ايزديار صيب ته نوبت ورسېد. هغه نو فکر كوم مخکې له کابل څان سره يوه اوږده ليکلې مقاله راوړې وه، هغه يې پيل کړه، هغه نو دومره اوږده وه چې له ورايه د غونډې په برخوالو کې د ناراحتۍ احساس څرگند شو. په دې ډول سيمينارونو، غونډو او کنفرانسونو کې تر مخه ليکل شويو بيانو او ليکنو يوه ستونزه همدا وي چې اکثره خبرې يې تکراري خبرې او ترده دمخه ويناوال اکثره هغه په خپلو خبرو کې مطرح کړې وي، نو څرنگه چې ويناوال د کاغذ له مخې خپلې خبرې کوي، نو دى نه شي کولای په اسانۍ سره خپلې خبرې لنډې کړي او تکراري برخه ترې وباسي، په تېره بيا لادا چې يوه کاپي يې ژباړونکي ته هم ورکړې وي او هغه مخکې تر مخکې ژباړلې هم وي، نو که په داسې حالت کې ويناوال ځينې برخې حذف هم کړي، ژباړونکي ته اسانه نه وي چې همغې برخې ته ژر لار شي، نو په دې ډول د ويناوال او ژباړونکي ترمنځ ډېر واټن پيدا کېږي. د ايزديار صيب ليکنه هم متحد المال معلومات او تشریحات وو چې ټولو ته ستړي کوونکې تمامه شوه، فکر کوم ايزديار صيب خپله هم پوه شو نو ژر ژر يې لوستله چې مقصد خلاصه شي، نه يوازې خپله ليکنه يې اوږده وه، بلکې ژباړه يې هم ستړې کوونکې وه. تر ايزديار صيب وروسته په ولسي جرگه کې د ننګرهار د خلکو استازي ښاغلي ببرک شينواري نوبت واخيست، که څه هم د شينواري صيب خبرې ډېرې بې ربطه نه وې او د کوکنارو د کښت په اړه يې مسلکي دلايل درلودل خو څرنگه چې خلک ډېر ستړي شوي وو، نو

هره اضافي خبره لکه د توپ د مرمۍ په څېر پر خلکو لگېدله. د شينواري صيب له خبرو څخه يوه دا وه: ((زه له هغې سيمې څخه يم چې له (۱۵۰) کلونو راهيسې په کې کوکنار کرل کېږي او له دې سيمې څخه بيا د افغانستان نورو سيمو ته د کوکنارو کښت تللی دی.)) ده غوښتل هغه لارې په گوته کړي چې څنگه دا پدیده پرې کنټرولېدلای شي، خو ده داسې يوه تاريخي قدامت ته اشاره وکړه چې د بناغلي خلیلي او جنرال خدايداد خبرو ته يې زیان ځکه رساوه چې هغوی ویل: ((دا پدیده له خارجه راغلې ده او له تروریزم سره اړیکې لري.))، خو شينواري صيب وويل: ((چې په شينواريو کې يونيم سل کلنه سابقه لري.)) په هر ترتيب نورې خبرې ښې وې که خرابې، پر چا چندان ښې نه لگېدې، خو په پای کې خدای (ج) زموږ دعا قبوله کړه، د غونډې د پای شېبې راوړسېدې. بناغلي خلیلي ته د جلسې د ارزونې بلنه ورکړل شوه، هغه وويل: ((دا يوه ګټوره او مثبتې غونډه وه)) د روسیې د مخدره موادو د کنټرول د ادارې مشر (ویکتر ایوانوف) او نورو څخه يې مننه وکړه: ((زیاته يې کړه، مخکې دا خبره وه چې نړیوالو تروریزم او مخدره مواد یو بل سره نه تړل، نړیوال تروریزم يې یوه نړیواله او مخدره مواد يې افغاني پدیده ګڼله، خو تر (۷) کلونو وروسته دې نتيجه ته ورسېدل چې دا دوه پدیدې یو بل سره تړلي دي، چېرته چې تروریزم دی، هلته مخدره مواد هم شته او چېرته چې مخدره مواد دي هلته تروریزم هم شته، نن باید نړۍ د دې پدیدې له منځه وړلو ته لومړیتوب ورکړي.

پر (۲۰۰۹م) کال موږ دې پدیدې ته د نړۍ پاملرنه احساسوو. زه یو ځل بیا وایم چې د افغانستان رهبري او دولت په دې برخه کې جدي دي، له روسیې څخه هیله لرو چې د خپلې تجربې له مخې، موږ سره مرسته وکړي، له موږ سره مرسته له دوی سره مرسته ده. په پای کې یو ځل بیا له روسیې څخه مننه کوم چې په دې برخه کې یې همکاري کړې ده، دا جلسه یې هم یوه بېلگه ده.))

د غونډې یوه بله څنډه

تر دې خبرو وروسته غونډه پای ته ورسېده، بڼه ستړي وو، ټول راغلو، د ودانۍ مخې ته موټر ولاړو، نږدې یونیم ساعت په موټر کې ناست پاتې شو، ځکه چې زموږ پاسپورټونه یې د ټاپه کولو لپاره اړوندې ادارې ته وړي وو، تر هغه وروسته مو د مېلمستون یا

تفرېځي پر لوري حرکت وکړې، هلته چې ورسېدو، نو ترډوډۍ

خوړلو وروسته هر څوک د خپل اتاق پر لوري لاړل، نور نو چا کې د حرکت ځواک نه و، کله چې اتاق ته ورسېدم، نو د سبا ورځې لپاره مې خپل کاغذونه او لیکنې منظم کړل او بیا د خوب څپو په خپله لمن کې ونيولم.

عمومي غونډه

د مې (۱۴) مه نېټه د پنجشنبې ورځ وه، سهار وختي له خوبه پاڅېدم، اوبه مې پرځان تېرې کړې، لومړۍ مې لمونځ او بيا سپورت وکړ، سپورت لږ ستړی کړم، بېرته چپرکت کې دمه شوم، لږ څه خوب راباندې راغی، اوه بجې ډوډۍ، بيا چای څښلو ته لاړو، پنځه لس کم اته بجې مو د موټر پر لوري حرکت وکړ. د لسټ له مخې يو يو موټر ته پورته شو، کله چې د ټولو د شتون ډاډ حاصل شو، نو موټر حرکت وکړ. د کنفرانس يو برخوال او همکار عبدالله خان چې تر دې دمه يې موږ سره په ډېرو برخو کې مرسته کړې وه، وويل: ((د مسکو سرکونه هر کال جوړېږي، ځکه چې دلته ډېره يخني وي، سرکونه له منځه ځي، که د روسانو پرځای بل څوک وای، ډېره به ورته مشکله وای چې دومره سرکونه هر کال يوځل بيا جوړ کړي.))

عبدالله د خپلو خبرو په ترڅ کې وويل: ((د لسو اروپايي ماشومانو لگښت د يوه امريکايي ماشوم له لگښت او د سلو اسيایي ماشومانو لگښت د يوه امريکايي ماشوم له لگښت سره مساوي دی.))

په لاره کې مو د معمول په څېر د شاوخوا ودانيو او گڼو منظرو د نندارې ترڅنګ، پر گڼو سياسي او ټولنيزو مسايلو بحثونه وکړل، تر يوه ساعت موزيات مزل وکړ چې د مسکو ښار په زړه کې

پرېزېډنټ (President Hotel) هوټل ته ورسېدو. دا په مسکو کې له
ډېرو لوکسو هوټلونو څخه یو دی چې د نړۍ ډېر معتبر مېلمانه
همدلته راځي او غونډې کوي.

افغاني هئیت په جمهور رئیس هوټل کې

دا ودانۍ رښتیا هم ډېره مجلله او ښکلې ودانۍ وه، دهلېزونه او
هالونه یې ډېر ښکلي وو، په تېره قندیلونه یې ډېر ظریف او نازک
وو، د غونډو او علمي کنفرانسونو له دود سره سم هر چاته یوه
ځانگړې دوسیه چې د کنفرانس اجنډا او نور مواد په کې ایښودل
شوي وو او د هر چا خپل پېژند کارت ورسره مل و، ورکړل شوه. د
دوسیې او کارتونو په وېش کې هغومره انتظام نه و، لکه د جرمني،
امریکا او یا هم نورو پرمختللو هېوادونو په علمي غونډو کې چې
وي، خو بیا هم زموږ د هېواد تر علمي غونډو او کنفرانسونو څو
ځله منظم و.

یوه ځای ته وبلل شو، فکر کوم دا د دې هوټل مرکزي ځای و،
مېزونه په دایره یي ډول ایښودل شوي وو او شاته ترې په منظم

ډول څوکی ایښودل شوې وې. د هر چا د څوکی مخې ته د مېز پر
سر د هغه نوم لیکل شوی و، د دوی په فکر مهمو کسانو ته د مېزو
تر شا څوکی ایښودل شوې وې او نومونه یې د مېزونو پر سر په
نومښود کې لیکل شوي وو. دویمې او درېیمې لیکې څوکی هم
وې، ځینو هغو کسانو ته چې د لومړۍ لیکې څوکی ونه رسېدلې،
لې شان خواشیني ښکارېدل، ما خو په هماغه پیل کې خوتنوته د
خپلې څوکی ست وکړ، خو چا راسره بدله نه کړه، ما ویل نه چې د
چا په زړه کې دا ورتېره شي چې څنگه دوی په اوله لیکه کې ناست
دي او موږ په دویمه او درېیمه لیکه کې. دا اوږد گړدی مېز نیم
افغانی مېلمنو او نیم هم روسي لوري ته ځانگړی شوی و. نږدې
پنځوس کسان یې په نیمه خوا کې ځایېدل یانې ټول سل کسان د

گردې مېز تر شا په لومړۍ ليکه کې ځايېدل، يو ډېر ارام سالون و. د هر کس مخې ته غوږۍ ايښې وې چې د ژباړې په عصري تخنيکي وسايلو سمبال وې. ژباړه د درېو ژبو (روسي، پښتو او دري) ترمنځ وه او هرې ژبې ته يو ځانگړی چينل په پام کې نيول شوی و. کله چې د مېز تر شا کېناستو نو نږدې نيم ساعت مو انتظار وکړ، خو څوک رامنځته نه شول.

پر دې وخت مې د غونډې اجنډا وکتله، په روسي ژبه د هغو کسانو نومونه په کې ليکل شوي وو چې بايد په نننۍ غونډه کې يې خبرې کړې وای. ما روسي ژبه له مخې لوستلای شوه او څه ناڅه يې پر ما نا هم پوهېدل، له افغاني او روسي لوري چې کوم کسان په دې لست کې وو، د هغو نومونه او وختونه مې پيدا کړل، خو زما نوم په کې نه و. پر دې وخت ډاکټر صيب شېرحسن حسن زما څنگ ته راغی، ماته يې وويل: ((يون صيب دا اجنډا مخکې جوړه شوې وه، ستا مقاله بېگانه ماښام د کاني صيب له خوا له ژباړې خلاصه شوه، مقصد مې دادی چې تاسو په نننۍ پروگرام کې ياست، ماته کروينوف وويل چې کله ما پر يون غږ وکړ، نو دی بايد تيار وي، هغه وويل چې زه حتماً يون ته وخت پيدا کوم، ځکه د ده خبرې مهمې دي.))

تر نيم ساعت ځنډ وروسته هم، غونډه پيل نه شوه، شکريه بارکزی په ولسي جرگه کې د کابل د خلکو استازې چې د دې کنفرانس برخواله وه، هم دې غونډې ته راوړسېده. تر ډېر انتظار وروسته ښاغلی کریم خليلي او ورسره افغاني هئيت او همدارنگه

روسی هئیت یوځای تالار ته رانتوتل، پاو کم دولس بجې غونډه پیل شوه. د غونډې د پیل په یوه برخه کې وویل شول، چې د غونډې د پرېکړه لیک لپاره ډاکټر شېرحسن حسن د منتظم په توګه ټاکل شوی، هیله ده د پرېکړه لیک لپاره هغه ته خپل وړاندیزونه ورکړي! د فوروم یا جرګې د پرېکړه لیک لیکني هئیت له درېو غړو څخه یو ډاکټر شېرحسن حسن و، چې هم په پښتو، دري او روسي ژبو پوهېده او هم یې د پرېکړه لیک د لومړۍ مسودې په ترتیبولو کې فعاله ونډه درلودله، نو ځکه ښاغلي کروپنوف اعلان وکړ چې د پرېکړه لیک په باب خپل وړاندیزونه ډاکټر شېرحسن حسن ته ورکړي!

د غونډې یوه څانګه

په پیل کې د روسیې فدراسیون په استازۍ د روسیې د وزیرانو شورا مرستیال ښاغلي (ایګور ایوانوویچ سپچن) نوبت واخیست، هغه په خپلو خبرو کې وویل: ((زه ډېر خوشاله یم چې په مسکو کې

افغاني هئيت ته هرکلی وایم، په دې هئيت کې د محترم شهزاده (علي سراج) برخه اخیستل هم دې غونډې ته خاص اهمیت ورکوي. دا غونډه ځکه ډېره مهمه ده چې د روسیې او افغانستان اړیکې (۹۰) کلونو ته رسېږي، روسیې په افغانستان کې (۱۴۲) پروژې جوړې کړي، چې دا د افغانستان اقتصادي بنسټ جوړوي، د روسیې د جمهور رئیس مېدوېدېف د لارښوونې له مخې له افغانستان سره بشري مرستې شوې دي، (۱۸۰۰۰) ټنه غنم افغانستان ته انتقال شوي، په راتلونکي کال کې به (۷۰۰۰) ټنه غنم نوره مرسته هم وشي، خو موږ باید نور پرمختګ هم وکړو، زموږ د سوداګرۍ کچه ډېره ټیټه ده، د تجارت حقوقي بنسټونه

باید پیاوړي کړو او د دوه اړخیزو مناسباتو لپاره باید ګامونه پورته کړو.)) دې خبرو پسې د افغانستان په استازۍ ښاغلي کریم خلیلي خپلې خبرې داسې پیل کړې:

((بسم الله الرحمن الرحيم: قدرمنو برخوالو د خوښۍ ځای دی، چې د افغانستان او روسیې په داسې یوه غونډه کې گډون کوم او دلته راته د خبرو زمینه برابرېږي. اجازه راکړئ چې تر هر څه دمخه د دې کنفرانس له جوړوونکو څخه مننه وکړم. روسیه او افغانستان پخواني روابط لري، د تیموریانو او احمدشاه دراني پر وخت یې هیئتونه رالېږلي وو، د افغانستان ازادي یې په رسمیت وپېژندله، افغانستان کې یې ډېرې لویې عمراني او تولیدي پروژې جوړې کړې.))

کریم خلیلي د طالبانو نظام تر سقوط وروسته د افغانستان له موقتي ادارې څخه تراوسه پورې له افغانستان څخه د روسیې د ملاتړ یادونه وکړه، بیا یې د تروریزم پر ضد د مبارزې یادونه وکړه، ویې ویل: ((موږ هیله لرو چې روسیه د نړیوالې ټولنې ترڅنګ د تروریزم پر ضد مبارزه کې زموږ مرسته وکړي.))

خلیلي زیاته کړه: ((افغانستان یو سوله دوست هېواد دی، ټولو سره سوله غواړو، مخدره مواد بل مشکل دی، چې نه یوازې منطقه یي مشکل دی، بلکې یو نړیوال مشکل دی. دا پدیده نه یوازې د انسان صحت ته زیان رسوي، بلکې د تروریزم د تغذیې منبع هم ده، د نړیوالې ټولنې په همکارۍ باید د دې پدیدې د تولید، قاچاق او ترافیک مخه ونیول شي، تراوسه پورې د هېواد (۲۲) ولایتونه له دې پدیدې څخه پاک شوي، د هغه کمربند ملاتړ کوو چې د روسیې له خوا د مخدره موادو پر ضد له منځنۍ اسیا څخه راتاو شوی دی. سره له دې چې افغانستان په امنیتي لحاظ په دوو بېلابېلو کچو

کې قرار لري، خو بيا هم په افغانستان کې جگړه د روسيې پر امنيت تاثير کوي. فقر، لوږه او بدمرغي د تروريزم د ودې لپاره لازمه هواروي. په پای کې يوځل بيا د دې کنفرانس له جوړوونکو څخه مننه کوم.)

تر دې وروسته د انانسر له خوا اعلان وشو: اوس د روسيې د امنيت شورا سکرتر (نيکولای پاتروشيوف) خپله وينا اوروي: هغه خپلې خبرې داسې پيل کړې: ((لومړی افغاني هټيت ته هر

کلی وایم، په تېرو (۹۰) کلونو کې مو دا هیله لرله، چې دواړو هېوادونه ټینګه دوه اړخیزه همکاري ولرو، اوس په افغانستان کې د امنیت مسئله مطرح ده او دا جدي چیلنجنونه لري، د نشه یي موادو تولید ډېرې لوړې مرحلې ته رسېدلی دی، دا لومړی خپله پر افغانستان تاثير کوي، نو ځکه زموږ هېواد د داسې هڅو ملاتړ

کوي چې غواړي په افغانستان کې پرمختللي ټولنه جوړه شي. موږ باور لرو چې د ملي اردو پیاوړتیا له سیمه ییز امنیت سره مرسته کوي. د افغانستان د ستونزو حل ګډې همکارۍ ته اړتیا لري، د شانګهای د همکارۍ سازمان په سیمه کې مهم رول لري، دا سازمان د مخدره موادو او د ډله ییزو جنایتونو پر ضد نقش لري، په تېر مارچ کې یې د افغانستان په اړه پراخ سازمان جوړ کړ، موږ غواړو د دې سازمان په عملیاتو کې برخه واخلو، سیمه ییزې راشې درشې او هلې ځلې په دې مبارزه کې یوځای شي، د قضایي ارګانونو د ټینګښت په برخه کې مرسته وشي، د افغانستان ماهران وروزل شي، نو ځکه د نشه یي موادو ضد مرکز جوړ شو. موږ هڅه کوو د افغانستان او پاکستان د باور د پیاوړتیا زمینه برابره کړو، چې د تروریزم ضد جګړه کې مرسته وکړي، د افغانستان د اقتصادي شبکو د بیا جوړولو لپاره چمتو یو. د نشه یي موادو پر ضد هلې ځلې کوو.

موږ غواړو چې په افغانستان کې د ثبات لپاره پروژې جوړې شي، د فساد پر ضد د مبارزې ملاتړ کوو، د جمهور رئیس کرزي له دریځه ملاتړ کوو، ټول هغه ځواکونه چې اساسي قانون مني، له هغو سره د نږدې کار ملاتړ کوو، له ټولو څخه مننه.

تر دې وروسته د نشه یي موادو د کنټرول ادارې رئیس (ویکټر ایوانوف) خپلې خبرې پیل کړې:

((لومړۍ تاسو ته هرکلی وایم، د روسیې د نشه یي موادو ضد کمېټه د نشه یي توکو پر ضد جوړه شوې ده. په دې کمېټه کې د

حکومت ټولې خواوې برخه لري، پرون مو د افغانستان له هئیت سره ګډه غونډه درلوده، تروریزم او نشه یي توکي دواړه یو بل سره اړیکي لري. کله چې نړیوال ځواکونه افغانستان ته ننوتل، نو دا مواد هم ورسره زیات شول. په افغانستان کې نړیوال تروریزم د نشه یي موادو لپاره کار کوي. د دې موادو د کنټرول په برخه کې د نړیوالو ځواکونو موثریت کم دی، له دې موادو څخه ترلاسه شوي عواید جګړه مار ترلاسه کوي، د ایساف قوتونه شته، خو د نشه یي موادو پر ضد یې د افغانستان ناتوان دولت یوازې پرې ایښی دی. اوس باید دا هڅې غښتلې شي، روسیه او افغانستان د همکارۍ بڼه امکانات لري، موږ کولای شو په دې برخه کې موثر نتایج ترلاسه کړو. روسیه کولای شي په افغانستان کې اقتصادي شبکې پیاوړې

کړي. روسیه له متحد افغانستان سره مینه لري او هیله لري علم او معارف هلته دود کړي.

تر دې وروسته ښاغلي سردار علي سراج ته چې د افغانستان د
هئیت غړی و، نوبت ورسېدو هغه تر هرڅه لومړی له ټولو برخوالو
اجازه واخیسته او خپلې خبرې یې داسې پیل کړې:

((زما لپاره د افتخار ځای دی چې زما د کاکا (غازي امان الله خان)
له خوا د روسیې او افغانستان روابط پیل شوي وو او له هغه وخته
دادی (نوي کاله) تېرېږي، زه (د افغانستان د خلکو د تفاهم نهضت)
رئيس یم، دا یوازینی نهضت دی چې د افغانستان د خلکو فریاد
پورته کولای شي، ما دا خو ورځې د مخدره موادو په باب خبرې
واورېدې، چا څه وویل او چا څه، هر وخت د افغانستان د خلکو په
باب بهر کې جلسې کېږي، هغوی چې اوس کوکنار کړي دېرش
کاله مخکې یې غنم کرل، تاسې که غواړئ کوکنار ورک کړئ، له
خلکو سره همکاري وکړئ، دا کار په بمبارد نه کېږي، زعفران یې
په هرات کې ښه مثال دی، یو کیلو (۲۵۰۰) ډالره دي. پښه بل ښه

بدیل دی، یو بزگر کوکنار ځکه کړي چې پیسې پرې ترلاسه کړي،
زموږ خلک غریب دي، بېچاره دي، خو خدای پرست دي، دوی
پوهېږي چې دا کار حرام دی، خو له مجبوریته دا کار کوي، زه په
پای کې وایم د افغانستان راتلونکی د افغان ملت په لاس کې دی.))
تر دې وروسته د روسیې فدراسیون د وګړي پوهنې د انستیتیوت

رئیس یوري کروپنوف خپله لیکنه
چې په منظم ډول یې ترتیب کړې
وه «افغانستان ته د ودې
صادرونه د روسیې او د
افغانستان د ستراتیژیکې
همکاری د بنسټ په توګه» په نوم
واوروله، د وینا متن دادی:

د افغانستان د اسلامي جمهوریت د ولسمشر مرستیال ښاغلی
کریم خلیلي!

د روسیې فدراسیون د لومړي وزیر مرستیال ښاغلی (ایګر
ایوانوویچ سپچین)!

د روسیې او افغانستان د ګډې جرګې درنو ګډونوالو!
د روسیې او افغانستان جرګې لپاره چمتووالي موږ ته دا شونتیا
راکړه چې د روسیې او افغانستان تر منځ د همکاری ډېر لوی
پوتنسیال څرګند او په کار واچوو.

څرګنده شوه چې په افغانستان کې روسیه او روسان پېژني، درناوی
یې کوي او ورباندې ګران دي، همدا راز د دې انتظار کوي چې

روسيه د اسيا په زړه کې کارنده او تخليقي شتون ولري. دا لېوالتيا د افغانستان په ټولو ولسونو، ولايتونو او مهمو ټولنيزو ځواکونو پورې اړه لري.

نن ورځ په روسيه کې هم ورو ورو هغه ډېره مهمه او لويه ونډه رايادېږي چې دغه هېواد د افغانستان په وده کې درلودلې، هغه ددغه هېواد په بېلابېلو ټولنيزو او وټيزو (اقتصادي) شبکو کې تر سلو زياتې پروژې او د لوړو زده کړو په سرته رسولو سره د سلگونو زرو کادرونو روزنه ده.

د روسيې فدراسيون مشرتابه په وروستيو کلونو کې، د روسيې د نړيوال سياست د ډېرو بنو دودونو پر بنسټ د افغانستان له مشرتابه سره ستراتيژيکي خبرې اترې پيل کړې او د افغان دولت په پياوړتيا کې ورسره په جدي ډول مرسته کوي.

ددې په څنگ کې، داسې برېښي چې د روسيې د دويمې او درېيمې کچې اشخاص لاتراوسه پورې دومره ځيرکي نه لري، چې د افغانستان نړيوال اهميت او ارزښت ښه وويني.

د افغانستان په ملي سرود کې داسې کرښې شته: «دا هېواد به پر شنه اسمان داسې ځليږي لکه لمر، دی به د اسيا په سينه کې وي. دا هېواد به تل ددغې وچې زړه وي.»

لکه څنگه چې څرگنده ده په اسلامي نړۍ کې ټول نظم او شاعري د رښتيني حالت رښتيني انځورنه کوي، نو ويلای شو چې دا په بشپړ ډول کره خبره ده او د شمېر پوهنې له پلوه هم کره ده.

د اسيا په سينه کې به د دغه زړه له روغتيا پرته، په دغه سيمه کې له ټيکاو او يوې پياوړې سولې پرته هېڅ مهال يوه سوکاله ارواسيا او روسيه شتون ونه لري.

ځکه خو هيله لرم، چې په نړۍ او منځنۍ اسيا کې بدلېدونکي حالت، همدا راز کارنده ناحکومتي ديپلوماسي، له هغې جملې نه به د روسيې او افغانستان جرگه دا شونتيا برابره کړي چې له افغانستان سره د روسيې د وټيزې، کولتوري او بشري همکارۍ په برخه کې د روسي کارپورېشنونو او نورو مؤسسو کار وهڅول شي او لا کارنده شي.

زه په دې گروهه يم، چې له روسيې پرته ناشونې ده له هغه بند حالت نه د بن په نامه پروسه وايستل شي، چې پر (۲۰۰۱ م) کال په کې بنکېل شوې ده.

خو برعکس بايد دا هم وويل شي چې له افغانستان سره د روسيې له کارنده همکارۍ پرته، شونې نه ده چې زموږ خپلې گڼ شمېر روسۍ ستونزې دې هوارې شي.

نړيوال مخکښ کارپوهان او د دموگرافي، مهاجرت او سيمه ييزې ودې انسټيټوت شننيزې طرحې د دې شاهدي ورکوي، چې د افغانستان وده او پرمختگ، د دغه هېواد د کرنې او صنعت له ودې سره تړلی دی. خبرې بايد په ماهيت کې د افغانستان د صنعتي کولو د پروگرام په اړه وشي.

خو لکه څنگه چې د صنعتي کولو مسئله د افغانستان لپاره اړينه ده، د روسيې لپاره لومړنۍ نه ده، لکه د ايران، پاکستان او

منځنۍ اسيا هېوادو لپاره چې دويمه نه ده، بلکې درېيمه مسئله ده چې د تکنالوژيکي اووم جوړښت ته په وتلو، د بنسټيزو پراکتیکي پوهنو، مخکښ صنعت او په تکنالوژيکي پروسه کې پر نويوالي (اېنووېشن) ډډه لگوي، چې نن ورځ ډېر اړين او حياتي اهميت لري.

زموږ هېوادونه يوازې په ښکاره او باور وړ خبرواترو، د يو بل پر وړاندې په درناوي او پاموړ چلند سره کولای شي په بشپړه توگه وده وکړي او د ټولې ارواسيا ټيکا وټاکي. په دې برخه کې مهمه مسئله د روسيې او افغانستان د دولتونو پياوړتيا ده.

د منځنۍ ارواسيا د ستونزو د اواړي کيلي، د يوه پياوړي، واحد او خپلواک افغان دولت په جوړېدو کې ده.

په خواشينۍ سره بايد وويل شي چې نن ورځ افغانستان په ښکاره د مباحثو په يوې ناگټورې بڼې بدل شوی او زموږ لپاره يې د يوه بهرني، پردي او ناکارنده څيز انځور خپل کړی، هغه څيز چې له «نړيوالې ټولنې» څخه د کومو بشري او يا ان پوځي کارندتياوو پورې اړه پيدا کوي.

خو افغانستان يو خپلواک دولت دی، هغه دولت چې د نړيوال تاريخ په اداڼه کې يې د نايابه قومونو يوه داسې ټولگه په غېږه کې گډ ژوند کوي، چې تر ټولو گڼ شمېره يې پښتانه، تاجکان، هزاره او اوزبکان دي.

دا له عقل نه لرې خبره ده چې د افغانستان پر وړاندې د داسې یو موجود په توګه چلند وشي، چې له بهر نه پرې یوازې له زور او ځواک نه کار واخیستل شي.

دا څرګنده ده چې روسیه د خپلو جګپوړو مشرانو په ویناوو او خپل عملي سیاست کې د افغانستان پر وړاندې داسې چلند کوي، لکه د یوه برابر او ډېر درناوي وړ ملګري په توګه.

خو پرته له هر ډول شک نه اړینه ده وویل شي، چې نن ورځ زموږ د ملګرتیا اړیکې باید د ودې صادرونې د نوي پرنسپ په طرحه کولو او کارولو سره لا ډېر پیاوړې شي.

پروسې کال د اکتوبر پر (۳۰) مه د روسیې فدراسیون لومړي وزیر (ولادیمیر ویچ پوتین) په (استانه) کې د (شانګهای د همکارۍ سازمان) غړو هېوادو د حکومتی مشرانو د شورا په غونډه کې، زما له لیدلوري همدغې موضوع ته پام وړاوه، ویي ویل چې په اوسنۍ نړۍ کې «د سیالۍ موضوع ارزښتونه او د ودې ماډلونه دي».

له تاریخي پلوه روسیې تل د خپلو ګاونډیو او د نړۍ د نورو ولسونو له سوله ییزې ودې او ټیکاو سره لېوالتیا درلودلې ده. ددغه هېواد مهم اصل (دوکتین) تل له نورو ولسونو سره د برابرو حقوق لرونکو خبرو اترو او ددغو ولسونو دودونو ته د بشپړ درناوي پر بنسټ د پیاوړو او سمسورو دولتونو په جوړونه کې د دوه اړخیزې ګټورې مرستې کول دي. ځکه خو دغه اصل، چې پر پوهنه، بنسټونه

روزنه او صنعت باندې يې ډډه لگوله، په افغانستان کې هم له سېستما تېک گرندې تکنالوژيکي پرمختگ سره مرسته وکړه.

نن ورځ موږ ټولې هغه شونتياوې لرو چې په گډه د ودې او صنعتي کولو له لارې، د صادر شوې، سپېرې شوې د موکراسۍ د اصل پر وړاندې د ودې صادرونه د روسيې ځواب وگرځو او د ودې صادرونه د وضعې د ژغورلو مېکانيزم کړو.

نن په اسيا کې د هماغې صادر شوې دموکراسۍ پر بنسټه د «نور مالو ټولنو» د جوړولو يا له سره پيوندولو هڅو خپل بې گټې توب ډاگيز کړی دی: عراق د کورنۍ جگړې له امله ړنگ شوی. د افغانستان په تړاو د «بن پروسه» په داسې حالت کې بنکېل شوې چې د وتولار يې نه شته. داسې بنسټل کيږي چې گواکې د دموکراسۍ په واسطه «درمل شوی» پاکستان د ناوړين پر غاړه ولاړ دی. د هغې دموکراسۍ صادرونه، چې له ولسونو څخه يې د «سمو ملتونو» جوړونه په پام کې لرله، له ناکامۍ سره مخ شوه. څرگنده شوه چې د ملت جوړولو (نېشن بيلډينگ) تکنالوژي د خپل ماهيت له مخې وړاندوونکې او ويجاړوونکې ده. دغه تکنالوژۍ نه شي کولای چې ولسونه سره يو موټی کړي او د ژوند له واقعيت سره سم دولتونه جوړ کړي.

په دې حالت کې روسيه داسې کمپېنې شونتياوې تر لاسه کوي چې د افغانستان او ټولې منځنۍ اسيا د وضعې په بڼه کولو، سولې راوستلو او ټيکاو کې خپله ونډه ولري. زموږ له ليدلوري نه، د روسيې لپاره اړينه ده چې د واحد، پياوړي او خپلواک افغانستان

پرنسپ په لوړ غږ اعلان کړي، هغه افغانستان چې په منځنۍ اروپا کې به د تیکاو بنسټ وي. اړینه ده چې روسیه د افغانستان د صنعتي کولو خپله روسۍ پروژه وړاندیز کړي. دا به سملاسي زموږ هېواد ته دا شونتیا ورکړي، چې نن ورځ د توتې کېدونکي افغانستان او په ټوله سیمه کې یو لوی متحد کوونکی ځواک شي. د نورو گڼ شمېر هېوادو په پرتله، روسیه د افغانستان په کورنیو چارو کې لاسوهنه نه کوي. موږ له افغانستان نه هېڅ شی نه غواړو، یوازې په خپله د همدغه هېواد گرندۍ وده او سمسورتیا غواړو. نن ورځ د روسیې مهم ځواک په همدغه بې غرضۍ او ځان نه غوښتنه کې دی.

زه باور لرم، چې د روسیې او افغانستان دا جرگه به د روسیې او افغانستان د ستراتیژیکي خبرو اترو او همکارۍ د ټینګښت په لاره کې یو لوی او مهم گام شي.

همدا اوس د افغان پلاوي له غړو، په مسکو کې د مېشتو افغانانو ټولنې، او د جرگې روسي گډونوالو له خوا داسې وړاندیزونه رارسېږي چې د افغانستان او روسیې گډې جرگې ته دې پرله پسې او سېستماتیک بنسټ ورکړل شي. کېدی شي چې په همدې نامه یوه مؤسسه جوړه شي. زه همدا وړاندیزوم چې نن دې په خبرو اترو کې پرې بحث وشي او د جرگې په وروستۍ اعلامیه کې دې هم راوړل شي.

ستاسو له پاملرنې نه مننه.))

بناغلي کروپنوف خپله وينا ليکلې وه او بناغلي کاني ژباړلې وه، دلته يې د ژباړې همغه بڼه راوړل شوه.

کله چې د کروپنوف خبرې پایته ورسېدې، نو د غونډې انانسر يوه وقفه اعلان کړه او دې سره د شلو دقيقو لپاره تفريح اعلان شوه. تر تفريح وروسته غونډه بيا پيل شوه. په پيل کې د روسيې د

بهرني اقتصادي بانک مرستيال بناغلي (فراډکوف پيټور ميخايلويچ) خبرې وکړې، ويې ويل: ((موږ غواړو افغانستان کې پانگه واچوو، افغانستان ډېر زيات امکانات او کانونه لري، زموږ د همکارۍ ټول پوتنسيال نه دی کارېدلی، افغانستان او دا سيمه په مجموعي ډول ټول يو بل سره تړلي دي، بايد په گډه انکشاف وکړي، موږ په افغانستان کې د صنعتي پروژو لپاره د سامان الاتو تمويل پر غاړه اخلو، د روسيې لويې کمپنۍ بهر کې پانگه اچوي. غواړم پر مشخصو ټکورنا واچوم: کولای شو په گډه کار وکړو، د

انكشافې بانك پاليسي داده، په هغو هېوادونو كې چې د روسيې ستراتيژيک دوستان دي، هلته پانگونه كوي، اقتصادي بانك په دې برخه كې كولای شي كار وكړي، موږ عنعنوي بانكدارۍ ته پام كوو. موږ كولای شو د روسيې د ملگرو هېوادونو له تجربو څخه گټه پورته كړو، يوازې سټېنډرډ او تجارتي بانگونه نه شي كولای، ټول مشكلات حل كړي. موږ څه وړاندیزونه لرو، موږ كولای شو هغه صادرات چې روسي کمپنۍ يې افغانستان ته صادروي، هغه تمويل كړو، موږ پېرودونكو ته هم كړېدېت وركوو. تجارتي كړېدونه دي چې په دې باب به تړونونه لاسليك كړو، دا هم د ضمانتونو د سندونو مجموعه ده، د داوطلبۍ او مزایدې په برخه كې (۲-۷) كلونو پورې كړېدېت وركوو، په تضمين كې برخه اخلو، د مالي تمويل ضمانت كوو. دې ميكانيزم كې تجارتي خطرونه په پام كې نيول شوي دي. د افغانستان لپاره به هم قواعد څېړو، داسې قواعد چې افغانستان ته گټه ورسوي، وسايل شته او لېوالتيا هم شته. زه په پای كې د دې غونډې له جوړوونكو څخه مننه څرگندوم. د پروگرام چلوونكي كروپنوف ورپسې وويل: ((يو داسې گروپ بايد جوړ شي چې دا مسلې وڅېړي، خو دا گروپ بايد رسمي گروپ نه وي؛ نا رسمي وي.)) دې سره سم يې د بلخ ولايت د ولايتي شورا رئيس بڼاغلي محمد فرهاد اعظمي ته بلنه وركړه چې هغه خپله وينا واوروي، هغه له بلخه د بلخ د سوداگرو له يو گروپ سره دې غونډې ته رابلل شوی و.

بناغلي فرهنگ خپلې خبرې داسې پيل کړې: ((لومړی د بلخ د خلکو او ولايتي مشرتابه په استازی سلامونه وړاندې کوم، غره په غره نه ورځي خو انسان په انسان ورځي، نړۍ اوس ډېره سره نږدې شوې ده، داسې فکر کېده چې د افغانستان او شوروي همکاري به د افغانستان پرمختګ ته لاره اواره کړي، خو د شوروي مداخلې دواړو هېوادونو ته تاوانونه واړول. نننۍ غونډه کولای شي نوې لارې چارې په ګوته کړي. زه دلته پر څو مسایلو خبرې کوم:

- ۱- اقتصادي مسایل: په دې برخه کې د پخوانیو پروژو په تعقیب په نورو ډګرونو کې هم پرمختګ کولای شو.
- ۲- د تحصیل په برخه کې: روسیې یا شوروي ډېر افغان کدرونه روزلي، باید افغانستان ته نور تحصیلي بورسونه هم ورکړل شي.

۳- خطرونه: هغه خطرونه چې دواړو ته مشکل پیدا کوي، لکه تروریزم، مخدره مواد او نور، د هغو مخنیوی دي وشي.

۴- چاپېریال: روسیه باید له خپلو تجربو څخه په دې برخه کې له افغانستان سره مرسته وکړي.

بناغلي فرهاد د پورتنیو څرگندونو ترڅنګ زیات ټینګار پر دې کاوه، چې روسیه باید د افغانستان په شمال او په تېره بیا په بلخ کې پانگونه وکړي، دده په نظر بلخ د روسیې د پانګونې لپاره تر بل هرځای غوره دی. ده د بلخ نوي هوایي ډګر او نورو پروژو ته اشاره وکړه چې د پانګونې لپاره ښه شرایط برابر وي، امنیت یې هم یاد کړ. ده وویل چې د افغانستان شمالي ولایتونه پراخې طبیعي سرچینې، نفت او ګاز لري، روسیه باید دې سیمې ته زیاته پاملرنه وکړي.

د افغانستان پر شمال د بناغلي فرهاد دې زیات ټینګار ځینو نورو ګډونوالو ته چندان خوند ورنه کړ، ځکه ځینو داسې احساس کړه چې فرهاد صیب د ټول افغانستان په غم کې نه دی، یوازې شمال او بلخ یادوي، لږمه وه چې ده د ټول هېواد په کچه د ستونزو یادونه کړې وای. بناغلي فرهاد پسې د شمشاد ټلويزیون عمومي مشر او د اومر د ماین پاکولو موسسې رئیس بناغلي الحاج فضل کریم عبدالرحیمزي ته نوبت ورسېده. بناغلي فضل کریم عبدالرحیمزي د ټول هېواد په کچه د روسیې پر همکارۍ ټینګار وکړ. ویې ویل: ((افغانستان د جګړې په بهیر کې ډېر وران شوی او هراړخیزې بیارغونې ته اړتیا لري، روسیه کولای شي په افغانستان

کې د هغو پروژو د بيارغونې ترڅنگ چې دوی پخوا هلته جوړې کړي، نوې پروژې جوړې کړي. افغانان به د هر چا د بې غرضه مرستو هرکلی وکړي.)) په حاجي فضل كريم پسې زما (يون) نوبت راوړسېد. ما خپله وينا ليکلې وه، چې ورځ مخکې لاد بښاغلي طاهر کاني له خوا په روسي ژبه ژباړل شوې وه، همغه مې پيل کړه. دا وينا په دې ډول ده:

((د روسيې او افغانستان ترمنځ څه شوي؟ څه کېږي؟ او څه بايد وشي؟

زه غواړم په خپلو خبرو کې پورتنیو پوښتنو ته په لنډيز سره ځوابونه ورکړم.

خو لومړۍ غواړم له هغو اشخاصو او علمي مرکز څخه مننه وکړم، چې دا علمي کنفرانس يې جوړ کړی دی .

لومړۍ پوښتنه : د روسيې او افغانستان ترمنځ څه شوي ؟
دې پوښتنې پورې تړلي مناسبات کېدی شي پر درېو برخو ووېشو :
۱- (۱۹۱۹ - ۱۹۷۸ م) کلونه : په دې بهیر کې د افغانستان او پخواني شوروي اتحاد يا روسيې مناسبات، چې نږدې شپږ لسيزې زمانه رانغاړي، په دې ټوله موده کې د افغانستان او شوروي مناسباتو عمودي خط تعقيب او په بري پر لوري روان وو .

ددې کلونو په بهیر کې پخواني شوروي يا روسيې په افغانستان کې د نړۍ تر بل هر هېواده زیات موثر او مثبت نقش درلود . د شوروي اتحاد له خوا په افغانستان کې په لسگونو او سلگونو لویې او وړې پروژې ثمر ته ورسېدې ، لکه د تنگرهار کانال ، د دروټيې او نغلو برېښنا بندونه ، د کابل-تنگرهار ، هرات-کندهار سړکونه ، د سالنگ لویه لاره ، د مزار شریف د کیمیاوي سړي او د کابل جنگلک فابریکې ، د کابل مرکزي سیلو ، کابل څلورسوه بستریز روغتون ، کابل پولیتخنیک او داسې نورې په لسگونو او سلگونو لویې او وړې پروژې . دې ډول مشمرو پروژو د افغان ولس په زړه کې پر شوروي او روسيې باور زیات کړ او دې هېواد ته یې د پیاوړي دوست په سترګه وکتل .

۲- (۱۹۷۸ - ۱۹۸۸ م) کلونه : دا هغه خونړي کلونه دي، چې د پخواني شوروي اتحاد د سیاسي مشرتابه د تېروتنو له امله دا

هېواد په افغانستان کې په مستقيم ډول په جگړه کې ډوب شو او وروسته د نړۍ نورو هېوادونو هم په مستقيم او نا مستقيم ډول دا جگړه لاپسې گرمه کړه. د شوروي اتحاد او د افغانستان د هغه وخت سياسي واکمنو د تېروتنو له امله، دې جگړې نه يوازې د دې وخت سياسي واکمنو، بلکې دواړو ملتونو ته د يوه چاودېدونکي مين حثيت غوره کړ. په دې لسيزه کې د دواړو هېوادونو روابطو داسې يوه منکسره کړبنه تعقيبوله، چې د دواړو هېوادو د خلکو په وينو سره وه او ډېرې لوړې ژورې يې لرلې.

۳- (۱۹۸۸ - ۲۰۰۸ م) کلونه: د دې کلونو په بهير کې روسيې، هغه نقش، چې پخواني شوروي اتحاد په افغانستان کې درلود، له لاسه ورکړ، خو بيا يې هم د (۱۹۹۲ - ۱۹۹۵ م) کلونو په بهير کې د کابل د ايتلافي حکومت د ځينو تنظيمونو ملاتړ کاوه، د طالبانو د واکمنۍ په بهير کې يې د هغوی له مخالفو تنظيمونو سره مرسته کوله، د طالبانو تر سقوط وروسته له ځينو مشخصو ډلو څخه د روسيې ملاتړ کم شو، خو بيا هم ويل کېږي، چې روسيه اوس هم د ځينو خاصو ډلو ملاتړ کوي او خواخوږي ورسره لري. دې تېر بهير ته په کتو سره سره، د وروستيو څو کلونو په بهير کې په افغانستان کې د روسيې د مثبت رول لوبولو لپاره هيلې پيدا شوې دي. زه نه غواړم د تېرو مناسباتو پر کړلېږن بهير نيکه وکړم، ځکه چې تېروخت د مړي په شان دی، چې په ژړا او فرياد، ستاينې او غندنې بيا نه راژوندي کېږي، خو کولای شو، چې د راتلونکي

لپاره د یوې پخې تجربې په توګه ورڅخه کار واخلو. اوس راځم خپلې دویمې پوښتنې ته :

دویمه پوښتنه : اوس د دواړو هېوادو تر منځ څه کېږي ؟
اوس په افغانستان کې د روسیې نقش ډېر کمزګر شوی دی . اوس د پخواني شوروي اتحاد ، پخوانیو رقیبانو او د افغانستان ځینو ګاونډیو ، د شوروي یا روسیې ځای نیولی دی ، هغوی هم له ګڼو ستونزو او تېروتنو سره مخامخ دي . که چېرې حالت همداسې روان وي ، نو دا بحران کېدی شي نور هم وغځېږي ، ډېر خطرناک شي ، د ګاونډیو هېوادو او ان د روسیې تر لمنو پورې وغځېږي ، نو څه باید وشي ؟ غواړم په خپله درېیمه پوښتنه کې دې ته ځواب ورکړم :

درېیمه پوښتنه : څه باید وشي ؟

۱ . دا چې د افغانستان په بحران کې څوک ډېر ملامت دی ، پخوانی شوروي اتحاد یا روسیه ؟ افغانستان ، د افغانستان ګاونډیان یا د نړۍ نور لوی ځواکونه ؟ د دې ملامت او سلامت معلومول زموږ د اوسني بحران له حل سره چندانې مرسته نه کوي او نه په سیاست کې د داسې ملامتیو د معلومولو لپاره کوم فکس فورمول شته ، خو زه دومره ویلای شم ، چې پخواني شوروي اتحاد او افغانستان دواړه د بحران په اورنۍ بټۍ کې لولپه شول ، خو یو شمېر نورو هېوادونو بیا له دې بحران څخه ګټه پورته کړه ، دا د دې مانا نه لري چې د افغانستان په جګړه کې ملامت لوری یا لوري نه شته ، خو د داسې مسایلو څېړل اوسمهال ګټه نه لري او نه د دې

کنفرانس موضوع ده؛ خو له تېرو ترڅو تجربو څخه کولای شو، د روښانه راتلونکي لپاره کار واخلو.

۲. د روسیې او افغانستان د مناسباتو د ښه والي لپاره له روسیې څخه هیله من یو، د ټولو هغو انکشافی پروژو پر بیا رغونه لاس پورې کړي، چې د پخواني شوروي اتحاد له خوا، په افغانستان کې ثمر ته رسېدلې وې او د جگړې په بهیر کې اکثره بېرته له کاره غورځېدلې دي.

۳. هیله من یو، روسیه په افغانستان کې د افغانستان په متوازنه اقتصادي او عمراني وده کې خپل رول ادا کړي، متوازنه وده د افغانستان له ثبات سره ډېره مرسته کوي.

۴. روسیه د افغانستان د هغو علمي کدرونو یو لوی زېرمتون دی، چې په روسیه او پخواني شوروي اتحاد کې روزل شوي دي، هیله لرو، د روسیې او افغانستان حکومتونه پر داسې یو میکانیزم کار وکړي، چې له دې کدرونو څخه د افغانستان په بیا رغونه او نوې جوړونه کې ګټه پورته شي. دا کدرونه کولای شي د روسیې او افغانستان د مناسباتو په ټینګښت کې ښه رول ادا کړي.

۵. زموږ په ګاونډي هېواد (پاکستان) کې له مذهب نه د ناوړه ګټې اخیستنې او د سیاسي مقصدونو لپاره د مذهب کارونې په مقصد (۲۵۰۰۰) مدرسې فعالې دي. له دې مدرسو څخه یو ګڼ شمېر یې نه یوازې له مذهب نه ناسم تعبیر اخلي، بلکې په سیمه کې د افراطیت مفکوره هم خپروي. که هره مدرسه په کال کې (۱۰۰) تنه فارغ کړي، نو د لسو کلونو په بهیر کې به لږ تر لږه

(۲۵۰۰۰۰۰) کسان شي په دې شمېر کې پاموړ برخه اورپکي دي. دا ډول افراطي کسان د دې وس لري ، چې لومړی په افغانستان کې حالات بې ثباته کړي ، بيا په منځنۍ اسيا کې او بيا د روسيې دروزاي هم وټکوي . هيله لرو ، روسيه او د نړۍ نور موثر هېوادونه له ديپلوماتيکو لارو پر پاکستان اغېزناک فشار راوړي ، چې د ديني مدرسو تعليمي نصاب د اسلام له اصلي روح سره عيار کړي ، د دين او مدرسې له تقدس څخه د سياست ، پراختيا غوښتنې او افراطي چلند لپاره گټه پورته نه کړي .

۶ . اکثر و افغانانو سره داسې يو تصور ، فکر او اندېښنه شته ، چې د پخواني شوروي اتحاد د تېروتنو په تعقيب ، روسيه اوس هم په افغانستان کې ځينې سياسي ډلې او واړه ايتنيکي گروپونه تقويه کوي او دا کار په افغانستان کې د مرکزي حکومت او قانون پر وړاندې ستونزې پيدا کوي ، موږ هيله من يو روسيه د افغانستان د

روسیه په دې برخه کې موثره مرسته کولای شي. کلتوري مناسبات سیاسي ابهامات او ناوړه پوهاوی له منځه وړي.

۱۰. په پای کې دا وړاندیز لرم، چې روسیه یو ځل بیا افغانستان له سره په هراړخیز او دقیق ډول؛ له علمي او ټولنیز لید لوري مطالعه کړي، نه د هغو کسانو، ډلو، ډلگيو او گوندونو له فکري زاویې څخه، چې له پخواني شوروي اتحاد دوی ته په میراث پاتې دي. دوی د پخواني شوروي او افغانستان د دواړو د تباهي عامل شول، موږ هیله لرو، چې روسیه د افغانستان واقعیتونه یو ځل بیا په څیر سره وڅېړي. دا کنفرانس په خپل ډول کې یو نوښت دی، یوه گټوره هڅه ده، چې کولای شي واقعیتونه په ښه ډول وځلوي، موږ هیله لرو دا ډول کنفرانسونه په افغانستان کې هم جوړ شي، دا غونډې او راشې درشې زیاتې شي، راشه درشه، تگ او راتگ مینه او خلوص زیاتوي، کینې او ابهامات له منځه وړي او زړونه صفا کوي. یوه پښتو لنډۍ ده:

مینه په تلو راتلو زیاتېږي

کله راځه کله به زه درځم مینه.))

زما تر دې خبرو وروسته په مسکو کې د افغان سوداګرو د ټولنې په استازي ښاغلي غلام محمد جلالی لنډې خبرې وکړې او د دواړو هېوادونو پر اقتصادي همکاري یې ټینګار وکړ، د همکاري لپاره یې د افغانستان له لوري چمتوالی وښود او د دې ترڅنګ یې د غونډې له جوړوونکو مننه وکړه.

ورپسې په مشرانو جرگه کې د ننګرهار د خلکو استازي ښاغلي
ډاکټر برهان الله شينواري ته نوبت ورسېد، دی د نننۍ غونډې د
سهارنۍ برخې وروستۍ ويناوال و، ده په خپلو خبرې کې وويل:
(دوه وړاندیزونه لرم: جنګ تتيجه نه ورکوي، روسيه بايد د
سولې لپاره کار وکړي. د روسيې هېواد دې د اقتصادي پروژو په
بیارغونه او جوړونه کې مرسته وکړي. که امنیت ټينګ شي موږ يو
بل سره هر ډول همکاري کولای شو.))

دې وړاندیزونو پسې د غونډې چلوونکي کروينوف وويل: ((موږ
کولای شو په منځنۍ کچه په کابل کې سره راټول شو او پر دې
مسلي غور وکړو، کولای شو دا سپارښتنې په پرېکړه لیک کې
ځای کړو او هم يې سبا په نورو ناستو کې مطرح کړو.)) غونډه پر

همدې ځای پایته ورسېده، خو تر هغې دمخه ښاغلي کریم خلیلي
له روسي لوري سره د غونډې تالار ته ورځېرمه په خبري کنفرانس
کې گډون وکړ، د ژورنالېستانو پوښتنو ته يې ځوابونه ورکړل او
بيا ډوډۍ ته لاړو.

يوه غرمه د مسكو په

پرزيډنټ هوټل کې

په همدې پرزيډنټ هوټل کې چې دمخه کنفرانس و، غرمې هم
برابره شوې وه. په هوټل کې يو سرلوڅی هال و، د هال په منځ کې
مېزونه ايښودل شوي وو، پر ولاړه به دې ډوډۍ خوړله، د بوفې

سیستم و، د چا چې څه خوښېدل، هغه یې را اخیستل، ډوډۍ کې
یې ذوق د افغانانو ذوق ته نږدی و، وریجې، څو ډوله کبابونه او
نوره ډول ډول غذا په کې شامله وه. هر څوک د خپلې طبعې له
افغان او روسي وگړو سره د مېز تر شا ودرېدل، زه له دوستانو سره
په خبرو خبرو کې دومره مصروف شوم چې تراخه د ډوډۍ پر خوند

پوه نه شوم، ټولو ډوډۍ وخوړه، مخکې يې اعلان کړی و، چې تر غرمې وروسته به گروپي کار کوو. د ډوډۍ او لمانځه لپاره پوره وخت په پام کې نيول شوی و. د ډوډۍ په ترڅ کې ځينې نور افغانان هم پر سياسي خبرو اوښتي وو، ځينې نور هم زما په شان د ډوډۍ پر خوند نه وو پوه شوي. د حاجي صيب فضل کریم عبدالرحيمزي ترڅنگ يو روسی جنرال ولاړ و، په چکوسلواکيا، افغانستان او نورو سيمو کې يې ډېرې جگړې کړې وې او د باتورۍ ډېر مډالونه يې پر سينه راځوړند وو، حاجي صيب فضل کریم ته يې وويل: ((هر څوک ماته زما د بريو او تورو مبارکي راکوي.)) دغه جنرال د ډاکتر نجيب الله وروستی مشاور (محمود احمدويچ گاريېف) و، اوس په مسکو کې د حربي پوهنتون قومندان او د نظامي مهارتونو پر لرلو سربېره ښه ليکوال هم دی، يو کتاب يې «افغانستان زما وروستۍ جگړه» نومېږي، چې ښاغلي محمد طاهر کاني پښتو ته اړولی دی. خبره داسې وه چې ډاکتر شېر حسن د غرمې ډوډۍ پر وخت د ښاغلي حاجي صيب فضل کریم او همدې جنرال سره پر مېز يو ځای شو. حاجي فضل کریم ډاکتر صيب شېر حسن ته وويل چې ډيپلوماسي ونه کړې، د هغه خبرې کټ مټ ورته ترجمه کړه؛ خبره يې قيچې نه کړې، ډاکتر شېر حسن حسن همداسې وکړل. حاجي فضل کریم جنرال ته وويل: ((تا خو به دا مډالونه له دې امله اخيستي وي، چې ډېرې جگړې به دې گټلې وي او خلک به درته مبارکي هم وايي)) هغه ورته وويل: ((بلې همداسې ده!)) حاجي صيب ورته وويل: ((زه هم درته مبارکي وایم چې ته دومره زړور

منصبدار يې! خوت ته اوس ماته مبارکي ووايه چې موږ تاته په

نبي شينواری، يون، غلام محمد جلالی او احمد سيدي

افغانستان کې ماتې درکړې ده!))

هغه جنرال موسکي شاتنه شو او په ځواب کې يې ورته وويل:
((ته هم پر دې پوهېږې چې زموږ پوځ ته چا ماتې نه ده ورکړې، موږ
د خپل سياسي مشرتابه په پرېکړه افغانستان ته تللي وو او په
همداسې يوه بله فيصله له افغانستان څخه راوتلي يو، دا بله خبره
ده چې سياسي سيستم په مجموع کې بدل شو. گرباچوف د پخواني
مشرتابه پر خلاف د شوروي د بيارغونې او نوي اندود په تعقيب
پرېکړه وکړه، چې زموږ پوځونه له افغانستانه راووځي. د سياسي
فيصلې د ماتې او گرځېدو خبره مطرح کېدې شي، خو زموږ د پوځ
د ماتې خبره نادرسته ده.)) دغه جنرال نور هم غوښتل چې خبرو ته
دوام ورکړي، خو حاجي صيب فضل کریم تر پايه نورو خبرو سره
موافقت ونه شوه.

گروپي کار

گروپي کار تر غرمې وروسته تقریباً پر درېو بجو پیل شو. کار پر درېو گروپونو ووېشل شو: امنیتي برخه یا امنیتي گروپ، کلتوري برخه او اقتصادي برخه. د برخوالو وېش په خپله خوښه و، هر چا هر گروپ کې ځان تنظیمولای شو.

په پیل کې د افغان روسیې د فوروم یا جرگې مرستیال ښاغلي (سېرافیم مېلېنتېف) خبرې وکړې او د دې سیمینار یا ورکشاپ طرز یې تشریح کړ، هیله یې وکړه هر برخوال لنډې لنډې خبرې وکړي چې ټولو ته نوبت ورسېږي، ویې ویل: ((دا ورکشاپ او گروپي کار د افغانستان او نورو د کلکټيفي همکارۍ او امنیت په

باب جوړ شوی دی. موږ د اسیایي او اروپایي امنیت په باب مشترک تصمیمونه نیسو، لومړی درېو تنو او بیا که وخت و، نورو ته هم وخت ورکوو، کله چې څوک وینا کوي پر هغې باندې باید د بحث وخت هم په پام کې ونیسو.))

لومړی یو تن وویل: ((موږ د روسیې فدراتیف د مخدره موادو د کنټرول په ریاست کې کار کوو، تاسې ته به په دې باب معلومات درکړو، اوس زموږ په مخکې ډېر نوي کارونه پیدا شوي دي. باید دا کارونه په ګډه ترسره کړو. اوس په افغانستان کې د تروریزم او مخدره موادو پرضد جګړه روانه ده، مخدره مواد او تروریزم دواړه خطرناک دي. ځینې کسان یوازې د مخدره موادو د قاچاق کاروبار کوي، له کښت سر یې کار نه لري. د مخدره موادو رینسې باید وباسو، نه دا چې کروندګريې بندیان کړو. اقتصادي پرمختیا باید رامنځته شي، د تولید او مبارزې ترمنځ تعادل باید محاسبه کړو،

موږ بايد د مبارزې قوت زيات كړو، اول بايد د هغو موادو مخه ونيسو، چې له منځنۍ اسيا څخه روسيې ته ځي. كله چې دا مواد له منځه يوړل شي، خلك نورو اقتصادي كارونو ته مخه كوي. دا يوه مشتركه مبارزه ده، بايد په گډه يې ترسره كړو. زموږ هيله ده چې تاسو موږ ته معلومات راكړئ. كه گډه همكاري وكړو، نو يوه مشتركه نتيجه ترلاسه كولاى شو. تاسې كولاى شئ په جلا جلا ډول هم خپل نظرونه ووايئ، موږ يې وليكو او يا يې هم موږ ته وليكئ!!

دې خبرو پسې سملاسي له افغانستان څخه بناغلي احمد سيدي خپلې خبرې پيل كړې، هغه وويل: ((درې مسایل ډېر مهم دي:

د امنيت مسله، د منطقي امنيت او په هغو كې د روسيې نقش.))

سيدي وويل: ((په افغانستان كې امنيت يوازې په افغانانو پورې اړه نه لري، دا بايد موږ په يوه لويه دايره كې مطالعه كړو، د منطقي

امنیت ته باید پام وکړو، په سیمه کې یو افراطي او تروریستي حرکت شته، چې ریښې یې په پاکستان او نورو هېوادونو کې دي او افغانستان کې عملیات کوي، بیا له هغه ځایه منځنۍ اسیا او بیا به روسیې ته هم رارسېږي، نو د دې لپاره د افغانستان امنیت یوه مجرده پدیده نه ده، دا باید د منطقه یي همکارۍ په چوکاټ کې مطالعه او وڅېړل شي. روسیه باید له افغانستان سره د امنیت په راوستلو کې له بېلابېلو لارو مرسته وکړي.)) د سیدي صیب خبرې ډېرې اوږدې وې، خو د سرغور یې همدا و.

ورپسې د کابل پوهنتون استاد نسیم گل توتاخېل ته نوبت ورسېد، هغه وویل: ((زه یوه مفصله مقاله لرم، خو غواړم اصلي مطلب په لنډ ډول بیان کړم.

زه د (۱۷۳) سازمانونو استازی یم، اصلي خبره دا ده چې که سیاست اصلاح شي امنیت خپله بڼه کېږي، دا دی تر شلو کلونو وروسته روسان او افغانان پر یو مېز سره کېږي او پر مشکلاتو غږېږي، خبره په دې کې ده چې د افغانستان حکومت بې کفایته دی، هغه د امنیت د راوستلو توان نه لري، ځینې امنیتي چارواکي په خپله په اداري فساد او د مخدره موادو په قاچاق کې لاس لري، تر هغه پورې چې په حکومت کې اصلاحات رانه شي، د حکومت او خلکو ترمنځ فاصله له منځه لاړه نه شي، امنیت نه شي راتللی، که نړیوال ځواکونه نور هم زیات شي، امنیت نه شي ټینګېدی، د امنیت راوستل هغه وخت ممکن دي، چې هلته د خلکو په خوښه یو

حکومت رامنځته شي)) توتاخېل صيب هم ښې اوږدې انتقادي خبرې وکړې، خو د منځ غټ ټکي يې همدا وو.

دې پسې زما (يون) نوبت راوړسېد، ما وويل: ((زه خپل نظر په څو لنډو جملو کې وړاندې کوم، ډېر وخت نه نيسم، زما په نظر د نورو عواملو ترڅنگ که دغه لاندې کارونه ترسره شي نو مخدره مواد به کنټرول او امنيت به ورسره ټينگ شي: ۱- فقر له منځه يوړل شي، ۲- د کوکنارو بدیل کښت پيدا شي، ۳- د تاجکستان سرحد ښه وټرل شي، ۴- د مخدره موادو د عرضې او تقاضې مارکېټ مهار شي، ۵- د جزا قوانين سخت شي، ۶- امنيتي سکتور پياوړی شي، ۷- دولتي ارگانونه اصلاح او قوي شي.))

له ما څخه ټولو ځکه مننه وکړه، چې وخت مې ډېر کم ونيوه، ما

پسې ښاغلي نادر خان کتوازي ته نوبت ورسېد. هغه وويل: ((په افغانستان کې امنيت هغه وخت راتللای شي چې د ولس ملاتړ جلب شي. زموږ ولس د خپلو مشکلاتو د حل لپاره خپله تجربه لري، هلته متل دی چې په زور کلي نه کېږي، که نړيوال ځواکونه هر څومره زور وکاروي،

خو چې د ولس همکاري راجلب نه شي سوله نه شي راتللای، موږ جرگې او مرکې لرو، د شخړو پر وخت بايد له هغو څخه کار

واخيستل شي. بله د مخدره موادو موضوع ده چې همېش يې خلک په افغانستان پورې تړي، دا سمه ده چې کوکنار به هلته کرل کېږي، خو دا روسيې ته يې څوک راوړي او له دې ځايه يې اروپا ته څوک وړي؟ د دې پوښتنه هم بايد وشي، دغه نړيوال قاچاقچيان چې کنټرول نه شي او تقاضا له منځه لاړه نه شي د مخدره موادو مشکل نه حلېږي.))

دې پسې سيدي صيب يو ځل بيا نوبت واخيست، ويې ويل: ((د افغانستان او مخدره موادو مشکل نړيوال دی، روسيه او امريکا د بنمېنې لري، دوی يو بل سره سمه همکاري نه کوي، نو ځکه په دې برخه کې پرمختګ نه رامنځته کېږي، که دوی صادقانه همکاري وکړي، نو کېدی شي پرمختګ وشي.))

شکريه بارکزی

دې پسې په ولسي جرګه کې د کابل د خلکو استازې شکريې بارکزی، نوبت واخيست، هغه هم د همدې کمېسيون يا گروپ غړې وه. هغې وويل: ((روسيه بايد د افغانستان له مرکزي حکومت سره

همکاري وکړي، نه له تيت و پرکو گوندونو او ډلو تپلو سره. مرکزي حکومت د قانونيت او مشروعيت سرچينه ده دا که هر څوک د دې مرکزي حکومت په راس کې وي، هغه مهمه نه ده. روسيه له امريکا

سره تفاهم ته اړتيا لري. د افغانستان مشکل او د مخدره موادو مشکل منطقه يي او نړيوالې ريښې لري. بايد د منطقي او نړۍ په کچه ورته وکتل شي. دا مشکل يوازې د افغانستان نه دی او نه يې په يوازې ځان حلولاى شي.))

ورپسې د بلخ د ولايتي شورا رئيس بناغلي فرهاد خبرې پيل

کړې، هغه وويل: ((روسيه او امريکا د افغانستان په اړه د نظرياتو اختلاف لري، سره له دې چې د افغانستان د حکومت له خوا څو ځله تقاضا شوې ده، د روسيې، امريکا او افغانستان ترمنځ بايد اعتماد رامنځته شي. روسيه بايد د تروريزم او مخدره موادو پر ضد د مبارزې په اړه له امريکا سره توافق ته ورسېږي، افغانستان څو ځله د مرستو لپاره پر روسيې غږ کړی، افغانستان اوس په داسې يو حالت کې دی چې له هرچا څخه مرستې ته اړتيا لري.))

ددې گروپي کار شکل داسې و، چې په يوه خونه کې يې کتار مېزونه ايښي وو، څلورو خواوو ته مېزونه وو، منځ يې تش و، نږدې پنځه ويشت دېرش کسان يې ځايول، يوې خواته افغانان او بلې خواته روسان ناست وو. کله چې د ښاغلي فرهاد خبرې وروستي حد ته ورسېدې، نو له روسيې لوري يو تن وويل: ((تر هغه چې افغانستان او روسيه يو ګډ نظر ته ونه رسېږي، کومه مثبتې نتيجه منځته نه شي راتللاي.))

ورپسې د افغانستان په ولسي جرګه کې د ننګرهار د خلکو استازي ښاغلي ببرک شينواري ته نوبت ورسېد، ده په خپلو خبرو کې وويل: ((اوس حالت داسې دی چې دېر هېوادونه هلته راغلي دي، دا د يوه هېواد يا هم د يوې منطقې د هدف لپاره نه دي راغلي، دلته د اهدافو يوه مجموعه ده، اوس دا جنګ دومره پراخ دی چې يوازې زموږ ملت يې بار نه شي پورته کولای. د امنيت د خرابۍ عوامل کورني دي، بهرني دي او نړيوال دي، داخلي فکتور دادی چې نړيوالې ټولنې او زموږ حکومت ونه کړای شو چې قوي مرکزي حکومت جوړ کړي، زموږ امنيتي سکتور د جنګ د کنټرول صلاحيت نه لري، ملت له دولت څخه لرې شوی، قوي دولت همغه دی چې د خلکو ملاتړ ولري، د روسيې په ګډون زموږ ګاونډي هېوادونه يو هم له مرکزي حکومت سره مرسته نه کوي. ايران او پاکستان مستقيماً مداخله کوي، تاجکستان او ازبکستان خپلو پلوي ډلو سره روابط ساتي، نه ټول افغانستان سره، په خواشينۍ سره چې روسيه هم په دې کټه ګوري کې راځي. دې انستيتيوت (د

وګر پوهنې انستیتیوت، یوه مسله مطرح کړې ده چې په روسیه کې درې کټه ګوري خلک دي: د افغانستان مرکزي حکومت غواړي، بې تفاوته دي او د افغانستان د یوې برخې له خلکو سره مرسته کول غواړي، خو موږ غواړو چې د روسیې نوی سیاست موږ ته روښانه شي. د نړیوالو قوتونو له خوا ډېر خلک وژل کېږي دا یو ډېر غټ پرابلم دی. د بهرنیو قوتونو تر راتګ وروسته نه عوام، نه حکومت او نه هم زموږ په څېر نور خلک پر دې پوهېږي چې حالت کومې خواته روان دي.

که امریکایان د افغانستان له سرحدو اوږي یا راوړي، افغانستان ته نه وایي، د روسیې مشران هم چې کومې بیانيې د افغانستان په اړه ورکوي، اکثره غلطې وي، هیله ده چې دا سیمینار ګټور تمام شي.))

دې پسې د روسیې د کلتوري ستراتیژۍ مرستیال خبرې پیل کړې هغه وویل: ((د تروریزم په پلمه افغانستان ته د ډېرو هېوادونو راتګ نور مشکلات پیدا کوي، د دوی په راتګ سره مخدره مواد نور هم زیاتېږي.)) ده زیاته کړه: ((افغانستان کې باید نژادي تفاهم رامنځته شي، هغه ادارې چې پردې رنګ لري باید حذف شي، د طالبانو تر سقوط وروسته د مخدره موادو کښت زیات شوی دی، د نړیوالو قوتونو تدابیر کمزوري دي، بهرني قوتونه نه غواړي د دوی عسکر له قاچاقچیانو سره په جګړه کې ووژل شي. روسیه د مخدره موادو پر ضد د نړیوالو ځواکونو مبارزه تائیدوي. د دې لپاره موږ

وړاندیز کوو چې په (الماتا) کې د مخدره موادو د کنټرول کمېسیون جوړ شي.))

ما (یون، غوښتل چې د «نژادي تفاهم» په اړه د دې ګډونوال نظر ځواب کړم، خو نادرخان کټوازی چې زما ترڅنګ ناست و، ماته یې وویل چې زه یې ځواب وایم. نادرخان کټوازی وویل: [بهرني قوتونه زموږ یو تریخ ضرورت دی، که نه نو موږ هېڅکله بهرني ځواکونه نه شو زغملای، تر هغه پورې به دا قوتونه وي چې موږ په خپلو پښو ودرېږو. د «نژادي تفاهم» په اړه باید ووايم چې دا تفاهم هلته شته، خو پخواني شوروي اتحاد دې مسایلو ته لمن ووېله او اوس له روسیې څخه هیله کوو چې دې مسایلو ته لمن ونه وهي.]

دې پسې د روسیې د (کرسنادار) پوهنتون یو استاد (ارکادي مېلنیک) خبرې پیل کړې، ده وویل: ((زه د افغانستان او ایران متخصص یم، زه غواړم هغه مسله یاده کړم چې چا ورته تر اوسه اشاره نه ده کړې. دا د نړیوالو پیسو مسله ده، چې چا ورته تر اوسه ګوته نه ده نیولې، موږ پوهېږو چې مالي حساب و کتاب نه وي، نظم منځته نه راځي، د روسیې او افغانستان د مخدره موادو د کنټرول د ادارو ترمنځ همکاري شته، خو دا همکاري کمزورې ده، د سرحدي ارګانونو او کورنیو چارو د وزارتونو ترمنځ هم اړیکې ټینګ دي، موږ غواړو نوي مناسبات پرانیزو او نوې پاڼه خلاصه کړو. غواړو د افغانستان لپاره یو نوی استازی وټاکل شي. تاریخي تجربو ښودلې چې په یوه هېواد کې هم، د بهرنیو قواوو موجودیت مثبتې نتیجه نه ورکوي. دا د تاسف وړ خبره ده چې په افغانستان

کې د بهرنیو قوتونو د وتلو زماني جدول نه په گوته کېږي. دا کار باید د افغانستان د مرکزي حکومت د استحکام له مخې ترسره، خو د یوه ضرورت په توګه باید په گوته شي.))

دې پسې د افغانستان نوميالي لیکوال او شاعر ښاغلي سلیمان لایق ته نوبت ورسېد، هغه چې ټولو ته مخامخ د مشرانو مېلمنو په ډله کې ناست و، وویل: ((زه غواړم د هغه سیاست په اړه

خبرې وکړم چې د مخدره موادو په اړه دی، دا سیاست یوازې په افغانستان او روسیې پورې اړه نه لري، هغه مخدره مواد چې روسیې ته راځي، ټول په روسیه کې نه جذبېږي، نورې نړۍ ته ځي، د روسیې او نورې نړۍ اتباع وژني، نو باید په دې ارتباط د امریکا او روسیې دواړو ترمنځ خبرې وشي. خو موده دمخه د روسیې د بهرنیو چارو وزیر له امریکایي مقاماتو سره وکتل او شخصاً یې په

دې باب خبرې وکړې. مخدره مواد د دغو دوو نړيوالو ځواکونو د شخړو په نتيجه کې رامنځته شوي دي. زه فکر کوم تر بلې هرې مسلې د روسيې او امريکا مناسبات ډېر موثر دي. زموږ په هېواد کې داسې عناصر شته، چې د دې مناسباتو مخالف دي. دا ډلې له خپلو ملي منافعو سره جفا کوي. په تېر وخت کې روسيه زموږ په هېواد کې وه، امريکا يانې روسيه اخلا لوله، اوس خبره د دې پرعکس ده، داسې ښکاري چې روسيه په افغانستان کې د امريکا پر حضور راضي نه ده، له دې مجلس څخه هم پته ولگېده، له دې اختلاف څخه روسيه، موږ او امريکا ټول عذاب گالو، موږ په دې هيله يو چې مروره روسيه چې په افغانستان کې ډېر وظيفې لري، بېرته په خپلو کارونو کې همکاري وکړي، د مخدره موادو په شمول. که موږ غواړو مخدره مواد کنټرول کړو، نو د روسيې او امريکا توافقات په کې ډېر موثر دي. مننه.))

د لايق صيب تر خبرو وروسته توتا خېل صيب او بارکزی صيب دواړو نوبت واخيست، دوی د «نژادي تفاهم» په اړه د روسيې لوري د يو تن خبرې رد کړې او د نادر خان کټوازي خبرې يې تائيد کړې. بيا په ولسي جرگه کې د نيمروز د خلکو استازي ښاغلي خدای نظر سرمچار نوبت واخيست، هغه وويل: ((د دواړو هېوادونو دا اوسنۍ ناسته يوه ښه بېلگه ده، ملي امنيت داسې پروژه نه ده چې په يو نظر مطالعه شي، وخت پر وخت بايد وڅېړل شي. يو دولت هغه وخت په امنيت کې پاتې کېدی شي چې خلک يې په امنيت کې وي، که جگړه نه وي، نو يو دولت بايد د دې توان ولري چې خپل

ملي وظايف ترسره کړي. زموږ امنيت ډېر اړخونه لري. موږ يو
مخصوص حالت کې يو:

ايران له
امريکا سره
مشکل لري،
پاکستان د
افغانستان د
خپلولو په لټه
کې دی، نړيواله
ټولنه مشخصه

ستراتيژي نه لري. خبره داده چې زموږ په شان بحراني هېوادونو کې
قوي رهبرانوته اړتيا ده، زموږ ځينې رهبران خپله په فساد کې غرق
دي، خپله په قاچاق کې ډوب دي، د بد امنۍ لاملونه زيات دي، په
يوه غونډه کې ټول نه شي تشرېح کېدلاى.))

تر دې خبرو وروسته د گروپي کار دا ناسته تقريباً پای ته
ورسېده، خو د پرېکړه ليک په اړه بحث ته اړتيا وه، په عمومي
غونډه کې وويل شول چې پر پرېکړه ليک يو درې کسيز گروپ کار
کړي؛ يوه (خاکه) يې جوړه کړې خو دا وروستۍ او بشپړه نه گڼل
کېږي، د کره کولو او بشپړولو لپاره تاسې ته درکول کېږي چې د
گروپي کار په ترڅ کې پرې بحث وکړئ او بشپړه يې کړئ.

پرېکړه ليک په درېو ژبو: پښتو، دري او روسي ليکل شوی و،
شکريې بارکزی چې د پرېکړه ليک دري متن ولوست نو قلم يې

ورپسې راواخيست، پښتو متن يې هم وکوت، ويې ويل: ((دال له يو بل سره سمون نه خوري، د پرېکړه ليک بڼه نه لري، بايد له سره

د ورکشاپ دويم گروپ

پرې کار وشي.)) شکريې بارکزی خو ځله ماته وويل: ((يونه! زه يې درته وایم ته يې ليکه همدا به فاينل کړو.)) ما وويل: ((صبر کوه، دلته خويوازي زه او ته نه يو، دا ټول زما او ستا په شان خپل خپل نظرونه لري. دلته فاينل کېږي نه، د ټولو نظرونه به واخلو، تکراري به ترې وباسو، بيا به يې د يوه پرېکړه ليک چوکاټ ته ور داخل کړو.)) شکريې وويل: ((يونه! ته مې چې مخالفت ونه کړې نور يې هېڅوک نه کوي.)) ما ورته وويل: ((دلته ټول من دي، نيم منی نه شته زه يوازي دومره کولای شم چې د ټولو تر توافق وروسته يې ژبه سمه کړم، پښتو متن به يې کره کړو، بيا به يې روسي او دري ژبو ته هم واړوو.)) په پای کې د ټول گروپ مشوره او سلا په دې راغله چې افغان لوری دې په خپل منح کې کېني او خپله طرحه دې

وړاندې کړي. دغه راز له نورو گروپونو سره دې هم مشوره وشي او د هغوی نظريات دې هم ورسره يوځای شي. په همدې سره گروپي کار پایته ورسېد.

زموږ د امنيتي گروپ ترڅنگ په اقتصادي او کلتوري برخو کې هم تاوده بحثونه شوي وو، خو هلته چا کوم منظم يادښت نه و اخيستی، اکثره خبرې د هوا خپو خوړلې وې، نو ځکه خو ما د هغو گروپونو د کړي کار څه ليکلی متن ترلاسه نه کړای شو، خو په مجموعي ډول په دواړو گروپونو کې پر کلتوري او اقتصادي همکاريو ټينگار شوی و.

يوه ماښامنی په قفقاز هوټل کې

مخکې تر مخکې د افغاني هئيت غړو ته ويل شوي وو، چې د بناغلي (الکوزي) شرکت له خوا افغاني هئيت ته مېلمستيا شوې ده. الکوزي شرکت د افغانستان له مهمو شرکتونو څخه دی، چې نه يوازې په هېواد، بلکې تر هېواده بهر په يو شمېر نورو هېوادونو کې هم خپلې استازي لري. په مسکو کې هم د دې شرکت استازي شته، چې د همدې نمايندگۍ له خوا دا مېلمستيا ترتيب شوې ده.

قفقاز هوټل د مسکو ښار په زړه کې دی، دا د چيچنایانو يو هوټل دی، د هوټل ډيکورېشن (سينگار) داسې جوړ شوی و چې د قفقاز د کلتور څرگندونه يې کوله، لرگي په کې تر حده زيات کارول شوي

و او طبیعي جوړښت ته یې ډېره پاملرنه شوې وه، د هوټل ټول کارکوونکي قفقازیان وو. ډوډی، یې افغاني ډوډی ته ډېره ورته وه، تر ډېره وخت مو ډوډی، خوږه، ډوډی، یې عیناً لکه د شینوارو د مېلمستیا غوندې وه، چې لومړی پټې دانې راوړي، بیا نور کباب او بیا وروسته اساسي ډوډی. که څوک د شینوارو د سیمه ییز کلتور له دې حالت څخه خبر نه وي، نو په همغه لومړي پړاو کې ځان مړوي، پر ما باندې هم دا کار وشو، ورو ورو یې ډوډی راوړله، خو ما په پیل کې ځان په ترکاری او نورو شیانو موږ کړی و، خو وروسته وروسته بیا نور ډول ډول کبابونه راوړل شول، ډول ډول جوسونه او د عوامو په اصطلاح شربتونه هم وو. چای مو هم دلته وڅښه. په پای کې ښاغلي سلیمان لایق د ټولو په استازی د الکوزي

شرکت له مشرتابه څخه مننه وکړه، چې د دې هئیت ډېره ښه مېلمه

پالنه يې وکړه. د شپې څه کم (۹) بجې وې چې له هغه ځايه مو د مېلمستون پر لوري حرکت وکړ. کله چې موټر کې کېناستو نو بېرک شينواري صيب يوه ټوکه وکړه، دا ټوکه داسې وه لکه د خدا درمند

ته چې پلته ورته کړې، له همغې ټوکې چې خدا پیل شوه ان تر مېلمستونه پورې، دومره مو وځنډلې چې بلوډي مو شنه شول، ځينې ټوکې په کې داسې وې چې يوازې د څو تنو ترمنځ بايد وويل شي، د کاغذ پر مخ يې ليکل شوني نه دي او يا هم مناسب نه برېښي، په موټر کې ناست څو تنه روسان هم موږ ته حيران وو چې دا څه ډول خلک دي، هغوی په ټول عمر کې دومره په کړس خدا نه وه ليدلې، ما طاهر شينواري ته وويل: ((دوی ته ووايه چې تاسې خفه نه شئ که چېرې خبر شئ تاسې به هم له خدا شنه شئ)) طاهر څو ټوکې ورته پټې وژباړلې، هغوی هم خدا ته کش ورکړ، بيا غلي

شول، بيا يې طاهر شينواري ته وويل: ((افغان خومره مقاوم ملت
دی، له دومره سختیو سره سره دوی دومره مست او خوشاله خلک
دي چې پر سختیو هېڅ رای نه وهي، که پر موږ داسې حالت راشي،
له اخ و ټوخه به ولوېږو.))

په همدې ټوکو ټوکو کې تر مېلمستونه ورسېدو، پر لاره هېڅ پوه
نه شو، خو ښاغلي ببرک شينواري بيا بله ټوکه ونه کړه. کله چې
مېلمستون ته ورسېدو، نو ښه د مزې ستړي وو.

له سوداگرو سره غونډه

د مې (۱۵) مه نېټه د جمعې ورځ وه، سهار وختي له خوبه پاڅېد، لږ سپورت مې وکړ، بيا چای ته لاړو. پر اته نیمو بجو مو له مېلمستون څخه د بلې غونډې (له سوداگرو سره غونډه) پر لوري حرکت وکړ. کاني صيب راته په موټر کې وويل: ((روسيه خپله انرژي له اتومي انرژۍ څخه پوره کوي، نو ځکه دلته د انرژۍ هېڅ کمۍ نه

احساسېږي.)) پوره لس بجې د اقتصادي جلسې لپاره اړوند حال ته ورسېدو. دا حال داسې و لکه د کوم ټلويزيون سټوډيو، ځکه چې د يوې سټوډيو ټول تجهيزات په کې تيار نصب وو، خو دقيقې وروسته د غونډې اکثره برخوال پوره شول. اغلې شکرېه بارکزی هم راغله. لومړۍ يې د بېگناه شپې د ټوکو ټکالو پوښتنه وکړه، ما

ویل: ((حال د ویلو لایق نه دی.)) غونډه پر لس نیمو بجو پیل شوه، په غونډه کې افغان او روسي سوداګرو دواړو ګډون کړی و. پرانستونکې وینا ښاغلي سردار علي سراج واوروله چې د شکريې بارکزی ورته چندان خوښه نه وه. ښاغلي سراج په پیل کې وویل: ((زما لپاره ویاړ دی چې نن دې غونډې ته خبر شوم، تیاری نه لرم خو کوښښ کوم چې ځان ونه شرموم. د بشر پېژندنې انستیتوت څخه مننه کوم، زموږ پنځه ورځې کېږي چې دلته راغلي یو، د مخدره موادو په باب موږ ډېرې خبرې وکړې، خوشاله یو چې نن پر اقتصادي مسایلو بحث کوو. د افغانستان او روسیې د دوستۍ (۹۰) کاله کېږي، پر (۱۹۲۱م) کال د دواړو هېوادونو ترمنځ د اقتصادي همکاريو تړون لاسلیک شو، اوس ډېر ښه وخت دی چې روسیه افغانستان کې پانګه واچوي او اقتصاد ته وده ورکړي، د افغانستان په فعلي حالاتو کې چې زه څه ګورم، یو یې چې ډېر مهم دی، زراعت دی، (۳۰) کاله مخکې موږ خودکفا وو او حتی بهر ته مو صادرات درلودل، نساجي صنعت و، خو اوس فعال نه دی. افغانستان کې اوس (۱۱۰۰) معدنونه دي، راځئ چې نن پر هغو خبرې وکړو، د پنجشېر او سړوبي خوږه پر مشهور دي، دا په نافني ډول استخراجېږي او په سلو کې اتیا یې له منځه ځي. که سوداګر دلچسپي ولري، نو باید راشي په دې برخه کې پانګه واچوي. یاقوت هم لرو، بیروج هم لرو، خلک همېشه وایي چې افغانستان ډېر خطرناک دی، زه دوه کاله کېږي، افغانستان کې اوسم، تر اوسه لا ژوندی یم. برازیل کې مې څلور کاله تېر کړل، خو هره ورځ

وېرېدلېم، که تاسو غواړئ افغانستان کې پانگه واچوئ، نو یو دفتر باید په کابل او یو دلته ولرئ. هغه دفتر باید تاسې ته معلومات درکړي. موږ حاضر یو ستاسو پوښتنو ته ځوابونه درکړو.

بناغلي سراج پسې په افغانستان کې د روسيې د سوداګرو استازي بناغلي (يوري ايوايف) خبرې وکړې وې. ويل: ((په دې ورځو کې د افغانستان يو لوړ پوړی هئيت چې د پارلمان، حکومت او مدني ټولنو استازي کوي، دلته دی. افغانستان په نړۍ کې يو کليدي ارزښت لري، په تېره بيا مرکزي اسيا کې. افغانستان زيات جيوپولتيک او جيوستراتيژيک ارزښت لري. نه يوازې افغانستان د سيمې هېوادونو، بلکې ټولې نړۍ ته! د انرژۍ او نورو مسايلو له پلوه خورا ارزښت لري. که افغانستان کې ثبات راشي ګاونډي هېوادونه او نوره نړۍ به ترې ګټه واخلي. افغانستان به سيمې او نړۍ ته خطر نه وي. د افغانستان اقتصادي رغونه ډېره مهمه ده، دا

شخړه پوځي حل لازمه نه لري، له تاسې څخه هيله كوم چې ځينو ټكو ته پام وكړئ! دې ټكو ته په عمومي غونډه او اقتصادي كمېټه كې هم اشاره وشوه. د (۱۴۲) پروژو يادونه وشوه، د (۳۰) نورو جوړونه درول شوې وه. (۱۴۷) نور تاسيسات شته چې د موثريت له مخې، د هغو د تاسيساتو له مخې پرې كار شوی، هيله ده د پاملرنې وړ وگرځي، د هغو پروژو د بيا جوړونې ترڅنگ چې مخكې يې يادونه وشوه، دا ستراتيژي د دې غوښتنه كوي، چې پر څو برخو ووبشل شي:

لومړی بايد د افغانستان اقتصادي پوتنسيال تامين شي. يانې تر (۱۹۹۲م) كال پورې دې تاسيساتو كار كاوه، دا د ځواک او ډبرو سكرو د استخراج تاسيسات او نور وو، له دوی څخه په نورو صنعتي برخو كې گټه اخيستل كېدله او ډبرو كارگرانو ته يې كار پيدا كاوه. كه دا كارونه بيا پيل شي، نو د ځينو كشمكشونو مخه به هم ونيسي. په دويمه برخه كې د دولت ملاتړ دی، پخوانو پروژو ته د روسيې بېرته گرځېدنه ده. افغانستان بايد د قانوني چارو په برخه كې هڅه وكړي، څنگه چې زموږ او افغانستان ترمنځ قانوني قراردادونه نه شته، روسيه بايد خپل ځينې مسایل وپېژني په تېره بيا مالي مسایل. زه غواړم تاسو سره پر مشخصو ټكو بحث وكړم، د پرونيو خبرو په تعقيب بايد لېوال اشخاص دعوت كړو، لكه د سمټو توليد، كه يو افغاني شركت غواړي پانگه ولگوي، نو يو روسی شركت هم كولای شي له هغو سره شريك شي.))

دې پسي مېرمن شكريې باركزي نوبت واخيست ويې ويل:
(لومړۍ ټولو ته سلامونه! زه د خصوصي سكتور استازي نه كوم،

خو د كابل او مسكو سوداگرو ته بايد نوبت ورکړای شي، زه غواړم
د پارلمان د يوې وکيلې په توگه خبرې وکړم، د افغانستان د
اساسي قانون لسمه ماده، د افغانستان اقتصاد د بازار اقتصاد
گڼي، د اقتصاد ملاتړ د دولت دنده گڼي او تشويق يې هم د دولت
کار دی. نورو قوانينو د پانگونې لپاره طلايي شرايط برابر کړي
دي. موږ اوس له رهبري شوي اقتصاد څخه د بازار اقتصاد پر
لوري گامونه اخلو. نن خصوصي سكتور ډېره وده کړې ده، اوس
موږ په هېڅ ډول خپل خصوصي سكتور ته په نه سترگه نه شو
کتلای، د سولې او جگړې پر وخت يې د خلکو لپاره کار کړی دی.
خو مشخص وړاندیزونه لرم؛ رئيسه هيت ته: ۱- تجارتي روابط
بايد له سياسته لرې وساتل شي، ۲- له سوداگر سره د سوداگر

خبرې د مسایلو اساسي کيلي ده، ۳- موږ هیله من یو د افغانستان تاجرانو ته یو ډول سبسایډي وزغمی!

۴- د وېزې اسانتیاوې باید دواړو خواوو ته برابرې شي.

۵- د افغانستان او روسیې تاجران باید د تجارت د نړیوالو اتاقونو تر چتر لاندې سره یوځای شي او غټ غټ کارونه ترسره کړي.)) د شکریې بارکزی تر دې خبرو وروسته د پروگرام چلوونکي وویل: ((په دې پروگرام کې نه یوازې روسي سوداګر، بلکې ډېر نور شخصیتونه هم شته. په تېره (پرونی) غونډه کې د دواړو هېوادونو موثر شخصیتونه حاضر وو.))

پر دې وخت له بلخ ولایت څخه یو تن افغان سوداګر پورته شو، ویې ویل: ((د روسیې د پارلمان او سوداګرۍ اتاقونو څخه مننه کوم چې د روسیې او افغانستان ترمنځ یې د نویو روابطو لپاره لاره اواره کړه. موږ په افغانستان کې د کانونو په برخه او په تېره بیا په بلخ کې د روسي سوداګرو پانګونې ته اړتیا لرو. له (۲۰۰۱م) څخه تراوسه پورې په بلخ کې ښه امنیت شته او سوداګرو ته د کار ښه زمینه برابره ده، موږ ورته ډاډ ورکوو چې په ګډه همکارۍ سره هر ډول کارونه ترسره کولای شو. زه د بلخ د سوداګرو او اریانانګروپ په استازۍ روسي سوداګرو ته وړاندیز کوم چې په بلخ کې پانګونه وکړي.))

دې پسې د بلخ د ولایتي شورا رئیس وویل: ((زه د بلخ د ولایتي شورا رئیس یم او د هغه هیئت مشري کوم چې د بلخ د سوداګرو استازي کوي او دلته د هغوی په استازۍ راغلی دی. د قانوني

امكاناتو په باب دوستانو خبرې وكړې، زه غواړم د ناتو د هغې پرېكړې په باب چې د افغانستان له شمالي ګاونډيو څخه به خپل

اكملات كوي، د بلخ ولايت د حساس موقعيت په باب خو خبرې وكړم. نړيوال قوتونه په بلخ ولايت كې د (۱۲۰) مليونو ډالرو په لگښت تجارتي ميدان جوړوي او د حيرتانو د اورگاډي ليكه ترميموي. پر (۲۰۱۲م) كال به دا پروژه بشپړه شي، هلته

برېښنا هم شته، د سوداګرو لپاره لاره اواره ده. په سرپل، مزارشريف او شبرغان كې د نفت و ګاز د استخراج لپاره ښه زمينه برابره ده. د كود برق او جرقدوق فابريكه د پانګونې ښه شرايط او امكانات دي. له روسي سوداګرو څخه هيله لرو چې په شمال او د هېواد په نورو سيمو كې پانګونه وكړي او امريكايانو ته منتظر نه شي چې هغوی په كومو برخو كې پانګونه كوي او دا ډول پروژې به روسي كمپنيو ته نه وركوي.))

د ښاغلي فرهاد په دې خبرو پسې د پروګرام منتظم ښاغلي كروپنوف وويل: ((رښتيا هم د افغانستان په شمال كې ډېر تاسيسات شته، نه يوازې په شمال، بلكې د افغانستان په نورو

سیمو کې هم ډېر تاسیسات شته، موږ ته مخکې ښاغلی سراج یو سند راکړ، چې په هغو کې ډېر معلومات شته.))
کروینوف زیاته کړه: [د افغانستان او روسیې د جرگې برخوالو!

ښه راغلاست! لومړی غواړم له افغاني هیئت څخه مننه وکړم، چې له تنګ پروگرام سره سره یې ډېره اوسپله وکړه. د نن ورځې د وروستۍ برخې په باب خبرې کوم، خو په پیل کې د همکاريو د مفهوم په باب غواړم څه ووايم. د مشکلاتو د حل لپاره له ټولو خواوو څخه په لوړه کچه هیله شوې ده. ستاسو هیئت لوړ رتبه سیاسي او علمي شخصیتونه دي، نو هیله کوم چې د تجارت او نورو مشکلاتو په حل کې برخه واخلي. د بلخ هیئت هم په دې لوړ رتبه هیئت کې شامل دی. زه له هغو څخه چې د بلخ هیئت یې ترتیب کړی، مننه کوم، شمال ولایتونه مهمې منابع لري، بلخ مهم ولایت دی، خوتنګرهار، لغمان، هلمند، کندهار او نور ولایتونه هم

ډېر مهم دي، استازي يې بايد په نورو غونډو کې گډون وکړي. د افغانستان پانگه نه سره زر دي، نه زمره او نه نور، بلکې د دې هېواد خلک د دې هېواد پانگه ده، په اکثرو گڼ قوميزو هېوادونو، لکه افغانستان او روسيه کې کله کله مشکلات پيدا کېږي، خو موږ هيله لرو چې ټول مشکلات په همکاري حل کړو. ننګرهار هم په زړه پورې دی، خو دا په دې مانا نه ده چې نور ولايتونه مونږ نه خوښېږي، د ننګرهار ولايت مشکلات د مرگ او ژوند مسله ده. موږ يوازې د سياست او نورو لپاره ژوند نه کوو. راځئ مشخص وړاندیز وکړو چې د يو پروگرام بڼه ولري. داسې يوه عقیده ده چې روسيه د افغانستان شمال ډېر زيات پېژني، خو نور مسايل هم شته چې نور ولايتونه هم پېژني، په روسيه کې هم داسې ولايتونه شته چې تر نورو زياته پېژندنه لري. زه لرې ختيځ ډېر پېژنم، البته مسکو او پترزبورگ مې خوښېږي، خو تاجران نظر افغانستان ته برلین، پاريس او نور ډېر خوښوي، موږ غواړو د روسيې ځينې ولايتونه د افغانستان له ځينو ولايتونو سره نږدې کړو. دا کولای شي په ماشيني وسايلو او نورو کې له افغانستان سره مرسته وکړي. يوه وېره لرم، نه غواړم ډېر وخت ونيسم.

روسيه، ايران، افغانستان او منځنۍ ختيځ، منځنۍ اسيا، سايبيريا چې منځنۍ اسيا سره هم سرحد ده، موږ ټول د دې توان لرو چې يوه نوې منطقه رامنځته کړو، کولای شو چې «نوی منځنۍ ختيځ» ورته ووايو، هيله لرو چې زموږ په نورو غونډو کې د دې بېلابېلو سيمو استازي گډون وکړای شي. زه باور لرم چې په دې

سیمه کې به یو نوی بازار رامنځته شي. په اروپا کې اوس یو ګډ بازار یا اتحاد شته، ولې موږ په راتلونکو شلو کلونو کې بریالي نه شو چې داسې یو ګډ بازار او اتحاد رامنځته کړو. د اقتصاد له پلوه هر یو پوهېږي چې افغانستان نه یوازې جالب دی، بلکې د منځني ختیځ دروازه ګڼل کېږي. راځئ داسې کار وکړو چې د روسیې لویې کمپنۍ د افغانستان په اقتصادي مسایلو کې ګډون وکړي، چې اوس یو لومړی تصور دی. غواړم یادونه وکړم چې د غونډې تر پایته رسېدو وروسته باید یو اقتصادي ګروپ جوړ شي، د بشر پېژندنې انستیتیوت حاضر دی چې په راتلونکي کې د دې مسلې لپاره یو انکشافی پلان طرح کړي، هرڅوک چې غواړي په دې ګروپ کې کار وکړي، کولای شي. [

تر دې وروسته د جرګې یا کنفرانس برخوال پر څلورو بېلابېلو ګروپونو ووېشل شول، چې په خپل منځ کې ازادانه خبرې اترې وکړي. ګروپونه په دې ډول وو:

- د روسیې او افغانستان د اقتصادي همکارۍ د راجلبولو اداره.

- د انرژۍ او ودانیزو شبکو وده.

- د نفتو او ګازو پروژې.

- کرنیزه وده.

په دې ګروپونو کې د اشخاصو وېش مخکې تر مخکې ترتیب شوی نه و، هر چا کولای شول د خپلې خوښې په ګروپ کې کېني،

کوم مخالفت او ممانعت نه و. زه په لومړي گروپ کې کېناستم، په دې گروپ کې له افغانستان څخه د خصوصي سکتور یو شمېر استازو گډون کړی، له تنګرهار ولایت څخه هم د خصوصي سکتور څو تنه استازي راغلي وو. په پیل کې د روسیې او افغانستان د تجارت پر مشکلاتو بحث وشو او هغه مسایل په ګوته شول چې په دې برخه کې شته، له هغې جملې څخه قوانین چې د دواړو هېوادونو تجارت یې له خنډ سره مخامخ کړی دی. بیمې ته ګوته ونيول شوه، چې دواړه هېوادونه یې باید خپلو سوداګرو ته برابره کړي.

د مشکلاتو تر شمېرنې وروسته په روسیه کې د افغانستان تجارتي اتشې ښاغلي (سید علي احمد منصوري) خبرې وکړې، هغه وویل: ((افغانستان ته د تېرو کلونو په جګړه کې (۳۰۰) ملیارده ډالره زیان رسېدلی دی. د افغانستان د اقتصاد د بیارغونې لپاره د تجارت پراختیا ته ډېره اړتیا ده، که روسیه غواړي د افغانستان تجارت وغوروي، نو باید ګمرکي محصولات ورته معاف کړي او یا هم تخفیف په کې راولي، ځینو نورو هېوادونو هم د افغانستان د صادراتو د پراختیا لپاره ګمرکي محصولات معاف کړي دي. که روسیه د افغانستان له اقتصاد سره مرسته کوي، نو هغه اسانتیاوې چې ځینو نورو هېوادونو ته یې ورکړي، باید افغانستان ته یې هم ورکړي.))

ورپسې د روسیې د تراکتور فابریکې یو تن استازي (ایوانوف والبرې نیکولاېویچ) خبرې وکړې، هغه وویل: ((موږ ډېر ښه

تراکتورونه جوړوو، موږ د افغانستان له مارکېټ سره ډېره لېوالتیا لرو، موږ غواړو خپله ټکنالوژي هلته صادره کړو. ((هغه د خپلو تراکتورونو بروشورونه هم پر موږه ووبښل، نوموړي وویل: ((زموږ تراکتورونه مخکې هم په افغانستان کې کارول شوي او ښه نتیجه یې ورکړې ده، ان پاکستان ته هم قاچاق شوي دي. وروسته د تنګرهار د خصوصي سکتور په استازی یو تن خبرې وکړې، د تراکتور د فابریکې د استازي د خبرو په باب یې وویل: ((اوس افغانستان کې ازاد بازار دی، خلک هغه شی خوښوي چې ارزانه وي، پرزې یې پیدا شي او کیفیت یې هم تر یوه حده ښه وي، نو که تاسې غواړئ چې خپل تراکتورونه هلته وپلورئ، باید په بازار کې تر نورو تراکتورونو ښه او کم لګښته وي، ستاسو بل مشکل دادی چې تاسو ډېر لري یاست هر څه چې له دې ځایه افغانستان ته انتقالېږي، قیمت ته پرېوزي.))

زما یون، وړاندیز دا و چې روسي کمپنۍ که په افغانستان کې دفتر ولري، هغوی له نږدې څخه مارکېټ و ارزوي، کېدی شي د بازار د تقاضا مطابق روسي کمپنۍ د بازار ضرورتونه پوره کړي دا به ښه وي.

چین، ترکیه، هند او نور همدا اوس د افغانستان په بیارغونه او مارکېټ کې پوره دخیل دي، د دې علت دادی چې دوی عملاً هلته په رغونیزو او نورو تجارتي چارو کې دخیل دي، نو که روسیه هم غواړي، هلته روسي کمپنۍ کار وکړي، باید بازار د خپلو استازو له خوا ښه و ارزوي. زما په نظر اوس افغانستان ته د لوېدیځې نړۍ له خوا ډېرې پیسې راروانې دي، که هر څوک غواړي د افغانستان

په مارکېټ کې گټه وکړي، د گټې چانس يې شته.)) دا هغه گروپ و چې زه (يون) هم په کې شامل وم. په نورو گروپونو کې هم پر اقتصادي مسایلو ژور بحث وشو، خو يو وخت قومندان صيب گل محمد راغی او زه د گروپي کار له پاتې بحثونو بې برخې شوم، هغه سره د مسکو ښار د ځينو برخو د کتلو لپاره لاړم. هوا ډېره يخه

د مسکو ښار يوه برخه

وه، باران هم ورېده، له موټر کښته کېدل يو ډول تکليف و، خو دې سره سره بيا هم ځينو ځايونو کې وگرځېدو، له موټره مو د مسکو د ځينو ښکلو ځايونو او لويو پارکونو ننداره وکړه، څه تصويرونه مو واخيستل. بيا قومندان صيب گل محمد يو (ميکډونالډ) رستوران ته بوتلم. د ميکډونالډ رستوران ټېښه والی په دې کې دی چې غذا يې د هر چا په ذوق برابره وي. د مسلمان او نامسلمان خبره په کې مطرح نه وي. دا هغه نړيواله غذا ده چې په بېلابېلو مذهبونو کې يې ممنوعيت نه شته، چرگ غوښه، کب، برگر،

چیس، جوس او داسې نور شيان په کې وي. خوندوره غذا وي، په

نورو هېوادونو کې له مذهبي او ذوقي پلوه له بهرنۍ غذا سره ځان
عيارول اسانه خبره نه وي، نو که دا ډول هوټلونه چېرې پيدا شي، د
غذا مشکل تر ډېره حده حلوي. قومندان صيب گل محمد دومره
شيان راوړل چې خلاصول يې موږ ته شوني نه وو. ډوډۍ مو په مړه
خېټه وخوړه، بيا قومندان صيب زما له مخالفت سره سره ماته څه
ډالۍ واخيستې او بېرته د مېلمستون پر لوري رهي شو. ما ښام او
بجې مېلمستون ته ورسېدو، ښه سترې وم، ډوډۍ مې هم ډېره
خوړلې وه، د خوب څپه راباندې راغله همداسې خوب وړی وم، خو
د پرېکړه ليک په اړه مې سودا وه چې وخت کم دی، داسې يو څه
باید ترتيب شي چې زموږ د هېواد په گټه وي، همدې چورتونو کې
خوب وړی وم.

د پرېکړه لیک لومړۍ متن

د شپې درې بجې وې چې له خوبه پاڅېدم، اندېښنه مې وه، وخت هم کم و، ما ویل داسې نه وي چې پرېکړه لیک په داسې ډول جوړ شي او داسې الفاظ په کې راشي، چې زموږ د هېواد له ملي گټو سره همغږي نه وي. ما چې په څو علمي، سیاسي او ملي غونډو کې څه ناڅه د پرېکړه لیک د لیکلو تجربه لرله او همدا راز په تېرو څو ورځنیو غونډو کې مې د جرگې د افغان برخوالو نظرونه هم په دقت سره اورېدلي وو، د هغه ګډ درې کسيز کمېسيون چې د پرېکړه لیک لپاره ټاکل شوی و، د هغوی د ابتدایي پرېکړه لیک مسوده هم راسره وه، سره له دې چې په هغه کمېسيون کې د ښاغلي ډاکټر شېرحسن حسن پر کار ډېر ډاډه وم خو لکه څنګه چې په کاري گروپونو کې پرې شکرېې بارکزی بحث وکړ، یو داسې پرېکړه لیک ته اړتیا وه چې ټول په کې خپل نظر وگوري او ټول یې ملاتړ هم وکړي. نو کونښن مې وکړ چې لومړی د پرېکړه لیک لپاره یو چوکاټ جوړ کړم، لومړی مې د شکل له پلوه ورته چوکاټ جوړ کړ، بیا مې هغه مهم نظرونه چې له افغانانو اورېدلي وو، هغه په کې ځای پرځای کړل، د ابتدایي پرېکړه لیک محتوا مې تر ممکنه حده په کې ځای کړه، تکراري برخې مې ترې وکښلې، خو لنډه دا چې پرېکړه لیک داسې یو حالت ته ورسېد چې که اوس څوک غواړي اصلاحات په کې راولي په اسانۍ سره کولای شي اصلاح یې کړي، د متن نا ضروري کلمات او جملې ترې ټول حذف شول. تر ډېر ناوخته مې کار وکړ، بیا تر سهاره پورې خوب رانغی، خود راتلونکي بشپړ پرېکړه لیک لپاره مې یو متن ترتیب کړای شو.

د کرېملین پر لوري

د مې (۱۲) مه نېټه وه، د سهار پر اووه نیمو بجو چای ته لاړو، پر اته نیمو بجو د موټر تمځي ته لاړو، لس کم نهه بجې موټر حرکت وکړ، د پخواني ترتیب شوي پروگرام مطابق نن پروگرام دا و چې د کرېملین مانی ته لاړ شو، (الکسي) چې په افغانستان کې د روسیې سفارت کارکوونکی دی او دلته له افغاني هیئت سره یوځای مسکو ته راغلی و وویل: ((د کرېملین د ټولو ځایونو لیدل ممکن نه دي، هر چاته اجازه نه شته، خو هلته په امنیت شورا کې زما د کورنۍ یو څوک کار کوي، د هغه په مرسته به ځینې هغه ځایونه چې نور یې نه شي کتلای، موږ او تاسې هغه ځایونه هم وگورو.)) له مېلمستونه تر کرېملینه نږدې نیم ساعت واټن دی چې هره ورځ به موږ د ترافیکي پولیسو په موټرو بدرگه کېدو، په لاره کې مې د کرېملین د مانی تصور طبعاً په ذهن کې گرځېده، په تېره بیا دا چې یو وخت دې ځای کې زموږ د هېواد د سیاسي برخلیک په باب پرېکړې کېدې. د کرېملین مانی اکثره افغانانو چې لیدلې یې ده او که نه، خو یو ډول تصور ترې لري. په لاره کې مو د معمول په څېر د سپک دواړه غاړې منظرې له نظره تېرولې، هوا ښه پاکه او صافه وه، کله کله به د خوب یوه خپه هم راباندې خوره شوه، خو همدې نیم خوبیزه حالت کې د کرېملین مانی ترڅنډو ورسېدو، لومړی یې موټر په یوه پارک کې ودراره، ټول ترې منظم کښته شو، اکثره

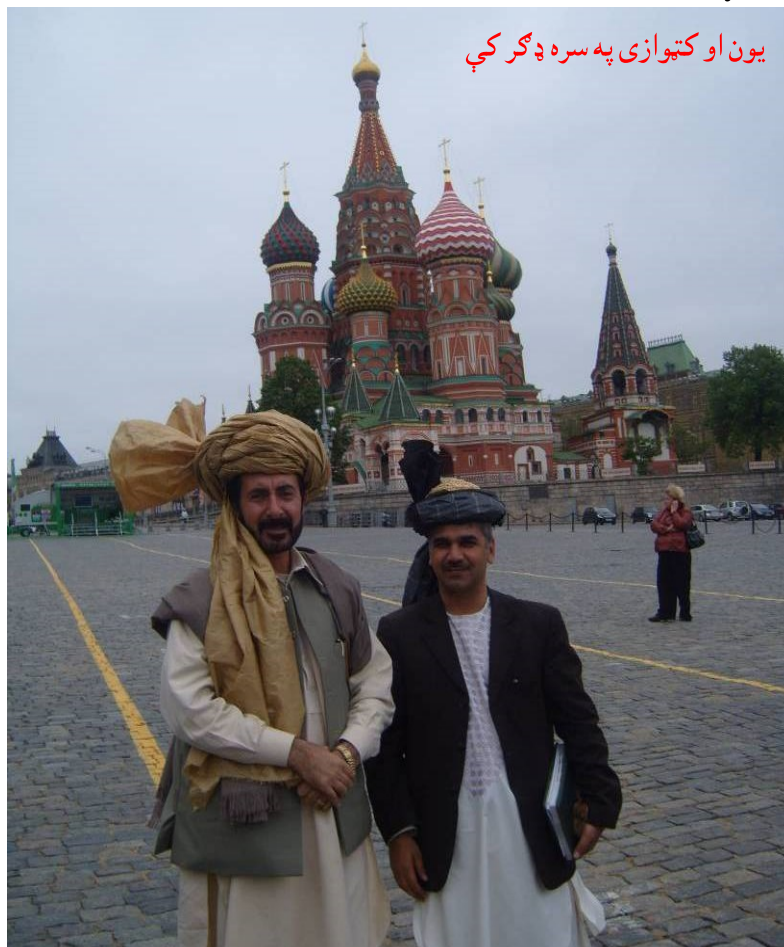
افغانانو خپل ملي لباس اغوستی و، د رسمي لباس (دریښي) هم کمی نه و. هوا ډېره یخه وه، شمال هم لگېده، د کرېملین د دې لویې کلا مخې ته سور ډگر دی، چې خورا لوی او مشهور دی، د روسیې د جشن ورځې همدلته نمانځل کېږي. د همدې کلا مخې ته د سره ډگر په یوه څنډه کې یوه لویه کلیسا ده، چې ویل کېږي د (لوی پېتر) پر مهال جوړه شوې ده. دا د نړۍ د مشهورو کلیساوو له جملې څخه ده. ویل کېږي چې د روسیې د هغه وخت واکمن، چې په

سور ډگر-کرېملین

کوم معمار د کلیسا دا ډول ودانۍ جوړوله، نو بیا یې ژوندی نه پرېښوده، ځکه چې هغه نه غوښتل بل ځای کې دې بل څوک هم د کلیسا داسې شانداره ودانۍ ولري. ورو ورو له همدې کلیسا څخه تېر شو، د دې ځای یو تن لارښود وویل: ((پر (۱۹۱۷ م) کال انقلاب وشو، لومړنۍ قرباني مو ورکړه، (۲۲) تنه انقلابیان مو له لاسه

ورکړل، تر هغه وروسته دلته راتگ دود شو. د جنوري پر

(۲۱) مه لېنين مړ شو، د وخت مشرتابه فيصله وکړه چې د څو ورځو لپاره دې دلته کېښودل شي چې خلک يې د وروستي ځل لپاره ليدو ته راشي. د خلکو ګڼه ګڼه دويمره زياته وه چې په ورځو ورځو د خلکو کتارونه نه خلاصېدل، روسيه ډېره پراخه ده، له ډېرو لرې لرې برخو خلک دلته راتلل، ډېر وخت يې ونيو، نو ځکه د

خلکو او کارگرانو په وړاندیز حکومت دې ته اړ شو چې دلته یې مقبره جوړه کړي. دا مقبره مخکې له لرگي څخه جوړه وه، وروسته د لېنین جسد موميایي شو او دې هديرې هم دا بڼه غوره کړه. دا شان مجسمې پیاوړو رهبرانو ته جوړې شوي دي، هلته په دېوال کې د مهمو شخصیتونو عکسونه ایښودل شوي او همدلته هغوی خښ شوي دي، په دې ساحه کې (۳۰۰) تنه مهم شخصیتونه خښ شوي دي. ستالین هم په پیل کې موميایي شوی و، خو وروسته بیا راوړل شو او دلته خښ شو. مارشالان او جنرالان هم شاته خښ دي.

د لېنین د مقبرې بهرنی جوړښت هر چاته معلوم دی. د پخواني شوروي مشران او د اوسنۍ روسیې مشران د خپلو ورځو او جشنونو په مناسبت د همدې مقبرې له پاسه ولاړ وو او ولاړ وي او پوځي رېژه یې په همدې ځای کې له مخې تېرېږي. د مقبرې بهرنی

پوښ په سرو ډبرو پوښل شوی دی. هر چا په تلويزيون کې د مقبرې
دا باندنۍ خوا ليدلې، خو د مقبرې دننه او خپله د ولادمير ايلېچ
لېنين موميایي شوی جسد ډبرو خلکو نه دی ليدلی.

ما چې له کوچنيتوبه له ملايانو څخه د قبر د عذاب وېروونکې
کيسې اورېدلې او دا چې له مړي سره پر لومړۍ ورځ څه کېږي، په
تېره بيا له گناهکار سره، نو له کوچنيوالي څخه به چې د قبر
تر څنگ تېرېدل غوښتي به مې زېږېدل. بيا چې کله لوی شوم، کين
او ښي لاس مې وپېژنده، نو يوازې د مصر د فرعونيانو د موميایي
شويو جسدونو چې په موزيم کې يې خلک ننډارې ته ورځي، نور له
لېنين پرته په معاصره نړۍ کې مې د کوم بل چا د موميایي شوي
جسد خبره ډېره نه وه اورېدلې.

د لېنين مقبرې داخل ته د ورتگ په اړه يې موږ ته مخکې تر
مخکې يو څه لارښوونې وکړې چې کمره وروړل منع دي، سگرېټ
څوک نه شي وروړلی او همدارنگه په لوړ اواز هلته څوک خبرې نه
کوي. زموږ افغاني هټيت داسې يو ترکيب درلود، چې يو شمېر يې

د سره ډگر عمومي واک

پخوا د لېنين د لارې او افکارو دومره سرسخت مخالفين وو، چې
حد و بريد ورته نه شي ټاکل کېدلای او يو شمېر نور يې بيا
سرسخت پلويان وو. ځينې په کې داسې وو چې په افغانستان کې د
ايدېولوژيکو جنگونو تر مهال وروسته يې ښي او کيڼ لاس
پېژندلی، هغوی يې بيا نه مخالفين وو او نه موافقين. د مخالفينو
او موافقينو له جملې څخه به يوازې د دوو کسانو نومونه واخلم.
بناغلی سيد اسحاق گيلاني د جهادي مشرانو له جملې څخه دی او
کلونه کلونه يې د روسانو او په کابل کې د هغوی د کمونيستي

رنگه حکومت پر ضد مبارزه کړې، اوس په ولسي جرگه کې د پکتیکا د خلکو استازی دی او موافقینو کې ښاغلی خدای نظر سرمچار دی چې د افغانستان د خلکو دیموکراتیک ګوند د پرچم ډلې یو فعال او کدر غړی ګڼل کېده او د هغه ګوند د واکمنۍ پرمهال یې یو څه شان و شوکت هم درلود.

د لېنین مقبره د تلخونې (تکاوی) په دویم پوړ کې وه. کله چې مقبرې ته ورداخلېدلو، نو ښاغلي سیداسحاق ګیلاني پر ښاغلي سرمچار په ټوکو ټوکو کې غږ وکړ: ((سرمچار صیب بیدار شه، کلمه پرځان ووايه، خپل مشر ته دعا وکړه، همدا دې وخت دی چې درنه خطا نه شي، څومره ارمان به دې کاوه، دا دی اوس ورته راغلی یې)) سرمچار صیب ورته له خدا شین و، ویل یې: ((زه دلته مخکې هم راغلی وم ما ورته دعا کړې، دا ځل ستاسو پیرانو نوبت دی، د پیرانو دعا قبلېږي)) زموږ مجلس ګرم و خو چا اشاره وکړه چې لږ ورو ورو غږېږئ، د دې ځای اصول دا دي چې دلته باید چوپ اوسئ، لاندې پوړ ته کښته شو، له ښي خوا کیني خواته راوګرځېدو، لږ څه پورته شو، په حقیقت کې بېرته د لومړي او دویم پوړ ترمنځ د کوتې په یوه ګوټ کې یو عسکر او بل کې بل عسکر له وسلې سره ولاړ وو، داسې غلي وو چې سترګې یې هم نه رپولې که مچ یې هم پر پوزه ناست و، نو دوی یې د شړلو جرئت نه کاوه، دوی هم داسې و لکه خپله چې مومیایي شوي وي.

په همدې ځای کې لکه د نورو قبرونو په څېر یو قبر و، خو توپیر یې له نورو سره دا و چې په قبرونو کې خو مړي دننه دفن کېږي، خو

دا داسې و لکه د قبر له پاسه چې یو څوک ملاست وي. د همدې په اصطلاح قبر له پاسه یو ښیښه یې تابوت و چې د لښین جسد په کې ایښودل شوی و، سر یې لږ څه پورته و، لکه یو څوک چې پر بالښت ډډه ولگوي، نور وجود یې مخ کېښته، عیناً لکه یو ناروغ چې په روغتون کې په خپل بستر کې غځېدلی او بالښت ته یې ډډه لگولي وي. د مړي په کتوهر انسان حیرانېږي د لښین وجود ډېر غټ نه و او یا هم کېدی شي په مومیايي حالت کې څه ناڅه کوچنی شوی وي، خو خیر په هر ترتیب د مړي په لیدو، هغه هم د اویا کلن مړي په لیدو کې مې ډېر څه په ذهن کې وگرځېدل راوگرځېدل، انسان مې په ذهن کې ژر راوسته، څومره لوی او څومره کوچنی، څومره زورور او څومره کمزوری موجود دی. د رحمان بابا شعر مې ذهن ته راغی:

هر زنده چې د مرده په قبر ورشي

بس دی دومره نصیحت په دې دنیا

له ځان سره مې هغه شان یو چوپه وینا وکړه چې وروستي روسي جنرال (باریس گروموف) له افغانستانه د راوتو پرمهال د وروستي روسي عسکر په توګه د حیرتانو پله په افغاني څنډه کې کړې وه، د زړه وینا به هملته په زړه کې پرېږدم، په همدې چورتونو کې له دې ځایه رابهر شو، کله چې راووتو، گیلاني صیب یو ځل بیا پر ټولو غږ کړ: ((تاسو خبر شوي یاست که نه، سرمچار صیب څه وویل؟)) موږ وویل: ((نه څه یې وویل؟)) درې ځله یې د شهادت کلمه پر لور اواز پر ځان تېره کړه)) ټولو وویل: ((نه بابا!)) اګا صیب وویل: ((دغه

دی سرمچار صیب، پوښتنه ترې وکړې؟)) هغه نو له خدا شین شو. په همدې ټوکو ټوکو کې له هغه ځایه وخوځېدو. د لېنین د جسد له لیدو څخه به هر چا خپل خپل تعبیر اخیستی وي، خو یوشی چې ماته ترې څرگند شو، هغه دا چې زموږ مظلوم ملت بېلابېلو کینو او ښي افکارو څومره وېشلی و، کله چې دا افکار کمزوري شول او یا یې د واکمنۍ مزي سست شول نو زموږ ملت بېرته سره یوځای شو، وگورئ هغو کسانو چې پخوا یې یو بل سره د ټوپک په ژبه خبرې کولې او متضاده فاصله یې ترمنځ پیدا شوې وه، نن په ټوکو ټوکو یو بل سره ژوند تېروي او د کینې ځای صمیمیت نیولی دی. له دې خبرو چې راوگرځېدو نو د کرېملین د لویې کلا داخل ته د

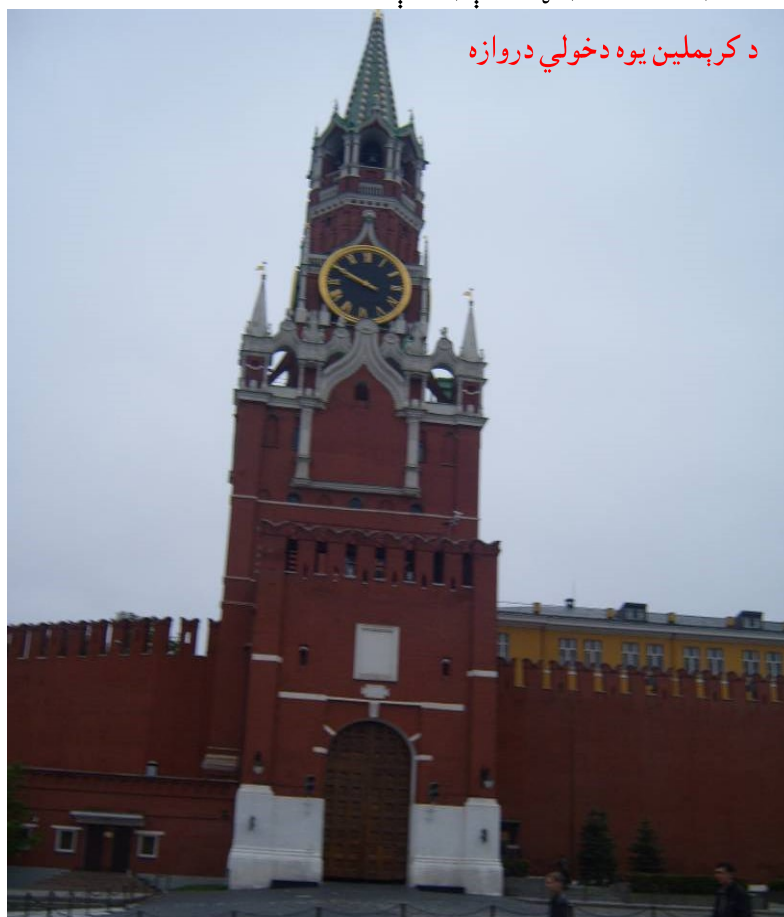

تلو په تکل کې شو.

د کرېملین د ډوال یا کلا جوړېدنه د تاریخي لاسوندونو له مخې د مسکو له نامه سره تړاو لري. د مسکو نوم د لومړي ځل لپاره پر

(۱۱۴۷م) کال راپیدا شو او همدغه کال د مسکو ښار د بنسټ ایښودو کال گڼل کېږي، د مسکو ښار بنسټ ایښودونکی (یوري دلگاروګي) نومېده. له همدغه یانې (۱۱۴۷م) کال راهیسې د ښار ودانېدل پیل شوي دي، د ښار له جوړېدو سره سم د لومړني کرېملین جوړېدنه هم پیل شوې وه، لومړنی ځکه چې د کرېملین کلا په بېلابېلو وختونو کې څو څو وارې د جګړو له امله وړانده شوې، سوځول شوې او بیا له سره ودانه شوې ده. تاریخي لاسوندونه وایي چې لومړنی کرېملین له لرگو جوړ شوی او تر اوسني څو ځله کوچنی و. پر (۱۳۲۷م) کال د کرېملین کلا د ډېوالونه له سپینې ډبرې څخه جوړ شول، پر (۱۴۸۵-۱۴۹۵م) کلونو د لسو کلونو په موده کې د کرېملین ډېوالونه له څلیو سره له سپینو ډبرو جوړ شول، ددغه پړاو کرېملین د ډېوالونو څخه یوازې لږ برخه پاتې ده. په (۱۲) او (۱۷) مې پېړۍ کې د کرېملین ځینې نورې برخې جوړې شوې، په راوروسته بېلابېلو وختونو کې ان د (۱۹۱۷م) کال اکتوبر تر انقلابه پورې ځینې ځایونه ورزیات شوي، ځینې نوې ودانۍ په کې جوړې شوي او یا هم ترمیم شوي دي. د کرېملین د ډېوالونه دولس سوه متره اوږدوالی لري، د دېوالونو سور یې له درېو څخه تر شپږو او د ځینو نورو مالوماتو له مخې له درې نیمو څخه تر شپږ نیمو مترو پورې دی، خو د کرېملین د کلا اوسنۍ بڼه په (۱۵) پېړۍ کې د ایټالوي معمار (انو) کاردی. دغه اساسي برج چې اوس موږ ورلاندې ولاړ يو، د دې کلا په مهمو ودانیو کې شمېرل کېږي، دا برج (۷۱) متره لوړوالی لري. لومړنی ساعت یې اسماني نیلي رنګ درلود. دا

ساعت په (۱۷) مه پېړۍ کې په کې ایښودل شوی و. (۲) متره عرض

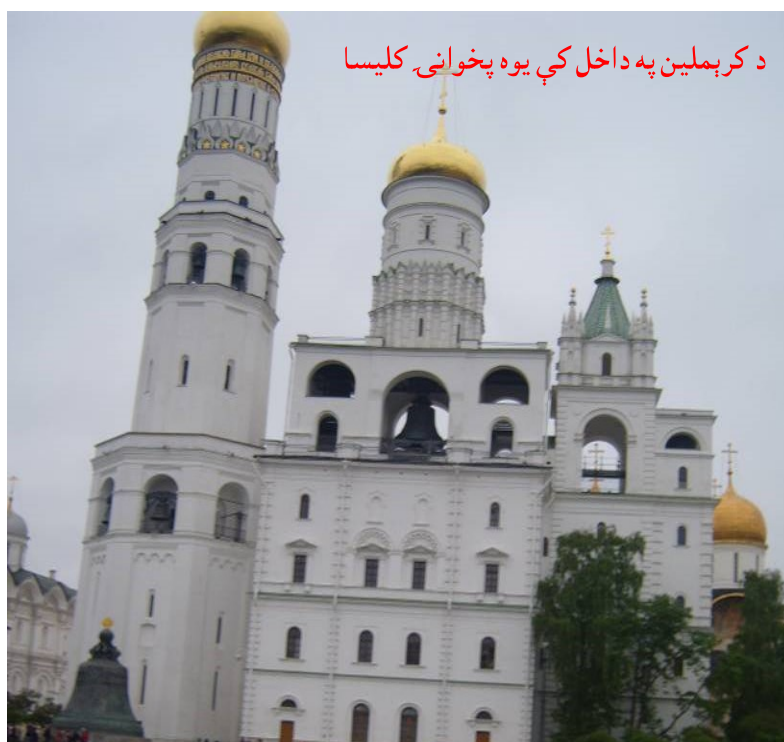

یې درلود، پېتر کبیر جوړ کړی و، هالنډ کې یې د جوړېدو فرمایش ورکړی و. د برج په سر کې یو ستوری دی چې (یو نیم تن) وزن لري. دا ستوری له یوه ګوټ څخه تر بل ګوټ پورې (۲) متره عرض لري. هغه رڼا ګروپونه په کې ایښودل شوي چې پنځه سوه واټه قوت لري. بنیښ یې له یاقوتو څخه جوړې شوې دي. د هغه وخت د پاچا د

واکمنۍ پر مهال دلته بازار کېده. په مسکو او د دې ځای په نورو برخو کې داسې برجونه هم شته چې پاچا به په کې کېناسته، له دې ځايه به يې څار کاوه، ځينې برجونه پر (۱۴۹۵م) کال جوړ شوي، دا بل برج چې تاسې گورئ، دا پر (۱۶۸۰م) کال جوړ شوی، د کلا شاته به بازار و، مېلې به وې، د بوکس مسابقې به همدلته کېدلې، پاچا خپله هم تکړه پهلوان و، د ښځو پر شوقي و. کله چې به ښځې او مينځې له دې ځايه تېرېدلې، ده به له پاس برخه څارلې، کومه يوه به يې چې خوښه شوه، هغه به يې رانيوله ځان سره به يې بيوله، په ځوانۍ کې ډېر خوشاله او په زړښت کې ډېر قهرجن و.

دنته په کرېملين کې دوه کليساوې هم وې چې په (۱۶) مه پېړۍ کې جوړې شوې وې، يوه بله کليسا پر (۱۶۲۴م) کال جوړه شوې وه. دلته د عيسوي دين (ارتودوکس) مذهب واکمن و، په دې مذهب کې تر يوې ښځې زياتې جواز نه درلود، خو د هغه وخت واکمن درې يا څلور کړې وې، نو ځکه يې د ارتودوکس مذهب له ملايا پادري سره اختلاف پيدا شو او پر هغه يې بريد وکړ.

لږ وروسته د جمهوري رياست ماڼۍ ته ور داخل شو. دا ماڼۍ په (۱۹) مه پېړۍ کې د روسيې پاچايانو لپاره جوړه شوې ده. (اتنرويج وتن) د دې ماڼۍ معمار و. د (اينلوکپيرو) پاچا معماري يې هم په پام کې نيولې ده. په دې ماڼۍ کې درې داسې ځايونه شته، چې د تخت ناستې او تحليل مراسم په کې اجرا کېږي. د شوروي د واکمنۍ پر مهال دا ځای د کمونيست گوند د مشرتابه گارد ځايونه وو. په دې ځايونو يا هالونو کې د کمونست گوند کنگرې او

د کرېملین په داخل کې یوه پخوانۍ کلیسا

کنفرانسونه کېدل، د عالي شورا غونډې به هم دلته کېدلې، د لوړې سطحې مذاکرات به هم دلته ترسره کېدل، موږ چې کوم ځای کې ولاړ وو دا یې دخولي دروازه وه، له دې ځایه هغه سیند ښکاري چې په مسکو ښار کې تېر شوی، دا ودانۍ د نورو تاریخي ودانیو په څېر پر نسبتاً لوړ ځای جوړه شوې ده. په هر سالون کې ښکېلې ښکېلې تابلوګانې ځوړندې دي، یو سالون چې په لاندیني پوړ کې دی، پر (۱۹۴۲ م) کال جوړ شوی، د (۱۹۴۳ م) کال تابلو یې پر دېوال څرېدلې ده. د (۱۹۱۷ م) کال ښانونه هم دلته ځوړند وو، یو هغه ښان هم دلته ځوړند و چې په (۱۸) مه پېړۍ کې یو جنرال ته

ورکړل شوی و. نور بېلابېل نښانونه هم پر دېوالونو ځوړند وو. پر

دېوالونو د ځینو نامتو قومندانانو نومونه هم د سرو زرو په اوبو
لیکل شوي وو. په یوځای کې لیکل شوي وو: ((دا د روسیې
امپراتورۍ لوی خدمتگاران دي)).

اوس هم د روسیې د دولت ځینې مهمې غونډې دلته کېږي، د
نورو هېوادونو مشران چې راځي هم دلته غونډې کوي، دولتي او
پوځي شورا په همدې ځای کې جوړېږي، د هال د چټ جگوالی اوه
نیم متره دی.

تر دې وروسته بل تالار ته لاړو. دا تالار د (الکساندر) په نامه
یادېږي. دا هغه تالار دی کله چې د بېلابېلو هېوادونو سفیران
معرفي کېږي، نو همدلته یې د روسیې د ولسمشر له خوا باور

ليک منل کېږي. د شوروي اتحاد پرمهال د دې هالونو بڼې بدلې شوې دي.

په هغه بل هال کې د شوروي د کمونيست ګوند ګنګرې دايرېدلې. پر (۱۹۳۲م) کال فيصله وشوه، چې دا هال بايد بدل شي، يانې لوی دې شي. په دې هال کې (۳۰۰۰) کسان ځايېدل، په پورته برخه کې يې د لېنين مجسمه وه، شپېته کاله دې حالت دوام وکړ. يانې له (۱۹۳۴-۱۹۹۴م) کال پورې، په دې ځای کې د دولت عالي شورا غونډې او د کمونيست ګوند د ګنګرو جلسې دايرېدلې. (بوريس يلتسن) د خپلې واکمنۍ پر مهال حکم وکړ چې دا هالونه دې بېرته په همغه پخوانۍ بڼه جوړ شي. دوه نيم کاله پر دې تېر شول چې بېرته پخواني عکسونه او نقشي پيدا کړي.

ترډ پر دقت او زحمت وروسته دا هالونه بېرته په دې بڼه جوړ شول. اوس نه يوازې سفيران دلته منل کېږي، بلکې د جمهوري رياست ورځنۍ غونډې هم دلته دايرېږي.

دې پسې يو بل هال ته لاړو چې دروازې، کړکۍ او ستنې يې اکثره د سرو زرو په اوبو رنگ شوي، دا هغه سالون دی چې د روسيې د وروستي پاچا څوکۍ ياتخت په کې ايښودل شوی و. په منځ کې د پاچا خپل تصوير و، ښي خواته د پاچا د مور تصويرونه

ليدل کېږي، د دې هال د کړکيو او دروازو پر رنګ (۱۵) کيلو گرامه سره زر لگول شوي دي. په دې سالون کې جمهور رئيس د خپل تحليف مراسم ترسره کوي. په همدې سالون کې دوه ځله (ولاديمير پوتين) او يو ځل (مېدوېدېف) د خپل تحليف مراسم ترسره کړي دي.

تر دې وروسته بيا بل سالون ته لاړو، دا سالون چې نورو سالونو ته هم ترې لارې تللې دي د (الكساندر فسکي) سالون په نامه يادېږي، په دې هال کې په تسلسل سره د روسيې د پاچايانو، لکه پتېرکبير او نورو انځورونه دي، د هر يو انځور په لاندینی.

برخه کې د هغه نوم او د واکمنۍ مهال ليکل شوی دی. دا انځورونه په لاس رسم شوي، خو د پر بنايسته جوړ شوي دي. لوی پتر د روسيې يو سمونپال امپراتور و چې د روسيې امپراتورۍ يې جوړه کړه. د جمهور رئيس کنفرانسونه، ملاقاتونه او د نړۍ له نورو جمهورو رئيسانو سره کتنې همدلته تر سره کېږي. زموږ يو افغان ملگري وويل: ((د نور محمد تره کي او برژنيف ترمنځ کتنه هم همدلته تر سره شوې وه او په دې زينه کې يې يو گډ يادگاري عکس اخيستی و.)) يوبل يې بيا خبرې رد کړې، ويې ويل: ((هغه وخت برژنيف دومره سپين ږيری او ضعيفه و چې د کار له ځايه نه شو

پورته کېدلای او په دې زینه کې نه کښته کېدلای شو نه پورته
کېدلای او نه یې یادگاري عکس اخیستلای شو، دا هسې خبرې
دي.))

له همدې ځایه بېرته همغې (دخولي) دروازې ته لاړو چې په پیل
کې پرې راغلي وو.

تر دې وروسته هغه ډگر ته لاړو چې تشریفاتې قطعه په کې

بدلېدله. د روسیې د پخوانیو پاچایانو پر وخت دا یو دود و چې هره
ورځ به تشریفاتې قطعه په کې بدلېدله، یوې قطعې به بلې ته بیرغ
او مسوولیت سپاره، دا دود تراوسه پورې دوام لري. ان په
کمونیستي پېر کې هم دا دود وپالل شو، خو د شوروي اتحاد پر
وخت دا کار د لېنین پر قبر (د هغه څنگ ته ساحه کې) ترسره کېده.
تر (۱۹۹۳ م) کال وروسته بېرته په همغې پخوانۍ عنعنې یانې
همدغه ځای چې په کرملین کې د جمهوري ریاست ماڼۍ دمخه

د کرېملین په داخلي ډگر کې د عسکري قطعي د وړاندې کولو نندارچیان

ډگر دی، ترسره کېږي، دا عنعنه د پخوانیو پاچایانو شان او شوکت
بښي. د قطعي وړاندې کول او د بهرغ تسلیمول بلې قطعي ته په
خاصو مراسمو سره ترسره کېږي، (۹-۱۰) اسونه یوې خواته په یو

د قطعي د تسلیمۍ څرنگوالی

رنگ راغلل، تا فکر کاوه لکه زراعتي چرگوري له یوې کارخونې
راوتي وي، ټول په یو رنگ او یو کچ و مېچ وو. په جم نظام او تعلیم

ډېر برابر وو، خاص نظامي موزیک وغږول شول، بیرغ د نوې
قطعي بولندوی ته ورکړ شو، په ترتیب سره پلیو او سورو شاگرخ
وکړ او بېرته له خپلو اسونو سره په منظم ډول ستانه شول. په
سلگونو محصلین، زده کوونکي او نور مېلمانه د دې صحنې
نندارې ته راغلي وو.

شل کم یوه بجه وه چې له کرېملین مانی څخه راووتو. په شلو
دقیقو کې د مسکو ښار په منځ کې د ازیانو یو هوټل ته لاړو.

يوه غرمڼۍ په مېش پېش هوټل کې

کله چې په سره ډگر کې موټر ته پورته کېدلو، نو یخې خپې ښه وځپلو، خو کله چې موټر ته پورته شو، نو غوږونه مو ورو ورو آرام شول، په موټر کې یو چا غږ وکړ چې: (مېش پېش هوټل) ته ځو، ما فکر کاوه چې هسې گپ لگوي، ماته دا نوم هسې عجیبه شان رابښکاره شو (مېش پېش)؟. په جلال اباد کې یو چارواکی دی، د جلال اباد ځینې لیکوال ورته (خرش پرش) وايي، ځینې

ورته (غرغشتو) وايي، ما ویل دا به هم کوم داسې څه وي. خیر په هر

ترتیب د مسکو ښار په یوه مهم واک کې د عمومي سړک پر سر دا هوټل ودان و. د هوټل دویم پوړ ته پورته شو، دویم پوړ کې ډېر زیات لږګي کارول شوي وو، داخلي ساختمان یې د اذریانو د کلتور انځورنه کوله، هوټل یې که څه هم ډېر اړت نه و، خو ډېر زړه تنګی هم نه و. د بوفې سیستم و، هر چا چې څه خوړل، لومړی موټرکاري راوغوښته، ترکاري خورا پاکه وه، ډول ډول کبابونه یې درلودل، عیناً لکه د قفقاز هوټل په شان مو پرې د افغاني ډوډۍ تنده ماته شوه، ډوډۍ مو ښه په خوند وخوره، دومره مو وخوره چې ځان مو دروند احساس کړ او د خوب د خپې یرغل هم له ورايه محسوسېده. له پلان سره سم باید پر دوو ګروپونو وېشل شوي وای: یو ګروپ باید په مسکو کې اسلامي مرکز ته تللي وای او بل ګروپ د روسیې پوځي موزیم ته چې د جګړې ترخې خاطرې راژوندی کوي. ما غوښتل چې اسلامي مرکز ته لاړ شم، چې په مسکو کې لږ تر لږه د مسلمانانو د ژوند یو تصور راپیدا کړم. موږ چې په کوم موټر کې ناست وو، هغه کې څو تنه نور هم داسې وو، چې د موزیم پرځای یې اسلامي مرکز غوره باله او ځینې بیا په هغه بل موټر کې داسې وو چې غوښتل یې موزیم وګوري، خو یو چا غږ کړ چې دواړه موټر یوځای کې ودرېږي بیا که د چا څه خوښه وه، ځای بدلولای شي. نیم ساعت مزل به مو کړی وي، چې د موزیم مخې ته ورسېدو، د هغه بل موټر پوښتنه چې مو وکړه، چا ویل هغه خو اسلامي مرکز ته لاړ، نو موږ مجبور شو چې موزیم ته کښته شو.

د روسیې پوځي موزیم

ماسپینین درې بجې شاوخوا کې موزیم ته داخل شو. نوي (۹۰) کاله کېږي، چې د وسلو دا موزیم جوړ شوی. یو ډېر لوی او کم

د روسیې پوځي موزیم

مثاله موزیم دی. یو ملیون بېلابېل اثار په کې نندارې ته وړاندې شوي، چې اکثره یې د دویمې نړیوالې جګړې اړوند شیان یا اثار وو. د موزیم لومړۍ برخه د شلمې پېړۍ (۲۰-۳۰) کلونو کې روسي پوځ ته ځانګړې شوې وه، لومړنۍ روسي ټانک هم په کې نندارې ته ایښودل شوی و، چې په ډېره عاجله توګه جوړ شوی و او یوازې (۳) تنه پرسونل یې درلود. یوه تنګه دروازه یې درلودله چې تراوسه پورې له دې ډول ټانکونو څخه یوازې درې ټانک په پاتې دي. بیا د

دويمې نړيوالې جگړې وسلې وې چې د المانيانو پر ضد کارول

يون د روسيې په پوځي موزيم کې

شوې وې، د نورو هېوادونو وسلې هم په يوه برخه کې ايښودل شوې وې. په بل تالار کې هغه وسلې ايښودل شوې وې چې د المانيانو له خوا د شورويانو پر ضد استعمال شوې وې. د روسي وسلو په بېلگه کې (په په شه) چې د افغانستان د جنگ په لومړيو (۵۸-۵۹) هجري کلونو کې مهشوره وه، هم ايښودل شوې وه. د دويمې نړيوالې جگړې په بهير کې پنځه مليونه ميله (په په شه) توليد شوه. ټانک ضد ماینونه هم په کې شامل وو او ټانک ضد ټولگي هم. (بي ایم ۱۳) توغندي وو چې پر (۱۹۴۱م) کال جوړ شول، جنگ کې يې ډېر مهم رول ولوباوه. داسې ټولگي هم وو کله چې به د بنمن محاصره شو ځان ته به يې انفجار ورکاوه. (بي ایم ۱۳) وسله هېڅکله د جرمنيانو لاس ته ورنغله. همدې حال کې د جرمني هغه الوتکه چې

مسکو ته په نږدې جگړه کې راغورځول شوې وه، د هغې اډانه هم

اينښودل شوې وه. دې الوتکې سره يو روسي پيلوټ خپله الوتکه په هوا کې ټکر کړه، خو خپله روسي پيلوټ د پراشوت په واسطه له الوتکې ځان گوزار کړ او ژوندي پاتې شو، دا پېښه د شپې له خوا وشوه. د ټانک ضد اوسپنيزې موانع هم اينښودل شوې وې، چې د مسکو په جگړه کې ترې گټه پورته شوې وه او د جرمني ټانکونو پر وړاندې يې خنډونه جوړ کړي وو. د همدې حال په يوه بل وېترين کې د جرمنيانو له خوا د مسکو په جگړه کې د کارول شويو وسلو نمونې او د هټلر د عسکرو نښانونه، مډالونه او نور وسايل اينښودل شوي وو، چې مسکو ښار ته په څېرمه جگړو کې ترلاسه شوي وو. په يو بل وېترين کې (قفقاز) ته د ورڅېرمه جگړو يوه تابلو اينښودل شوې وه، د بحري توپونو يو ماډل يې هم جوړ کړی و، د

شوروي د وخت يو دوربين چې هدف اته ځله رانږدې کوي، هم و، نوره ډول ډول وسله او د هغه وخت موثره وسله هم دلته وه، يو سپی هم موميایي شوی و، چې تپيان يې را انتقالول او د جرمني ټانکونو پر ضد يې د عملياتو لپاره ورڅخه کار اخيسته.

د (لېنينگراد) ښار د محاصرې پر وخت د ژغورونکي موټر يو سمپل هم و. په پورتنۍ پور کې د (کورسکايا) د جگړې يو تصوير و چې المانيانو په کې لومړی ځل ماته وخوړه، په دې جگړه کې د (پرانگ) په نامه جرمني ټانکونه په روسي توغنديو ویشتل شوي وو، (۵۶) تنه وزن لرونکي ټانکونه يې ویشتلې وو.

په بله خونه کې هغه درنې وسلې وې، چې اوکراین يې له جرمني ځواکونو څخه ژغورلې و. پر (۱۹۴۵م) کال (اوبوس ۱۲۰ ملي متري) توپونه، په کښتۍ کې نصب توپونه چې ټانک ضد توغندي هم په کې وو، لس ټکه، پي بي ايس ماشينگنه، چې منفردې ډزې يې کولې او نورې ډول ډول وسلې په کې ايښودل شوې وې. يو بل هال د پارټيزاني (چريکي) جگړې لپاره ځانگړی شوی و او د دې جگړو يو تصوير او يوه تابلو په کې نندارې ته وړاندې شوي وو. د جرمني کارتوسونو د بيا جوړولو يو ماشين يې هم په کې ايښی و او د اورگاډي د انحراف لپاره يوه ځانگړې وسپنيزه اله هم دلته ايښودل شوې وه. بيا يې هغه لس ټکه (ماشينگنه) راوښوده، چې هم پرې الوتکې او هم پرې ټانکونه ویشتل کېدل. په يوه بل ځای کې يې بيا د ځينو اروپايي هېوادونو تر «ازادۍ» وروسته د هغوی ځينې وسايل نندارې ته وړاندې کړي وو.

تر دې کتنو وروسته د موزیم مرکزي سالون ته لاړو، دا سالون «د بري سالون» په نامه یادېږي. په دې سالون کې هغه بیرغ په یوه

بنسټه یې ویتړین کې ایښی و چې پر (۱۹۴۵ م) کال شوروي لښکرو د لومړي ځل لپاره پر برلین رپولی و. دا بیرغ د همپشه لپاره دلته وي، خو په خاصو ورځو کې را اېستل کېږي. بیرغ سور رنگ لري؛ د پخواني شوروي اتحاد ملي او د کمونیست ګوند ګوندي بیرغ و، چې د لور او خټک نښان یې په منځ کې لګېدلی دی.

د موزیم بله لویه برخه (تر جګړې وروسته موزیم) دی. مانا دا چې تر دویمې نړیوالې جګړې وروسته، چې کومې نوې او عصري وسلې جوړې شوي، د هغو لپاره ځانګړی شوی دی.

تر جگړې وروسته لومړنۍ وسله چې دلته ایښودل شوې وه، هغه کلاشینکوف و او خپله د کلاشینکوف عکس، چې روسان پرې ډېر ویاړي. د ځینو نورو عصري وسلو ویتترین هم دلته و د پراشوتې عسکرو او ټانکونو تابلوګانې او بېلګې هم دلته وې. بل سالون یې بحري ځواکونو ته ځانګړې کړې و. هغه بحري تومانچې هم په کې نندارې ته ایښودل شوې وې چې په لنډه فاصله (۱۱) مترو کې سړی ولي. په یخو سیمو کې کارېدونکې وسله او هم هغه روسۍ وسله چې د عربو او اسرائیلو په جګړه کې کارېدلې وه، دلته یې بېلګې ایښې وې. زموږ لپاره جالبه دا وه، چې د افغانستان د جګړې لپاره یې هم یوه ځانګړې کړکۍ یا ویتترین په پام کې نیولې وو. سره له

دې چې موږ په دې کړکۍ کې د جګړې تصویرونه او نمونې ولیدل خو موږ ته یې ځکه تشریح نه کړل، چې د دوی په نظر (۳۰) کاله پرې لانه دي تېر شوي، په ویتترین کې د (ډاکتر نجیب الله) ځینې هغه تصویرونه چې د جګړې انځورنه یې کوله، لیدل کېږي،

همدارنگه د روسي چورلکو، زغره والو ټانکونو او نورو جگړه ييزو وسايلو تصويرونه وو، خو موږ وکولای شول د دې ویتړین خو عکسونه عکاسي کړو.

تر دې وروسته یو بل سالون ته لاړو. دا هغه سالون دی چې نور نو شوروي اتحاد ړنگ او د روسیې فیدریشن جوړ شوی دی. په دې

هال کې د پخواني شوروي تر ډنگېدو وروسته د اوسنۍ روسيې د دفاع وزيرانو عکسونه نندارې ته وړاندې شوي دي.

په همدې سالون کې د (جنوبي اسيتيا) د جگړې تصويرونه چې پر (۲۰۰۸م) کال پېښه شوې وه، هم وو. په دې جگړه کې چې کومې امريکايي وسلې د دوی لاس ته ورغلي وې، د هغو بېلگې يې ايښې وې. وړې وسلې وې.

بل ځای د کلاشينکوف اوسني ډولونه وو، چې ځينې ډولونه يې د ناټو سازمان ځينې غړي هېوادونه هم کاروي. دلته يوه بې غږه تومانه هم ايښودل شوې وه. هغه چاکو ډوله تومانه هم نندارې ته ايښودل شوې وه چې مخکې سړی وهي او شاته ډزه کوي. د ټانک ضد وسلې، ډول ډول توغندي په کې ايښودل شوي وو، داسې توغندي چې آن (۲۰mm) ډبل ټانک هم له منځه وړي، دا توغندي د نړۍ هر ډول ټانک له منځه وړلای شي.

تر دې ځايه چې وگرځېدو، ښه سترې شو، خود موزيم اکثره برخې مو وکتلې. البته د موزيم تر ودانۍ بهر چمنونه او پارکونه يې هم راوښودل چې هلته هم د درنو وسلو عملي بېلگې ايښودل شوې وې، خو موږ ډېر سترې وو. نو ځکه مو چای غوره وباله.

کله چې ښه سترې شو، نو چای ته مو ښه اشته راغله، زموږ يو ملگري وويل: ((همدلته لاندې په موزيم کې کاتين دي، ښه چای په کې شته او د خوراک څښاک شيان په کې پرېمانه دي. هملته لاندیني پور ته کښته شو، کيک، بسکت، ډول ډول چاکليټونه، قهوه، تور او شنه چایونه ټول پيدا کېدل. دننه کاتين ډېر لوی نه و، پر يوه وخت يې د شلو پنځه ويشتو کسانو د ځايونې وړتيا درلودله، هملته مو چای راوغوښت، ښه په مړه

خپټه مو وڅښه، دمه مو ښه راسته شوه، ستړيا مو ووته، بېرته راتازه شو او بيا د بل پلان د تطبيق په لټه کې شو. له انډيوالانو مو پوښتنه وکړه، چې زموږ هغه بل گروپ سره به چېرته گورو؟ هغوی وويل: ((نن ماښام په مسکو کې د افغاني سوداگرو ټولنې مېلمستيا کړې، ټول هلته راځي، هلته بېرته سره يوځای کېږو.)) کله چې له موزيمه راووتو، نو زموږ د سورلي موټر مخې ته يو ښاغلی ولاړ و، چې پر سينه يې ډول ډول مډالونه څرېدلي وو. هغه وويل: ((ما په دويمه نړيواله جگړه کې گډون کړی او نورې

د پخواني شوروي جگړو ډگربر «اتل»، د افغاني هېئت له ځينو غړو سره

ډېرې سوبې مې گټلي، نو ځکه يې دا مډالونه ماته راکړي.)) دا ښاغلی د کمونيستي پېر د حالاتو محصول و، له خبرو يې داسې ښکارېده چې پر سينه څرېدلي مډالونه يې د ژوند ټوله پانگه ده او د پخواني ژوند ارمان يې څرگند او ده وويل: ((تاسو سره يو يادگاري عکس اخلم.)) موږ هم ورسره عکس واخيست او بيا په موټر کې سواره شو.

يوه ماښامنی له افغان سوداگرو سره

کله چې د وسلو له موزيمه راووتو، نو د افغاني سوداگرو د مرکز پر لوري وخوځېدو، پنځه بجې او پنځه لس دقيقې وې چې

دې مرکز ته ورسېدو. دا سيمه يا مرکز (سېواستوپل) هوټل نومېږي او د مسکو ښار په يوه ارزښتمن اقتصادي ځای کې موقعيت لري. دې غونډې ته نور گڼ شمېر مسکو مېشتي مطرح افغانان رابلل شوي وو. په يوه سالون کې چې نږدې دوه سوه کسان په کې ځايېدل، ټول کېناستو. د دفاع پخوانی وزير جنرال عبدالقادر،

حيات الله زيارمل تر (۱۳۷۱ل) کال دمخه دولت یوزیات شمېر نور لوړ رتبه چارواکي هم راغلي وو. دا غونډه نه یوازې یوه مېلمستیا وه، بلکې د موسیقۍ پروگرام هم ورسره مل و او ویناوو ته هم په کې وخت په پام کې نیول شوی و.

بناغلي (امان اشکرېز) چې په افغانستان کې یې یوزیات شمېر

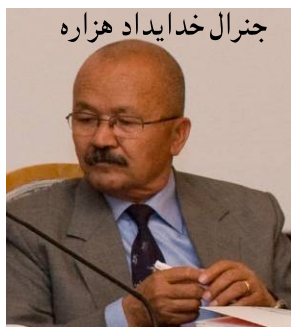
بناغلي امان اشکرېز او نور مسکو مېشتي افغانان، مېلمنو ته د هرکلي پر مهال

خلک له غږ او هنر سره اشنا دي، غونډه په خپل یو لنډ شعر پیل کړه، ویې ویل: ((د گرانو مېلمنو اصطلاح چې کاروم، دلته یوه مروجه ژبه ده که نه دلته ټول یو حیثیت لرو، خو یوازې هغه کسان چې نوي او تازه له افغانستانه راغلي، هغوی نظر موږ ته یو څه مېلمانه ښکاري. دا هوټل (سېواستوپل) نومېږي، د افغانانو کاري مرکز دی، دلته موږ زیاتو افغان مېلمنو ته هرکلی وایو. په دې ځای کې افغان سوداګر یوځای شوي دي. (۲۰۰۰) افغانان دلته کار کوي او ماښام بېرته خپل کور ته ځي. په (نويډ روز) ورځپاڼه کې د مسکو مېشتو افغانانو په باب معلومات راغلي دي. کله چې زموږ

دې قدر من افغاني هئيت دلتۀ تشریف راوړ، نو موږ ټولو هيله لرله چې دوی ته يوه ډوډۍ وکړو. بڼاغلې غلام محمد جلالې چې د دې مرکز رئيس دی، هم دلتۀ تشریف راوړ، تاسې دلتۀ د ټولو مېلمانۀ یاست. دلتۀ چې کوم افغانان اوسي د روسيې پر اوږو بار نه دي. د افغانانو په دې مرکز کې لومړی کار دا وشو چې دلتۀ يو مسجد جوړ شو، اوس دلتۀ لمونځونه کېږي، فاتحې اخيستل کېږي او نور ديني مراسم ادا کېږي. دوه ورځپانې (نويډ روز) او (هموطن) دلتۀ خپرېږي. دلتۀ ټول (۵۵۲) افغان شرکتونه دي. افغان ټلويزيون دلتۀ کار کوي. دلتۀ مو يو بنسټونځی هم تاسيس کړی، يوه دوره فارغان يې هم ورکړي دي. وړکتون هم لرو، فارغان مو بيا روسي بنسټونځيو ته معرفي کړي دي. په دې بنسټونځي کې پښتو، دري او د ديني علومو زده کړې کېږي. دلتۀ حلاله غذا پيدا کېږي. دا څلورم کال دی چې فرهنگي غونډې جوړوو. د نورو غونډه مو هم جوه کړه. د مسکو بڼاروال او د پنځو نورو هېوادونو استازو په کې گډون کړی و. په (۱۴) هېوادونو کې اول شو. ټول په گډه فرهنگي کار کوو. د فرهنگ د ودې ټولنې له خوا يو وړوکی کنسرت هم په پام کې نيول شوی دی.) بڼاغلې اشکرېز تر دې خبرو وروسته بڼاغلې نبي شينواري ته د شعر بلنه ورکړه.

(نبي شينواري) خپل شعر ولوست، هغه يو شعر زما په ستاينه کې هم ليکلی و، چې دلتۀ يې ولوست بيا يې په همدې غونډه کې ماته راکړ او مخکې يې په الوتکه کې راته ويلي وو چې يو شعر مې درته ليکلی، ته مې تر اوسه ليدلی نه وې، خو په غياب کې مې

درباندې وياړ کاوه. وروسته (چاوش صيب) خپل شعر ولوست، بيا (عمر تنگيار صيب) خپل طنز ولوست، تر هغه وروسته ډوډۍ راوړل شوه. څرنگه چې د افغانانو مېلمستيا وه، نو ځکه خويي بڼه خوندوره افغاني غذا برابره کړې وه، هم بڼه وه هم پرېمانه او هم زموږ پر ذوق برابره. تر ډوډۍ وروسته د موسيقۍ ډله دعوت شوه، بيا د موسيقۍ يوه نغمه وغږول شوه. تر دې وروسته (جنرال صيب خدايداد هزاره) ته چې د

افغانستان د مخدره موادو پر ضد د مبارزې وزارت وزير دی، بلنه ورکړل شوه چې خبرې وکړي. جنرال صيب په خپلو خبرو کې د جمهور رئيس تاوده سلامونه او نېکې هيلې مسکو مېشتو افغانانو ته ورسول او ويې ويل: ((زه د حکومت په استازۍ روسيې مېشتو افغانانو ته بلنه ورکوم چې د افغانستان په بيا جوړونه کې خپله ونډه واخلي.)) ده په لنډيز سره د مخدره موادو پر ضد د دولت پاليسي هم واضح کړه او په دې لاره کې تر لاسه شوي برياليتوبونه يې هم په گوته کړل.

ماته هم په پيل کې دوستانو په ډېر ټينگار وويل چې خبرې وکړه، خو ما ونه غوښتل خبرې وکړم. ورپسې (صديق پتمن صيب) چې اوس د پوهنې وزارت اداري

مرستیال دی، خبرې وکړې هغه په خپلو خبرو کې وویل: ((تاسو ټول د وطن خاطرې په زړه کې لرئ، ځینې دوستان به داسې وي، چې ټوله غمیزه یې دلته تېره کړې وي، خو په افغانستان کې یوه غمیزه داده، چې د سواد کچه ډېره ټیټه ده. اوس (۷) ملیونه زده کوونکي ښوونځي ته ځي. همدا اوس (۴۰۰) ښوونځي تړل شوي، تاسو څخه غوښتنه کوم، چې ښوونځي جوړ کړئ. موږ (۲۱۰) زره پرسونل لرو، پر تاسو مو سترگې ډکې شوې، سیاست باید موږه ټول نورو ته پرې نه ږدو. موږ باید خپله یوه ملي طرحه ولرو، تاریخ ثابتې کړې ده، چې بهرنيان د ډېرې مودې لپاره نه شي پاتې کېدلی. نو موږ او تاسې باید د خپلو مشکلاتو د حل لپاره خپله حل لاره پیدا کړو.))

کروینوف

پتمن صیب پسې د روسیې د وګړپوهنې انستیتیوت رئیس ښاغلي یوري کروینوف ته نوبت ورسېد، هغه په خپلو خبرو کې وویل: ((اوس به زه تاسې ته دوستان ووايم، ځکه چې موږ تاسې

درک کړئ. په روسیې فدراسیون کې ځینې خلک د افغانستان له درک پرته هغه یو غریب هېواد گڼي او د یوه ماشوم په شان چې څنگه پر لاره لاړ شي ورته گوري. زه باید یوه پوښتنه وکړم، چې افغانستان لرغونی هېواد دی که روسیه؟ ځینې هېوادونه کېدی شي

اوس قوي وي، خو وروسته بیا ضعیفېږي. خو ځینې بیا پخوانی کلتور لري. افغانستان اوس ضعیف دی، روسیه هم لس کاله

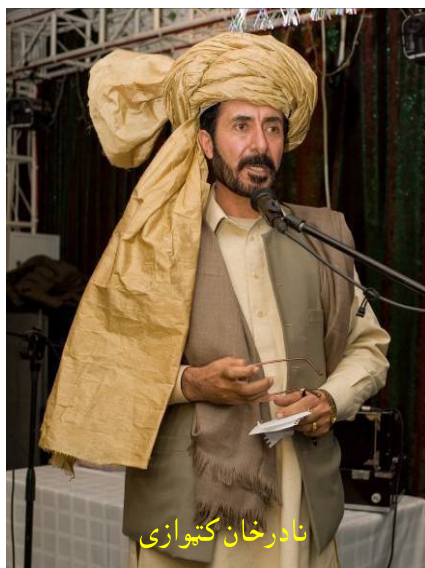
مخکې ضعیفه وه. حالات بدلېږي خو ولسونه پاتې کېږي. دا جرگه د دې سبب شوه چې موږ یو بل درک کړو. ټول هغه شیان چې زموږ په زړه کې وو، هغه وویل شول، دا چې آینده کې به څه کېږي؟ ما ډېر کتابونه لیکلي، غواړم یو بل کتاب هم ولیکم؛ افغانستان څه دی؟ روسیه څه ده؟ دا چې نړیوال له افغانستان سره مرسته کوي، ښه داده چې روسیه هم مرسته وکړي.

ځکه نو صنعت، اقتصاد او نور شیان باید پرمخ یوسو او خلکو ته ښه کارونه پیدا کړو. په روسیې او افغانستان کې باید بېکاری له منځه یوسو. مهم شی روح او اروا دي. افغانان او روسان یو بل ښه پېژني، کولای شي یو پر بل باور وکړي، یو بل په غېږ کې ونیسي، ترڅو یو بل ښه درک کړي، راځئ، چې د خپلو هېوادونو د راتلونکي لپاره کار وکړو، ځینې عادي پروژې که هم په پام کې ونیسو، راتلونکي کې موږ ته ګټه رسوي. په کابل او مسکو کې کلتوري مرکزونه په پام کې ونیسو، څه شی چې مسکو پورې اړه لري، زه به ډېر کوبنېن او مرسته کوم، په کابل کې هم داسې ځمکه شته چې روسیه هغه په اجاره راوینسي، کله چې روسیه کمزوري شوه، په کابل کې د روسي کلتوري مرکز پر یوه کنډواله بدل شو، خو موږ غواړو بېرته یې د پخوا په څېر ورغوو، راځئ! چې په ګډه سره کار وکړو.

که څوک مشخص وړاندیز لري، راځئ! چې بحث پرې وکړو. له کابل څخه راغلي افغانان پوهېږي چې مسکو مېشتي افغانان له موږ سره څه ډول کار کوي. په مسکو کې له افغاني ټولنې څخه مننه

خرگندوم. زه وړاندیز کوم چې د روسانو او افغانانو یوه بله جرگه دې په کابل کې جوړه شي.))

دې خبرو پسې په ولسي جرگه کې د پکتیکا د خلکو استازي ښاغلي نادرخان کټوازي ته بلنه ورکړل شوه، چې خپلې خبرې

وکړي. نادرخان کټوازي په پیل کې وویل: ((له ټولو افغان او روسي دوستانو مننه کوم. زه خو وایم چې له دې افغانانو څخه باید موږ په عمل کې ګټه واخلو، دا کدرونه د دې پرځای چې دلته پر دوکاندارۍ مصروف شي، له دوی څخه باید د افغانستان په بیارغونه کې ګټه پورته شي.)) نادرخان

کټوازي د ځینو نورو وړاندیزونو ترڅنګ د حکومت نیمګړتیاو ته هم ګوته ونيوله او ویې ویل: ((هرڅوک چې دلته بهر ته راشي بیا بهر مېشتو افغانانو ته د ورتګ بلنه او غوړې وعدې ورکوي، خو له دوی څخه چا پوښتلي، هغه کدرونه چې هلته د هېواد په داخل کې دي، د هغو قدر چا کړی که نه؟ چې اوس نورو بهر مېشتو ته بلنه ورکول کېږي.))

د ښاغلي نادر خان په خبرو پسې ښاغلي فاروق فردا د (لېوني) په نامه خپل يو شعر ولوست او بيا (ملاحيات الله) د دې غونډې وروستۍ دعا واوروله او په همدې سره غونډه په رسمي ډول پای ته ورسېدله. د غونډې په بهير کې پتمن صيب راته وويل: ((زه او خليلي صيب، سراج صيب او نور دوستان چې اسلامي مرکز ته لاړو، نو زموږ يې ډېر زيات قدر و عزت وکړ، د دې ځای مسلمانانو زموږ ليدو ته ډېر ترې وو، ان زموږ په ليدو يې په سترگو کې اوښکې راغلې، دا مهال ماته داسې تصور پيدا شو؛ يو څوک چې په کوم ځای کې ځان محروم احساسوي، هغو کې د خپلو همفکرو او همدینو د ليدو تنده او احساس ډېر زيات وي.

نو زموږ په ليدو د روسي مسلمانانو دا ټولنه ډېره زياته خوشاله شوه، موږ ته يې تحفې هم راکړې. زموږ ورتگ د دوی لپاره يو ښه ډاډ و. دوی په کمونيستي واکمنۍ کې ډېر ځپل شوي دي. اوس ورته مذهبي ازادي شته، خو بيا هم پخواني تاثيرات لا تر اوسه

پورې پرې څرگندېږي)) د غونډې ترپايته رسېدو وروسته ځينو نورو دوستانو سره هم معرفي شوم، يادگاري عکسونه مو هم

واخيستل، بيا له هغه ځايه د مېلمستون پر لوري رهي شو، نږدې يو نيم ساعت کې مېلمستون ته ورسېدو. په موټر کې راسره (عوض خان) هم و. تنکی عوض خان د عبدالله خان زوی دی، لکه څنگه چې په پيل کې يادونه کړې عبدالله اصلاً د لغمان اوسېدونکی دی، خو تر يوې نيمې لسيزې زيات وخت کېږي چې په مسکو کې اوسېږي، عوض خان اوس (۹) کلن دی، خود خدای په فضل ډېر لايقه دی، د خپل ټولگي اول نومره دی، نه يوازې په خپل ټولگي کې اول نومره دی، بلکې په روسي ژبه کې هم دومره تکړه دی، چې د خپل پلار گرامري تېروتنې هم سموي. نه يوازې په روسي، بلکې په پښتو ژبه کې يې هم د ځينو هغو کسانو ژبنۍ تېروتنې سمولې چې په پښتو

يې خبرې کولې او پښتو کې به يې د عربي، دري، روسي او نورو ژبو لغتونه ورگډول، ده به ورته سملاسي پښتو اندول پيدا کاوه.

په دې عمر کې چې څوک داسې استعداد ولري او داسې ملي روحیه، نو د سړي په زړه کې دا هيلې غوړېږي چې نه څوک دا ملت

وژلای شي او نه يې دا ژبه. بهر مېشتو افغانانو ته خوزموږ اکثره تشويش په همدې کې وي چې له خپل نوي نسل سره به څه کوي؟ خو څوک چې کله داسې تنکي گلان وگوري، تشويشونه يې ټول باد يوسي. د شپې يوولس بجې وې چې مېلمستون ته ورسېدو، بڼه سترې وو. له بناغلي عبدالله، عوض خان، طاهر خان شينواري او نورو

انډيوالاتو څخه مې خدای پاماني واخيسته او خپلې خونې ته لاړم، چيرکټ ته له تگ سره سم راباندې د خوب څپه راغله.

د پرېکړه لیک وروستی متن

د مې (۱۷) مه نېټه د یکشنبې ورځ وه، سهار وختي له خوبه پاڅېدم، تشناب کې مې پرځان اوبه تېرې کړې، لمونځ او سپورت مې وکړ او بیا مې د پرېکړه لیک د وروستي متن پر لیکلو پیل وکړ. پرون شپه ناوخته مې چې کوم پرېکړه لیک د لومړنۍ مسودې پر بنسټ ترتیب کړی و، هغه مې پرون سهار په موټر کې د افغاني لوري برخوالو ته ولوست، په موټر کې مایک تیار ایښی و او ټولو ته غږ په ښه ډول رسېده. دلته افغاني هئیت په څو بېلابېلو اتاقونو او ودانیو کې تیت و، نو تر ټولو ښه ځای همدا موټر و، چې ټول په کې راټول وو. په بل ځای کې د ټولو راټولول ناشوني وو، نو همدا (۳۰۲) موټر تر ټولو ښه ځای و، چې د پرېکړه لیک په هکله پرېکړه وکړو. ما د پخوانۍ مسودې او د څو ورځنیو خبرو پر بنسټ ترتیب شوی متن دوی ته ولوست، په ټولیز ډول دوی دا پرېکړه لیک تائید کړ، خو اوه اته ځایه یې د جزیي تغیراتو غوښتنه وکړه. پرېکړه لیک مې له سره ترتیب کړ، په همدې وخت کې بیا راباندې یوه سترګه خوب راغی.

د پرېکړه لیک وروستی متن مې پر همدې ورځ روسي لوري ته تسلیم کړ، هغوی تر کتنې وروسته ماته وویل: ((پر ښه لیکل شوی)) تر کتنې وروسته یې یوازې یو څو ځایه څو جملې په کې بدلې کړې وې او یو څو ځایه یې لږ بدلون په کې راوستی و، خو دا

دېر اساسي بدلون نه و. په پای کې پرېکړه لیک دغه لاندې بڼه خپله کړه:

د روسیې او افغانستان د مناسباتو په اړه د گډې جرگې پرېکړه لیک

مسکو - روسیه

د (۲۰۰۹ م) کال د مې (۱۴) مه نېټه

د (۲۰۰۹ میلادي) کال د مې میاشتې پر (۱۴) مه نېټه، د روسیې او افغانستان د دپلوماتیکو اړیکو د نوي یمې کالیزې په ویاړ د دواړو هېوادونو ترمنځ د مناسباتو په اړه گډه جرگه (علمي او څېړنیز کنفرانس) د روسیې په پلازمېنه مسکو ښار په (جمهوری ریاست هوټل) کې جوړه شوه.

دغه علمي - څېړنیز کنفرانس (فوروم) د روسیې (د نفوس پوهنې، مهاجرتونو او سیمه ییزې پرمختیا انستیتوت) د نادولتي، مستقلې علمي موسسې په نوښت او هلو ځلو، د روسیې د بهرنیو چارو وزارت او ملي شورا په همکارۍ جوړ شوی و.

په دې علمي کنفرانس (جرگه) کې د دواړو هېوادونو يو شمېر لوړ پوړو حکومتي چارواکو، د مدني ټولنو، علمي او ټولنيزو بنسټونو استازو، او د ملي شورا يو شمېر غړو برخه اخيستي وه. د کنفرانس په پيل کې د روسيې د صدراعظم مرستيال ايگور سپچېن، د افغانستان د جمهور رئيس مرستيال کریم خليلي، د روسيې د امنيت شورا رئيس نیکولای پاتروشف او دمخدره موادو پر ضد د روسيې د دولتي کمېټې رئيس ويکتور ايوانوف غونډې ته د هرکلي پرانيستونکي ويناوې وکړې.

په کنفرانس کې، په بېلابېلو ډگرونو کې د افغانستان او روسيې اړيکي په هراړخيز ډول وڅېړل شول او د دوه اړخيزو مناسباتو پر پراختيا، پرمختيا، ټينگښت او سمون ټينگار وشو. د کنفرانس برخوالو د خپل کار په پای کې، د نتيجه په توگه، دغه لاندې پرېکړه ليک تصويب کړ:

الف - په کلتوري برخه کې :

۱- د دواړو هېوادونو له حکومتونو څخه هيله کېږي، چې د دوه اړخيزو کلتوري مناسباتو د پراختيا لپاره، د کلتوري همکاريو يو تړون لاسليک کړي.

۲- يو بل ته د دواړو هېوادو د ولسونو د کلتور د ښه ورپېژندلو لپاره، د دواړو خواوو له دولتي چارواکو څخه هيله کېږي، چې په مسکو کې د افغانستان د يو داسې کلتوري مرکز د جوړېدو چارې سمبال کړي، چې يو ښوونځی، کتابتون، جومات او د غونډو يو منځنی سالون ولري. دغه راز د روسيې له

حکومت څخه هیله کېږي، چې په کابل کې خپل کلتوري مرکز (د شوروي اتحاد د علم او فرهنگ خونه) له سره ورغوي او فعال یې کړي.

۳- د روسیې له دولتي مقاماتو څخه هیله کېږي، چې د افغان کدرونو د روزنې لپاره، افغانستان ته هر کال په بېلابېلو برخو کې لږترلږه (۵۰۰) تحصیلي بورسونه او لس د اسپیرانتورۍ او دکتورا بورسونه ورکړي. د افغانستان له حکومت څخه هیله کېږي، هغو روسي محصلینو ته، چې پښتو او دري ژبې زده کوي، د لنډ مهالو او اوږدمهالو کورسونو او تحصیلي بورسونو په برخه کې مرستې او اسانتیاوې برابرې کړي.

۴- د روسیې له دولتي مقاماتو څخه هیله کېږي، چې په لومړي گام کې د ښه نیت په هیله، د افغانستان په څلورو لویو ولایتونو (کندهار، هرات، ننگرهار او بلخ) کې یوه یوه مسلکي لېسه له ټولو معاصرو اسانتیاوو سره فعالې کړي او وروسته د امکاناتو په صورت کې د الپۍ نورو ولایتونو ته هم وغځوي.

۵- د روسیې له چارواکو څخه هیله کوو، چې د افغانستان د تعلیمي او تحصیلي نصاب د کتابونو په چاپ، د چاپخونو په جوړونه او د دولتي ټلویزیوني او راډیويي تاسیساتو په بیا رغونه او نوې جوړونه کې د افغانستان له حکومت سره مرسته وکړي.

ب: په اقتصادي برخه کې:

۱- د کنفرانس برخوالو له دواړو حکومتونو څخه وغوښتل، چې د خوراكي موادو، انرژۍ، صنعتي پرمختيا او کرنې د عصري کولو لپاره د خپلمنځي (بين الحکومتي) همکاريو يو تړون لاسليک کړي.

۲- په کنفرانس کې ټينگار وشو، روسيه دې په افغانستان کې د هغو (۱۴۲) پروژو پر بيا رغونه لاس پورې کړي، چې د پخواني شوروي اتحاد پر وخت د روسي او شوروي ماهرانو له خوا جوړې شوي او د جگړو پر مهال يې اکثره بېرته له کاره غورځېدلې دي. سربېره پر دې له روسيې څخه غوښتنه وشوه، چې په افغانستان کې د نورو نويو او لويو اقتصادي پروژو سربېره پخوانۍ (۳۲) ناتکميله ودانۍ تکميل او د (۱۰۰) هغو پروژو پر عملي تطبيق لاس پورې کړي، چې د عملي کېدو پلان يې جوړ شوی و.

۳- د کنفرانس برخوالو وويل: د روسيې له حکومت څخه هيله کوو، چې په افغانستان کې، د نويو برېښنا بندونو او اوبه خور سيستم په جوړونه کې د افغانستان له حکومت سره مرسته او همکاري وکړي.

۴- د روسيې او افغانستان له حکومتونو څخه هيله کوو، چې د دواړو هېوادونو تر منځ د تجارتي - اقتصادي همکارۍ د بين الحکومتي کميسيون د جوړولو امکانات وڅېړي، او همدارنگه د روسيې، افغانستان او مرکزي اسيا د هېوادونو د اقتصادي همکارۍ لپاره دې د شانگهای د همکارۍ د سازمان،

د ټولگټو (مشترك المنافع) هېوادونو د يوروايشيا اقتصادي همکارۍ، د گډ امنيت د تړون هېوادونو، پارلماني جرگو او نورو سيمه ييزو سازمانونو امکانات وکاروي.

۵- په کنفرانس کې د روسيې له دولت څخه هيله وشوه، چې په افغانستان کې د روسيې تجارتي-اقتصادي نماينده گۍ د پرانيستلو امکانات وڅېړي.

۶- له روسيې څخه هيله کوو، چې د افغانستان د حکومت د غوښتنې په حالت کې، د افغانستان اسلامي جمهوريت ته د اوږدې مودې دولتي کرېډېټ (پور) ورکړي، او همدارنگه پر (۱۹۹۱ م) کال د روسيې په بهرني اقتصادي بانک کې د افغان سوداگرو کنگل شوي حسابونه بېرته ازاد کړي. د دې ترڅنگ د روسيې له چارواکو څخه هيله کوو، چې روسيې ته د افغانستان د توليداتو او پيداوارو د صادرو لړۍ په برخه کې په گمرکي محصولاتو کې کمۍ او اسانتيا راولي او د افغانستان له حکومت څخه هيله کوو، چې په افغانستان کې د روسي توليداتو د صدور او پانگونې په برخه کې له روسي سوداگرو او پانگوالو سره مرسته او همکاري وکړي. د دې ترڅنگ د دواړو هېوادو له حکومتونو څخه هيله څرگنده شوه، چې افغانستان ته د روسيې او روسيې ته د افغانستان د صادراتو د اسانتياو لپاره د منځنۍ اسيا له هېوادونو سره د ترانزيتي او ترانسپورتي لگښتونو د کمولو په باب د بين الحکومتي کميسيون په سطحه خبرې اترې وکړي.

۷- د دواړو هېوادونو د تجارت د اتاقونو تر منځ دې د دايمي همکارۍ زمینه برابره شي .

۸- د کنفرانس برخوال د افغانستان د اسلامي جمهوریت له حکومت څخه هیله کوي، چې په افغانستان کې د روسیې د بانکونو د څانگو د کار او فعالیت لپاره لازمي او ممکنې اسانتیاوې برابرې کړي، له دې لارې به په افغانستان کې د پانګونې او تجارتي معاملاتو د ترسره کولو لپاره د پوړونو او کرېډېټونو امکانات اسانه شي .

۹- په کنفرانس کې د روسیې له دولت څخه هیله وشوه، چې د کابل او مسکو تر منځ هره ورځ د (ایروفلوټ) د هوايي شرکت د الوتکې پرواز تنظیم کړي، همدا ډول د مسکو او کابل تر منځ د پروازونو د زیاتولو لپاره (د اریانا افغان هوايي شرکت) سره د روسیې تولید یوې مسافر وړونکې الوتکې د پېرودلو په چارو کې مرسته وکړي.

ج : په امنیتي برخه کې :

۱- د کنفرانس برخوالو په افغانستان کې د بحران د حل لپاره، یوازې پوځي لارې ګټې وبلله، ټینګار یې وکړ، چې د امنیت د ټینګښت لپاره باید له نورو سوله ییزو لارو چارو څخه هم کار واخیستل شي. دوی له روسیې او افغانستان څخه هیله وکړه، چې په امنیتي چارو کې له یو بل سره ناپوځي همکاري وکړي.

۲ - مخدره توکي، تروريزم او نا امنی یو له بل سره تړلي دي، د دغو پدیدو پر وړاندې مبارزه، نه یوازې د افغانستان د حکومت دنده ده، بلکې د روسیې په ګډون ټول هېوادونه باید په دې مبارزه کې د افغانستان د حکومت ملاتړ وکړي، د مخدره توکو د لېږد رالېږد لپاره خپل سرحدونه او مارکېټونه کنټرول کړي، چې د دې توکو تقاضا اصلاً له منځه لاړه شي.

۳ - د کنفرانس برخوالو له روسیې او نړیوالې ټولنې څخه غوښتنه وکړه، چې له افغان بزرګانو سره د یوې بلې کرنې بدیل کښت، په باب فکر او مرسته وکړي، دغه راز له بزرګانو سره دې د هغوی د کرنیزو محصولاتو د لوړولو په مقصد د اصلاح شویو تخمونو او کیمیاوي سرې مرسته وکړي. د کنفرانس برخوالو همدا ډول له روسیې او نړیوالې ټولنې څخه هیله وکړه، چې د افغانستان د کرنې په عصري کولو کې له افغانستان سره مرسته وکړي. د کرنې عصري کول نه یوازې د زراعتي محصولاتو په لوړولو کې مثبت نقش لري، بلکې د کوکنارو د کرنې کاروبار هم له منځه وړي او د امنیت له ټینګښت سره هم مرسته کوي.

۴ - له روسیې څخه په ټینګار غوښتنه وشوه، چې په افغانستان کې د یو غښتلي مرکزي حکومت ملاتړ وکړي، یوازې له مرکزي حکومت سره خپل روابط وساتي او له هغه سره مرسته وکړي. د مرکزي حکومت استحکام د امنیت په ټینګښت کې تر ټولو ډېر موثر نقش لري.

۵- د کنفرانس برخوالو تروریزم او مخدره مواد ، بشري ضد پدیدې وگڼلې او افغانستان یې تر ټولو زیات د دې پدیدو قرباني شوی هېواد وگاڼه، ټینګار یې وکړ، چې د دې نړۍ د بښمنه پدیدو د له منځه وړلو لپاره، د ټولې نړۍ ګډې همکارۍ ته ضرورت دی .

۶- د کنفرانس برخوالو د افغانستان سیاسي - جغرافیایي موقعیت له اقتصادي، بشري او فرهنګي پلوه خورا مهم و ارزاوه او دغه هېواد یې د دریو بشري حوزو (جنوبي اسیا، منځنۍ اسیا او منځني ختیځ) تر منځ د وصل کړۍ وبلله، ټینګار یې وکړ، که له افغانستان سره مرسته وشي، چې له خپل دغه موقعیت څخه په تېره بیا د تجارتي ترانزیت په برخه کې کار واخلي، نو نه یوازې دا چې د افغانستان او سیمې له اقتصادي ودې سره به مرسته وکړي، بلکې سیمې او نړۍ ته به د ثبات د راوستلو تر څنګ، د ترهګرۍ او مخدره موادو پر وړاندې هڅې ګړندی کړي .

د روسیې او افغانستان تر منځ د متقابل باور د دایمي او غیر رسمي ډیالوګ لپاره په کار ده، چې د دواړو هېوادونو تر منځ د لومړنۍ ګډې جرګې (فوروم) د سازمان ورکونکو او برخوالو په ګډون د دواړو هېوادو د اړیکو یو دایمي غیر دولتي سازمان - دایمي ګډه جرګه (ګډ فوروم) منځته راشي. د دغې دایمي جرګې په مشرتابه کې به د روسیې او افغانستان استازي او همدارنګه په روسیه کې د مېشتو افغانانو د ټولنې استازي ګډون ولري .

دغه دايمي سازمان ته وظيفه ورکول کېږي چې د روان (۲۰۰۹ م) کال په مني کې د روسيې او افغانستان د اړيکو دويمه جرگه په کابل کې جوړه کړي.

تر هغه ځايه، چې په روسيه کې دمېشتو افغانانو علمي، مسلکي او کاري پوتنسيال هم د روسيې او هم د افغانستان په ټولنيزه فرهنگي او اقتصادي وده کې ټاکلي مثبت نقش او اغېز لري، بنايي په روسيه کې د اوسېدونکو افغانانو رول، د افغانستان په بيا رغونه او د دواړو هېوادونو د اړيکو په ټينگښت کې پياوړی شي. روسيه مېشتي افغانان چې، د دواړو هېوادونو د ولسونو کلتوري او اقتصادي ځانگړتياوې او امکانات تر ټولو ښه درک کوي، کولای شي د دواړو هېوادونو امکانات وڅېړي او د بشري، کلتوري او اقتصادي همکاريو په برخه کې د عملي اقداماتو لارې چارې په گوته کړي.

پر پورتنیو پرېکړو او غوښتنو سربېره د کنفرانس برخوال په خپلو څو ورځنیو بحثونو کې پر دې موافق شول او غوښتنه یې وکړه، چې د افغانستان او روسيې د پارلماني مناسباتو د ټينگښت په مقصد دې، د دواړو هېوادونو د پارلمانونو ترمنځ د پارلماني دوستۍ کمیسیونونه جوړ شي، دا کار به د دواړو هېوادونو ترمنځ سیاسي تفاهم غښتلی کړي. د دې ترڅنګ غوښتنه وشوه، چې د مرکزي اسيا او ټولګټو (مشترک المنافع) هېوادو د پارلمانونو ترمنځ دې هم ګډ کمیسیونونه جوړ شي.

د پرېکړه لیک پر موادو د کنفرانس (گډې جرگې) د دواړو
خواو ټولو برخوالو موافقه کړې، متن یې په روسي، پښتو او
دري ژبو یو له بل سره کتل شوی، یو ډول دی.

یادښت: د پرېکړه لیک دا وروستی متن، هغه بشپړ متن دی،
چې د جرگې د دواړو غاړو د برخوالو په استازي د گډې جرگې د
پرېکړه لیک د لیکنې هیئت (ډاکتر شېرحسن حسن، سپرافیم
مېلېنتیف، عبدالغفور لېوال او د جرگې جوړونکو یوري کروپنوف
او محمد بشر بشردوست) کره کړی، لاسلیک کړی او تائید کړی
دی.

په مسکو کې یوه پخوانۍ کلیسا

د مې (۱۷) مه نېټه وه، سهار کې پر پرېکړه لیک تر کار وروسته لېشان سترې شوم، تر یوې خپې خوب وروسته (۹) بجې چای ته لاړو، تر چای وروسته بېرته اتاق ته راغلم، بڼاغلې (میریس ویا)، چې په مسکو کې د نړیوالو اړیکو په څانګه کې درس لولي او ورسره ملګری (مشتاق احمد واحدزی) چې دی هم هلته د طب پوهنځي محصل دی، دواړه زما لیدو ته راغلي وو. یوه پنجه ورسره اتاق کې کېناستم، د زړه خواله موسره وکړل بیا د پروګرام مطابق د یوې زړې کلیسا د لیدو لپاره له اتاق ووتو، څو شپې وروسته په موټر کې کېناستو، پاوګم یوولس بجې موټر حرکت وکړ. مشتاق احمد په موټر کې راته وویل: ((زه (د خلکو دوستي پوهنتون) کې محصل یم. په دې پوهنتون کې د (۱۰۷) هېوادونو محصلین زده کړه کوي. د (۷۰۰) بېلابېلو مذهبونو پیروان په کې دي. د مذهبي او ملي مراسمو لپاره هر یو ته وخت ورکوي. یوه ورځ ما ورته یوه پښتو سندره (ستا په انتګو کې چې د چا د وینو رنګ دی) اجرا کړه، د ټولو ډېره خوښه شوه. دا خلک په عام ډول پښتانه ډېر خوښوي. اوس موږ په دې پوهنتون کې ټول (۷۰) تنه افغان محصلین یو، (۲۰) تنه یې په اماراتو کې پوهنځي کې دي او نور یې په نورو ټولګیو کې. یو افغان چې (سرور) نومېږي، هغه په کې استاد دی، آینده کې د نورو د استادۍ امکان هم شته، ځینې

استادان له افغان او نورو محصلينو سره ښه وضع نه کوي، يوه استاد ده چې ماته يې هېڅکله لس نومرې رانه کړې، ماته يې يو وخت په امتحان کې وويل: «افغانان مې بدې راځي.» يوه ورځ يې رانه امتحان نه اخیست، علت يې دا و چې پخوا يې خپلوان افغانستان کې وژل شوي وو. له همدې کبله بيا بل استاد او نورو استادانو راڅخه ازموینه واخیسته، بيا بل گروپ ته تبديل شوم، خو د دې پړعکس نور ډېر مينه گر کې استادان هم شته.))

مشتاق د خپل پوهنتون د محصلينو په باب وويل: {هغه ورځ چې کریم خليلي صيب دلته زموږ پوهنتون ته راغلی و، نو کله چې له عمومي کنفرانس څخه راخلاص شو، بيا په دې پوهنتون کې له هزاره محصلينو سره (د ابيتيان) په نوم هوټل ته چې اصلاً د هرات د خلکو دی او پوهنتون ته مخامخ موقعيت لري، لاړ. پرته له هزاره محصلينو څخه يې نور هېڅ بل افغان نه دی خبر کړی. کله چې ما يو هزاره محصل ته وويل چې ولې مو موږ خبر نه کړو. هغه وويل: «خود خليلی صاحب همين قسم تقاضا داشت.» مشتاق گيله کوله چې که هر څوک د افغانستان د دولت په استازۍ دلته راځي هغه هم بيا داسې يو لوړ رتبه هئيت، نو په کار ده چې ټولو افغانانو ته په يوه سترگه وگوري، دلته خپل قومي او سمېي مسایل ونه پالي.} په همدې خبرو خبرو کې وو، چې کليسا ته ورسېدو وخت پر محلي وخت يوولس بجې او شل دقيقې و. کله چې مو تر نه کښته شونو لومړی يوې مغازې ته لاړو، چې اتتيک شيان په کې ايښي وو. اکثره شيان په کې داسې وو چې د روسي کلتور څرگندونه يې

يون او يو مسكو مېشتی افغان (خالد) په يو چايخونه کې

کوله، مورڅه وانه خيستل، تر دې کتنې وروسته هلته نږدې يوه چايخونه وه، هلته لاړو. چای مو وڅښه خوند يې وکړ، لږ آرام شو. بيا د کليسا پر لوري وخوځېدو، دا يوه ډېره لويه کليسا وه، د کلا د پوال يې ښه دنگ و، لکه د پخوانيو بالاحصارونو په شان و. دا کليسا په (۱۷)مه پېړۍ کې جوړه شوې وه. له دې کليسا څخه د يوې دفاعي مورچې په توگه گټه پورته شوې ده. روسانو له همدې کليسا څخه پولينډي ځواکونو ته ماتې ورکړې وه. کليسا ته چې نږدې شو يو سړی پر عبادت لگيا و. دا خلک د عبادت لپاره مخصوص لباس لري. ښځې هم چې دې عبادتځي ته راځي، نو پروني پر سروبي. د کليسا تر لوی دېواله چې وردننه شې بيا نورې بېلابېلې کليساوې دي.

درې غبرگوني سرگيف لاورا کليسا: دا د روسيې معنوي زړه گڼل کېږي، چې (۲۵۰) کاله دمخه يې د (سرگي) له خوا بنسټ

اينښودل شوی، (۷۸) کاله يې دلته ژوند کړی دی. هغوی داسې مذهبي کسان وو، چې د (۷۰) داسې نورو کلیساوو بنسټونه يې ايښي دي. دا د مقدسې دروازې په نامه يادېږي. دا ټول عبادتخايونه يو ځل او پر يوه وخت نه دي جوړ شوي، دا وخت پر وخت جوړ شوي دي. په کمونيستي پېر (له ۱۹۲۲ څخه تر ۱۹۹۲ م پورې) کې دا عبادتخايونه ټول ترلې وو او خلکو ته اجازه نه وه چې دلته عبادت ته راشي. پر مذهبي خلکو بنديزونه وو. دلته يو موزيم هم و، پخواني خلک به دلته راتلل. (۵۰) کاله يې دوام وکړ. فعلاً (۳۲۰) کښيان دلته شته، هلته شاته يوه مدرسه ده چې (۷۰۰)

تنه په کې ديني زده کړې کوي. دا يو بل تعمير (۳۲۰) کاله دمخه جوړ شوی دی.

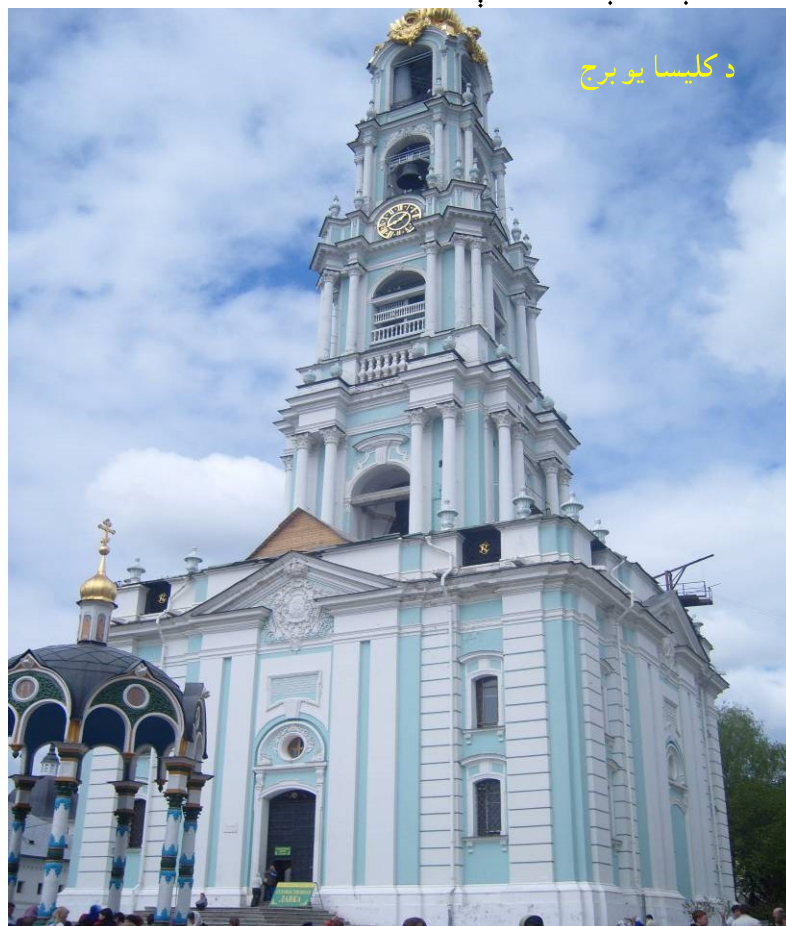
وخت پر وخت دې تعمیرونو کې بدلون راغلی دی. تابلوگانې يې په اتلسمه پېړۍ کې جوړې شوي. په يوه ځای کې د حضرت ادم (ع) او بي بي هوا تابلوگانې هم پر دېوال څرېدلې او په ډېر ظریفانه ډول انځور شوې وې، د حضرت جبرائیل امین يوه تابلو هم وه چې لاسونو پورې يې وزرونه هم درلودل.

د (ایکون) مجسمه هم وه. دا ودانۍ پر (۱۹۴۸م) کال بیا جوړه شوې، لرگي ته يې د سرو زرو د اوبو رنگ ورکړل شوی و.

هلته وړاندې د خبرونې لپاره یو زنگ و، چې (۸۸) متره لوړ و، دا په نړۍ کې تر ټولو لوړ زنگ و، چې د یوې کلیسا په پورتنۍ برخه کې ځوړند و. (۵، ۷) تنه وزن لري، په اتو تنو ددغې زنگولې د منځ

اوسپنه خوځوي چې زنگ ووهل شي. په دې کليسا کې هره مياشت دوه ځله زنگ وهل کېږي او عبادت کېږي، خو په ورځ کې (۹) ځله عادي عبادت کېږي. لنډه دا چې دننه موږ پر ځايونه وکتل، تر (۲) بجو پورې په دې کليسا کې وگرځېدو، بيا ټول راټول شو، د کليسا

مخې ته مو يو عمومي عکس واخيست. بيا خپل موټر ته پورته شو، پنځه لس دقيقې وروسته موټر حرکت وکړ. تر څه کم يو ساعت مزله

وروسته بېرته د مېلمستون پر لوري رهي شو ، خو مخکې تر دې چې مېلمستون ته ورسېږو ، ښاغلي عبدالله خپله پروښۍ خبره يو ځل بيا تکرار کړه او هغه دا چې نن غرمه موږ دده مېلمانده يو ، عبدالله لا پروښۍ موږ ته پر نن غرمه د مېلمستيا بلنه راکړې وه ، نن يې يو ځل بيا په موټر کې ټولو ته اعلان وکړ ، ځينې دوستان ډېر ستړي وو او غوښتل يې مېلمستون ته ولاړ شي او دمه وکړي ، خو اکثرو د عبدالله خپګان ونه شو زغملای او له هغه سره د غرمۍ لپاره چې دا وخت په حقيقت کې ماسپښينۍ وه ، لاړل. ښاغلي عبدالله ډېره لوکسه او پرېمانه ډوډۍ تياره کړې وه ، چې که ټول افغاني هئيت هم ورغلی وای ، بيا به يې هم کمۍ نه و احساس کړی ، ډوډۍ موښه په خوند وخوره ، گپ او شپ موهم ولگاوه ، دا مهال نو د ټولوزېه و چې مېلمستون ته ولاړ شي او دمه وکړي ، زه هم ښه ستړی وم ، خو طاهر شينواري راته وويل چې يو بل پروگرام هم پاتې دی. هغه دادی چې د روسيې له يو انټرنېټي ټلويزيوني کانال سره بايد هم مرکه وکړو ، موږ چې د مزې ستړي وو ، نورې مې مرکې هم له لاسه نه کېدې ، خو دوی ډېر ټينگار وکړ ، نو مجبور کړم مرکې ته لاړو.

د روسیې له یو انټرنېټي ټلويزیوني

چينل سره مرکه

د دې کانال ادرس مو پيدا کړ. تر یو څه سرگردانی وروسته هلته ورسېدو. په مرکه یا ګردي مېز کې ما (یون)، نادرخان کټوازي، ډاکټر برهان الله شینواري او د روسیې په استازی، بناغلي کروپنوف ګډون درلود. مرکه د ماښام پر (۷) بجو پیل شوه او په ژوندۍ بڼه خپرېدله. دې مرکې یو ساعت دوام وکړ. انټرنېټي ټلويزیوني چینلونه داسې دي چې د انټرنېټ له لارې ویدېوېي خپرونې لري. هغه څوک چې انلاین، انټرنېټ ته ناست وي هغه کولای شي، په ژوندۍ بڼه یې تعقیب کړي او هغوی چې انلاین نه وي، هر وخت کولای شي تېرې شوې خپرونې وګوري. په دې مرکه کې ډېرې زیاتې پوښتنې مطرح شوې، د بهرنیو ځواکونو شتوالی، د روسیې بیا راګرځېدنه، په افغانستان او سیمه کې د ثبات لارې چارې او نورې ګڼې پوښتنې چې د ټولو راوړل دلته لارم نه برېښي، خو پر یو شي چې ما ټینګار وکړ، هغه دا و چې روسیه باید خپلې تېرې تېروتنې بیا له سره تکرار نه کړي. افغانستان کې هغه وخت طبیعي ثبات راتللای شي، چې نظام یې د خلکو د طبیعي جوړښت، کمیت او کیفیت له مخې برابر شي، یوه محدوده ډله یا اقلیت نه شي کولای، په ټول هېواد کې طبیعي ثبات وساتي، دا داسې مثال لري لکه موږ چې د ټولې روسیې واک د تاتارستان او یا

هم د چيچنيا خو لږكيو ته وركړو او بيا ترې دا هيله هم وكړو، چې په ټوله روسيه كې امنيت او ثبات په بشپړ ډول ټينگ كړي. دا خلك كه روسيې او د هغې له امنيت سره مينه هم ولري، خو د يوه لوى ملك د واك انحصار د دې سبب كېږي چې په اتومات ډول ثبات له منځه لاړ شي. په افغانستان كې د پخواني شوروي غټه تېروتنه همدا وه چې د داسې لږكيو او محدودو ډلو تر شا ودرېده،

چې هغوى د ټول هېواد د كنټرول طبيعي ظرفيت نه درلود، نو له دې امله هغه كار شوروي ته په لوړه بيه پرېوت، اوس امريكايان هم همغه تېروتنه تکراروي. كه دوى ژر خپله دا تېروتنه اصلاح نه كړي، نو كېدى شي پر همغه برخليک اخته شي. مرکه په مجموعي ډول ډېره خوندوره او گرمه وه، افغاني لوري نادرخان كټوازي او ډاکټر برهان الله شينواري هم ښه ځوابونه وركړل. زموږ په خبرو كې پوره هماهنگي وه. كروپنوف هم زموږ د ډېرو خبرو تائيد وكړ.

له هغه ځايه بېرته د مېلمستون پر لوري رهي شو. كله چې
مېلمستون ته راغلو، ښه ستړي وو. خوشېې مو ډاكتري صيب
شېر حسن حسن، بشر صيب، کاني صيب، برهان الله شينواري او
نادر خان کتوازي، عبدالله خان او طاهر شينواري، سره بندار وکړ او
بيا خپلې خونې ته د تلوپه تکل کې شوم.

د مسکو ښار یوه شپه

کله چې مو له انډیوالانو رخصت واخیست او خوب ته مو ځان برابر اوه، نو طاهر شینواري او عبدالله خان وویل: ((یون صیب دومره ملاقاتونه دي وکړل او دومره مصروف وي، چې د مسکو ښار ښکلا ته مو هېڅ پام نه شو، نن مو اخري شپه ده او سبا روانېږئ. که ډېر ستړی نه یې، راځئ! چې لاړ شو د مسکو ښار ځینې برخې به وگورو، مسکو په شپه کې ډېر ښکلی ښکاري، که وخت ولږه موسیقي به هم واورو.)) د دوی په ډېر تینگار زه (یون) (زاهد صیب) (عبدالله خان) او (طاهر شینواري) څلور واړه د زاهد صیب په موټر

د مسکو ښار یوه منظره د شپې پر مهال

کې کېناستو او د مسکو ښار پر لوري وخوځېدو، هغه مزل چې موږ مخکې په یوه یو نیم ساعت کې واوه، اوس په نیم ساعت کې ترسره

شو، ځکه چې گڼه گوڼه نه وه او سرکونه ډېر آرام وو. د مسکو ښار واکونه خورا ښکلي ښکارېدل، د ښار د ننگې ماني او ښکلي رنگارنگ گروپونه د سړک په منځ کې داسې انځورېدل، لکه د سمندر غاړې ودانۍ او رڼاگانې چې د شپې له خوا د سمندر په تل کې ښکاري. د شپې له خوا چې گڼه گوڼه کمه وي، د مسکو ښار د واکمنو نندارې کېدلې شي. یوه هوټل ته پورته شو، گڼه گوڼه په کې

خورا کمه وه، یا دا چې د شپې ناوخته و، طاهر شینواري د خښاک او خوراک شیان راوغوښتل، وروسته د شرقي موسیقي غږ راڅرگند شو. څو نجونو لکه عربي نڅا غوندې نڅا وکړه، لباس یې هم همغسې اغوستی و، موسیقي او د دې ښکلا ننداره بده نه وه، خو څرنگه چې موږ ډېر ستړي وو، نو عبدالله خان او طاهر شینواري ته مې وویل چې که څه هم موسیقي یې خوندوره ده، خو خوب به تر دې ډېر خوندور وي، هغوی راته وویل: ((لکه چې ښه ستړی یې.))

بیا هغوی دواړو لکه په کلیو او بانډو کې چې به پخوا سندرغاړو ته
مشرانو یا ځوانانو یو موټی پیسې ورکولې، هغوی ته یو موټی
پیسې ورډالې کړې او همداسې له هوتله د مېلمستون پر

لوري را رهي شو. کله چې خونې ته ورسېدم، د دریشۍ تر بدلاته
وروسته راباندې د خوب څپې یرغل وکړ او د ارام غېږې ته لاړم.

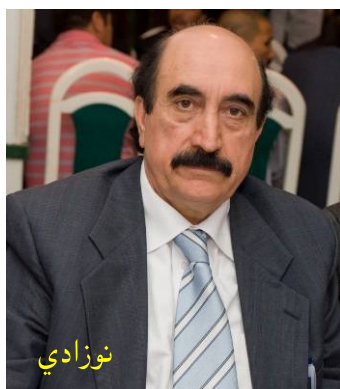
د مسکو نړيوالو اړيکو انستيتوت

د مې (۱۸) مه نېټه د دوشنبې ورځ وه. پر شل کم لس بجو مو د مسکو نړيوالو اړيکو د انستيتوت پر لوري حرکت وکړ. په موټر کې مو له ښاغلي (سلیمان لایق) او ښاغلي (حاجي محمد نوزادي) سره خوشېې پر ادبياتو او معیاري ژبې بحث وکړ.

ښاغلی حاجي محمد نوزادي او ښاغلی (بشیران) له ډنمارکه دې غونډې ته رابلل شوي وو. نوزادي صیب وویل: ((زیار صیب ماته هر وخت لیکي: (کله چې، کوم چې، کوم څوک چې) او داسې نور اضافي ترکیبونه مه کاروه، دا د اردو او انگلیسي ژبې تاثیرات دي چې پښتو ته راغلي دي؛ په سمه پښتو کې دا نه شته.)) د نوزادي صیب له خبرو داسې څرگندېدل چې هغه د زیار صیب له دې

ټينگار سره موافق نه و، خو ما نوزادي صيب ته وويل: ((كه له زيار صيب سره د ځينو سوچه پښتو لغتونو په زياته او يا كمه كارونه كې اختلاف لرې، دا دې خپل كار دى، خو په گرامر كې ورسره ځكه اختلاف مه كوه، چې گرامر د رياضي د فورمول په څېر دى او زيار صيب تر هر چا زيات پر دې فورمولونو پوهېږي، نو بايد دې چې خبرې يې ومنل شي.))

نوزادي

لايق صيب هم د گرامر په برخه كې د زيار صيب صلاحيت تائيد كړ. موږ خپلو خبرو ته دوام وركاوه، موټر هم په ډېر سرعت حركت كاوه. نږدې يو ساعت وروسته له مخكني پلان سره سم د مسكو د نړيوالو اړيكو انستيتيوت ته ورسېدو.

ساعت يوولس نيمې بجې و. د روسيې د نړيوالو اړيكو انستيتيوت كې پنځه تنه د پښتو او پنځه تنه نور د دري ژبې پر زده كړه بوخت دي. كله چې د انستيتوت مخې ته ودرېدو نوروسي ژباړونكي ښاغلي الكساندر ماته وويل: ((ته همدلته لږ صبر وكړه! تاسې پسې بل موټر راځي، تاسې بايد د اطلاعاتو او كلتور وزارت له معين سره وگورئ. له افغانستان څخه دوه معينان: ښاغلي پتمن صيب (د پوهنې وزارت معين) او ښاغلي فراهي صيب (د اطلاعاتو او كلتور وزارت معين) هم په دې ملاقات كې شامل دي.))

د روسیې اطلاعاتو او کلتور وزارت له مرستیال سره کتنه

خو د قیقي وروسته موږ پسې یو ځانگړی موټر راغی، زه موټر کې پورته شوم او زموږ نور ټول انډیوالان دې انستیتیوت ته داخل شول. عبدالله خان د ژباړونکي او (خالد) چې نوی راغلی و، هم د

ژباړونکي په توگه هلته راسره لاړل. دولس بجې وې، چې هلته ورسېدو. پتمن صیب او فراهي لادمخه جلسه پیل کړې وه. ښاغلي لطیف بهاند یې ژباړه کوله. د روسیې د اطلاعاتو او کلتور وزارت مرستیال ښاغلي (پاول خروشلوف) وویل: ((د پخواني او نوي تړون

له مخې کولای شو، نوې همکاري سره وکړو). فراهي صيب وويل:
 ((د لرغونو اثارو د رغونې لپاره د کدرونو روزنه موږ ته مهمه ده،
 نورو هېوادونو هم په دې برخه کې مرسته کړې ده، ستاسو مرستې
 ته هم اړتيا ده.))

د روسيې د اطلاعاتو او کلتور وزارت مرستيال وويل: ((که د
 موزيمونو په هکله څه لري، نو له همدا اوسه درسره مرستې پيلوو.
 د جولای تر (۵) پورې موږ ته په کتابتون او هنري برخه کې خلک
 معرفي کولای شئ، چې درته ويې روزو. تياتر، موسيقي او نورو
 برخو کې ستاسې زده کوونکي روزلای شو، د سينما په برخه کې هم
 امکانات لرو، د هنر پېژندنې په برخه کې هم امکانات لرو، د
 موزيم د متخصصينو د روزنې په برخه کې هم ونډه اخيستلای شو.
 موږ ته بايد لږ تر لږه (۵) تنه ژر تر ژره رامعرفي کړئ چې موږ يې
 دلته ژر پر روزنه لاس پورې کړو.))

دې پسې ما (يون) د خبرو نوبت واخيست او خپل نظر مې داسې
 څرگند کړ: ((که پر مشخصو وړاندیزونو غور وکړو، ښه به وي، زما
 يو وړاندیز دادی چې که د تنګرهار د هډې د نامنقول موزيم پر
 جوړونه لاس پورې کړئ، ښه به وي، که په پيل کې لږ تر لږه يوه
 احاطه ترې راتاوه شي چې د نورو کيندنو مخه ونيسي، هم ښه به
 وي، دلته د بوديزم مهال نور تاريخي اثار هم شته او همدارنگه په
 تنګرهار کې نور تاريخي اثار چې بايد ساتنه يې وشي. دغه راز د

هېواد په نورو سيمو او ولايتونو کې تاريخي اثار خوندیتوب ته اړتیا لري، چې کېدی شي د افغانستان د اطلاعاتو او کلتور وزارت یې د هریوه په باب مشخص وړاندیز ولري، خو ما یې یوازې دا یوه بېلگه یاده کړه.)) دوی ته زما وړاندیز په زړه پورې و. ویې ویل: ((ښه به وي چې په پیل کې یو هیئت دا سیمه وڅېړي.)) د روسیې د اطلاعاتو او کلتور وزارت له معین سره غونډه ښه پای ته ورسېده. هغوی د بورسونو ژمنه هم وکړه.

په مسکو کې وروستی غرمې

کله چې د روسیې د اطلاعاتو او کلتور وزارت، مرستیال سره تر کتنې وروسته راووتو، نو بېرته د مسکو د نړیوالو اړیکو د انستیتیوت پر لوري لاړو، ځکه چې له نورو انډیوالانو سره مو هم هملته وعده وه. کله چې هلته ورسېدو، نو بېرته ټول په لوی (۳۰۲) موټر کې سره راټول شو او د ډوډۍ لپاره مو حرکت وکړ، ترڅو

د قیقو مزله وروسته یې یو هوتل ته چې د موټرو لپاره یې بڼه مناسب پارکینګ درلود، ودرولو.

دې هوتل هم لکه د قفقازیانو د هوتل په شان تاریخي او کلتوري بڼه درلوده، ډوډۍ یې هم افغاني ډوډۍ ته ورته وه، لوی هېوادونه لکه روسیه، امریکا، هندوستان، جرمني او نور چې د ډېرو بهرنیو

هېوادونو د هئيتونو د ورتگ تجربه لري، کونښن کوي دا هئيتونه همغو هوتلونو ته بوځي، چې يا بېخي د دوی د کلتور ښکارندوی وي او يا هم ورسره ورته کلتور ولري. په بېلابېلو هېوادونو کې د سفر پر مهال د خپلې خوښې او خپل ذوق غذا پيدا کول، هغه ستونزه ده، چې هر څوک ورسره په بل هېواد کې مخامخ وي. د سياسي او رسمي سفرونو پر مهال کله کله غذا د پروتوکول يوه برخه وي، خو موږ چې کله دې هوتل کې کښته شو، ډوډۍ راته پردۍ ښکاره نه شوه عينا لکه افغاني ډوډۍ. ما تر ډوډۍ دمخه لږ سوپ راواخيست، سوپ مې لا خلاص کړی نه و چې غږ شو: ((هغه کسان چې په بهرنيو چارو وزارت کې ملاقات لري، هغه دې خپله ډوډۍ ژر خلاصه کړي، وخت ډېر کم پاتې دی.)) که څه هم ډوډۍ يې ډېره خوندوره وه خو زه يې پر ډېر خوند پوه نه شوم او همدارنگه زموږ هغه ملگري، چې د بهرنيو چارو وزارت په کتنه کې شامل وو، هغوی يې هم پر خوند پوه نه شول. ژر ژر مو يو څو مړۍ تر خولو کړې او له هوتله رابهر شو.

په بهرنیو چارو وزارت کې

کتنه

کله چې د غرمې ډوډۍ څخه رابهر شو، نو ټول ملګري په دوو ځانګړو وړو ګاډو کې کېناستو، د پولیسو ګاډی مو مخې ته و، چې لاره صافه کړي، په مسکو کې هم دا مهال ګڼه ګوڼه خورا زیاته وي. تر شل پنځه ویشټ دقیقو مزله وروسته د روسیې د بهرنیو چارو وزارت ودانۍ ته ورسېدو. دا ډېره دنگه او لوکسه ودانۍ وه، نږدې پنځوس پوږه لري، دا له هغو ودانیو څخه یوه ده چې د ستالین خويندې، په نامه یادېږي. ستالین د خپلې واکمنۍ پر مهال د مسکو ښار په څو مهمو برخو کې ډېرې دنگې او محکمې ودانۍ جوړې کړي او هره یوه یې د خپلې یوې خور په نامه کړې ده، که څوک د مسکو ښار پر یوه برخه او یا هم د کومې لورې ودانۍ پر سر ودرېږي، نو د (ستالین خويندې) ټولې ودانۍ لیدلای شي. دا ودانۍ هم د همغو ودانیو له جملې څخه وه چې هم تاریخي ښکاري، هم دنگه ده، هم محکمه او هم لوکسه. د دې ودانۍ په دخولي دروازه کې د کمونیستي پېر نښانونه نصب وو. پر درېو بجو مو په همدې وزارت کې د اسیا د دویم ډیپارټمنټ مرستیال ښاغلي (مصطفی بېلین علي میتهدویچ) سره تعارف وشو او بیا ددغه وزارت مرستیال (بارادافکین الکسي نیکولایویچ) سره ملاقات وشو بیا مو د افغانستان د برخې له مسوول کس سره ملاقات پیل

شو. هغه د افغانستان له مسایلو بڼه خبر و او هم یې په مسکو کې د اوسني افغاني هئیت له کتنو او فعالیت څخه پوره معلومات درلودل. د روسي هئیت مشر په پیل کې وویل: ((پر خوشاله یم چې تاسو ته بڼه راغلاست وایم. تاسو یوه مهمه ناسته کې گډون درلود. په دې جرگه کې ستاسو د اجرائیه او مقننه قوې استازو برخه اخیستې وه، دا کال ډېر ارزښتمن دی ځکه چې زموږ د دوو گاونډیو هېوادونو ترمنځ د روابطو (نوي کاله) پوره کېږي. د روسیې او افغانستان لپاره بیا هم ځکه ډېر مهم دی چې موږ باید یو بل سره بڼه د پلوماتیک مناسبات وساتو. زموږ په دوه اړخیزو اړیکو کې مختلف حالات موجود وو، کېکچن حالات هم وو او له خوشبینۍ ډک حالات هم وو، خو موږ کوبښن کوو یو بل سره د ښو مناسباتو اړیکې ولرو. د روسیې دولت هیله لري، دغسې ښکېو او ښو مناسباتو ته وده ورکړي. زه فکر کوم تاسو لس شپې او ورځې دلته مېلمانده وئ، زموږ د ښو اړیکو احساس به مو کړی وي. کله چې زموږ استازي لاوروف (د روسیې د بهرنیو چارو وزیر) ستاسو د هېواد له استازي سره خبرې مطرح کړي، موږ یې ملاتړ کوو. موږ بیا هم پر دې ټینګار کوو چې لومړی اقتصادي او تجارتي مناسباتو ته وده ورکړو او له دې لارې د زراعت او صنعت پرمختګ ته لاره اواره کړو، دا ډول همکاري چې د دوو هېوادونو متقابلې ګټه په پام کې ونیسو، لکه د نغلو برېښنا بند چې د برق (۵۰) په سلو کې اړتیا پوره کوي، پر نورو کوچنیو پروژو هم کار روان دی، موږ په خوښۍ سره غواړو چې د سالنګ تونل بیا ورغوو. موږ د کابل

پوليتخنيک لپاره دوه مليونه ډالر او همدارنگه د لوړو زده کړو لپاره نورې پيسې تخصیص کړي دي. موږ کونښن کوو چې افغانستان ته تر (۹۰) پورې د لوړو زده کړو بورسونه ورکړو. موږ په دې باور يو، چې ستاسو د پوليسو روزنه هم دلته کېدلای شي. موږ به پر خپلې همکارۍ سربېره بشري مرستې هم وکړو. (۱۷) زره تنه غنم همدا اوس له افغانستان سره مرسته شوې ده، موږ به د افغانانو نورو هغو غوښتنو ته هم مثبت ځواب ورکړو چې زموږ له امکاناتو سره سمون ولري، زموږ نورې گډې اقتصادي همکارۍ به په افغانستان کې په سولې او ثبات پورې اړه ولري. دا کال به د افغانستان لپاره دروند کال وي، ځکه چې هلته انتخابات راروان دي. د روسيې دولت پر دې باور دی چې هلته په افغانستان کې انتخابات په ډيموکراتيک شکل پرمخ لاړ شي، هيله ده نړيواله ټولنه د ټاکنو په درشل کې سوله او امنيت ټينگ کړي. موږ ډېر خوشاله يو چې د شانگهای مسله يوه سيمه ييزه مسله ده. د سيمې هېوادونو ته دا امکان ورکړی شوی چې د افغانستان د سولې په ټينگښت کې برخه ولري. موږ تيار يو چې د تروريزم او مخدره موادو پر ضد کار وکړو. موږ غواړو ووايو چې موږ د ملگرو ملتو د پرېکړې له مخې په افغانستان کې د شتو قوتونو په باب هم څه ووايو: سمه ده چې اوس د سولې او ثبات ټينگښت نړيوالو قوتونو پورې اړه لري، خو موږ غواړو دا ټول مسووليت د افغانستان پوځ ته وسپارل شي. موږ د افغانستان له مشرتابه سره موافق يو چې د بمباريو په نتيجه کې بايد بې گناه کسان ونه وژل شي او دا بمبارۍ

بايد ودرول شي. يو ځل بيا غواړم خپلو خبرو ته راشم، هغه دا چې د ملگرو ملتونو قواوې بايد د افغانستان په مسله کې له ډېر احتياط څخه کار واخلي او د ملکي خلکو د وژنې مخنيوی وکړي.

غواړم ستاسو پام له افغانستان څخه روسيې ته دمخدره موادو د قاچاق مسلې ته هم راوگرځوم، موږ د هغو اقداماتو هرکلی کوو چې د افغانستان دولت له خوا په دې برخه کې ترسره شوي دي. په دې خوشاله يو چې په (۲۲) ولايتونو کې د کوکنارو کښت له منځه تللی دی. موږ د پخوا په شان وینو چې دا مواد قاچاقېږي، موږ هيله لرو افغانستان خپل اقدامات لاپسې گړندي کړي، چې دا بهير ودرول شي. سره له دې چې دا يو دروند مسووليت او مشکل کار دی، په داخل کې هم مبارزه غواړي، د هيروينو د جوړېدو لپاره خام مواد له بهر راځي، دا ټول يو مشکل کار دی، خو بيا هم ستاسو پام ورته رالړوو. د دې موضوع بل اړخ دادی چې بزگران د کوکنارو له کښت څخه لاس واخلي، زموږ نظر دادی چې هغوی ته بايد يو بدیل برابر شي. ډېره زیاته مننه! ستاسو د نظرياتو د اورېدو په هيله!))

سید اسحق گیلاني

د روسيې د دې هئیت د مشرتابه له لوري چې کله خبرې ختمې شوې، نو بنساعلي سید اسحق گیلاني د افغاني هئیت په مشرۍ خبرې پیل کړې، خوروسي او افغاني هئیت دواړو تر خبرو دمخه خپله لنډه لنډه

پېژندنه وکړه. په روسي هئیت کې درې تنه شامل وو. په افغاني هئیت کې پنځه تنه او ښاغلي طاهر شینواري دواړو غاړو ته ژباړه کوله.

د افغاني هئیت غړي په دې ډول وو.

۱- ښاغلی سیداسحق گیلاني د افغانستان په ولسي جرگه کې د بهرنیو اړیکو د کمېسیون غړی.

۲- ښاغلی نادرخان کټوازی په ولسي جرگه کې د پکتیکا د خلکو استازی.

۳- ښاغلی بریالی صابر بریا د افغانستان د بهرنیو چارو وزارت استازی.

۴- ښاغلی عبدالغفور لېوال د افغانستان د علومو اکاډمۍ د سیمه ییزو مطالعاتو د مرکز مشر.

۵- او زه (محمد اسمعیل یون).

ښاغلي سیداسحق گیلاني خپلې خبرې داسې پیل کړې:

((له تاسو نه تشکر کوم چې ما او زما ملگرو ته مو د خبرو بلنه راکړه او همدارنګه ډېره مننه چې خو مهمو ټکو ته مو اشاره وکړه. له تاریخي روابطو (۹۰) کالو څخه نیولې، ښو او بدو شرایطو ته تاسو اشاره وکړه، د وروڼو په منځ کې کله کله خفګان پیدا کېږي، کله ښه او کله بد وي، خو زموږ توقع دا ده چې زموږ مشران وروڼه پر کشرانو شفقت وکړي او د دوستۍ لاس ورکړي. زه ستاسو توجه مشخصو نقطو ته راګرځوم:

د نغلو بند او د سالنگ تونل جوړول تقدیر وو، دا هغه پروژې دي چې تاسو پرې کار کړی، چې تاسې یې جوړې نه کړی، نور څوک یې نه شي جوړولای. د تحصیل په باب مو خبرې وکړې، اوس حتی ډېر واره ملکونه موږ ته ډېر بورسونه راکوي، هندوستان په کال کې (۵۰۰) او پاکستان (۱۰۰۰) بورسونه منلي، تاسې خویو لوی ملک یاست، د تاریخي دوست په توګه مو (۹۰) بورسونه په پام کې نیولي، دا ډېر کم دي. په روسیه کې زیات شمېر تحصیل کړي افغانان شته، د پولیتخنیک په انستیتیوت کې که تر دې زیاته مرسته وکړی، ښه به شي. پولیس چې تاسې تربیه کوی دا په بحر کې د یوه څاڅکي په توګه دي، که تاسې د افغانستان د پولیسو اکاډمۍ جوړه کړی، دا به ډېره ښه وي، موږ ستاسو وړاندیزونه د سر په سترګو منو، هر کلی یې کوو. موږ غواړو په افغانستان کې ډیموکراتیک انتخابات وشي، خو باور دی چې افغانستان کې به ډیموکراتیک انتخابات ونه شي، افغانستان به خپل انتخابات په خپله ونه کړای شي، دا د افغانستان د خلکو حق دی، خو دا حق ترې اخیستل شوی دی. له درېو میاشتو راهیسې کوم قانوني اقدام نه دی شوی، هغه ملکونه چې د ډیموکراسۍ دغه کوي، دا هسې وعدې دي. د مجاهدینو پر وخت یې موږ وها بیانو او همسایه ګانو ته پرېښودو، خارجي قوتونه په افغانستان کې یو حقیقت دی. ځینې یې په خپل سر او ځینې یې د ملګرو ملتو د پرېکړې له مخې راغلي دي، نه د افغانستان خلک او نه حکومت د دې وس لري چې د دوی د غلطو کارونو مخنیوی وکړي، دوی چې هرڅومره افغانان

وژني، افغانان د دفاع حق نه لري، بنديان د دفاع حق نه لري. موږ په قطعي ډول دا نه منو چې په (۲۲) ولايتونو کې کوکنار صفر شوي دي، موږ د دې فورمول سخت مخالف يو چې کوکنار او مخدرات تروريزم سره اړيکي لري.))

بناغلي سيد اسحاق گيلاني زياته کړه: ((کرزی د جوزا تر (۱) نېټې وروسته د افغانستان قانوني جمهور رئيس نه دی، روسيه بايد مرسته وکړي چې کرزی له واکه لرې او بيا ټاکنې ترسره شي. د جنگسالارانو په وجود کې سمې ټاکنې نه شي ترسره کېدلی او کرزی هم په ناقانونه توگه تر دې وروسته خپل واک ته دوام ورکوي.)) بناغلي گيلاني صيب بناغلي کرزي ته وړاندې نورې ستوغې او سپوره خبرې هم حواله کړې او له واکه يې د هغه په لرې کولو کې د روسيې د مرستو هيله وکړه.

بناغلي گيلاني پسې زما (يون) نوبت و. زه سره له دې چې د بناغلي گيلاني له اکثرو خبرو سره موافق وم، خو د يوه روسي چارواکي پر وړاندې د کرزي په باب د ځينو ناضروري الفاظو کارول او يا دا چې روسيه دې د هغه د واک په اختتام

کې مرسته وکړي، همنظري نه وم او چندان بڼې هم راباندې ونه لگېدې، ما وويل: ((په افغانستان کې د قدرت درې برخې موجودې دي، حکومت دی، ستره محکمه ده او ملي شورا ده. سترې

محکمې د مشروعیت بحران د ختمولو لپاره تر انتخاباتو پورې د جمهور رئیس د کار موده منلې او د ملي شورا اکثر و غړو هم دا نظر تائید کړی دی. همدا د مشروعیت سرچینې دي، پر دې وخت تردې بله غوره لاره نه وه.)) دا مهال اغاصیب سید اسحق گیلاني وویل: ((یون صیب د ملي شورا نمایندګي مه کوه.)) ما وویل: ((زه نه غواړم دلته دیالوګ جوړ کړم، خود ملي شورا اکثر و غړو د سترې محکمې پرېکړه تائید کړې.)) ما خپلو خبرو ته دوام ورکړ، ومې ویل: ((پر دې وخت تردې بله مشروع لاره نه وه، تېر انتخابات نسبتاً شفاف وو او د راتلونکو انتخاباتو په اړه هم موږ مخکې تر مخکې حکم نه شو صادرولای چې شفاف به وي که نه؟ خو موږ د روسیې په ګډون له ټولې نړیوالې ټولنې او میډیا څخه هیله کوو چې د انتخاباتو د مشروعیت او شفافیت د رامنځته کولو لپاره له ټولو قانوني لارو څخه هڅه وکړي. د کوکنارو د کښت په باب باید ووايم چې دا له تروریزم سره ارتباط لري او د هغوی د تغذیې منبع ده، خو داسې هم نه ده چې ترهګر یوازې د مخدره توکو ګټې ته ناست دي، دا د هغوی د تمویل په سرچینو کې یوه ده، مخدره توکي او تروریزم یوه نړیواله پدیده ده چې ټوله نړۍ باید په ګډه د هغو مخه ونيسي. روسیه باید له افغانستان سره په ټولو ډګرونو کې ناسیاسي مرستې وکړي. اقتصادي پروژې باید له سیاسي هغو څخه لرې وساتي، د افغانستان ثبات د سیمې او روسیې له ثبات سره مرسته کوي.))

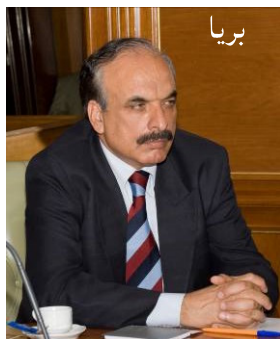
زما په خبرو پسې ښاغلي گیلاني
صیب غوښتل څه نور څه ووايي،
خو ښاغلي نادر خان کټوازي نوبت
واخيست، هغه وويل: ((افغاني
هئیت پر اقتصادي، کلتوري،
امنيتي او سياسي برخو خبرې

وکړې، روسیه که په زراعتي برخه کې له افغانستان سره مرسته
وکړي دا به د کوکنارو د کښت په مخنيوي کې مهم رول ولوبوي،
کوکنار او مخدره مواد رښتیا هم یو بل سره اړیکي لري، دا پدیدې
نړیوالې پدیدې دي، باید پر ضد یې نړیواله مبارزه وشي. روسیه
باید د افغانستان له مرکزي حکومت سره مرسته وکړي، موږ هیله
لرو چې شفاف انتخابات رامنځته شي، خو په وروسته پاتې ټولنو
کې سل په سلو کې شفاف انتخابات شوني نه دي. د انتخاباتو
ځنډول د نړیوالو امکاناتو او د انتخاباتو د کمېسیون له خوا د
اگست پر (۱۸) مه نېټه اعلان شوي، نړیوالې ټولنې او د ټاکنو
کمېسیون خپل معذرت وړاندې کړې، سره له دې چې جمهور رئیس
پر خپل وخت د ټاکنو د اړېدلو فرمان صادر کړی و. له نړیوالې
ټولنې څخه هیله کوو چې انتخاباتو کې د شفافیت لپاره هلې ځلې
وکړي.))

دې پسې ښاغلي گیلاني صیب بیا نوبت واخيست، ویې ويل:
((په مخدره موادو کې ډېر لوړ پوړي چارواکي لاس لري، د هغو
ترڅنګ نړیواله مافیا ده چې هغه نورې نړۍ ته انتقالوي. په اینده

انتخاباتو کې به بیا جنگسالاران انتخاب شي. په تېرو انتخاباتو کې جمهور رئیس (بوش) وویل چې زه د کرزي ملاتړ کوم، نه له اساسي قانون اونه له افغان ولس څخه.)

په ښاغلي گیلاني صیب پسې د افغانستان د بهرنیو چارو

بریا

وزارت یو استازي بریالي صابر بریا صیب خبرې پیل کړې، هغه وویل: ((موږ له روسیې څخه مننه کوو چې دا کنفرانس یې جوړ کړ او هغه کنگل چې تر دې وخته موجود و، هغه مات شو، د روسیې له خوا چې کومې مرستې شوي او کومې پروژې چې هلته دوی جوړې کړي، له

دوی پرته یې نور څوک نه شي جوړولای، د افغانستان دولت هیله لري چې ازاد انتخابات وشي، جمهور رئیس یو فرمان صادر کړ چې د هغه له مخې هېڅ دولتي شخص حق نه لري چې په انتخاباتو کې مداخله وکړي. له روسیې څخه هیله لرو چې د افغانستان له بهرنیو چارو وزارت سره د بورسونو او روزنې په برخه کې مرسته وکړي.

لیوال

موږ هیله لرو چې زموږ روابط سره زیات شي.)

دې پسې ښاغلي عبدالغفور لېوال خپلې خبرې پیل کړې: ((یوه لنډه یادونه لرم، زه د سیمه ییزو مطالعاتو د مرکز

مسول یم. موږ د بهرنیو چارو وزارت کې ناست یو، دا هغه مرکز دی چې دلته باید بهرنۍ پالیسي مطرح کړو، یو وړاندیز لرم هغه دادی چې د روسیې او لویديزې نړۍ ترمنځ اختلافات وو او اوس هم شته، خو شکونه یې بدلېږي، له بده مرغه موږ د تاریخ په یوه مقطع کې د دغو اختلافاتو قرباني شو، دې اختلافاتو افغانستان، روسیه او لویديځ هم وځپل، لکه مخدره مواد او روسیه، زموږ پېشنهاد دادی چې تاسې خپل خارجي سیاستونه داسې اعیار کړئ چې ستاسو اختلافات له غرب سره هر ډول چې وي، هغه دې وي، خو افغانستان کې باید مثبت رقابت وکړئ، روسیه او نور باید افغانستان باثباته کړي چې ټولو ته مشکل پیدا نه کړي. که روسیه دا ډول سیاست غواړي، باید اعلان یې کړي. پیل یې له همدې ځایه څخه وشي چې یوازې له مرکزي حکومت سره خپلې همکارۍ وکړئ، نه له نورو ډلو ټپلو سره.))

همدې خبرو سره د افغاني هټیت خبرې پایته ورسېدې. ورپسې د روسیې هټیت مشر وویل: ((ډېره مننه! موږ به له خپل طرفه پر دې مسایلو یوه دقیقه څېړنه وکړو او بیا به یوه نتیجه ترې راوباسو، موږ د روسیې دولت پر دې باندې ټینګار کوو چې کله هلته امن وي، موږ به دلته ارام اوسو.

ډېره زیاته مننه!))

وروسته د روسیې د وګړپوهنې انستیتیوت مرستیال ښاغلی (سېرافیم مېلېنتېف) چې د افغان-روسیې د ګډې جرګې د کمېټې په استازی یې خبرې کولې، وویل: ((دا هټیت زموږ په بلنه راغلی

دی. زه د انستیتیوت د ټول مشرتابه له خوا له تاسې تشکر کوم چې د دې هئیت لپاره مو د خبرو اترو زمینه برابره کړه، زه غواړم د

مننې اظهار وکړم، بیا هم مننه کوو چې تاسو د دې زمینه برابره کړه چې له افغانستانه داسې خلک راشي، چې هلته مخور خلک دي، موږ یو ځل بیا له تاسو څخه هیله کوو، چې موږ د روسیې او افغانستان په باب ګټورو نتیجې ته سره ورسېږو. موږ هیله لرو چې

زموږ څېړنې د روسیې او افغانستان لپاره ښې نتیجې ولري. یو ځل بیا مننه!))

کله چې غونډه خلاصه شوه، نو گیلاني صیب په قهر غوندې شو، لاندې دهلبزو کې یې یو ځل بیا وویل: ((تېر انتخابات نه شفاف وو، نه عادلانه.)) ما ورته وویل: ((که د جمهوري ریاست تېر انتخابات شفاف نه وو، نو بیا خو دا قاعده پر ولسي جرګې هم تطبیقېږي.)) هغه خپله لهجه لږه نوره هم سخته کړه: ((په ولسي جرګه کې چې کوم کسان یوناما راوړي دا ټول جعلی دي.)) مانه غوښتل گیلاني صیب سره نوره خبره تاوه کړم، ځکه چې ډېره مبارزه یې کړې او زه ورته ډېر احترام لرم، خو دومره مې ورته وویل: ((موږ د یوه مشترک هئیت په توګه راغلي وو، زموږ اختلافات تر کور دننه دي، دلته ضروري نه دي چې موږ روسانو ته خپلې داخلي ستونزې

او اختلافونه بیان کړو او خپل ځان سپک کړو، موږ باید له دوی سره پر داسې مسایلو بحث وکړو، چې د دواړو هېوادونو گټې وریږي ترلي دي، دا ډول مسایل فکر کوم زموږ په گټه نه دي او که بیا هم تاسو د کرزي ډېر مخالفت کوئ، کله چې د کابل هوایي ډگر کې کښته شوی، ټول داخلي ژورنالېستان راوغواړه، بیا چې هغوی ته هر څه وایې موږ یې دفاع نه کوو. خو دلته ماته مناسبه نه برېښي.» همدې سره د روسیې د بهرنیو چارو وزارت له ودانۍ رابهر شو.

د کابل پر لوري د تگ تیاری

کله چې د روسیې د بهرنیو چارو وزارت له ودانۍ راووتو، نو مستقیماً د مېلمستون پر لوري وخوځېدو، او په نیمې بجې ډوډۍ ته لاړو، دا نو د مسکو په دې مېلمستون کې زموږ وروستی ډوډۍ وه. تر ډوډۍ وروسته بېرته خونو ته راغلو، هر چا خپل بیکونه منظم کړل، (۹) بجې مو خونې تخلیه کړې. لس کم لس بجې د هوايي ډگر پر لوري وخوځېدو، تر میدان په پورې مو په موټر کې ډېرې ټوکې ټکالې وکړې. یوولس بجې هوايي ډگر ته ورسېدو. تر یوې بجې پورې په هوايي ډگر کې وو. دلته په (VIP) ترمینل کې اکثره

افغانان او زموږ روسي کوربانه زموږ مخه بڼې ته راغلي وو. تحفې یې هم ځان سره راوړې وې. هر یو برخوال ته یې د کنفرانس د

تصويرونو يو يو البوم، يو يو فلش او څه نور سوغاتونه ورکړل. د کنفرانس عکاسي (مارينا) چې يوه هڅانده پېغله وه او تل به يې خوله له خندا ډکه وه، ان د دې برخې عکسونه هم واخيستل، ټول افغانان چې دلته راغلي وو، دې کنفرانس پرې ډېر مثبت تاثير کړی و. ډاکټر صيب شېرحسن حسن، کاني صيب، نبي شينواری او يو شمېر نور ملگري په لومړي پړاو کې له موږه رخصت شول، عبدالله، فاروق فردا، طاهر شينواری، عمر ننگيار او ځينې نور ملگري ترپايه موږ سره حاضر وو، ان تر هغه وخته چې نور نو موږ له سترگو پناه شول، لس کم يوه بجه د (VIP) ترمينل له لارې هوايي ډگر ته ور داخل شو، هلته د (VIP) د يوه ځانگړي موټر په واسطه د الوتکې تر سينې پورې ورسول شو. يوه بجه الوتکه کې کېناستو، زموږ اکثره انډيوالان د بزښ کلاس تر شا پر لومړيو څو کيو ځای پر ځای شول، خوزما څوکۍ د الوتکې په وروستۍ برخه کې وه (۲۷P) څوکۍ وه. په الوتکه کې اکثره افغانان وو، خو د پخوا په انډول د بهرنيانو شمېر هم په کې ډېر شوی و، تر يوې بجې او لسو دقيقو پورې اکثره څوکۍ ډکې شوې، داسې ښکارېده چې د الوتکې يوه څوکۍ به هم تشه پاتې نه شي، پنځه لس کم دوه بجې الوتکې ځغاستليکې ته ځان برابر کړ. کله چې الوتکه والوته نو تر څو دقيقو وروسته يې گروپونه مړه شول. زه چې څو ورځني کار ښه سترې کړی وم، خوب راباندې راغی، زما عادت دی، چې په الوتکه، موټر او د سفر په نورو وسايطو کې راباندې خوب راځي، زموږ يو ليکوال ملگري (وکيل شينواری) وايي: ((کاشکې ما هم

داسې عادت درلودلای، زه خو په موټر او الوتکه کې هېڅ خوب نه شم کولای.)) وکیل شینواری رښتیا وایي، یو وخت زه او دی له پېښوره لاهور ته روان وو. د شپې (۱۱) بجې موټر کې کېناستو، سهار (۸) بجې لاهور ته ورسېدو، ما ټوله شپه په موټر کې خوب وکړ او ده تر سهاره پورې سترګه پټه نه کړه، اوس هم چې کله خوب راباندې راغی، نو هغه وخت بېرته وینښ شوم چې د څو کی ترڅنګ بل مسافر چې غالباً روسی به و، وخوځولم. کله چې مې مخې ته وکتل نو پر غوړېدلي مېز یې راته ډوډۍ ایښې وه. درې بجې او لس دقیقې لومړنۍ ډوډۍ وه چې په الوتکه کې تیاره شوې وه. تر درې نیمو بجو پورې له ډوډۍ راخلاص شو او دغه یادښت مې ولیکه، نور نو الوتکې خپل منزله ته دوام ورکاوه.

تر ډوډۍ وروسته راباندې د خوب بله څپه راغله، یو وخت مې د الوتکې د پیلوټ غږ واورېد، چې د (باکو) نړیوال هوایي ډګر کې د کېناستو په حال کې و، کله چې الوتکه پر ځمکه کېناستله نو په غورس او جمپونو یې پوه شو، (۴) بجې او شل دقیقې وې، رښایي نه وه، بیا راباندې خوب راغی. الوتکه له هوایي ډګره والوته، سترګې مې رښې کړې، د کسپین بحیرې پر غاړه ودان ښار او ودانۍ مې تر سترګو شول، بیا نولاندې نور بحر ښکارېده، یو ځل بیا راباندې خوب غلبه وکړه، د روسیې پر وخت شپږ نیمې بجې یې ډوډۍ راوړه، تر اوه نیمو بجو پورې مو ډوډۍ وخوړه، اوس نو چې د پخواني شوروي اتحاد له خاورې افغانستان ته نږدې کېدو غواړم خپل ساعت هم د افغانستان پر ټایم برابر کړم. دا دی سر له همدې

شېبې يې د افغانستان پر وخت برابر و، د روسيې او افغانستان اوسنی ټايم نیم ساعت توپیر لري، خو په روسیه کې وختونه، وخت پر وخت بدلون کوي. پنځه کم اته بجې د بامیانو پر سر و، پیلوټ اعلان وکړ، چې شل دقیقې وروسته کابل ته رسېږو. اته بجې او پنځه لس دقیقې وې، چې الوتکه د کابل نړیوال هوایي ډگر کې د ترمینل مخې ته راوړسېده.

د کابل په نړیوال هوایي ډگر کې د چک او تلاشی له معمولو اصولو راتېر شو، خپل بیک او نورې کڅوړې مې په خپل موټر کې کېښودل او تر نیم ساعت ځنډ وروسته کور ته ورسېدم. کور کې مو

مېرمن او ماشومان ټول منتظر وو، کله چې کور ته داخل شوم، ټول راباندې وغوړېدل، (ودان) او (سوله) مې پر یوه او بله اوږه کېناستل. د خپلو ماشومانو مینې او صمیمیت د سفر ستړي کوونکي وختونه ټول راڅخه له یاده وایستل او یو ځل بیا مې د خپل هېواد او خپل کور په غېږه کې د آرامۍ احساس وکړ.

د محمد اسماعيل يون لنډه پېژندنه

محمد اسماعيل يون

د حاجي محمد خان

زوی پر (۱۳۴۲ل)

کال، د لغمان

ولایت د الینگار

ولسوالۍ د نیازو

په یوې روښنفکرې

کورنۍ کې

زېږېدلی دی.

لومړنۍ زده کړې

یې د الینگار

ولسوالۍ د سلینگار په لومړني ښوونځي کې سرته ورسولي، تر هغه

وروسته کابل ته راغی او په خوشال خان لېسه کې شامل شو. پر

(۱۳۶۲ل) کال له نوموړې لېسې څخه په دویم نومره بریالی او پر

(۱۳۶۷ل) کال د کابل پوهنتون د ژبو او ادبیاتو پوهنځي د پښتو

څانګې محصل شو. پر (۱۳۷۰ل) کال له نوموړې څانګې څخه اول

نومره بریالی او پر همدې کال بېرته د پښتو څانګې د کدر غړی شو. پر

(۱۳۸۵ل) کال په نوموړې څانګه کې د ماسترۍ دوره پیل شوه، یون

په ډېر ښه او بريالي ډول دا دوره پايله ورسوله او د ماسترۍ ډپلوم يې ترلاسه کړ.

محمد اسماعيل يون له (۱۳۷۰ ل) کال څخه بيا تر ننه پورې د کابل پوهنتون د ژبو او ادبياتو پوهنځي تدريسې غړی او د (پوهندوی، علمي پورې ته رسېدلی دی، پر استادۍ سربېره، استاد يون د «کابل پوهنتون»، «هيلي» او «شمشاد» مجلو د چلوونکي دنده هم په ښه ډول ترسره کړې ده. په پېښور کې د چاپېدونکې «معارف» مجلې کتونکي غړی هم و. همدارنگه د يو شمېر نورو چاپي خپرونو همکار هم پاتې شوی دی.

استاد يون پر (۱۳۸۱ ل) کال، په جلال اباد کې، د بېړنۍ لويې جرگې لپاره د ختيزو ولايتونو د انتخاباتي دفتر مشر شو، ددې جرگې لپاره تر ټاکنو وروسته د جرگې غړی، بيا د جرگې د غړو له خوا د بېړنۍ لويې جرگې د لومړي منشي په توگه انتخاب شو. استاد يون په دې جرگه کې تر خپل وروستي وږه خپل ملي او تاريخي مسوليت ادا کړ او د هېواد د ښمنه عناصرو د توطيو مخه يې ونيوله.

تر دې جرگې وروسته، کله چې د افغانستان د اساسي قانون د تدوين بهير پيل شو، نو استاد يون بيا ددې بهير لپاره د ختيزو ولايتونو د دارالانشاد دفتر مشر وټاکل شو. په ختيزو ولايتونو کې د اساسي قانون د لويې جرگې لپاره انتخابات هم د همدې دفتر له خوا ترسره شول. استاد يون د اساسي قانون د تصويب په لويه جرگه کې د

نوموړې جرگې د دارالانشا د غړي په توګه خپل فعال رول ادا کړ. ټاکل شوی وه، استاد یون په ختیزو ولایتونو کې، د افغانستان د جمهوري ریاست لپاره، د عمومي ټاکنو د دفتر مسول شي، خو په کابل کې د لویو جنگسالارانو او ځینو تنظیمي مشرانو له خوا پر حکومت او ملګرو ملتونو د زیات فشار له امله له کاره ګوښه شو. ملګرو ملتونو (UNAMA) استاد یون ته وړاندیز وکړ، چې په کابل کې به تر دې لوړه دنده دروسپارو، خو استاد یون ونه منله او خپلې استادی ته یې دوام ورکړ.

درې کاله وروسته یې د ځینو ملګرو په زیات ټینګار او غوښتنه، د جمهوري ریاست د ملي امنیت شورا په دفتر کې د فرهنګي چارو د ریاست دنده ومنله او په کابل پوهنتون کې پر استادی سربېره لاتر اوسه دا دنده پر مخ وړي. استاد یون پر (۱۳۸۵ ل) کال د افغانستان او پاکستان د امن ګډې جرگې لپاره د افغانستان له خوا د منشي په توګه غوره شو او دا دنده یې هم په ښه ډول ترسره کړه.

استاد پر (۱۳۸۹ ل) کال د سولې د ملي مشورتي جرگې غړی و، په دې جرګه کې یې د تنظیمو اکانو، غټو جنگسالارانو او انحصارګرو پر وړاندې په ټینګه مبارزه وکړه. په همدې وجه انحصارګرو ددې جرئت ونه کړ چې د ټاکنو له لارې ځان د جرگې ریاست ته ورسوي، نو ځکه یې د انتصاب لاره غوره کړه.

استاد یون د خپلواک لیکوال په توګه په تېرو شلو کلونو کې ګڼ شمېر فرهنگي او ټولنیز خدمتونه ترسره کړي، په ګڼو چاپي، راډیويي او ټلويزیوني مرکو کې یې د واقعیتونو او حقایقو د څرګند بیان له امله د خلکو په زړونو کې ځای نیولی دی. که څه هم ډېر خلک د یون لیکنې، مرکې او نظریات خوښوي، خو یو شمېر داسې خلک هم شته، چې د یون سرسختي مخالفین دي، د هغه ملي او ګټورو نظریاتو ته هم غلط رنگ او تعبیر ورکوي، دا ډول اشخاص، چې اکثره یې زورواکي، ځینې یې درباري غوره مالان او ځینې یې د سیاسي ډلو ټپلو غړي او مشران دي، د استاد یون نظریات خپلو شخصي او تنظیمي ګټو ته خطر بولي، نو ځکه یې په ټینګه مخالفت کوي. زه ددې شاهد یم، هر کله چې یون کومه لیکنه او مرکه کړې، نو دده پر وړاندې یې مثبت او منفي غبرګونونه دواړه راپارولي دي، منفي غبرګونونه اکثره وخت د هغو اشخاصو او ډلو له خوا وي، چې په تېر کړکېچن سیاسي بهیر کې یې ډېرې نامشروع ګټې ترلاسه کړي او ځانونه یې مطرح کړي دي.

مثبت غبرګونونه اکثره د ولس د مشرانو، روښنفکرانو او نورو مخورو له خوا وي، خو استاد یون په دغسې سختو اغزنو او تنګو شرایطو کې بیا هم خپل فرهنگي، سیاسي او ټولنیز کار ته دوام ورکوي. که یوازې په رسنیزه برخه کې موږ د یون صیب سیاسي اخلاقي مبارزې او جرئت ته پام وکړو، نو دا مبارزه ددې سبب شوه چې په افغانستان کې

د یو مشخص تنظیم رسنیز انحصار مات کړ او د یو زیات شمېر
 ځوانانو د جرئت وژرونه وغوړېږي، د تنظیمي دېوانو د میدیایي وهم
 په ماتولو کې د یون صیب رول تر هر چا زیات جوت و.

دا اوسنی فرهنګي کار و، چې تاسو یې اوس په مسلسل ډول گورئ،
 دا د تېرو شلو کلونو کارونه دي، چې له تېرو دوه درې کلونو راهیسې
 پرې په منظم ډول کار شوی، اوډل شوي او دادی ستاسو مخې ته
 ایښودل کېږي، په داسې یو دولتي دفتر کې چې بوختیاوې په کې
 ډېرې وي، د منظم او ستر فرهنګي کار سرته رسول اسانه کار نه
 دی. استاد یون پر خپلو فرهنګي کارونو سربېره د گڼو فرهنګي ټولنو د
 غړي، همکار او موسس غړي په توګه هم خپل فرهنګي رول ادا کړی
 دی، په پېښور کې یې د دوو المان مېشتو فرهنګي ټولنو (دافغانستان
 د کلتوري ودې ټولنې) او د پښتني فرهنګ د ودې پراختیا ټولنې) د
 همکار په توګه د بېلابېلو لیکوالو په لاسګونو اثار، ایډېټ او چاپ
 کړي دي، دغه راز یې په سلګونو کورنیو مشاعرو، ادبي غونډو او
 سیمینارونو کې ونډه اخیستې ده، خپله یې هم په لاسګونو مشاعرې،
 سیمینارونه او علمي ورکشاپونه جوړ کړي دي. استاد یون په هېواد
 کې د یو شمېر علمي او رسنیزو مرکزونو په جوړونه کې هم خپل رول
 ادا کړی دی، د (کونړ پوهنتون)، (لغمان پوهنتون) او (ژوندون راډیو
 ټلويزيون) په تاسیس کې دده رول خورا اساسي و.

سربېره پر دې، په يوزيات شمېر، ملي او نړيوالو کنفرانسونو کې يې
په ښه ډول د خپل هېواد استازي کړې ده. دلته به يې د اثارو يادونه
وکړو:

اثر

الف پنځونې:

کتاب نوم	څرنگوالی	چاپکال
• متکور	لومړۍ شعري ټولگه	دويم ۱۳۸۷
• په اوروکو کې سندرې	دويمه شعري ټولگه	دويم ۱۳۸۷

ب راټولونې:

• هيلې	گډه شعري ټولگه	دويم ۱۳۸۷
• نيمگړي ارمانونه	د حيران شعري ټولگه	دويم ۱۳۸۷
• د لوونو فصل	گډه شعري ټولگه	دويم ۱۳۸۷
• د نازوانا ياد	د سيمينار د ليکنو ټولگه	دويم ۱۳۸۷
• د استاد الفت تشرېکليات	د استاد الفت تشرېکليات	درېيم ۱۳۸۷
• سيندونه هم مري	د اسحق تنگيال شعري منتخبات	دويم ۱۳۸۷

ج ژباړنې:

• د ټولنپوهنې له نظره: په افغانستان کې د واک جوړښتونه	
• د پوهنوال روستار تره کي اثر	دويم ۱۳۸۷
• د افغانستان فرهنگي ميراثونو ته يوه کتنه	
• د نينسي دوپرې اثر	دويم ۱۳۸۷
• په افغانستان کې د جگړې جنايتکارانو محاکمه	
• د پوهنوال روستار تره کي اثر	دويم ۱۳۸۷

د یونلیکنې:

- د اماراتو سفر د اماراتو یونلیک دویم ۱۳۸۷
- که یون دی یون دی د اروپا یونلیک لومړی ۱۳۸۷
- د پتیاگون ترخندو د واشنگتن یونلیک لومړی ۱۳۸۷
- د کرېملین په زړه کې د مسکو یونلیک لومړی ۱۳۸۹
- د ډیلی تخت هېرومه د هندوستان یونلیک لومړی ۱۳۸۹

ه څېړنې او شننې:

- د محمدگل خان مومند اند و ژوند ته یوه لنډه کتنه دویم ۱۳۸۷
- استاد زیار د پښتني فرهنگ یو ځلاند ستوری دویم ۱۳۸۷
- د کابل پوهنتون د ادبیاتو پوهنځي پښتو کتابښود دویم ۱۳۸۷
- د افغانستان فرهنگ ته اوښتي زیانونه دویم ۱۳۸۷
- د پښتو شعر هندسي جوړښت شپږم ۱۳۸۷
- له افغانستانه د مسلکي کادرونو د فرار عوامل دویم ۱۳۸۷
- ساینسي پرمختیاوې دویم ۱۳۸۷
- بېړنۍ لویه جرگه ولسواکي او زورواکي دویم ۱۳۸۷
- اندیال خوشال لومړی ۱۳۸۷
- هیله د خپلو سريزو په لمن کې لومړی ۱۳۸۷
- کلتوري یون لومړی ۱۳۸۷
- فرهنگي فقر لومړی ۱۳۸۷
- مرکه او مرکې لومړی ۱۳۸۷
- خوشال په خپل ایډيال لومړی ۱۳۸۷
- د کتابونو په وړېمو کې لومړی ۱۳۸۷
- افغانستان په سیاسي کړلېچ کې لومړی ۱۳۸۷

- پښتو ليکنی سمون
 - لومړی ۱۳۸۷
 - اوسنی رسنی
 - لومړی ۱۳۸۷
 - که نه یوال ماته وخوري؟
 - لومړی ۱۳۸۷
- خدای (ج) دې استاد یون ته ډېر عمر ورکړي او جرئت دې ورته هم
تاند لري، الله (ج) دې دی له هر ډول بدو بلاوو وژغوري، په فرهنگي
کارو زیار کې ورته دنور زغم او اوسېلې هیله لرم.
په درناوي
وفا الرحمن وفا
کابل افغانستان

This document was created with Win2PDF available at <http://www.daneprairie.com>.
The unregistered version of Win2PDF is for evaluation or non-commercial use only.

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library